

■ Deprem bir doğa olayıdır, bu doğa olayı ile birlikte yaşamayı ve önlem almayı öğrenmediğimizde, yaşananlar bir afettir. Ve bu afetin sorumluları bellidir; önlem almayan yöneticiler. Bu süreçte yol gösterici olan bilimsel bilgiyi ve tekniği devre dışı bırakarak gereklerini yerine getirmemek tüm yaşanan can kayıplarının ve hasarların müteselsil sorumluları olan yöneticileri işaret etmektedir.

92

■ Cumhuriyet'in halk odaklı kurumsallaşmasının önünde engel olanlar, rant politikaları ile ülkeyi bir vatan olmaktan çıkartarak her dönemde sermayenin müstemlekesi haline getirenler bu büyük enkazın yaratıcılarıdır.

96

■ Kentleşmeyi güvenlikçi ve kaynak yaratma bakış açısı ile kontrol etmenin aracı haline getiren iktidara karşı özgürleştirici yerellikler, kırsal mekân örgütlenmesi ile yaratıcı örgütlenmeler oluşturulması bir çıkış yolu olabilir. [...] Mimarlık ve kentleşme politikalarına aynı döngü içerisinde devam etmektense, doğayla barışık olmayan sağlıksız kentleşme politikalarını hayata geçirmeyi reddetmek, bir araya gelerek yüzyılın mimarlık manifestosunu yazarak örgütlenmek yegane çıkış yoludur.

97

dosya 53

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ

2023

deprem

3 GİRİŞ
EDİTÖRÜN SÖZÜ
ADİLE NURAY BAYRAKTAR

10 AFET RİSK YÖNETİMİ
NEHİR VAROL

14 TÜRKİYE DEPREM HAFIZA ÇİZELGESİ
ÇIVGIN CUMBUL, DENİZ YALÇINKAYA, MELTEM YILMAZ

20 TÜRKİYE'DE DEPREM SORUNU NASIL ÇÖZÜLEBİLİR?
YONCA HÜROL

25 ANKARA'NIN DEPREM TEHLİKESİ
BÜLENT ÖZMEN

32 "DEPREM": KENT İZLEME MERKEZİ
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

63 İZMİT DEPREMİ VE YENİ YAŞAM EVİ PROJESİ
ELA TEKKAYA POURSANI, H. AYŞEN BAYAZIT TELERİ

69 POST-TRAVMA SÜRECİNDE BİR TASARIM ÖNERİSİ OLARAK
MALATYA'DA GEÇİCİ YAŞAM ÜNİTELERİ
ECE YOLTAY - DENİZ CAN

79 DEĞİŞMEYEN "YENİDEN": İNŞA
NİHAL EVİRGİN

92 DEPREM, SEÇİMLER VE GELECEK
TEZCAN KARAKUŞ CANDAN

103 MİMARLAR ODASI ŞUBELERİNDEN İZLENİMLER:
ADANA, DİYARBAKIR, GAZİANTEP,
KAHRAMANMARAŞ, MALATYA

İÇİNDEKİLER

DOSYA 53: DEPREM

Dosya Editörü: Adile Nuray Bayraktar

EDİTÖRÜN SÖZÜ

Adile Nuray Bayraktar.....3

AFET RİSK YÖNETİMİ

Nehir Varol.....10

TÜRKİYE DEPREM HAFIZA ÇİZELGESİ

Çıvgın Cumbul, Deniz Yalçinkaya, Meltem Yılmaz.....14

TÜRKİYE'DE DEPREM SORUNU NASIL ÇÖZÜLEBİLİR?

Yonca Hürol.....20

ANKARA'NIN DEPREM TEHLİKESİ

Bülent Özmen.....25

“DEPREM”: KENT İZLEME MERKEZİ YUVARLAK MASA TOPLANTISI.....32

İZMİT DEPREMİ VE YENİ YAŞAM EVİ PROJESİ

Ela Tekkaya Poursani, H. Ayşen Bayazıt Teleri.....63

POST-TRAVMA SÜRECİNDE BİR TASARIM ÖNERİSİ OLARAK MALATYA'DA GEÇİCİ YAŞAM ÜNİTELERİ

Ece Yoltay, Deniz Can.....69

DEĞİŞMEYEN “YENİDEN”: İNŞA

Nihal Evirgen.....79

DEPREM, SEÇİMLER VE GELECEK

Tezcan Karakuş Candan.....92

ÖZEL BÖLÜM

MİMARLAR ODASI ŞUBELERİNDEN İZLENİMLER: ADANA, DİYARBAKIR, GAZİANTEP,

KAHRAMANMARAŞ, MALATYA.....103

EKLER

EK 1-MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ BÜLTENLERİ.....114

EK 2-MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ SÜRELİ YAYINI: DOSYA.....118

EK 3-MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ WEBSİTESİNDE AFET/DEPREM.....120

EK 4-MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ YÖNETİM KURULU KARARLARI.....122

EK 5-MİMARLAR ODASI GENEL MERKEZ YAYINI: MİMARLIK HABERLER.....129

Deprem: Sorumluluklar, Problemler ve Aktörler

“Deprem en acımasız kontrol mühendisidir.”

6 Mayıs 2023 tarihinde düzenlenen “Bilim Yaşatır” başlıklı panelde¹ Bülent Özmen’in bu cümlesi zihinlere kazındı. Gerçekten depremin en acımasız kontrol mühendisi olduğu gerçeği 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye saati ile 04:17’de ve 13:24’te merkez üssü Pazarcık ve Elbistan(Kahramanmaraş) olan Mw7,7 (odak derinlik = 8,6 km) ve Mw7,6 (odak derinlik = 7 km) büyüklüklerinde yaşanan iki deprem ile acı bir biçimde anlaşıldı².

Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) Başkanı Yunus Sezer tarafından, 6 Şubat’taki depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 bin 96, yaralananların sayısı 107 bin 204 olarak açıklandı. Ancak ölü ve yaralı sayısı güncel değil ve hiçbir kaynakta birbirini tutmuyor. Depremin yarattığı hasar bu sayılarla sınırlı değil kuşkusuz. Depremde hayatını kaybedenler geleceklerini, hayallerini bırakıp gittiler. Kalanlar; yakınlarını, anılarını, umutlarını kaybedenler, hayatını bedensel engelli olarak sürdürmek zorunda kalanlar, kayıplarının cenazelerini dahi bulamayanlar, çocukları kaybolanlar, yaşadıkları yerden göç edenler, halen çadırlarda hayata tutunmaya çalışanlar çok hüznü bir çoğunluk oluşturmaktalar.

Tüm bu travmatik saptamalar meslek alanımız açısından konuyu daha derinden ele almamız gerektiğini ortaya koyuyor. Bu bağlamda deprem konusunda tartışmayı; deprem öncesinde sorumluluklar; problemler ve aktörler, deprem sürecinde sorumluluklar; problemler ve aktörler ve deprem sonrasında sorumluluklar; problemler ve aktörler olarak üç başlık altında sürdürmek önemli. Bu yazıda bu yaklaşımla genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

dosya

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Tezcan Karakuş Candan

YAYIN KURULU
**Yiğit Acar, T. Elvan Altan,
Bülent Batuman, Adile Nuray Bayraktar,
Neşe Gurallar, Yonca Hürol,
T. Gül Köksal, Güven Arif Sargın**

Dosya Editörü
Adile Nuray Bayraktar

Dosya Koordinatörü
Adile Nuray Bayraktar

Yayına Hazırlayan
Yasemin Malkoç

Kapak Tasarım ve Uygulama
Yasemin Malkoç

Konur Sokak No:4/3 Kızılay Ankara
Telefon: 0312 417 86 65 Fax: 0312 417 18 04
e-posta: info@mimarlarodasiankara.org
http://www.mimarlarodasiankara.org

ISSN 1309-0704

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi
tarafından yılda üç kez yayımlanmaktadır.
500 adet basılmıştır. Burada yer alan yazıların
içerisinin sorumluluğu yazarına aittir.
Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.
Baskı tarihi: Temmuz 2023

Baskı
Desen Ofset A. Ş.
Birlik Mah. 448. Cad. 476.Sok. No: 2 Çankaya/Ankara
Telefon: 0 312 496 43 43 (pbx)
info@desenofset.com.tr

Deprem öncesi süreçteki en önemli sorun “denetimsizlik” olarak dile getirilmekte, kurumsal yapının işleyişindeki aksamalar, meslek insanlarının ve kurumsal yapıyı oluşturan yöneticilerin yaptıkları “etik ihlaller” sorunun en önemli yanını oluşturmaktadır.

Depremde binaların yıkılmasının nedenleri; kenetlenme boyu eksikliği, etriyelerin yarattığı problemler, malzeme eksikliği, sıkılaştırma yapılmaması biçiminde sıralanmaktadır ki⁴ bu nedenler yaşanan denetimsizliği açıkça ortaya koymaktadır. Öte yandan; deprem haritasının altı kez güncellendiğine ve yayınlandığına, AFAD’ın 2009 yılında çok başlılığı ortadan kaldırmak için kurulduğuna ancak 2018 sonrasında kurumsal yapının değişmesiyle İçişleri Bakanlığı’na bağlandığına, bünyesinde bulunan 22 Daire Başkanlığı ile tam tersine hantal bir yapının oluştuğuna dikkat çekilmektedir⁵. Bunun yanı sıra yapılaşmada yer seçiminin en önemli ve birincil parametre olduğu; yumuşak ve gevşek zeminin depremin etkisini artırdığı, sismik dalgaların gevşek zeminde uzun salınımaya yol açtığı ve hasarın büyüdüğü bilimsel olarak ifade edilmektedir. Buna göre yer seçim kararlarının geniş ölçekli haritalara bağlı olarak verilmesi ve her sahaya özel parametreler geliştirilmesi, yapı denetiminin “yapı ve yer denetimi” olarak değiştirilmesi önerilmektedir⁶. Diğer yandan; yapılaşma toprağın üst katmanını öldürmektedir, Peyzaj Tabanlı Şehircilik yaklaşımının benimsenmesi önemli ve gereklidir saptamasıyla depremde ortaya çıkan hasarın önlenmesi adına birlikte çalışma kültürünün oluşturulması gereği dile getirilmektedir⁷.

Hepimizi derinden etkileyen bu süreçte hiç tartışılmayan, hiç sorgulanmayan kurumlardan birisi olarak Yüksek Öğretim Kurulu’nun sorumluluklarını da ortaya koymakta yarar vardır. Neredeyse her kentte bir üniversite açan, öğrencilerin, çoğu yerde yeterli akademik kadroların olmadığı, akademik olanakların yeterince sağlanmadığı bir ortamda eğitim alarak mezun olmalarına neden olan kurumun da bu süreçte sorumluluğu vardır. Havada uçuşan demir, beton, etriye, bağlantı kelimelerinin belki de hiçbir anlam ifade etmediği binlerce mimar, binlerce mühendis şu anda inşaat sektöründe çalışmakta, binlerce plançı sonuçlarından bihaber plan değişikliği yapmakta, mezun olur olmaz imza yetkisi alan, proje çizen, yapı denetleyen, ancak mesleki yetkinlikleri hiçbir mekanizma ile sorgulanamayan mimarlar⁸, mühendisler, plançılar halen alanda mesleklerini icra etmekte.

Deprem sürecinde yaşananların ise uzun vadede daha derinlikli tartışmalara konu olması gerektiği açıktır. Yaşanan depremde AFAD’ın hantal yapısı, koordinasyonsuzluk ve “depremin siyasete tahvil edilmesi” sonucu binlerce insan “ses vererek” hayatını kaybetmiş, yıkım ağırlaşmıştır.

Depremin ardından ilk günlerde neredeyse tüm TV kanallarında bilim insanları bizlere kolon ve kiriş birleşim detaylarını anlattı. İmar barışını, yolsuzluğu meşrulaştıran imar barışını, yapılarıdaki hasara, yıkıma yol açan olası ihmalleri sıraladı. Depremin büyüklüğünün yanı sıra süreçte sorumluluğu olanlar; hiçbir koşula bağlı olmaksızın inşaat sektörünün baş aktörü haline gelen müteahhitler, kontrol ediciler, yöneticiler, meslek insanları yani ilk akla gelenler sayıldı.

Bu süreçte günlerce elimiz yüreğimizde “mucize kurtuluşlara” tanıklık ettik. Enkazdan her çıkan insan için sevinç gözyaşları döktük. Her gün sayıları bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda insanın hayata dönüşüne kilitlendik. Ancak depremde ölenlerin sayısı her gün arttı. Her gün bin, üç bin, beş bin ölü eklenerek sayı çoğaldı. Biz “mucize kurtuluşlara” odaklanmışken, sayı elli binlere ulaştı.

Deprem sonrası süreçte en önemli konuların başında molozların kaldırılması ve hızla başlayan konut inşaa faaliyetleri gelmektedir. Bilim insanlarının, meslek odalarının dışarıda tutulduğu bu iki konuda hayata geçirilen uygulamalar olası sonuçları açısından sadece depremde etkilenen insanları değil, hepimizi ilgilendirmektedir.

Molozların bir alandan alınıp başka bir alana götürülmesinin sulama sistemi kurulmadan yapılmasının riskli olduğuna dikkat çekilmekte, bu durum tam bir “ekolojik yıkım” olarak ifade edilmektedir. Ancak bu süreçte bilim insanlarının, meslek odalarının söylemlerine kulak verilmediğine, molozlar ayrıştırılmadan atık dağları oluştuğuna tanık olduk. Tıbbi atıkların ve evsel atıkların ayrıştırılması, atıkların uygun kumbaralarda toplanması ve ilaçlama yapılması gerektiğinden, bir “atık yönetimi” oluşturulmasından ısrarla söz edenler bu süreçte görmezden gelindi⁹.

AFAD ana sayfasında yer alan 2 Mart 2023 tarihli Basın Bülteni 37’de¹⁰ deprem sonrasında yapılanlar ile ilgili olarak aşağıdaki bilgiler yer almakta. AFAD’ın ana sayfasında bundan daha yakın tarihli bir açıklamaya ulaşamadı ne yazık ki, anlaşılan o ki AFAD Mart ayı itibarıyla -muhtemelen seçimler nedeniyle- günlük rutinine dönmüş durumda¹¹. Ancak yayınlanan basın bülteninden bölgede yaşanan ve halen devam eden barınma sorununun büyüklüğünü anlamak mümkün.

“Depremden etkilenen bölgede, 332 çadır kent, 360.167 çadır kurulmuştur. Çadırlarda barınma hizmeti verilen vatandaşlarımızın sayısı 1.440.668’dir. Bölgede, 189 konteyner kentin oluşturulma faaliyeti sürerken 90.914 konteynerin altyapı çalışması ve kurulumu da devam etmektedir. Konteynerlerde barınma hizmeti verilen vatandaşlarımızın sayısı 34.120’dir. Barınma alanlarında ilave 2.284 mobil duş ile 5.058 tuvalet konteyneri kullanıma sunulmuştur. Depremin etkilediği bölgede barınma hizmeti verilen vatandaşlarımızın toplam sayısı 1.593.808’dir. Diğer illerimizde ise afetten etkilenen toplam 329.960 vatandaşımıza barınma hizmeti sağlanmaktadır.”

[...]

“Depremde zarar gören yapıların belirlenmesi için 1.538.009 binada, 4.765.345 bağımsız bölümde hasar tespit çalışması tamamlanmıştır.”

Bu süreçte meslek alanımız açısından çok önemli tartışmaları beraberinde getiren “inşa faaliyetleri” yoğunlaştı, bilim insanları ve meslek odaları “yer” konusuna ısrarla dikkat çekmeye çalışırken ihaleler yapıldı. Özellikle kent merkezleri, yoğunluğu bu konuda herhangi bir yetkinliğe sahip olmayan “uzmanlar” tarafından yapılan hasar tespitlerine göre, bu süreci fırsata çeviren iktidar tarafından rant odaklı bir yaklaşımla ele alındı. Halen insanların yerlerinden edilerek, borçlandırılarak kent dışında TOKİ konutlarında yaşamaya mahkûm edildikleri bir süreci müdahale edemedi izlemekteyiz¹².

Bu deprem, bu on binlerce insanın yaşamını, geçmişini, geleceğini yok eden bu yıkım, bu ülkedeki siyasilerin, müteahhitlerin, kontrol edicilerin, onay vericilerin, yapı denetim firmalarının ve hatta kullanıcıların sorumluluklarının yanı sıra sektörde yer alan mimarların, mühendislerin, plancıların yetkinliklerinin, aldıkları eğitimin sorgulanmasını zorunlu kılıyor, bu süreçteki tüm aktörlerin tartışılması ve meslek etiği konusunun eğitimin bir parçası olmasının sağlanması gereği öncelikli hedef olarak önümüzde duruyor.

Tüm toplumda derin izler bırakan depremin ardından gündeme gelen *Dosya 53* Mimarlar Odası Ankara Şubesi *Dosya* Yayın Kurulu tarafından öncelikle bir “belge” olarak ele alındı. Yaşanan güncel duruma ilişkin değerlendirmelerin bu *Dosya* aracılığı ile kalıcı olmasının sağlanması önemli bulundu. Bunun için Tezcan Karakuş Candan tarafından depremden etkilenen Mimarlar Odası Şubeleri ve temsilcilikleri ile bağlantı kurularak bir değerlendirme yapmaları istendi. Adana, Diyarbakır, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Malatya Şubelerinden gelen yazılarla *Dosya*’da bir “Özel Bölüm” oluşturuldu. Öte yandan *Dosya*’da Mimarlar Odası Ankara Şubesi’nin deprem ve afetler konularında yaptığı tüm çalışmaların ortaya konulması amaçlandı. Bu niyetle hazırlanan “Ekler” için yayın sekreteryası çok kapsamlı bir çalışma gerçekleştirdi.

Bu içerikle hazırlanan *Dosya 53* üç bölümden oluşuyor: Güncel Değerlendirmeler, Özel Bölüm ve Ekler.

Nehir Varol’un “Afet Risk Yönetimi” başlıklı yazısı depremin bir doğa olayı olduğundan bahisle, etkin ve başarılı bir Afet Risk Yönetimi sürecinin doğa olaylarının afete dönüşmesini önleyici etkisine dikkat çekiyor, afetler konusunda genel bir çerçeve çiziyor. Başkent Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencilerinden Çıvgın Cumbul, Deniz Yalçınkaya, Meltem Yılmaz tarafından hazırlanmış olan¹³ “Türkiye Deprem Hafıza Çizelgesi” ülkemizde Cumhuriyet tarihi boyunca gerçekleşen depremlere ilişkin kronolojik bir bilgi veriyor ve dönemsel güncel haberlere odaklanıyor. “Türkiye’de Deprem Sorunu Nasıl Çözülebilir?” sorusunu başlığa taşıdığı yazısında Yonca Hürol; Türkiye’nin deprem sorununa bütünsel bir bakışı hedefleyerek yapı kültürü problemini ele alıyor. Bu problemin çözülebilmesi için sadece bilimsel yaklaşım ve mesleki değerlere saygı duyulmasının yetmeyeceğine dikkat çekiyor, toplumun çıkarlarını gözetken politik-bilimsel eleştiriye ve mesleki değerleri tartışan bireysel etik kararlılığa ihtiyaç duyulduğunu vurguluyor. Bülent Özmen deprem konusunu Türkiye ölçeğinden Ankara ölçeğine indirdiği “Ankara’nın Deprem Tehlikesi” başlıklı yazısında Ankara’nın deprem riskinin giderek arttığını belirtirken Ankara ve yakın çevresinde meydana gelmiş,

Ankara'yı etkileyen depremler hakkında bilgi veriyor. Mimarlar Odası Ankara Şubesi Kent İzleme Merkezi üyelerinin katılımıyla gerçekleşen ve çok kapsamlı değerlendirmeleri içeren "Deprem" konulu yuvarlak masa toplantısının bant çözümlerinden oluşan bölümde; katılımcılar kendi alanlarındaki birikimleri ile deprem konusunu irdeliyor, problemlere dikkat çekiyor ve kimi öneriler geliştiriyorlar. 1999 İzmit Depremi sonrasında Demokrasi İçin Mimarlar Platformu (DİMP) bünyesinde gönüllü mimarlar ve mühendisler tarafından hayata geçirilen Yeni Yaşam Evi Projesi; "İzmit Depremi ve Yeni Yaşam Evi Projesi" başlıklı bir yazıya konu kılınarak Ela Tekkaya Poursani ve H. Ayşen Bayazıt Teleri tarafından yeniden değerlendiriliyor. Mimarlar Odası Ankara Şubesi bünyesinde örgütlenen ve gönüllü mimarların ve şehir plancılarının katılımıyla gerçekleşen çalıştay kapsamında Malatya'da 2000 kişinin barınacağı Geçici Yaşam Üniteleri oluşturmak üzere geliştirilen proje; teorik bir çerçeve ile Ece Yoltay ve Deniz Can tarafından "Post-Travma Sürecinde Bir Tasarım Önerisi Olarak Malatya'da Geçici Yaşam Üniteleri" başlıklı yazı ile paylaşılıyor. Deprem sonrası hızla başlayan konut inşa faaliyetleri "Değişmeyen 'Yeniden': İnşa" başlıklı yazı ile Nihal Evirgen tarafından ele alınıyor ve çok kapsamlı bir değerlendirme ile deprem bölgesindeki illerde proje ve inşaat ihalelerini alan müteahhitlik/inşaat ve mimarlık firmalarının geçmiş projeleri incelenerek, her türlü kriz ve afet anında kendisini yeniden üreten inşaatla dayalı sermaye rejimi tablosuna dikkat çekiliyor. Tezcan Karakuş Candan "Deprem, Seçimler ve Gelecek" başlıklı yazısında deprem ve Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerini birlikte ele alıp ilişkilendirerek Mimarlar Odası odağında meslek odalarının ve iktidarın söylemlerinin değişmediğini ortaya koyuyor, bu kapsamda bundan sonrasına dair yeni bir söylem geliştirmenin zorunlu olduğuna vurgu yapıyor. Yeni bir örgütlenme modeli ve sorumluluk tanımlıyor.

Dosya 53 deprem konusunda yapılmış ilk yayın değil ne yazık ki. *Dosya 26* M. Emine Komut'un editörlüğünde "Afet ve Mimarlık" başlığı ile 2011 yılında yayınlanmış¹⁴. *Dosya'da* AFETLER: Kentler, Yapılar ve İnsanlar Yerleşmeler, Yapılı Çevre: Mimarlar ve Mimarlık başlığı ile Komut tarafından yazılan yazıda afetler konusunda bir *Dosya* hazırlanmasının nedeni, "17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999 depremlerinin yıl dönümünde, afetler için alınacak önlemlerin bir kez daha anımsanmasını sağlamak" biçiminde ifade edilmiş.

Editör yazısında Komut tarafından özellikle mimarların sorumluluğuna dikkat çekilerek; "Yapılı çevrede en büyük rolü olan mimarların, yasalara uygun yapılar yapmaktan daha geniş bir sorumluluk alanı vardır. Tasarladıkları yapıların yanındaki yapılar, yakın çevrenin düzeni, ulaşım sistemi, çevredeki sosyal hizmetler ve açık alanlar gibi yerleşimin bütünü için verilmiş kararları da göz önüne almak durumundadır. Bunların yanında, insanların hayatını ve sağlığını tehdit eden unsurlara da çözüm önererek yaşamı kolaylaştırması ve sağlıklı çevreler tasarlaması gerekir. Aynı zamanda, diğer meslek insanlarıyla ortak çalışmalar yürütür ve koordinasyonu sağlar. Bu nedenle, en üst karar mekânizmalarından bireye kadar olan tüm kademelerde sorumluluk taşır ve birebir yaşam plancısı rolündedir. Onun için, mimarın afetleri de göz önünde bulundurarak, insanlar için güvenli yaşam çevreleri tasarlarlarken, bir yandan da [...] güven faktörünü sağlaması gerekir. Afetlerde ortaya çıkan durum, bu görevi apaçık ortaya koyar." değerlendirmesi yapılmış.

Komut'un yazısında ele aldığı konular ise geldiğimiz noktada halen aynı tartışmaları yaptığımızı gözler önüne seriyor; "Bir yandan, afetlerden edindiğimiz bilgilerle gerekli yönetim kurgularını oluşturmak, bu süreci destekleyecek yasal düzenlemeleri hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak, her seviyede görev alacak kişileri eğitmek gerekirken, diğer yandan da politik baskılara direnebilmek ve halkı kendi yararı konusunda bilinçlendirmek çok önemlidir. Tarım topraklarında yapılaşmaya izin vermek, yoğunluk arttırmak, dengesiz yapılaşmayı desteklemek, arazi özelliklerini göz ardı etmek ve konut alanları için gerekli hizmetleri ve altyapıyı sağlamadan iskâna açmak, sonunda istenmeyen sonuçlar yaratır. Bunları göz ardı ederek kısa günün kârının peşinde koşmak, [...] büyük zararlara neden olur. Burada her kademede yapılan yanlışlar, daha büyük can kaybı, ekonomik zarar, yıkım ve sosyal sorunlar olarak geri döner." biçiminde yaptığı saptamanın ardından Komut; "Tüm halkımızın unutamadığı ve derinden etkilendiği bu felaketlerden ders çıkarmak, hazırlıklı olmak ve bir daha böyle bir afet yaşamamak üzere bir kez daha mimarların afet öncesi ve sonrası çalışmalarındaki rolüne dikkat çekmek gerektiğine inanıyoruz. Bu topraklarda yaşayan meslek insanları olarak, sürekli bilinç ve bilgi düzeyimizi yükseltmek ve üzerimize düşen görevlere sahip çıkmak durumundayız. Bundan sonra bu tür olayların yaşanmamasını dileriz..." demekte.

Komut'un yazısından *Dosya'nın* yayına hazırlandığı süreçte 23 Ekim 2011 tarihinde Van-Erciş'te 7.2 büyüklüğünde bir deprem olduğunu ve depremde yaşanan can kaybı ve yıkılan binaların, bir kez daha deprem konusunu gündeme taşıdığını öğreniyoruz. Konu ile ilgili olarak Komut "Afet sonrası, özellikle yoksulluğun

ortaya çıkardığı acil sorunlar, yetersizlikler ve sert hava koşullarının yarattığı problemlere televizyon ekranlarından hepimiz tanık olduk. Bu kez, toplum olarak afet öncesi hazır olmak ve afet sonrası yaraları sarmak için gereken tüm çalışmaların yapılacağını ve önlemlerin alınacağını yetkililer dile getirdi. Umarız Van'da yaşananlar bir dönüm noktası olur ve bundan sonra afetlerde böyle aciz kalmaz ve mağdur olmayız. Artık yaşadıklarımızdan ders almak zorundayız." değerlendirmesini yapıyor.

Ancak ve ne yazık ki yaşadıklarımızdan ders alamamış durumdayız. On iki yıl sonra *Dosya 53* için kaleme alınan bu yazıda da sözü edilen konular aynı. Umut veren yegâne durum *Dosya 53*'ün içeriğinin politik ve siyasi pek çok değerlendirmeyi içermesi. Anlaşılan o ki giderek konuyu mimarların sorumluluğundan öte, üst ölçekten sorumluluklar bağlamında ele alma noktasına gelmiş durumdayız. Bu durum, yani sorunun bütüncül ortaya konulması, çözüme dair bütüncül tartışmaların yapılmasını da zorunlu kılıyor ve umudumuzu diri tutan yegane sonuç olarak bizlere yeni sorumluluklar yüklüyor. Sorumluluklarımızın farkında olarak daha güzel bir ülkede yaşama hayalimizden her ne olursa olsun vazgeçmememiz gerektiğini hatırlatıyor.

Afet ve deprem konusunda bu *Dosya*'nın son olması dileğiyle.

DİPNOTLAR

¹ Panel Ankara Kent Konseyi Mimarlık Kültürü ve Planlama Çalışma Grubu tarafından düzenlenmiştir.

² Depremın büyüklüğü hakkında farklı kaynaklarda farklı veriler yer almaktadır. Bu yazıda AFAD verileri esas alınmıştır.

³ <https://www.diyanehaber.com.tr/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-vefat-sayisi-50-bin-96-oldu>. Erişim: 10 Temmuz 2023.

⁴ Mahir Kaygusuz, İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi adına katılım, Bilim Yaşatır Paneli, 6 Mayıs 2023.

⁵ Doç. Dr. Bülent Özmen, Jeoloji Mühendisleri Odası adına katılım, Bilim Yaşatır Paneli, 6 Mayıs 2023.

⁶ Serdar Kart, Jeofizik Mühendisleri Odası adına katılım, Bilim Yaşatır Paneli, 6 Mayıs 2023.

⁷ Prof. Dr. Şükran Şahin, Peyzaj Mimarları Odası adına katılım, Bilim Yaşatır Paneli, 6 Mayıs 2023.

⁸ Ne yazık ki “tasarım gücü yüksek, olağanüstü mimarlar” yetiştirmeyi hedefleyen pek çok mimarlık okulunda, “deprem” ile ilgili ders yok. Varsa da seçimsel dersler var. Akreditasyon süreçlerinde “deprem” bir başlık değil. Sınırlı sayıda meslek odasının yaptığı denetimlerde “deprem yönetmeliğine uygunluk” nasıl denetleniyor bilinmiyor. Dahası pek çok mimarın, mühendisin “diplomasını kiraya vererek” gelir sağladığı yapı denetim firmalarında neler oluyor, bu da bilinmiyor.

⁹ Müge Karamustafa, Çevre Mühendisleri Odası Ankara Şubesi adına katılım, Bilim Yaşatır Paneli, 6 Mayıs 2023.

¹⁰ “Kahramanmaraş Merkezli Yürütülen Çalışmalar Hakkında” başlıklı basın bülteni. <https://www.afad.gov.tr/>. Erişim: 10 Temmuz 2023.

¹¹ Deprem, yaşanan iki seçim süreciyle birlikte siyasetin ve toplumun gündeminden çıktı. AFAD ana sayfasından artık hiçbir güncel bilgiye ulaşılamıyor.

¹² Muhtemel ki seçimlerin kaderini belirleyen de bu oldu. Aylardır çadırlarda yaşayan ve artık kendine yeni bir gelecek kurmak isteyen insanlar açısından seçimler bu bölgelerde “konut” beklentisinin karşılığı haline geldi.

¹³ Söz konusu çizelge Başkent Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde Prof. Dr. Adile Nuray Bayraktar tarafından yürütülen MİM 459 Mimarlıkta Güncel Tartışmalar dersi kapsamında hazırlanmıştır.

¹⁴ <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya26.pdf>. Erişim: 10 Temmuz 2023.

Adile Nuray Bayraktar

Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora eğitimlerini tamamladı. Halen Başkent Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapmakta, akademik çalışmalarını tasarım, kent ve konut alanlarında sürdürmektedir. Özellikle Ankara üzerine odaklandığı çok sayıda araştırma projeleri, ulusal ve uluslararası makaleleri, bildirileri, kitap bölümleri, gazete ve dergi yazıları ve *Ankara Yazıları* adlı bir kitabı bulunmaktadır. TÜBİTAK ve VEKAM tarafından desteklenen ve TÜBİTAK Performans Ödülü alan "Sivil Mimari Bellek Ankara 1930-1980" projesinin yürütücüsüdür. Kanal B'de iki dönem yayımlanan Cumhuriyet'in Müzesi Atatürk Bulvarı adlı 16 bölümlük belgeselin yapım koordinatörlüğünü üstlenmiştir. VEKAM desteği ile hayata geçirilen "Ankara'da İz Bırakan Mimarlar" projesinin yürütücülerinden olup, halen proje kapsamında kitap yayın çalışmalarını sürdürmektedir. ABB Kültür ve Tabiat Varlıkları Daire Başkanlığı bünyesinde hayata geçirilen "Bellek Ankara" projesinin yürütücülerinden olup, halen projenin sergi hazırlıklarına yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Deprem: Sorumluluklar, Problemler ve Aktörler

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen ve 11 ili etkileyen deprem sonrasında yapılan *Dosya 53* üç bölümden oluşmaktadır; konu ile ilgili değerlendirmeler, özel bölüm ve ekler. *Dosya*'nın girişi niteliğinde ele alınabilecek editör yazısında deprem konusu; deprem öncesinde sorumluluklar; problemler ve aktörler, deprem sürecinde sorumluluklar; problemler ve aktörler ve deprem sonrasında sorumluluklar; problemler ve aktörler olarak üç başlık altında tartışılmıştır.

Siyasetin ve toplumun gündeminden hızla çıkan depremler gerek toplumsal gerek mekânsal ve yapısal sonuçları açısından oldukça büyük bir yıkıma yol açmıştır. Yazıda bu sonuçlar üzerinden bir değerlendirme yapılarak konunun tekrar gündem olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Deprem öncesi, deprem süreci, deprem sonrası.

Earthquake: Responsibilities, Problems and Actors

Dosya 53, which was made after the earthquake that took place on February 6, 2023 and affected 11 provinces, consists of three parts. Evaluations on the subject, Special Section and Appendices. In the editorial article, which can be considered as an introduction to the *Dosya*, the subject of earthquake; it is discussed under three headings as responsibilities before the earthquake, problems and actors, responsibilities during the earthquake, problems and actors and responsibilities after the earthquake, problems and actors.

The earthquakes, which quickly came out of the agenda of politics and society, has caused a great destruction in terms of both its social, spatial and structural consequences. In the article, an evaluation is made on the basis of these results and it is tried to ensure that the subject is on the agenda again.

Keywords: Before earthquake, earthquake process, post earthquake.

AFET RİSK YÖNETİMİ

Nehir Varol, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi(AFAM) Müdürü

6 Şubat 2023 sabahı gibi, bazı sabahlar çok karanlık bir güne uyanır insan. Şok, üzüntü, çaresizlik gibi karmaşık duygular yaşanır. Kalbimiz depremde etkilenen 10 ilde atıyor o günden beri. Rutinimizi altüst eden, kendimizi yeniden sorgulamamıza neden olan Kahramanmaraş merkezli depremler... Evet, afet tam da bu duyguları yaşatır.

Afet Risk Yönetimi, doğa ya da insan/teknoloji kökenli olayların, afete dönüşmelerini önlemek ya da zararlarını azaltmak, afet anında başarılı müdahalelerde bulunmak ve sonrasında normal sosyal hayata dönüş için iyileştirme çalışmalarını yapmak için tüm ilgili kurum ve kuruluşlarca çok disiplinli bakış açısıyla yürütülen çalışmalar olarak tanımlanabilir.

Afet öncesi süreçte; afetin olasılığı, potansiyel hasarı ve bu hasarın etkilerinin belirlenmesi için yapılan risk değerlendirmesine göre önlem ve zarar azaltma faaliyetleri gerçekleştirilir. Bu kapsamda, tehlike ve risk haritalarının hazırlanması, farklı senaryolara göre planların ve tatbikatların yapılması, eğitim çalışmaları, önlem yapılarının yapılması, erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, kanun ve yönetmeliklerin çıkarılması, afet sigortası ve risk transferi ve etkin bir denetim mekanizmasının kurulması, yapılması gereken faaliyetlerden bazılarıdır. Yine, afet lojistik depolarının oluşturulması ve afet farkındalık eğitimleri bu sürecin bir parçasıdır.

Afet sonrasında müdahale aşamasında ise, hayat kurtarmaya yönelik arama kurtarma ve sağlık hizmetleri ağırlık kazanmaktadır. Bu aşamada haberleşme ve ulaşımın kesintisiz olarak yapılması çok önemlidir. Haberleşme ve ulaşımın aksaması, müdahale çalışmalarını da aksatacak, can ve mal kayıplarını artıracaktır.

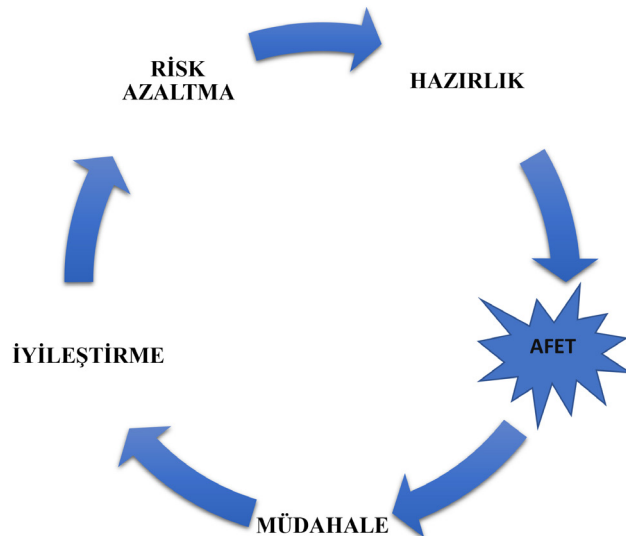
Afet sonrasında, hasar tespitinin yapılması, hafif, orta ve ağır hasarlı binaların belirlenmesi, ağır hasarlı binaların yıkımı, orta ve hafif hasarlı binaların güçlendirilmesi ve yıkılan binaların enkaz kaldırma işlemleri yapılmaktadır. Enkaz kaldırma işlemlerinden sonra yavaş yavaş erken iyileştirme dönemine geçilmektedir.

İyileştirme çalışmaları aşamasında, afet bölgesinde hayatın normale dönmesi için gereken çalışmalar yapılır. Afetzedede ve afet çalışanlarına psiko-sosyal destek verilmesi ve geçici barınma sağlanması bu sürecin bir parçasıdır. Ayrıca yeni kurulacak yerle-

şim yerleri için afete duyarlı planların hazırlanması sırasında, toplumun kültürel ve sosyal özelliklerini yansıtan yaşam alanlarının oluşturulmasına önem verilmesi gerekir.

Sonuç olarak, “Afet Yönetimi” kavramı her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümünü kapsar [1]. Afet yönetimi; afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesinde, afet sırasında ve afet sonrasında alınması gereken önlemlerin ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kesimlerini kurum ve kuruluşlarıyla faaliyetlere dâhil eden, kaynakların belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını sağlayan çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü bir yönetim süreci olarak tanımlanmaktadır [2]. Afet sürecinin bir önceki aşamasında yapılan faaliyetlerin başarısı bir sonraki aşamasında yapılacak faaliyetlerin başarısını etkilemektedir. Bu süreçler iç içe geçmiş faaliyetleri kapsar ve bir döngü oluştururlar (Şekil 1),[3].

Diğer bir deyişle, günümüzde afet yönetimi, mevcut kaynakları organize eden, analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür. Bu nedenle, afet yönetimi çalışmaları bir bütündür. Bu süreç, afet durumunda yapılacak işlerin belirlenmesi, gerekli kaynakların ve insan gücünün sağlanması, afet sonrası planlamaların yapılması ve afet riski ile ilgili bir kültürün oluşturulması gibi aşamaları da içermektedir.

Şekil 1. Afet Risk Yönetimi Döngüsü. Kaynak: Nehir Varol, Çağla Melisa Kaya, “Afet Risk Yönetiminde Transdisipliner Yaklaşım”. Afet ve Risk Dergisi, 1(1) 2018, 1-8.

Afet Risk Yönetimi genel olarak birbiriyle ilişkili altı farklı disiplin yaklaşımından oluşur [4]:

1. Mühendislik-Teknik Yaklaşım
2. Coğrafik Yaklaşım
3. Antropolojik Yaklaşım
4. Sosyolojik Yaklaşım
5. Ekonomik-Kalkınma Yaklaşımı
6. Afet Tıbbi Yaklaşımı
7. Diğer Disiplinler Yaklaşımı (psikoloji, felsefe gibi)

Bu yaklaşımların;

- 1- Afet risklerinin azaltılması ya da önlenmesi,
- 2- Afet zararlarının azaltılması,
- 3- Acil durumlara hazırlık,
- 4- Etkin ve hızlı müdahale,
- 5- Afet sonrası iyileştirme ve yeniden inşa aşamalarında hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Afetlerin oluşumunda fiziksel, kültürel, ekonomik ve çevresel faktörler etkili olmaktadır. Bu nedenle giderek artan sorunların çözümünde bütüncül ve yenilikçi bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, tüm disiplinlerden bilim adamlarının ve paydaşların ortak bir amaç için birlikte çalıştığı bir transdisipliner yaklaşımdır [5].

Hyogo Eylem Planı'nda; afet risk yönetiminde hükümetler, bölgesel ve uluslararası organizasyonları, sivil toplum kuruluşlarını, gönüllüleri, özel sektörü ve akademik çevreleri içeren tüm aktörlerin süreç içerisinde olması gerektiği vurgulanır [6]. Sendai Çerçevesi'nde; afet risklerini azaltma konusunda hükümetlerin birincil role sahip olduğu, ancak bu sorumluluğun yerel yönetim, özel sektör ve üniversiteler de dahil olmak üzere diğer paydaşlarla paylaşılması gerektiği belirtilerek AFET YÖNETİŞİMİ kavramı gündeme getirilmektedir. Sendai Çerçevesi ayrıca, ulusal ve yerel düzeylerde ilgili paydaşlardan oluşan hükümetlerin koordinasyonunda platformların kurulmasının ve güçlendirilmesinin önemini de vurgulamaktadır [7].

Marmara depremlerinden sonra risk yönetimine geçilmesi gerektiği anlaşılmış, bu konuda birçok yasa, yönetmelik çıkarılmıştır. Afet yönetiminde koordinasyonun önemi görülmüş ve AFAD Başkanlığı kurulmuştur. Ancak tam anlamıyla risk yönetimine geçiş hızlı bir şekilde gerçekleştirilememiştir. Temmuz 2022'de Türkiye Afet Risk Azaltma Planı yürürlüğe girmiştir. Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP); afet risklerini en aza indirebilmek için afetler olmadan gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri bir süreç dahilinde sorumluları ve sorumlulukları ile birlikte tanımlayan sürdürülebilir

bir plandır. TARAP ile kaynakların etkin ve etkili kullanımı ile azami risk azaltma amaçlanmaktadır [8]. Dirençli toplumlar ve güvenli yaşam alanları oluşturularak, afet kaynaklı kayıpların önlenmesi ve/veya en aza indirgenmesi hedeflenmektedir. TARAP bu konuda yol haritası niteliğindeki plan olup kısa, orta ve uzun vadede sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamış olacaktır [9].

Sendai Çerçevesi'nde yer alan ve uluslararası kabul gören stratejik öncelikler TARAP'ın da stratejik önceliklerini oluşturmaktadır. Her stratejik önceliğin içeriğinde hedef, amaç, eylemler ve bunları yapmakla yükümlü olan sorumlu kuruluş ile sorumlu kuruluşa destek verecek ilgili kurum ve kuruluşlar tanımlanmıştır.

Türkiye Afet Risk Yönetim stratejisinde önemli yer tutacak TARAP'ın başarısı; stratejik amaçların gerçekleştirilip, belirlenen hedeflerin ve eylemlerin zamanında ve önceliklere uygun şekilde hayata geçirilmesine; planın sorumlu ve ilgili kuruluşlar tarafından sahiplenilmesine, bütün paydaşların koordinasyon içinde çalışmasına, kaynakların doğru kullanımına ve yönlendirilmesine bağlıdır. Öncelikli olarak belirlenen eylemlere finansman sağlanması ve izlenmesi başarıyı getirecektir.

SONUÇ

Afetlerin oluş sıklıkları ve meydana getirdikleri zararlar dünya çapında olduğu gibi ülkemizde de artmaya devam etmektedir. İnsan ve çevre üzerinde büyük yıkıcı etkileri olan afetlerin bedeli oldukça yüksektir. 2020 yılında doğa kökenli afetlerden kaynaklanan küresel kayıplar 190 milyar ABD Doları civarındadır. Bu sebeple dünyada afetlerin verileceği can ve mal kaybının en aza indirilmesi için afet öncesi yapılması gereken risk azaltma çalışmalarına daha çok önem verilmesi gerekmektedir. Afet Risk Yönetimi çok disiplinli olarak ele alınması gereken bir süreçtir. Afet Risk Yönetiminin bir bilim dalı olarak değerlendirilmesi ve Üniversiteler Arası Kurul'da temel alan olarak kabul edilmesi, bu alandaki bilimsel alt yapıyı kuvvetlendirecektir.

Afetsiz yarınlara ulaşmak için, her afetten sonra eksik ve doğru giden noktaların belirlenip, planların risk azaltma çerçevesinde revize edilmesi gerekir. Mevcut kurumların güçlendirilmesi, AFAD'ın kapasitesinin geliştirilmesi, bu hedeflerin bir parçası olmalıdır. Afete karşı dirençli toplumlar ve sistemler oluşturmak, ancak başarılı ve etkin bir risk yönetimi ile mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- [1] Halil Taşkın, Afet ve Acil Durum Yönetiminde İtfaiyenin Rolü ve Yeri. Bahçeşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- [2] Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013.
- [3] Nehir Varol, Çağla Melisa Kaya, Afet Risk Yönetiminde Transdisipliner Yaklaşım. Afet ve Risk Dergisi, 1(1) 2018, 1-8.
- [4] David Alexander, Natural Disasters. London: UCL Press, 1993, 12-16.
- [5] Takeuchi, Kuniyoshi, et al. Transdisciplinary Approach to Build Resilient Society-Vision, Strategy and Envisioned Activities of TC21.
- [6] UNISDR, United Nations International Strategy for Disaster Reduction, Hyogo framework for action 2005-2015: Building the resilience of nations and communities to disasters. In Extract from the final report of the World Conference on Disaster Reduction 2005. Vol. 380.
- [7] Tsukahara, Kenichi, World Federation of Engineering Organizations (WFEO)—World Federation of Engineering Organizations Activities in Disaster Risk Reduction, Volume 1 ISDR-ICL Sendai Partnerships 2015-202. Springer. 2017.
- [8] TARAP, Türkiye Afet Risk Azaltma Planı, 2022.
- [9] Nehir Varol, Türkiye Zarar Azaltma Planı-TARAP ve Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkisi. Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminde Afet Politikaları, Ed: Önder Bozkurt. Ankara: TIAV, 2022, 75-85.

Nehir Varol

Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nden mezun olmuştur. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmış, British Council bursu ile Cardiff Üniversitesi'nde bulunmuştur. Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nde şube müdürü olarak çalışmış, AFAD'ın kuruluşunda rol oynamış, Afet Eğitimi Grup Başkanı olarak görev yapmıştır. Avrupa Konseyi Afetler Anlaşması Daimi Delegeliği'ni yürütmüş, Avrupa Doğal Afetler Merkezi-AFEM müdürlüğü yapmış, birçok uluslararası projede yer almıştır. Yakındoğu Üniversitesi'nde beş yıl ders vermiş, 2014 yılında Ankara Üniversitesi'ne Yardımcı Doçent olarak atanmıştır. Hâlen, Acil Durum ve Afet Yönetimi Bölüm Başkanlığı, Fen Bilimleri Enstitüsü Afet Risk Yönetimi Yüksek Lisans Programı ABD Başkanlığı, AFAM-Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü ve TÖMER müdür yardımcılığı görevlerini sürdürmektedir. Dergipark altında Afet ve Risk Dergisi Baş Editörlüğü'nü yürütmektedir. "Afet ve Acil Durumlarda Olay Yeri Yönetimi, Çığ, Heyelan Tehlikesi, Jeolojik Afetler, Afet Yönetimi, Afet Zararlarının Azaltılması, Adli Antropoloji ve Adli Bilimlerde Afet Yönetimi" gibi dersleri vermektedir. Avrupa Birliği uzmanlığı ve proje uzmanlıkları mevcuttur.

Afet Risk Yönetimi

Doğa olayları insanlık tarihinden önce de vardı ve var olmaya da devam edecektir. Ancak nüfus artışı, sanayileşme, yoğun yapı stoku, doğa olaylarının afete dönüşmesinde bir risk faktörüdür. O yüzden etkin ve başarılı bir "Afet Risk Yönetimi" süreci doğa olaylarının afete dönüşmesini önlemek ya da en az zararla atlatılmasını sağlamak için gerekli olan ve çok disiplinli yaklaşılması gereken bir süreçtir. Tüm önlemleri almanıza rağmen doğada hep bir artık risk kalacaktır. Ancak proaktif yaklaşımla, başarılı ve etkin bir afet risk yönetimi ile riskleri minimize etmek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Afet dirençliliği, afet yönetimi, risk azaltma.

Disaster Risk Management

Natural events existed before the history of humanity and will continue to exist. However, population growth, industrialization, and dense building stock are risk factors for natural events to turn into disasters. Therefore, an effective and successful "Disaster Risk Management" process is a multi-disciplinary approach that is fundamental to prevent natural events from turning into disasters, or to ensure that they are overcome with the least damage. Despite taking all the precautions, there will always be a residual risk in nature. However, it is possible to minimize the risks with a proactive approach, and a successful and effective disaster risk management.

Keywords: Disaster resilience, disaster management, risk reduction.

TÜRKİYE DEPREM HAFIZA ÇİZELGESİ

Çıvgın Cumbul, *Başkent Üniversitesi, Mimarlık Bölümü*, **Deniz Yalçınkaya**, *Başkent Üniversitesi, Mimarlık Bölümü*
Meltem Yılmaz, *Başkent Üniversitesi, Mimarlık Bölümü*

Ülkemizin deprem kuşağında yer aldığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu gerçek her deprem sonrası acılarla karşımıza çıkmaktadır. 27 Aralık 1937 Erzincan Depremi 33.000 can kaybı, 100.000 yaralı; 24 Kasım 1976 Van Çaldıran Depremi 3840 ölü, 497 yaralı; 17 Ağustos 1999 Kocaeli Gölcük Depremi 17.480 ölü, 23.781 yaralı; 12 Kasım 1999 Düzce Depremi 845 ölü, 4.948 yaralı; 1 Mayıs 2003 Bingöl Depremi 176 ölü, 521 yaralı; 2011 Van Depremi 644 ölü, 1.966 yaralı; 24 Ocak 2020 Elazığ Depremi 41 ölü, 1607 yaralı; 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli 11 ili etkileyen deprem 50.500 ölü (14 Nisan verilerine göre), (yaralı sayısı bilinmemektedir) sayısı ile hafızalara kazınmıştır.

Depremler, ülkemizde bilim insanları tarafından uyarılarla hayatımıza dahil edilmeye çalışılıyor ancak hiçbir zaman kalıcı bir konu olarak Türkiye gündeminde yer bulamıyor. Olacakların hep farkındayız ama tedbir almıyoruz. Her deprem sonrası ölmeye, yaralanmaya, yakınlarımızı kaybetmeye, evimizi yitirmeye devam ediyoruz. Birkaç gün sonra ise her şeyi unutuyoruz, ta ki bir sonraki depreme kadar...

Bilime ne zaman inanacağız? Sorumlular kimler? Suçlular kimler? Kriz ne zaman bitecek? Suçlular

cezalandırılıyor mu?... Bu gibi sorular her deprem sonrası gündemde olan ancak cevaplanamayan sorular oluyor.

1924 Erzurum Depreminden başlayarak yapılan zaman çizelgesinde tüm gerçekler, alınan kararlar, önlemler, haberler kronolojik olarak yer almakta. Çizelgede Deprem Konseyi'nin yürürlükten kaldırılması, bazı deprem davalarının zaman aşımına uğraması, suçluların taksitle ödeyecekleri para cezaları almaları, İmar Barışı gibi tüm konular açıkça belirtilmiştir. Yönetmeliğe uygun yapı yapmama ve denetimlerin eksikliği de örneklerle açıklanmıştır. Çizelgeden anlaşılacağı üzere deprem öncesinde olduğu kadar deprem sonrasında kriz yönetimlerinden de ders çıkarılamamış, fırsatlar yaratılmaya çalışılmıştır. Deprem sonrasında her durumda algıları yönetecek müdahaleler yapılmıştır.

Deprem, sel gibi afetler doğal olarak gerçekleşen ve önlenmesi mümkün olmayan tabiat olaylarıdır. Önlenmesi mümkün olmasa da can ve mal kayıplarını azaltabilmek için önlem almak mümkündür. Ülkemiz gündeminde en ön sıralarda yer alması gereken yerleşim yerlerinin doğru yerlerde olması ve doğru şekilde planlanması ve planların uygulanması, kentsel politika ve imar yasalarının felaketler sonrası dersler çıkarılarak yeniden ele alın-

ması, liyakatin etkili olduğu bir sistem kurulması, yetkili kişilerin uyarılarının dikkate alınması herkesin sorumluluğudur. Her deprem sonrası aynı şeyleri konuşup, aynı soruları sorup aynı cevapları almamalıyız. Bu zaman çizelgesinde tüm yıkımlar, kimi suçlular, akılda kalanlar, yersiz kararlar, geçersiz uygulamalar, sorumlular, sorumluluklar kronolojik olarak belirtilmiştir. Çizelgenin amacı; unutilan gerçekleri gün yüzüne çıkarmaktır.

Son yaşadığımız 6 Şubat 2023 depreminin ülkemizde yeni bir dönem başlatmasını, ders alınmasını diliyoruz.

Unutmayacağız, unutturmayacağız.

* Deprem Hafıza Çizelgesi, Başkent Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde Prof. Dr. Adile Nuray Bayraktar tarafından yürütölen MİM 459-Mimarlıkta Güncel Tartışmalar dersi kapsamında hazırlanmıştır.

Çıvgın Cumbul

Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 4.sınıf öğrencisi ve aynı zamanda Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü 3.sınıf öğrencisidir. Başkent Üniversitesi'nden önce ABD Los Angeles'da bulunan Santa Monica College'da iki yıl Pre-Medical Lisans Programı'nda tıp eğitimi görmüştür. Eğitim hayatı boyunca birçok yarışma ve sunuma katılmıştır. "Vogue Magazine" dergisi için logo tasarlamış ve zeytinyağı firması olan "Aegean" için logo ve etiket tasarımları yapmıştır. 8.Zeki Yurtbay Tasarım Yarışması-"Doğadan Sanata" yarışmasına katılmıştır. Uni.xyz CityScaper Sustainable Skyscraper Design Challenge yarışmasında "Halkın Seçimi" ödülünü ve Geleceğine Zemin Yarat Öğrenci Proje Yarışması 9. Dönem "Eşdeğer Mansiyon" ödülünü kazanmıştır. Debi Altyapı İnşaat'ta ve RAD Mimarlık Tasarım'da şantiye stajı ve Er-As Mimarlık'da ofis stajı yapmıştır.

Deniz Yalçınkaya

Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 4. Sınıf öğrencisidir. Eğitim hayatı boyunca çok sayıda panel, konuşma, atölye ve sunuma katılmıştır. 8.Zeki Yurtbay Tasarım Yarışması-"Doğadan Sanata" yarışmasına katılmış, Uni.xyz CityScaper Sustainable Skyscraper Design Challenge yarışmasında "Halkın Seçimi" ödülünü ve Geleceğine Zemin Yarat Öğrenci Proje Yarışması 9. Dönem "Eşdeğer Mansiyon" ödülünü kazanmıştır. Ankaraaks "Başkentin Genç Ruhu" Ankara Büyükşehir Belediyesi Sunumu'nda görev almıştır. TürkSMD 8. Mimarlık Öğrencileri Proje Sergisi "basamaklar 2022" ve TürkSMD 7. Mimarlık Öğrencileri Proje Sergisi "basamaklar 2021" sergilerinde projeleri yer almıştır. Ankaraaks "19 Mayıs Ruhu" Dijital Sergisi'ne katılmıştır. 2020 yılında TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dünya Mimarlık Günü Etkinliklerinde 1. ve 4.atölye grup çalışmalarında görev almıştır. Freya Mimarlık-Havelsan Teknoloji Kampüsü'nde gönüllü şantiye stajı ve Akkoyunlu Mimarlık Mühendislik Planlama İnş. ve Tic. A.Ş.'de ofis stajı yapmıştır.

Meltem Yılmaz

Avusturya Viyana Teknik Üniversitesi'nde iki yıl Almanca eğitimini tamamladıktan sonra Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'ne başlamıştır, halen 4.sınıf öğrencisidir. Eğitim hayatı boyunca çeşitli panel, konuşma, atölye, yarışma ve sunumlara katılmıştır. Geleceğine Zemin Yarat Öğrenci Proje Yarışması 9. Dönem finalisti olmaya hak kazanmıştır. Demay Mimarlık ofisinde ofis stajını tamamlamıştır.

Türkiye Deprem Hafıza Çizelgesi

20.yy başından itibaren Türkiye’de pek çok yıkıcı deprem yaşanmıştır. Bu durum Türkiye’nin deprem kuşağında yer aldığının göstergesidir. Doğru yerleşim kararlarının verilmemesi, yönetmeliklere uygun yapı tasarlanmaması, yönetmeliklere uygun tasarımların doğru uygulanmaması, bilinçli ya da bilinçsiz taşıyıcı eksiltmeleri, taşıyıcılık değeri bulunmayan malzeme kullanımı, denetimlerin yapılmaması ya da eksik yapılması gibi pek çok etken hasarın artmasına sebep olmaktadır. Yapılan bu çizelgede Cumhuriyet sonrası Türkiye’de gerçekleşen depremler, depremler sonrası kayıplar, depremlerin olumsuz etkilerinin nedenleri, usulsüzlükler, alınan kararlar, yönetmelik değişiklikleri, konsey kararları, deprem sonrası oluşturulan kampanyalar, sorumlular yer almaktadır. Çizelgenin amacı; deprem hafızası oluşturmaktır. Son yaşadığımız 6 Şubat 2023 tarihli depremlerin ülkemizde yeni bir dönem başlatmasını, ders alınmasını diliyoruz.

Anahtar kelimeler: Deprem, deprem hafıza çizelgesi, deprem hasar sorumluları.

Turkey Earthquake Memory Schedule

Since the beginning of the 20th century, many devastating earthquakes have occurred in Turkey. This is an indication that Turkey is located in an earthquake zone. Many factors such as not making the right settlement decisions, not designing the structure in accordance with the regulations, not applying the designs in accordance with the regulations, conscious or unconscious subtractions of carriers, use of materials with no carrier value, failure to carry out inspections or incomplete inspections cause the damage to increase. In this chart, earthquakes that took place in Turkey after the Republic, losses after earthquakes, the causes of the negative effects of earthquakes, irregularities, decisions taken, changes in regulations, council decisions, campaigns created after the earthquake, and those responsible are included. The purpose of the chart; to create earthquake memory. We hope that the last 6 February 2023 earthquakes we experienced will start a new era in our country and lessons will be learned.

Keywords: Earthquake, earthquake memory chart, earthquake damage responsables.

TÜRKİYE'DE DEPREM SORUNU NASIL ÇÖZÜLEBİLİR?

Yonca Hürol, Prof. Dr., *Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Bölümü*

Deprem ve afetler ile mücadele edebilmemizin yolunun bilimsellikten geçtiğini ve mesleklerin önemini 2023 depremleri bize gösterdi. Çeşitli kaynaklardan ve hatta çok farklı bakış açıları ile bile bakıldığında bu sonuçta uzlaşıldı. Bu gerekiyordu ve çok iyi oldu. Ama yeterli midir? Bu yazının iddiası eğer eleştirel olmayı öğrenemezsek ve eleştiri yapma korkusundan kurtulamazsak deprem sorununu aşmamızın zor olduğunu ortaya koymaktır.

Bu iddianın üzerine gidebilmek için konuya bütünsel bir bakış açısından da bakılmasında yarar vardır. Bu hem çeşitli bilimsel verilerin, hem çeşitli meslek uygulamalarına dair bilgilerin, çeşitli tespitlerin, siyasetin, hukukun ve hatta gerçekliğe dair çok çeşitli dağınık birikimlerin bir arada göz önüne alınmasını gerektirir. Çünkü Türkiye için deprem ve afetler son derece kompleks ve çok müdahili olan bir konudur.

Önce bilimsel açıdan konuya yaklaşıldığında tartışması yapılmakta olan tespitlere bakıp mevcut sorunu o yoldan ortaya koymak istiyorum. Bu Türkiye’de deprem sorununun çözümü konusunda nelerin yapılmamış olduğunu da ortaya koyacaktır.

- İnşaat yapılmaması gereken yerlere inşaat yapılmaktadır. Jeoloji mühendisliği ve şehir planlamanın gerekleri göz ardı edilmektedir.
- Bu yüzden yapı zemini pek çok durumda zayıftır. Zemin zayıf olduğunda bazı temel türleri ile bu sorun aşılabılır tabi. Ama bu temel türleri ekonomik olmadığı için uygulanmamakta ve sonuçta bina temelleri çoğunlukla zemine uygun olmamaktadır. Projedeki temel doğru olsa bile bunun çoğu durumda uygulanmadığı da ayrı bir gerçektir.
- Mimari ve inşaat mühendisliği açısından konuya baktığımızda aks problemleri, perde duvarı olmamasına rağmen ince kolon kullanımı, yumuşak kat, kısa kolon, burulma instabilitesi vs. sorunlar ortaya çıkmaktadır (Hürol, 2016).
- Taşıyıcı sistemin yapımı kalitesiz olabilmektedir. Kullanılan beton projeye uygun olmaya-bilmekte, beton dökümü aşamasında sorun oluşabilmekte, kullanılan donatı yivsiz olabilmekte, eksik olabilmekte, deprem yönetmeliğine uyulmayabilmektedir, vs.

- Denetim çoğu zaman yapılamamaktadır. Belediyeler ya göz yumucu davranmış ya da yeterli profesyonel personeli olmadığı için bu yüke yetiştirememiştir. Denetim şirketlerini müteahhitler bulmakta ve ödemesini de onlar yapmaktadır. Meslek Odalarının proje denetimleri tamamen devre dışı bırakılmıştır.
- Kaçak yapılar yapılabilmekte, mevcut yapıların üzerine kat ekleme izinleri çıkabilmekte ve imar affı yapıda iyileştirme olmasa da uygulanabilmektedir.
- Yapı iyi durumda olsa bile kullanım aşamasında kolonları kesilebilmekte, yumuşak kat, kısa kolon vs. oluşumuna neden olabilecek değişiklikler yapılabilmektedir (Hürol, 2013).
- Eski yapılar ayrı bir sorundur çünkü onlar yeni yönetmeliğe göre yapılmamışlardır. Oysa deprem deneyimlerine paralel olarak yönetmelik geliştirilmektedir. Ülkenin ekonomik durumunu da gözönüne alan iyi bir yönetmeliğimiz olduğu bilinmesine rağmen bu yönetmelik uygulanmayabilmektedir.

Bu noktada bir durup yapı kalitesi konusunda Dinar Depremi sonrasında şahit olduğum bir görüntüyü anlatmadan geçemeyeceğim. Dereye yakın bir yerdeyiz ve o sokaktaki tüm yapılar yıkılmış. Yerde bir apartman yatıyor. Tüm yapısını görebiliyoruz. Tuğladan kolonları var. Bu tuğlalar çok boşluklu bölücü duvar tuğlası. Kolonlar bir konsola oturuyorlar. Sanki bir çerçeve sistemmiş gibi bol bol pencere yapılmış. Bu yapıya inanamayarak bakıp o zamanlar 10 yaşında olan oğlumun bile böyle hatalar yapmayacağını düşünmüştüm. Durum bu kadar kötü olabiliyor demek istiyorum (Al Hürol, 1995).

Yukarıda sıraladığım sorunları içeren uygulamaların çok yaygın olması nedeni ile deprem olduğunda çok fazla yapı yıkılmakta ya da ağır hasar almakta, çok sayıda kişi hayatını tüm bir ülkenin travma yaşamasına neden olacak şekillerde kaybetmekte ve çok sayıda kişi de kaybolmakta, bulunamamaktadır.

Deprem sonrası kurtarma çalışmaları, hayatta kalabilenlerin barınması, beslenmesi, çapulculardan korunması, onlara geçici ve kalıcı barınaklar yapılması, sağlık hizmeti verilebilmesi konunun bir diğer yüzü. 2023 depremi çok büyük ve beklenenden daha şiddetli bir depremdi ama biz de hiç hazır değildik.

Pek çok ülkede deprem sorunu çözülmüş. Japonya’da, Çin’de, Şili’de... Ülke çapında seferberlik ilan edilerek deprem/afet yüzünden yıkılan yapı ve ölümler en aza indirilmiş. Ben Türkiye’de bu sorunun çözümü için pek çaba sarfedilmediğini düşünüyorum. Konunun hukuki boyutu ayrıca dikkat çekici. Cezalandırmaların tüm boyutları ile gerçekleşmediği bir gerçek çünkü konunun oldukça kapsamlı bir idare hukuku boyutu var. Kanunlarımız iyi olabilir. Ama uygulanıyorlar mı? Belediyeler, bakanlıklar, çeşitli şirketler sorumluluklarını yerine getirip getirmediikleri konusunda sorgulanıyorlar mı?

İşin kötü tarafı, aslında herkes suçlu. Ev sahipleri evlerini ne pahasına olursa olsun ucuza maletme derdindeyseler, ne pahasına olursa olsun mallarının/arsalarının değeri artsın derdindeyseler, onlar da suçlular. Yapı yapılmaması gereken yere, ben yapmazsam başkası yapacak diyerek proje yapan mimarlar da suçlu. Göz göre göre, yapılmaması gereken bir işi, işini kaybetmemek adına yapan işçi, memur, meslek kişisi de suçlu. Bir yanda geçim derdi, bir yanda değerler, mesleki saygınlık... Ve büyük bir çoğunluğun sadece çıkarını düşünüyor oluşu... Tekil çıkarların toplumun büyük çoğunluğu için bu kadar önde oluşu, maalesef başkalarının da varlığını ve haklarını kabul eden etik duruşun gelişmesini çok zorlaştırıyor.

Belki de o yüzden Necdet Teymur 1999 Depreminden sonra bir deprem şiirleri kitabı yazdı ve Adorno’nun “Auschwitz’den sonra şiir yazmak barbarlıktır” deyişine öykünerek “1999’dan sonra mimarlık yapılabilir mi?” diye sordu. Aslında bu soru sadece mimarları suçlayan bir soru değildir. Teymur mimarıyla, mühendisiyle, müteahhiti ile, ilgili şirketleri ile, mal sahibi ile, meslek odalarıyla, belediyesi ile, ilgili bakanlıklarla... Aklınıza gelebilecek mimarlık uygulaması ile ilgili herkesin –aslında bütün toplumun– bu çapta bir deprem sonrasında mimarlığa kalkışabilecek olmasını sorgulamıştır (Hürol, 2009; 2023).

Eğer dünyanın her yerinde durum böyle değilse, neden ve nasıl geldik biz bu noktaya?

2022 yılında kaybettiğimiz İhsan Bilgin 1999 yılında yazdığı kısa ama mükemmel bir makalede 1940’lardan beri Türkiye’de kentleşme ve yapılaşmaya yapılan yatırımların azaldığını, bunun yerine kentleşme ve yapılaşma işlerini yoluna koymuş olan Batılı ülkelerde olduğu gibi büyük sermayenin yeni teknoloji ürünlerine (çamaşır makinesi, televizyon vs.) yöneldiğini anlatır. Küçük sermaye

ye sahipleri girişmişlerdir bu işe. Bu şekilde hem kentlerin, hem yapıların maliyeti düşmüş ve halkın ödeyebileceği hale de gelmiştir. Ama aynı zamanda kaliteleri de düşmüştür. Türkiye'nin kalkınma politikaları da bu durumu desteklemiştir. Büyük kentlere göç dalgalarını, ortaya çıkan yapı ihtiyacını ve müteahhitlerin Türkiye'nin yönetiminde oynadıkları rolü de düşünecek olursak, bu durumun ne kadar ciddi bir durum olduğu ortaya çıkar. İhsan Bilgin tüm bunların olabilmesi için yapı işi ile ilgili meslek sahiplerinin mesleki değerlerden fedakarlık etmesi gerektiğinden de bahsetmiştir. Bir diğer deyişle ilgili tüm mesleklerin bilgilerinin önemi ve yaptıkları işlerin değeri, saygınlığı düşmüştür, düşürülmüştür. Kente ve yapıya dair bilgi ve üretimin değeri o kadar düşmüştür ki, seçimlerde yapılara kat ekleme izinleri vaad edilir, en olmayacak yerler iskana açılır, imar afları çıkar... Kent sadece kalkınmaya değil, politik çıkarlara da feda edilir. Ekonomik kalkınma ve karlılık, mesleki değerlerden önce gelmeye başlar. Meslek Odalarının dünyada görülmemiş bir düzeyde başarılı bir eleştirel tavra soyunması da bu sıralarda başlamış olmalı. İşte bu noktada mesleklerden doğru yükselen bu politik-bilimsel eleştirilerin kısılması şart olur. Zaman zaman bu, eleştiri yapan insanların vatan hainliği ile suçlanmasına kadar varır. Değil mi ki ülkenin hızlı kalkınmasına engel olmaktadır (Bilgin, 1999).

Oysa Türkiye'nin deprem yönetmeliklerindeki, ekonomi ve halkın alım gücünü, bilimselliği dışlamadan gözetken felsefe, kalkınma politikaları için de yol gösterici olabilmeliydi.

Keşke iş bu kadarla kalsa idi. 1940'lerden beri biriken bu kalitesiz yapılar, kentler artık çok büyük alanlara yayılmaktadırlar. Maalesef bu "bedelsiz modernleşme"nin çok korkunç bir bedeli vardır. Depremlerde/afetlerde kentlerin sanki savaş geçirmiş gibi yok olması, pek çok insanın ölmesi, çoğunun ailelerini-dostlarını-kentlerini kaybetmesi, bütün bir ülkenin travma yaşaması ve bu travmanın nesilden nesile geçecek olması...

Ekonomik kalkınmanın çalışanların sırtından olmasını kabul eden çok kişi var. Ama kalkınmanın halkın, çocukluğun kanı ile olmasını kim kabul edebilir? İşte bu noktada hem kalkınma için eleştirileri çeşitli yöntemlerle bastırmaya çalışanların hem de bundan korkup susanların tekrar bir düşünmesi gerekiyor. Peki kimdir bu susanlar? Meslek Odaları, TMMOB, Mimarlar Odası ve kimi şubeleri hiç susmamıştır. Belki de bir tek onlar susmamıştır. Akademi büyük ölçüde ve yavaş

yavaş susmuştur. Özellikle mimarlık eğitimi veren geniş ve etkili bir akademisyen grup çok uzun bir süre yapılaşma konusundaki devlet politikalarını eleştirme konusunda sessiz kalınması gerektiğini düşünmüştür. 1980'lerden, 1990'lardan bahsediyorum. O yıllara kadar devletin eleştirilmesi pek hoş görülmezdi.

Bugün ise Türkiye'de bilginin ve bilimselliğin değeri, tüm dünyadaki azalmasından kat kat daha fazla azalmıştır. Postmodern dönem sonrasında bilimselliğin öneminin azaldığı, çeşitli yaklaşımların ortaya çıktığı bilinmektedir. Ama gelişmiş ülkelerde post-neoliberal uygulamalara paralel olarak düşünce ve eleştirinin önemi artmıştır. Türkiye'de ise malesef artık pek çok eleştiri bilimsel temellere ya da evrensel değerlere oturmamakta, ortama sürülüp öğrenilmiş ezberler halinde tekrar edilmekte, bilimsel temellere ve evrensel değerlere oturan eleştiriler ise kendilerini kabul ettirememektedir. Hatta bu eleştirileri yapan insanlar hedef gösterilmekte, işlerinden çıkarılmaktadır.

Şimdi elimizde ne var ona bir bakalım... Depremden büyük zarar görecekları belli olan kalitesiz bir kentler ve yapılar yığını, bilimselliğe karşı olan etkili bir çevre, etkisizleştirilmiş meslekler, uygulamaya etki edemeyen hukuk ve bastırılıp marjinalleştirilmiş eleştiri... Ben sadece bilimselliğin ve mesleklerin güçlenmesinin değil, daha eleştiriye açık bir Türkiye'nin uzun vadede deprem sınavına hazırlanmaya başlayabileceğini düşünüyorum. Çünkü bilimsellik böylesine karmaşık bir sorunu sadece parçalarına ayırarak ele alabilir. Ama eleştiri sorun ile çeşitli bilimsel incelemeleri birlikte değerlendirebilir, onları yorumlar, herkes tarafından anlaşılır hale getirebilir ve farklı bakış açılarını bütünsel bir biçimde tartışarak etik bir arayışa girebilir.

Umarım Türkiye'de en kısa zamanda bilimsel bakış açısı, eleştirel yaklaşım ve etik duruş kararlılığı öncülüğünde daha sağlıklı bir yapı ve kent kültürü gelişebilir.

KAYNAKÇA

Bilgin, İ., (1999) "Bedelsiz Modernleşme" *Mimarlık*. 288. 26-27.

Al Hürol, Y., (1995) "Deprem Sonrası Dinar." *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Haber Bülteni*, Ekim.

Hürol, Y., (2009) "Can Architecture be Barbaric?" *Science and Engineering Ethics*. 15(2). 233-258.

Hürol, Y., (2023) "Mimarlık Barbarca Olabilir mi?" *Mimarca*. 35(94). 78-97.

Hürol, Y., (2016) *The Tectonics of Structural Systems – An Architectural Approach*. NY: Routledge - Taylor and Francis Branch.

Hürol, Y., (2013) "On Ethics and the Earthquake Resistant Interior Design of Buildings." *Science and Engineering Ethics*. Vol:20. No:1. 171-181.

Yonca Hürol

Yonca Hürol 1984 yılında ODTÜ Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. 39 yıl boyunca çeşitli üniversitelerin mimarlık bölümlerinde taşıyıcı sistemler ve tasarım dersleri verdi. 2006 yılından sonra deprem ve tektonik konularını da derslerine dahil etti. Taşıyıcı sistemler, deprem ve tektonik konularında pek çok ulusal ve uluslararası yayınları vardır. Yonca Hürol 2013 yılında profesörlüğünü almıştır. 1990'lı yıllardan beri TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi bünyesinde katıldığı mimarlık öğrencileri buluşmaları, afet bölgelerinin incelenmesi (deprem, sel, yer kayması, teknolojik afet), Van göçmen evleri gibi çalışmalar/projeler Yonca Hürol'un mesleki ve kişisel gelişimi üzerinde belirleyici etkiler yapmıştır.

Türkiye'de Deprem Sorunu Nasıl Çözülebilir?

Bu çalışma, geçmişte yaşanmış olan ve 2023 depremleri sonrasında Türkiye'nin deprem sorununa bütünsel bir bakışı hedeflemektedir. Önce soruna bilimsel açıdan bakılarak çok boyutlu tespitler yapılmış ve dünyada ve Türkiye'de deprem sorununun geldiği nokta ortaya konmuştur. Sonra bunun toplumsal çapta bir yapı kültürü problemi olduğu gösterilmiş ve bu büyük problemin çözülmesi için sadece bilimsel yaklaşım ve mesleki değerlere saygı duyulmasının yetmeyeceği iddia edilmiştir. Meslek örgütlerinin öncülüğünü yapacağı, toplum çıkarlarını gözeten politik-bilimsel eleştiriye ve mesleki değerleri tartışan bireysel etik kararlılığa da gereksinim vardır.

Anahtar kelimeler: Deprem sorunu, yapı kültürü problemi, mesleki bilgi ve değerler.

How Can The Earthquake Problem Be Solved in Turkey?

This study aims to take a holistic look at Turkey's earthquake problem considering the past and the 2023 earthquakes. First, multidimensional facts were detected by looking at the problem from a scientific point of view and the point where the earthquake problem came in the world and in Turkey was revealed. Later, it is shown that this is a socially wide building culture problem. It is also claimed that it would not be enough to respect only scientific approach and professional values in order to solve this huge problem. There is a need for political-scientific criticism that takes into account the interests of society to be led by professional organizations and individual ethical determination that discusses professional values.

Keywords: Earthquake problem, problem of the culture of building, professional knowledge and values.

ANKARA'NIN DEPREM TEHLİKESİ

Bülent Özmen, Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü

GİRİŞ

Ankara ili genel olarak depremsellik ve deprem tehlikesi açısından güvenli bir yer olarak bilinir. Fakat son yıllarda yapılan çalışmalar ve meydana gelen depremler bunun böyle olmayabileceğini göstermeye başlamıştır. Bölge ile ilgili çalışmalar çoğaldıkça Ankara'nın deprem tehlikesinin sanılanın aksine biraz daha yüksek bir bölge olduğunu savunan bilim insanlarının sayısı giderek artmaya başlamıştır. Bu nedenle güncel verilerin ışığı altında bölgenin depremselliğinin, deprem tehlike ve riskinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bir bölgenin deprem tehlikesi belirlenirken bölgeyi geçmişte etkilemiş ve hasara neden olmuş depremler hakkında detaylı bilgilerin elde edilmesi ve özellikle depremlerin büyüklüğü, koordinatı, oluş zamanı, şiddeti, yapısal hasar istatistikleri ve dağılımları, heyelan ve sıvılaşma gibi zemin problemleri, yüzey kırığı uzunluğu, yanal atımı, fay mekanizması çözümü, ivme değerleri ve bunun gibi önemli olabilecek bilgilerin mevcut kataloglar, raporlar, makaleler ve gazete arşivlerinden yararlanarak bulunması gerekir. Bu çalışma kapsamında da Ankara ve yakın civarında meydana gelmiş ve Ankara'yı etkilemiş depremler hakkında bilgiler

verilerek Ankara'nın deprem tehlikesinin daha iyi anlaşılmasına katkı sunulmaya çalışılacaktır.

ANKARA VE YAKIN CİVARI DEPREMLERİ

Ankara ve yakın civarında meydana gelen ve hasara neden olmuş olan depremler aşağıdaki gibidir. Depremler hakkında tarihsel (1900 öncesi) ve aletsel dönemde (1900 sonrası) meydana gelen depremler şeklinde ikiye ayırarak bilgiler verilme-ye çalışılacaktır. Geçmişte bir bölgede büyük bir deprem meydana geldi ise gelecekte de mutlaka meydana gelecektir. Bu açıdan geçmiş depremler hakkında bilgi sahibi olmak bir bölgenin deprem tehlikesini ve ilerleyen yıllarda hangi büyüklükte bir depremle karşılaşılabilirliğini anlamamız açısından son derece önemlidir.

Tarihsel Döneme (1900 öncesi) Ait Hasar Yapan Depremler

Ankara ve yakın civarında 1900 yılı öncesinde meydana gelen ve hasara neden olmuş olan tarihsel depremlere ait veriler oldukça kısıtlı sayıdadır. Bu depremlere ait bilgiler Soysal vd., (1981) tarafından yayınlanan katalogdan alınarak tarih sırasına göre aşağıda sunulmuştur (Özmen, 2000).

- 03.07.1668 günü meydana gelen depremin maksimum şiddeti VIII, episantırı 40.70K ve 31.60D'dir. Bolu ve Kastamonu civarında hasara neden olmuştur.
- 28.09.1881 günü meydana gelen depremin maksimum şiddeti VIII, magnitüdü $M=6.1$, episantırı 40.60K ve 33.60D'dir. Çankırı yöresinde etkili olmuş ve 12 kişinin ölmesine neden olmuştur.
- 1883 yılında meydana gelen depremin maksimum şiddeti VI, episantırı 41.00K ve 33.70E'dir. Kastamonu-Çankırı civarında hasara neden olmuştur.

Ambraseys ve Finkel (2006)'e göre tarihsel dönemde Ankara'yı etkileyen aşağıdaki depremler olmuştur.

12 Ağustos 1668 tarihinde, Beypazarı'nda saat 15:00-16:00 arasında ağır hasara neden olan bir deprem meydana gelmiştir. Deprem İstanbul ve İzmir'den de hissedilmiştir. Deprem nedeniyle Beypazarı'nda birçok ev yıkılmış, büyük çarşı yerle bir olmuş ve yedi kişi hayatını kaybetmiştir. Maalesef depremin diğer yerleri etkileyip etkilemediği konusunda herhangi bir kanıta ulaşılamamıştır. Fakat depremin başta Ankara kent merkezi olmak üzere merkez üssüne yakın başka yerleşim yerlerinde de hasara neden olmuş olma olasılığı oldukça yüksektir.

15 Ağustos 1668 tarihinde saat 15:00'te Ankara'daki taş duvarları, evleri ve şehir surlarının bir kısmını, kentin yukarısındaki kaleyi yerle bir eden, iki kişiyi öldüren ve halkta korku ve paniğe neden olan büyük bir deprem meydana gelmiştir. Halk öylesine korkuya kapılmıştır ki evlerini terk edip açık alanlara ve köylere kaçmıştır.

16 ile 18 Ağustos 1668 arasında bir zamanda muhtemelen 17 Ağustos'u 18 Ağustos'a bağlayan gece, şiddetli bir deprem olmuş ve bunun daha önce meydana gelen ve Kuzey Anadolu'nun çok geniş bir kısmını etkileyen depremlerin tümünden daha güçlü olduğu belirtilmiştir. Ankara'da 3-4 dakika aralıklarla bir dizi güçlü sarsıntı meydana gelmiştir. Bu depremlerin etkisiyle kentin yukarısındaki tepenin üzerinde bulunan kayalıklar kırılmış ve devasa taş parçaları düşmüştür. Ayrıca kentte muhtemelen sivilaşma sonucunda yer yarılmış ve öncülüklerde hasar görmüş olan birçok ev harabeye dönmüştür. Beypazarı ve Ayaş arasındaki köyler yerle bir olmuştur. Ana depremin ardından yer sarsıntıları bir süre daha devam etmiş, Ankara'da 200'den fazla sarsıntı hissedilmiştir.

Aletsel Döneme (1900-2023) Ait Hasar Yapan Depremler

Bu bölge içinde 11 hasar yapan deprem meydana gelmiştir. Bu depremler ve bunlara ait bulgular tarih sırasına göre aşağıda verilmiştir.

9 Mart 1902 Çankırı Depremi: Bu deprem 9 Mart 1902 tarihinde Pazar günü meydana gelmiş olup maksimum şiddeti $I_0=IX$, büyüklüğü $M_s=5.6$, episantırı 40.65K, 33.60D'dir. Ambraseys ve Finkel (1987) tarafından depremin birçok öncül ve artçı sarsıntıları olduğu ve deprem nedeniyle Çankırı ve çevresindeki yerleşim yerlerinde ağır hasarların olduğu, Çankırı merkezinde 3000 evin hemen hemen tümüyle yıkıldığı, dört kişinin öldüğü ve 100 kişinin yaralandığı belirtilmiştir. Sarsıntı Orta Anadolu'da geniş çapta algılanmıştır.

19 Nisan 1938 Kırşehir-Keskin Depremi: 19 Nisan 1938 tarihinde saat 10:59:20'de (GMT) meydana gelen maksimum şiddeti $I_0=IX$, büyüklüğü $M_s=6.8$, episantırı 39.44 K, 33.79D olarak saptanan bu deprem 149 kişinin ölümüne, 211 kişinin yaralanmasına ve 3860 civarında yapının yıkılmasına veya ağır hasar görmesine neden olmuştur. Depremin maksimum şiddet alanı Kırşehir'in Akpınar, Köşker kasabaları civarındadır ve deprem Kastamonu, Amasya, Sivas, Konya, Eskişehir'i de kapsayan geniş bir alanda hissedilmiştir. Bu deprem Ankara kenti içerisinde de çok şiddetli bir şekilde hissedilmiş, yapılarda çatlaklara ve baca yıkılmalarına neden olmuştur. Özellikle Harbiye Okulu Hastanesi, Ekonomi Bakanlığı binası, Postahane, Anafartalar'daki Belediye Hesap İşleri Müdürlüğü, iki ilkokul ve bazı otellerde önemli çatlamlar görülmüştür. Hasarın genel olarak Yenisehir tarafında daha çok olduğu gözlenmiştir (Ergünay, 1978). Deprem Orta Anadolu'da bütün yerleşim yerlerinde hissedilmiştir.

26 Kasım 1943 Ladik (Samsun) Depremi: Bu deprem 26 Kasım 1943 tarihinde saat 22:20:41'de (GMT) meydana gelmiş olup maksimum şiddeti $I_0=VIII-IX$, büyüklüğü $M_s=7.2$ ve episantırı 41.05K, 33.72D'dir. Pınar ve Lahn (1952)'e göre Anadolu'nun çok büyük bir kısmında hissedilen, doğuda Taşova'dan, batıda Ilgaz'a kadar uzanan ve takriben 45000 km² kapsayan bir bölge içinde kasaba ve köylerde evlerin yüzde 75'i (yaklaşık 40000 ev) tümüyle yıkılmış ya da ağır hasar görmüştür. Sayısı tam olarak belirlenememiş olmakla birlikte 4000 kişinin öldüğü, 5000 kişinin de yaralandığı belirtilmiştir. Doğuda Destek Boğazı ile batıda Kurşunlu Bölgesi arasında ve 20 Aralık 1942'de oluşan fayın devamında 250 km uzunlukta yeni bir fay sistemi meydana gelmiştir.

1 Şubat 1944 Bolu-Gerede Depremi: Bu deprem 1 Şubat 1944 tarihinde saat 03:22:40'da (GMT) meydana gelmiş olup maksimum şiddeti $I_0 = X$, büyüklüğü $M_w = 7.6$ ve episantırı 40.80K, 32.20D'dir. Deprem 3958 kişinin hayatını yitirmesine, 20865 yapının tamamen yıkılmasına ve 21000 civarında yapının çeşitli düzeyde hasarlar görmesine neden olmuştur. Deprem hasar alanı batıda Kocaeli, güneyde Ankara, doğuda Kastamonu ve kuzeyde Zonguldak'a kadar yayılmıştır. Bu depremden Ankara'nın kuzeyinde kalan Beypazarı, Kızılcahamam, Çamlıdere, Ayaş kasabaları ve bağlı köyleri önemli ölçüde hasar görmüştür. Bu hasar Ankara il sınırları içinde 125 can kaybı, 158 yaralı, 1450 yıkık ve 2716 hasarlı yapı ve 1829 hayvan kaybı şeklindedir. Şehir içerisinde de bazı hasarlar görülmüş ve özellikle Yenışehir'de ve Kale civarındaki eski evlerde hasar daha fazla olmuştur. Özellikle Meydan Palas Otel, DDY İşletme Müdürlüğü Binası, Vilayet Binası'nda önemli çatlaklar meydana gelmiş ve yıkıntılar genellikle bacalar, şehir dışındaki tek katlı bağ evleri ile kerpiç binalarda görülmüştür. Şehirdeki tüm resmi ve özel yapıların duvarlarında küçük çatlaklar ve sıva dökülmeleri gözlenmiştir (Ergünay, 1978).

13 Ağustos 1951 Kurşunlu (Çankırı) Depremi: Bu deprem 13 Ağustos 1951 tarihinde saat 18:33:34'de (GMT) meydana gelmiş olup maksimum şiddeti $I_0 = IX$, büyüklüğü $M_s = 6.9$ ve episantırı 40.88K ve 32.87D'dir. Pınar ve Lahn (1952), bu deprem nedeniyle Kurşunlu ve Ilgaz ilçe merkezleri ve köylerinin önemli derecede etkilendiğini, 50 yurttaşın yaşamını yitirdiğini, toplam olarak 8000 evin hasar gördüğünü belirtmişlerdir. Ambraseys (1988), bu deprem sırasında 60 km uzunluğunda ve sağ yönlü doğrultu atımlı bir fayın oluştuğunu öne sürmüştür. Fayın doğu-batı doğrultulu iki ana parçadan oluştuğu, birinin Kurşunlu'nun hemen kuzeyinden geçtiği, diğerinin ise Afşar-Dolaşlar arasında konumlandığı belirtilmiştir.

7 Eylül 1953 Çerkeş (Çankırı) Depremi: Bu deprem 7 Eylül 1953 tarihinde saat 03:59:40'da meydana gelmiş olup maksimum şiddeti $I_0 = VII$, magnitüdü $M_s = 6$, episantırı 41.09K, 33.01D'dir. Deprem ile ilgili ayrıntılı bilgi olmamakla beraber, depremin Düzce'den İnebolu, Çorum ve Kırşehir'e kadar hissedildiği belirtilmiştir. Fay oluşumu konusunda bir bilgi yoktur (Eyidoğan, vd., 1991).

21 Nisan 1983 Köşker Depremi: Bu deprem 21 Nisan 1983 tarihinde meydana gelmiş olup büyüklüğü $M_b = 4.8$, $M_s = 4.1$ 'dir. Episantırı 39.31N ve 33.06E'dir. Üç köyde hasar meydana gelmiştir.

6 Haziran 2000 Dodurga Depremi: Bu deprem 6 Haziran 2000 tarihinde yerel saatle 05:42'de meydana gelmiş olup büyüklüğü $M_d = 6.1$ ve derinliği 10 km'dir. Episantırı 40.69N ve 32.99E'dir. Birçok araştırmacı tarafından da Orta Depremi diye isimlendirilmiştir. Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılmış olan hasar tespit sonuçlarına göre 521 konutun ağır hasarlı, 13 konutun orta hasarlı ve 314 konutun hafif hasarlı olduğu belirlenmiştir. Üç kişi yaşamını yitirmiş, 80 kişi yaralanmıştır.

31 Temmuz 2005 Bala-Ankara Depremi: Bu deprem 31 Temmuz 2005 tarihinde Pazar günü yerel saatle 00:45'te meydana gelmiş olup büyüklüğü $M_d = 4.9$ ve derinliği 8.9 km'dir. Episantırı 39.42N ve 33.12E'dir. Deprem dış merkezi Afşar beldesi yakınlarına düşmektedir. Deprem Ankara'nın merkez ilçelerinde şiddetlice, Kırşehir, Kırıkkale, Niğde ve Yozgat illerinde de hafif şekilde hissedilmiş ve Bala'nın güneyindeki köylerde hafif hasara neden olmuştur. Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan hasar tespit çalışmasına göre iki konut ağır hasara, 64 konut orta hasara, 189 konut, bir ahır ve bir işyeri de hafif hasara uğramıştır. Odak mekanizması çözümü doğrultu atımlı fay göstermektedir.

20 Aralık 2007 Bala-Ankara Depremi: Bu deprem 20 Aralık 2007 tarihinde yerel saatle 11:48'de meydana gelmiş olup büyüklüğü $M_l = 5.7$ ve derinliği 5.0 km'dir. Episantırı 39.404N ve 33.046E'dir. Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan hasar tespit çalışmalarına göre 834 konut, 63 ahır ve üç işyerinin ağır, beş konutun ise orta hasarlı olduğu tespit edilmiştir. Odak mekanizması çözümüne göre deprem KB-GD yönelimli sağ yanal doğrultu atımlı Afşar fay zonu üzerinde meydana gelmiştir.

27 Aralık 2007 Bala-Ankara Depremi: Bu deprem 27 Aralık 2007 tarihinde yerel saatle 01:47'de meydana gelmiş olup büyüklüğü $M_l = 5.5$ ve derinliği 5.0 km'dir. Deprem nedeniyle 1170 konut, 102 ahır ve üç işyeri ağır hasara uğramıştır. Deprem özellikle Çankaya, Sincan, Gölbaşı ilçelerinde kuvvetli bir şekilde hissedilmiştir.

ANKARA VE YAKIN CİVARININ TEKTONİK KONUMU

Ankara, İç Anadolu Bölgesinde yer alır ve dört tarafı kuzeyden Kuzey Anadolu Fay Zonu, güneydoğudan Seyfe Fay Zonu, güneyden Tuz Gölü Fay Zonu, doğudan Kırıkkale-Erbaa Fayı ve güneybatıdan Eskişehir Fay Zonu tarafından çevrelenmiş durumdadır. Ankara kent merkezi adı geçen bu faylara 60–80 km uzaklıktadır. Ankara'yı ilçele-

riyle beraber bir bütün olarak düşüncecek olursak Çamlıdere ve Kızılcahamam gibi ilçelerinin Kuzey Anadolu Fay Zonuna, Elmadağ ve Kalecik gibi ilçelerinin Kırıkkale-Erbaa Fayına, Şereflikoçhisar, Evren, Bala ve Haymana gibi ilçelerinin de Tuz Gölü Fay Zonuna çok yakın, 20–30 km uzaklıkta olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 1). 7 ($M > 7$)’den büyük deprem üretme potansiyeline sahip olan bu faylar Ankara için önemli bir tehdit kaynağıdır. Bu faylara ilave olarak, Ankara kent merkezi yakın civarı da dahil olmak üzere, Ankara il sınırları içinde birçok aktif fay bulunmaktadır. Ancak uzunlukları kısa olan bu faylar yukarıda sayılan faylara göre daha küçük, orta büyüklükte ($5 < M < 6$) fakat hasara neden olabilecek büyüklükte deprem üretme potansiyeline sahiptir.

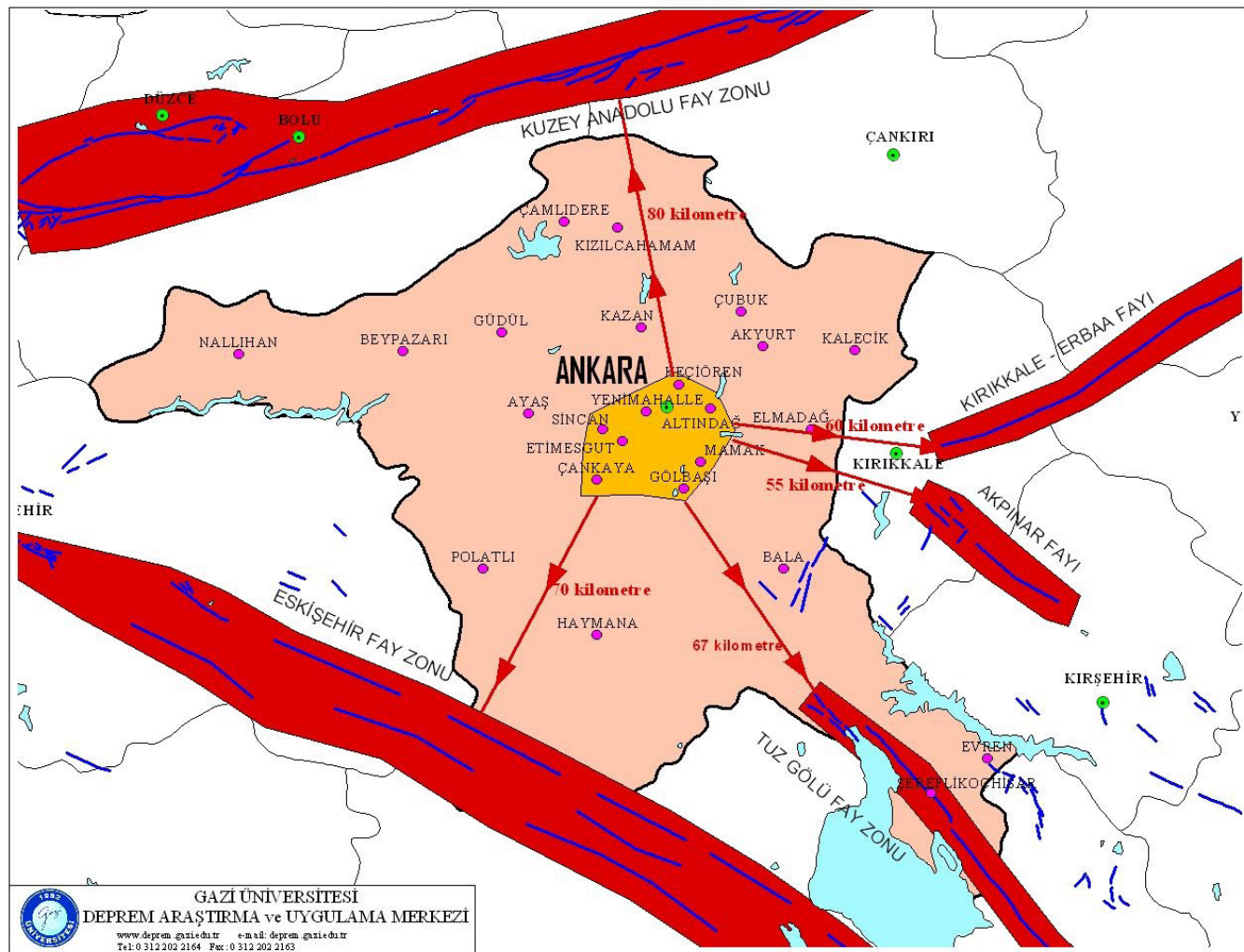
Bu fay zonları üzerinde gerçekleşebilecek önemli sismik aktiviteler geçmişte olduğu gibi gelecekte de Ankara’yı ve çevresini yıkıcı bir şekilde etkile-

yebilir. Bu sebeple Ankara için yapılacak deprem tehlike ve risk değerlendirmelerinde bu fay zonları, bunun haricinde il sınırları içinde ve yakın civarında daha küçük deprem üretme potansiyeli olan diğer faylar da göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca mekânsal planlar (mekânsal strateji, çevre düzeni ve imar planı) ve yapı tasarımı yapılırken ve depreme dayanıklı bina yapımında mutlaka dikkate alınmalıdır.

ANKARA’NIN DEPREM TEHLİKE HARİTALARINA GÖRE DURUMU

Ankara kent merkezi yukarıda sıralanan geçmişte yaşanan bu depremlere rağmen 1945, 1947, 1963 tarihli resmi deprem bölgeleri haritalarında tehlikesiz bölge olarak gösterilmiş ve 1972 tarihli harita yayınlanıncaya kadar yapılar da Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik hükümleri uygulanmamıştır. 1972 tarihli Deprem

ANKARA İÇİN ANA DEPREM KAYNAK BÖLGELERİ

Şekil 1. Ankara'yı Etkileyebilecek Ana Deprem Kaynak Bölgeleri. Kaynak: Pampal vd., 2008.

Bölgeleri Haritasında ise Ankara kent merkezi IV. derece deprem bölgesine alınmıştır. Ankara kent merkezi 1996 yılında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan ve 1 Ocak 2019 tarihinde yürürlükten kalkan Türkiye Deprem Bölgeleri Haritasına göre de IV. derece deprem bölgesinde yer almakta idi. İl sınırlarının ise yüzde 8'i I.derece, yüzde 21'i II.derece, yüzde 32'si III.derece ve yüzde 38'i IV.derece deprem bölgesi içinde yer almıştır. 2019 yılında yürürlükten kalkmış olan bu haritaya göre Ankara'nın büyük bir çoğunluğu; yüzde 70'i III. ve IV.derece deprem bölgesinde, geri kalan yüzde 30'u ise I. ve II. derece deprem bölgesinde yer almakta idi (Özmen, 1997).

1 Ocak 2019 tarihinde yeni Türkiye Deprem Tehlike Haritasının yürürlüğe girmesi ile birlikte birçok il gibi Ankara ilinin deprem tehlikesinde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. 1996 Resmi Deprem Bölgeleri Haritasında IV. derece deprem bölgesi içinde gösterilen (yani 50 yılda yüzde 90 ihtimalle aşılmayacak yer ivmesinin 0.1 g) Ankara, yeni haritanın yürürlüğe girmesiyle deprem tehlikesi açısından önemli değişikliklere uğramıştır. Bazı ilçelerinin deprem tehlikesi yükselirken, bazı ilçelerinin deprem tehlikesi düşmüştür. Eskiden IV.derece deprem bölgesinde gösterilen Ankara (M), Çankaya, Altındağ, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle, Gölbaşı gibi merkezde olan ilçelerin de deprem tehlikesi değeri yüzde 50 kadar artmıştır. Eskiden I. derece deprem bölgesinde gösterilen Evren ilçesinin deprem tehlikesi yüzde 75 kadar düşmüştür. Şereflikoçhisar ilçesinde ise deprem tehlikesi yüzde 50 kadar düşmüştür. Ayrıca Bala, Beypazarı, Çamlıdere, Elmadağ, Güdül, Kahramankazan, Kızılcahamam gibi ilçelerde deprem tehlikesi önemli oranda azalmıştır. Söz konusu yeni deprem tehlike haritası ve parametre değerlerine, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın web sayfasından e-Devlet şifresi ile interaktif olarak erişilebilmekte, bu sayede kişi bulunduğu yerin, yaşadığı binanın, bölgenin deprem tehlikesi bilgilerini interaktif olarak hizmete sunulan haritadan kolaylıkla öğrenebilmektedir. Yani yeni deprem tehlike haritası ile Ankara'nın 12 ilçesinin deprem tehlike parametresi düşmüş, 13'ünün yükselmiştir.

Daha önce yayınlanmış olan bu resmi deprem bölgeleri haritalarının büyük bir çoğunluğunda tehlikesiz bölgede gösterilmiş olan Ankara'nın deprem açısından sorunsuz bir bölgede olduğu yanlış inancı genel kabul görmüş ve binalar deprem gerçeği göz ardı edilerek tasarlanmış ve yapılmıştır. Ayrıca Ankara kent merkezinin zemin yapısı incelendi-

ğinde yüzde 50'sinden fazlasının zayıf zeminler ile kaplı olduğu görülmektedir. Deprem sonucu oluşan ivme değerlerini büyütme ve depreme daha uzun süre devam etme özelliği kazandıran bu tip zeminlerde; zemin özellikleri ve inşaat teknikleri dikkate alınmadan yapılmış olan yapıların büyük bir risk altında olduğu, olası bir depremden de ciddi bir şekilde etkilenebileceği, hatta hasara uğrayabileceği gerçeği ortadadır. Bu iki nedenden dolayı Ankara'daki deprem riski oldukça yükselmiş ve yeterince önlem alınmadığı için de her geçen gün biraz daha yükselmektedir. Ayrıca kentin yapı stokunun önemli bir kısmının geçmiş tarihli deprem tehlike haritalarının birçoğunda Ankara'nın deprem tehlikesiz olarak gösterilmesinin de etkisiyle deprem olmaz düşüncesi ile kaçak ve imar mevzuatına aykırı olarak yapıldığı dikkate alındığında, Ankara'nın deprem açısından güvenli bir şehir olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

Çoğunlukla bir veya iki katlı evlerden oluşan, genellikle sağlam zeminler üzerinde yapılaşmış ve 250 bin nüfusa sahip olan (il sınırları içinde 695 bin) Ankara, 1938 Kırşehir ve 1944 Bolu-Gerede depremlerinden önemli derecede etkilenmiştir. Yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı Ankara'yı tehdit eden faylarda meydana gelebilecek depremlerden ve yukarıda anlatılmaya çalışılan olumsuzluklardan dolayı nüfusu 6 milyona dayanmış ve deprem gerçeği göz ardı edilerek yapılaşmış Ankara olası bir deprem neticesinde önemli miktarlarda hasara uğrayacaktır.

SONUÇLAR

Ankara'nın çevresi hasar yaratabilecek büyüklükte deprem üretme potansiyeli olan diri faylarla çevrelenmiş durumdadır. Bu faylarda meydana gelebilecek 6.5 ve daha büyük depremlerden Ankara ili ve kent merkezinin önemli oranda etkilenme olasılığı oldukça yüksektir. Ayrıca, Ankara kent merkezinin önemli bir kısmı Geç Pliyosen-Erken Kuvaterner yaşlı göl çökelleri ile Kuvaterner yaşlı alüvyon ve yaşlı nehir terasları gibi deprem etkilerini arttıracak zayıf zeminlerden oluşmaktadır. Bu da Ankara çevresinde oluşabilecek bir depremden özellikle zayıf zemin üzerinde bulunan yapıların çok daha şiddetli şekilde etkileneceğini göstermektedir.

Ankara; 1 Şubat 1944 tarihinde Kuzey Anadolu Fay Zonu üzerinde meydana gelmiş olan ve maksimum şiddeti $I_0 = X$, büyüklüğü $M_w:7.6$ olan Bolu-Gerede Depremi'nden, 19 Nisan 1938 tarihinde Akpınar Fayı üzerinde meydana gelmiş olan ve maksimum şiddeti $I_0 = IX$, büyüklüğü $M_s:6.8$ olan

Kırşehir-Keskin Depremi'nden ve tarihsel dönemde 1668 yılında Kuzey Anadolu Fay Zonu üzerinde oluşmuş olan depremlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Ambraseys ve Finkel (2006)'e göre 15 Ağustos 1668 tarihinde saat 15:00'te meydana gelen bu deprem Ankara'daki taş duvarları, evleri şehir surlarının bir kısmını, kentin yukarısındaki kaleyi yerle bir etmiş ve halkta korku ve paniğe neden olmuştur. Yakın zamanda ise yukarıda sayılan depremlere göre daha küçük boyutta ancak Ankara kent merkezine daha yakın olan ve 6 Haziran 2006 tarihinde meydana gelen Orta (Çankırı) ve 31 Temmuz 2005, 20 Aralık 2007 ve 27 Aralık 2007 tarihlerinde meydana gelen Bala depremlerinden de etkilenmiştir.

Ankara'nın deprem tehlikesi ve riskinin sanılanın aksine yüksek olduğu gerçeğini kabul ederek başta risk azaltma çalışmaları olmak üzere Afet Yönetiminin bütün aşamalarını kapsayan çalışmalara vakit geçirmeden başlanmalı, az da olsa yapılmış ve/veya yapılmakta olan çalışmaları daha ileri aşamalara götürmeliyiz.

Ankara zeminlerinin büyük bir kısmı faylarla sınırlı çöküntü havzalarının içinde veya yakınındaki Geç Pliyosen'den-Erken Kuvaterner'e kadar olan yaş aralığındaki fluviyal göl ve nehir çökellerinden oluşmaktadır. Ankara ve çevresinde gerçekleşebilecek depremlerde, özellikle bu genç sedimanlardaki zemin koşullarının daha fazla etkileneceği ve ciddi hasarlar meydana gelebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple Ankara civarında büyük bir alanı kapsayan bu genç sedimanların detaylı bir şekilde incelenmesi ve deprem sırasında nasıl bir davranış gösterebileceği belirlenmelidir.

Ankara'nın deprem riskini artıran önemli nedenlerden birisi de Ankara'nın deprem gerçeğinin kabul edilmemesi ve geçmiş tarihli deprem bölgeleri haritalarında tehlikesiz bölge olarak gösterilmiş olmasıdır.

Ankara kenti zeminlerinin deprem sırasında nasıl bir davranış göstereceğini belirleyebilmek için ayrıntılı ve detaylı mikrobölgeleme çalışmalarının yapılması gerekir. Özellikle bu çalışmalarda belirlenen kritik alanlarda ve yüksek yapılaşma potansiyeline sahip alanlarda daha büyük ölçekli (1/1000-1/5000) mikrobölgeleme çalışmaları mutlaka yapılmalıdır.

Ankara'nın deprem tehlikesinin sanılanın aksine daha yüksek olduğu gerçeği mimarı tasarım evresinde de mutlaka dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Ambraseys, N. N., Finkel, C., *Seismicity of Turkey and Neighbouring Regions, 1899-1915*, Annales Geophysicales, B., 1987, 701-726.

Ambraseys, N. N., Finkel, C., *Türkiye'de ve Komşu Bölgelerde Sismik Etkinlikler Bir Tarihsel İnceleme 1500-1800*, (Çeviren M.Umur Koçak), TÜBİTAK Akademik Dizi, 2006,4.

Ergünay, O., Sismik Tehlike Açısından Ankara'ya Genel Bakış, Yerbilimleri Açısından Ankara'nın Sorunları Sempozyumu, Türkiye Jeoloji Kurumu, 1978, 88-94.

Eyidoğan, H., Güçlü, U., Utku, Z., Değirmenci, E., *Türkiye Büyük Depremleri Makro Sismik Rehberi (1900-1988)*, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1991.

Özmen, B., Nurlu, M., Güler, H., *Coğrafi Bilgi Sistemi ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi*, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, 1997.

Özmen, B., *Türkiye Tarihsel Deprem Kataloğunun Bölgesel Düzenlemesi*, Türkiye Deprem Vakfı, 2000.

Pampal, S., Özmen, B., *Türkiye'nin Deprem Gerçeği Deprem Bölgeleri Haritaları ve Deprem Yönetmeliklerinin Tarihsel Gelişimi*, 2007.

Pampal, S., Özmen, B., Koçkar, M., Ankara'nın Depremselliği, Ankara'nın Deprem Tehlikesi ve Riski Çalıştayı Bildiriler Kitabı (Editörler: Süleyman Pampal, Bülent Özmen), 2008, 55-70, ISBN 978-975-507-168-8.

Pampal, S., Özmen, B., *Depremler Doğal Afet midir? Depremlerle Baş Edebilmek*, Eflatun Yayınevi, 2010.

Pınar, N., Lahn, E., *Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu*, Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliği Yayını, 1952, 6(36):153.

Soysal, H., Sipahioğlu, S., Kolçak, D., Altınok, Y., *Türkiye ve Çevresinin Tarihsel Deprem Kataloğu*, Tübitak Proje No: TBAG 341, 1981.

Bülent Özmen

Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu. Aynı üniversitede yüksek lisans tezi hazırlayarak yüksek mühendis, Gazi Üniversitesi'nde doktora tezini hazırlayarak doktor unvanını, 2017 yılında da doçentlik unvanını aldı. Değişik tarihlerde Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi'nde çalıştı. Gazi Üniversitesi Deprem Mühendisliği Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin kurucuları arasında yer aldı ve merkezin gelişmesine önemli katkılar sundu. Halen Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Hem kamu hem üniversite tecrübesine sahiptir. Afet yönetimi, afet risklerinin azaltılması, afet tehlikesi ve riski, afet eğitimi, deprem, depremsellik, deprem tehlikesi ve riski, deprem senaryosu, kent planlaması ve yerbilimleri ile ilişkisi, coğrafi bilgi sistemi konularında çalışmaları bulunmaktadır. Afet yönetimi ve deprem gibi konulara ilişkin yurtiçi ve yurt dışında yayımlanmış 90 civarında bilimsel makalesi, sekiz kitap ve yedi kitap editörlüğü yayını bulunmaktadır. Türk Deprem Araştırma Dergisi, Resilience Dergisi, Afet ve Risk Dergisi gibi dergilere alan editörü olarak; Türkiye Jeoloji Bülteni ve Acil Yardım ve Afet Bilimi dergilerine de yayın kurulu üyesi olarak katkı vermektedir.

Ankara'nın Deprem Tehlikesi

Ankara Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alır; doğusunda Kırşehir ve Kırıkkale, güneyinde Aksaray ve Konya, batısında Eskişehir ve kuzeyinde Bolu ve Çankırı illeri bulunur. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine (2023) göre Ankara il sınırları içinde 5,846,533 kişi (Türkiye nüfusunun yüzde 6.9'u) yaşamaktadır. Son yıllarda Ankara ili ile ilgili yapılan çalışmalar ve Ankara ili ve yakın civarında meydana gelen depremler, Ankara ilinin deprem tehlikesinin düşünülenin aksine daha yüksek olduğunu göstermeye başlamıştır. Özellikle Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan ve 1 Ocak 2019 tarihinde yürürlüğe giren Resmi Türkiye Deprem Tehlike Haritasında Ankara'nın deprem tehlike parametrelerinin geçmiş resmi deprem bölgeleri haritaları ile kıyaslandığında çok daha yükseldiği görülmüştür. Bu nedenle bu çalışma kapsamında Ankara ve yakın civarında meydana gelen ve Ankara'yı etkilemiş ve/veya hasara neden olmuş depremler hakkında bilgiler verilerek Ankara'nın deprem tehlikesinin daha iyi anlaşılmasına katkı sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Deprem, Ankara, deprem tehlikesi, afet yönetimi, deprem riski.

Earthquake Risk of Ankara

Ankara is located in the Central Anatolia region of Turkey and is surrounded by Kırşehir, Kırıkkale in the east, Aksaray and Konya in the south, Eskişehir in the west and Bolu and Çankırı in the north. According to the address-based population registration system (2023), 5,846,533 people (6.9% of Turkey's population) live within the provincial borders of Ankara. Studies on the province of Ankara in recent years have started to show that the earthquake hazard in Ankara province and its close vicinity is higher contrary to what was thought. In the Official Turkey Earthquake Hazard Map, which was prepared especially by the Disaster and Emergency Management Presidency and entered into force on January 1, 2019, it was observed that the earthquake hazard parameters of Ankara were much higher when compared to the previous official earthquake zone maps. For this reason, within the scope of this study, it will be tried to contribute to a better understanding of Ankara's earthquake hazard by giving information about the earthquakes that occurred in and around Ankara and affected and/or caused damage to Ankara.

Keywords: Earthquake, Ankara, earthquake hazard, disaster management, earthquake risk.

“DEPREM”

KENT İZLEME MERKEZİ YUVARLAK MASA TOPLANTISI 04.03.2023

Ali Atakan, Bülent Batuman, Ahmet Demirtaş, Nihal Evirgen, Bülent İlik, Tezcan Karakuş Candan, Onur Karahanoğulları, Ruşen Keleş, Ömer Kırıl, Aziz Konukman, Muteber Osmanpaşaoğlu, Erhan Öncü, Yavuz Önen, Başak Özer, Erdal Şahin, İlhan Tekeli, Songül Üzgün, Galip Yalman, Meltem Yılmaz

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN- Merhabalar, hoş geldiniz. Hocalarım bugün Kent İzleme Merkezi Danışma Kurulu’nu 6 Şubat’ta 11 ili kapsayan deprem üzerinden olağanüstü bir şekilde toplantıya çağırdık. Hem gündemi değerlendirelim, deprem sürecinde yapılanlar-yapılamayanlar, depreme hazırlık süreçlerini ki, İstanbul depremi beklentisi var, konuşalım istedik. Hem de bunun ötesinde deprem sonrasında hemen yeniden inşa sürecine başlanmış olmasını, Cumhurbaşkanlığı Kararnesi ile aslında ormanların, meraların yeniden yapılaşmaya açılmasını, bunun yaratacağı sorunları, bu inşa sürecini değerlendirmek istedik. Ne yapılması gerektiğini konuşmak, aslında kentlerin yeniden nasıl inşa edileceğine dair fikirlerin ortaya atılmasını, değerlendirme yapılmasını önemsedik. Öte yandan tabii depremle birlikte büyük şehirlerle ciddi bir göç yaşandı. Bu göçle birlikte büyük şehirlerde yeni yapılaşma süreçleri başlayacak. Kıraların artması, barınma sorunu, ulaşım, bütün bunlar aslında son 20 gündür Ankara’da bizim bilfiil hepimizin yaşadığı süreçler, ulaşım altyapısı kaldırmıyor, bu başlıkları da tartışalım istedik.

Aslında çok uzun süre mücadele ettiğimiz, başkentin İstanbul’a taşınması süreci, finans merkezleriyle başlayan başkentin yoksullaştırılması süreci, İstanbul depremiyle birlikte muhtemelen bir

geriye dönüş sürecine evrilecek. Merkez Bankası, İş Bankası, Ziraat Bankası [...] İstanbul depreminin önce bence bir geri dönüş olacak, hazırlık açısından, bütün bunları hep birlikte bir ele alalım istedik. Biz 6 Şubat’ta olan depremin 6.günü bölgeye gittik Mimarlar Odası olarak. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ile hemen iki gün sonra ekipler halinde inşaat mühendisleri, şehir plancıları, mimarlar, makine mühendisleri bölgeye gittiler. Yardım süreçleri koordine edildi. İlk anda yapılması gerekenler üzerinden bir kampanya yürütüldü. Daha sonra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın talebiyle birlikte hasar tespitleri başladı ve hasar tespitlerine yine Odalardan teknik elemanlar gitti. Adalet Bakanlığı’nın bilirkişilik süreçleri başladı, enkazlar kaldırılırken adli vakaların olduğu yerlerde, delil toplama süreçlerinde mimarların, mühendislerin, jeoloji mühendislerinin de olduğu bir ekiplerle sürece müdahale edildi. Birlikçilik süreçlerinde bizden talepler oldu, bilirkişiler gönderdik. Dolayısıyla aslında iktidarın hazırlıksızlığı ortaya çıktı. Meslek örgütleri olarak bugüne kadarki söylediklerimizin dikkate alınmaması, yanlış yerleşme, yanlış yer seçimi, denetimsizlik, imar afları, bütün bunlar enkaz altında kaldı ve şu anda 50.000’i aşkın insanımızı kaybettik, ama bu tabii resmi rakamlar üzerinden, bu kadar söyleniyor, ama bölgeden bizim aldığımız bilgiler en az

100.000 kişinin sadece Antakya'da öldüğüne dair, hâlâ cesetlerin çıkartılmadığı enkazlar var. Bugün 26.gün, hâlâ ulaşılamamış enkazlar var.

Dolayısıyla gerçekten bölge kötü. Dün bizim bölgeye gönderdiğimiz bilirkişiler gelmişti. Onlar da anlattılar. Geçen hafta gittiler, Perşembe günü, işte bir hafta olmuş, hasar o kadar fazla ki diyorlar, henüz enkazlara müdahale edilmemiş, her yerde ceset kokuları aldık diyorlar. Akdeniz Hastanesi'ne girmişler, Cumhuriyet savcısı zaten şaşkın, aynı bizim gibi diyorlar. Yani savcılar da bizim gibi. Delil karartma süreci çok yerde yaşanmış. Mesela, Kavaslı Polis Evi kararı varmış. Orada polisinden çalışanına kadar enkaz altında kalmışlar ve hiç dokunulmadan enkaz kaldırılmış bir gün içerisinde. Özellikle imar affından yararlandığı düşünülüyor. Çünkü Antakya bölgesinde 2-3 katlı evler yıkılmış, kendi evlerinin üstüne oğulları evlendikçe kat çıkmışlar. Kent merkezindekilerin bir kısmının iskânsız olduğunu söylüyorlar, dolayısıyla hepsi de zaten vefat ettiği için maddi bir ceza üzerinden bir ağır ceza süreci de yaşanamayabilir. Birçok yerde de işte tespitlerimizi yaptık biz, kalması gerekenleri belirledik diyorlar, ama mesela kalması gerekenleri de bilirkişiler ve mühendisler, mimarlarla birlikte savcı belirlemiş, böyle bir süreç yaşamışlar.

Gittiğimizde biz gerçekten dehşete düştük. Ben bu kadar geniş bir alandaki yıkımı Adapazarı'nda görmemişim. Yani çok geniş bir alanda kentler bitmişti zaten, bizim gittiğimizde arama-kurtarma süreçleri devam ediyordu, artçılar devam ediyordu ve Antakya diye bir yer kalmamıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndaki, o "Piyanist" filmindeki gibiydi. Dolayısıyla biz 7 yerleşim, 7 il, 14 yerleşimi inceledik. Sonrasında bir rapor çıkarttık, ama devlet hakikaten hiçbir yerde ilk üç gün yokmuş. Antakya'da ilk 5 gün yokmuş, 6.gün gelmiş. Hâlâ daha sorunlar devam ediyor, dün Twitter'da vardı, Hatay'da su yok diye. Su yok, çadır yok, barınma problem. Belki bunları da, geçici barınma süreçlerinin nasıl koordine edileceğini de konuşmamız gerek. İktidar gene birçok bölgede yapılaşmaya açılmaması gereken yerleri yapılaşmaya açtı. Şimdi biz Maraş'tan gelenlerle şöyle bir inceledik, onların önerileriyle. Maraş'a Bakan Yardımcısı Fatma Varank'ı atamışlar ve AKP'li illerde, oradaki belediye meclislerine, belediye başkanlarına kadar herkes çok rahatsız, seçilen yerlerden kaynaklı, ancak bir türlü müdahale de edemiyorlarmış.

Dolayısıyla Ahırdağı'na doğru sağlam yerleşim yerlerine inşaat yapılması gerekirken, ormanlık araziye, ağaçlandırılacak araziye, endemik bitkile-

rin olduğu yeri, ziraat fakültesinin enstitü olarak kullandığı ceviz yetiştirdiği bölgeyi, yani rant beklentisine açık yerleri seçmişler. Muhtemelen bütün bölgelerde aynı şekilde gidiyor süreç.

Kültür Bakanlığı kültür varlıklarıyla ilgili, tüm üniversitelerden hocalarla birlikte meslek örgütlerini de bir toplantıya çağırdı. Kültür varlıklarının yeniden nasıl canlandırılacağına dair bir toplantı yapıldı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nı düşündüğümüzde biraz daha kültürel yapısı yüksektir görece olarak. Onlar da hemen kazı alanları diye bir mekanizma kurmuşlar. O çok eleştirildi. Kültür Bakanlığı sonuçta, Bakan Yardımcısı toplantıda şöyle dedi: *"Birlikte bu işi çözeceğiz."* Yani "kültür varlıklarını tekrar yeniden ayağa kaldırmak için meslek örgütleriyle, üniversitelerle birlikte hareket edeceğiz. Bugüne kadar var olan bilim danışma kurulu, kazı alanları başkanlığı, bunların hepsi yeniden organize edilecek" dedi. Ne kadar yaparlar, onu bilmiyorum, ama bölgede 8025 tane kültür varlığı varmış, 8025 envanter. Dolayısıyla hasar görenler var, yıkılanlar var, ağır hasarlı olanlar, orta hasarlı olanlar, az hasarlı olanlar var. Her artçıdan sonra bunlar daha fazla hasar görüyor. Bunların altında kalan taşınır kültür varlıkları var. İşte cemaatler bu konuda sıkıntılıymış, kiliselerin ve havraların içinde çok özel eserler ve özel parçalar varmış. Bunların kurtarılması gerekiyormuş. Yani bu konu da var. Yapıların ayağa kaldırılması, kültür varlıklarının korumaya alınması süreci var. Kültür Bakanlığı da öyle bir çalışma yürüttü, ama topyekûn baktığımızda sistematik olmayan bir liyakatsiz çalışma, zamanında müdahale edilmeyen bir süreç gördük diyerek ben burada bırakayım. İsterseniz bir tur herkes kısa bir değerlendirme yapabilir, bir de şunu ekleyeyim: Deprem konulu bu Dosya sayısı çıkartacağız, Kent İzleme Merkezi zaten topluyor, kayıt altına alalım, buradan çıkan sonuçları da o Dosya'da yuvarlak masa toplantısı diye yayınlalım istedik. Onun için de konuşurken isminizi de söylerseniz bant çözümleri yapılırken bizim açımızdan daha kolaylık olur.

İLHAN TEKELİ- Ben sizin gibi dolaşamıyorum, göremiyorum, ama evde otururken bana çok bilgi geliyor, konuşmak için gelenler oluyor. Zoom toplantısıyla bir takım işlere bulaştırıyorlar. Ben eskiden depremle çok uğraşmazdım, bizim rahmetli Murat Balamir uğraşırdı. Şimdi bana geldi, ben de bu arada biraz çalışma yaptım. Üç tane yazı yazdım, bir tanesi doğrudan Maraş depremleriyle ilgili, T24'te üç gün arka arkaya yayımlandı. Onun bir dördüncüsü bilgisayarımda, onu tamamlamaya

çalışıyorum. Nasıl bir planlama yapılmalıdır diye soruyorum. Yeni bir planlama önerisi geliştirmeye çalışıyorum. Bizim vakıf olarak da bunun üstünde çalışma yapacağız. Açık planlama diye bir kavram, dünyada da bu çok rijit şeylerden uzaklaşma, çok daha esnek ele alışlara geçme eğilimi var. Bu çalışmalar dolayısıyla üstünde düşünmeye başladığımda, bana deprem sorunu dört aşamalı gibi geldi.

Bunlardan birincisi, kurtarma aşaması, ikincisi, kısa süreli yerleşme aşaması. Ben onu çadırlarla temsil ediyorum. Üçüncüsü, konteynerler, geçici prefabrik evler, Mimarlar Odası'nın da böyle bir çalışması var. Dördüncüsü, kalıcı çözüm aşamasıdır. Bunlara baktığınızda ilk üçünün zaman perspektifiyle dördüncünün zaman perspektifinin farklı olduğunu görürüz. İlk üçünün gerçekleştirilmesi için acele etmen gerekiyor. Ne kadar acele edersen o kadar can kurtaracaksın, ama dördüncüsü için hiç acele etmemen gerekiyor. Çünkü acele dolayısıyla yaptığın hatalar kalıcı olacak, yani yaptığın hataları kalıcılaştıracaksın. Bu dört aşama arasından üçüncü aşamanın çok önemli olduğu ortaya çıkıyor. Eğer üçüncü aşamadaki geçici iskan insanların yaşayabileceği bir kalitede gerçekleştirebilirsen, orada daha uzun kalabilirler ve dördüncü aşamada acele etmen için bir neden kalmaz. Yani dördüncü aşamanın doğru dürüst gerçekleştirilmesi, yani kalıcı olarak yapılandan da memnun olunması için acele edilmemesi ve zaman kazanılması gerekiyor, o da üçüncü aşamayı kritik hale getiriyor.

Tabii esas önemli olan dördüncü aşama. Eğer dördüncü aşamayı şimdiki hükümetin yaptığı gibi çok acele ettirirsen ve toplu konut örneği olarak tek düze olarak yaparsan, Türkiye'yi önemli bir tehditle karşıya bırakmış olursun. Türkiye'nin yüzde 70'inin deprem bölgesi olduğu kabul edilince, deprem sorununu bu kafayla çözerseniz, uzun erimde Türkiye'nin şehirlerinin böyle kimliksiz deprem konutlarıyla dolacağını ve gayet çirkin bir sonuçla karşılaşacağını da kabul etmek durumunda kalırsınız. Böyle bir kaygıyla deprem sonrasında bana danışanlara hep dördüncü aşamada yıkılan kentlerde kapsamlı planlama çalışmalarının yapılmasını önerdim.

Deprem sonrasında televizyonlarda yapılan konuşmalara baktığımızda iki grup olduğunu görüyoruz. Bunlardan birisi yer bilimcileri, diğeri de inşaat mühendisleridir. Yer bilimciler kendi alanlarının mantığı içinde diyorlar ki biz depremin yerini kesin olarak biliyoruz, ama zamanını bilemiyoruz, o halde deprem olacak yerde konut

yapmayın, gidin başka yerde yapın. İlk bakışta haklı görülen bu sav, tarihe bakılınca geçerliliğini yitiriyor. Tarihte binlerce yıl deprem olmuş. İnsanlar yıkılan kentleri bulundukları yerde yenilemiş. Bunun değişik nedenleri var, insanların yaşadıkları yere bağlılıkları var, mülkiyetleri var, kentin tümü yıkılmadığı için tüm kenti yenilemek pahalı bir yaklaşım. Kentler bulundukları yerlerde ihya edilecek. Ama bu kez ihya operasyonları yıkılan kentin zemini üzerinde yeterince ayrıntılı mikro bölgeleme çalışmaları yapılarak yapı yapılmaması gereken yerler saptandıktan sonra yapılacak. Yine mevcut bir yerde, mevcut olan bir yerde ama bu mikro bölgeleme çalışmaları yaparak çok tehlikeli yerleri dışta bırakan bir kent planlaması yapmak gerekir. Birinci stratejik tercih bu.

İkinci tür konuşmaları yapan, inşaat mühendisleriyse esas sorun yıkılmaz bina yapmaktır diyorlar. Siz bize olacak depremin ivmesini verin, biz o depremde yıkılmaz binayı yaparız. Biraz pahalı olur, ama yaparız. Bu mantık bize yıkılan kentlerin eski yerlerinde ihya edilebileceğini gösteriyor. Yıkılmaz bina yapma mantığı, bu doğru, ama yıkılmaz bina yapabilmek için çıkarılan yönetmelikler tek tip bir yıkılmaz bina yapmayı gerçekleştirmeye çalışıyor. Bu da betonarme bina oluyor. Bu da çok pahalı bir çözüm.

Böyle bir yaklaşımın Türkiye'de bizi götürdüğü bir darboğazı günümüzde kira darboğazı şeklinde yaşıyoruz. Kira darboğazının gerisinde bütün konutları pahalı olarak sağlam yapma çabası bulunuyor. Konutları pahalı olarak yapılan kentlerde artık insanlar ev bulamıyor, oda kiralıyor yahut yaşadıkları yeri değiştiriyor, vesaire. Yaşadığımız deprem sonrasında aynı sağlam bina yapma mantığı sürdürülürse bu kriz artacaktır. Bunun karşısında benim önerim; kardeşim, yıkılmaz bina yapma yolu tek tip değildir. Yıkılmaz bina yapmanın çok yolu vardır. Benim çocukluğumda, ben İzmir evlerinde oturdum, depremde bina beşik gibi sallanır ve hiçbir şey olmazdı. Betonarme binalarda olduğu gibi rijit binalar yaparak yıkılmaz bina yapıldığı gibi ahşap karkas, esnek ve daha ucuz binalarla yıkılmazlık sağlanabilmektedir.

Bu durumda ikinci stratejik tercih, değişik gelir gruplarının ödeme kapasiteleriyle uyumlu çoklu yıkılmaz bina yapma yolunu geliştirmek ve sunumunu gerçekleştirmek olmalıdır. Ayrıca biz kentlerimizin kimliğini üretmek istediğimiz için yalnız çeşitli yıkılmaz bina yapmak durumunda değiliz, aynı zamanda her kent için ayrı bir yönetmelik yapacağız, yahut günümüzde daha kullanılan biçimiyle

her birinin dizayn rehberi olacak. Şimdi benim bu deprem sonrasında bana ulaşanlara söylediklerimde, yahut yazdıklarımda savunduğum temel strateji çok kimlikli ve çok farklı maliyetlerde olan çoklu yıkılmaz yapı yapma kanallarını harekete geçiren bir yaklaşım oluyor. Bu çok önemli bir şey olabilir ve kentlerimizin kimlik sorunlarını çözebilir.

Yine bana ulaşanlardan fark ettiğim kadar, deprem sonrasında esas ilgi, Antakya üzerinde yoğunlaşmış bulunuyor. Antakya'nın çok kimlikli yapısı, tarihsel mirasının zenginliği, sivil toplum kuruluşlarının canlılığı yanı sıra deprem kayıplarının en yoğun olarak burada yaşanmış olması bu ilginin temel nedeni. Anladığım kadarıyla en azından dört sivil kuruluş deprem sonrası kent için plan yapma girişimi içinde. Bunlardan birinin başını da İstanbul'da Yeditepe Üniversitesi'nden Ece Ceylan Baba, Emre Arolat, Murat Tabanlıoğlu çekiyor. Hem Türkiye'deki hem de bölgedeki 70 kadar profesyonelden oluşuyor. İçlerinde Adem Sözüer ve ben de varım. Sayıları artıyor. Türkiye demokrasisi bakımından önemli bir deneyim. Topluma yeni bir kamusal özne olma yolu sunuyor. Bu grubun ilk toplantısında bana sınırsız konuşma olanağı verdiler. Ben de iki buçuk saat konuştum. Kapsamlı bir öneri yaptım, YouTube'a koyacaklar.

Yaptığım öneride katılımcı açık bir planlama yaklaşımı önerdim. Başlangıçta iki ofis halinde örgütlenecek. Birisi İstanbul'da, diğeri Antakya'da olacak. İstanbul Ofisi bir yıl çalışacak, planlamada yol alındıktan sonra görevi sürekli olan Antakya Ofisine devredecek. Gelişmeler beni heyecanlandırıyor. Yani bence Antakya'da olup bitenler ve planlama konusunda yapılacaklar Türkiye'de imar planı probleminin yeniden tartışılması için ilginç bir örnek olay olacak.

ONUR KARAHANOĞULLARI- Olağanüstü hal ilan edilen kentlerde yapılaşma ve yerleşme, yani iskan ve imar devlet tekeline alınmış durumda. Antakya'da bu illerden birisi bildiğim kadarıyla. Ama aynı zamanda tip projeler bazında ancak özelleşip işler yapılabilir.

İLHAN TEKELİ- Şimdi burada özel meselesi yok. Birtakım adamlar biz buraya plan yapacağız, dinle-dinleme diyorlar ve yapıyorlar. Yani söyledikleri şu: Kardeşim, ben burada bir proje yapıyorum, kamuoyuna sunuyorum. Ne yaparsanız yapın diyorlar. Bu kadar basit. Devletten iş istemiyorlar. Devletin onlara iş vermesi diye bir şey yok. Onlar kendiliklerinden görev almışlar. O kadar.

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN- Şimdi burada bütün yetkiyi almışlar, ama herkes kendince de bir iş yapmak istiyor anladığım kadarıyla, çalışma yapıyor. Biz de yapıyoruz, herkes yapıyor, ama tabii bunun mücadelesini verme süreci nasıl şekillenir, onu bilemeyiz.

RUŞEN KELEŞ- Benden önce konuşan bir genç arkadaşımız vardı. Şimdi ise bir yaşlı konuşmacı olarak sıra bende. Yaşlılar uzun konuşmayı severler. Ben de karşınızda konuşmasını uzatma eğiliminde olan bir kişi olarak bulunuyorum. Yaşlı konuşmacıların yer aldığı oturumlarda mutlaka bir kolaylaştırıcı görev almalıdır ki, iş çıgrından çıkmasın.

Ben Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki 70 yılı aşkın öğretim üyeliği boyunca, kamu yönetiminde yüksek düzeyde görev alacak olan, kendilerine mülki idare amiri denilen vali ve kaymakamların yetiştirilmesinde görev aldım. Ama onlara verdiğimiz bilgiler, kamu yönetiminde karşılaşacakları günlük sorunların çözümüne yarayacak nitelikteydi. Olağanüstü durumlarda yapmaları gerekenler ikinci planda gelirdi.

ODTÜ'de öğretim üyeliği yaptığım yıllarda, Türkiye 1999 depremiyle karşı karşıya kalmıştı. O yıllarda, yani İzmit (Marmara) depreminin ardından, İmar ve İskan Bakanlığı, ODTÜ'den aralarında benim de yer aldığım birkaç kişilik bir öğretim üyeleri grubuna doğal afetlerle ilgili bir proje verdi. Uzunca bir süre üzerinde çalışıp Bakanlığa sunduğumuz bu projede görev alanlar arasında Polat Gülkan ve Haluk Sucuoğlu gibi mühendislerin yanı sıra, Gönül Tankut, Raci Bademli ve Murat Balamir gibi, bugün aramızda olmayan değerli planıcı dostlarımız da vardı.

Bakanlığa vermiş olduğumuz raporda, doğal afet konusunun yapı sağlamlığı ve güvenliğiyle ilişkisinin yadsınamaz bir gerçek olmasına karşın, konunun salt bir yapı denetimi konusu olarak ele alınmasının eksik olacağı önemle vurgulanıyordu. Sorunun ilkede nüfusun dengeli dağılımı ve kent planlamasıyla da yakın ilgisinin görmezden gelinemeyeceği raporda açıkça vurgulanmıştır.

Hükümet, Marmara depreminden sonra bir Yapı Denetimi Kararnamesi çıkarmış, zorunlu deprem sigortası uygulamasını başlatmış ise de, sorunun bütüncül bir anlayışla ele alınması sağlanamamıştır. Yalnız ODTÜ öğretim üyelerince hazırlanmış olan söz konusu rapor değil, 2009'da yapılan Kentleşme Şurasınca yayımlanan raporlarda da, doğal afetler konusuna nasıl yaklaşılması gerektiği açıkça

gösterilmiştir. Bunlara, TBMM Deprem Araştırma Komisyonu'nun 2009 yılında hazırlamış olduğu rapor da eklenmelidir. Kısaca belirtmek istediğim, bu gibi durumlarda yapılması gerekenlerin bilinmeyen şeyler olmadığıdır. Yapılması gereken şey, hazırlıkların çok önceden başlatılması, merkezi ve yerel düzeylerde kamu yönetiminin bütün basamaklarının derhal harekete geçebilmesidir.

YAVUZ ÖNEN- Hepinize merhaba, meslek hayatımın ilk yıllarında 1966 yılında Varto depremini yaşadım. Depremlerle haşır neşir olmuş bir mesleki yaşam sürecim var. Yine bir aradayız ve 6 Şubat 2023 günü 13 milyon nüfusun yaşadığı 11 ilimizde 100 bin mertebesinde insanımızın kaybını, çok büyük bir kentsel yıkımı, yardım ve kurtarmada devletin ve hükümet erkinin aczini-yetmezliğini ve mağdur insanlarımızın çaresizliğini konuşuyoruz. Şöyle bir gözlemim var, öncelikle bunu söyleyeyim: Her deprem sonrası meslek odaları ortamında doğrular dile getirilir, en güzel öneriler geliştirilir. Toplumsal bir refleks olur, toplum birikimini söyler; doğrusu şudur diye yol gösterilir. Ancak sorumluluk mevkiinde olan hükümet erbabı bu önerileri kaale almaz, sorumluluklarını örtbas etmek için topluma yalan söylerler, yalan söylemeye devam ederler. Bu sahne her deprem sonrası tekrarlanır önerilerimize kulak asılmaz.

Van depremi sonrası Güneydoğu Belediyeler Birliği'nin düzenlediği bir deprem etkinliğine katılmıştım. Sembolik bir önerim vardı: Deprem küpesi önermiştim. Deprem küpesi takmayan bir cumhurbaşkanı olmasın dedim. Deprem küpesi olmayan bir başbakan olmasın, kaymakam olmasın, vali olmasın, yerel yönetici olmasın ve deprem küpesi olmayan mühendis, mimar mesleği icra edemesin. Bu ne demek? Bu, kurumsallaşmış bir deprem eğitimi almamış olanların deprem bölgelerinde karar ve söz sahibi olamayacağı yeni bir düzene gerek var demektir. Küpeyi de, hafızayı beşer nisyan ile malûl olduğu için deprem gerçeğini göz önünde bulundurmak için bu gerçeği sürekli hatırlatmak için önerdim. Bugün de deprem sonrası unutulmazlığı aşmak için bir basit öneride bulunmak istiyorum. Her kentimize bir deprem anıtının yapılmasını öneriyorum. Mesela, mahallelerde olabilir, meydanlarda olabilir. Depremi taşla kazımalıyız, taşla kazınan uzun yaşar. Taşlaş-tırılalım, toplum bu felaketleri unutmasın, yaşanan acılar gelecek kuşaklara aktarılsın.

Bir de halkla birlikte yaşayalım. Deprem bölgesinde dolaşıp geri gelmeyelim. Halkla birlikte yaşayarak o süreçlerdeki sorunlarla iç içe yaşayarak bil-

gilenelim ve çözüm bulalım. Yani eski deyimimiyle hemhâl olalım. Orada yaşayalım, bölgede yaşayan meslektaşlarımıza kulak verelim.

Bu tanıklıklarımızı sorumluluk zinciri içindeki yöneticilerden hesap sormak için kullanalım. Yargılama süreçlerine belge toplayalım. 6 Şubat depreminden yirmi gün sonra gittiği Adıyaman'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın elinde mikrofon; *"141 bin vatandaşın sorunlu imar meselesini çözdüm, imâr affı getirdim."* Söylemi suça ve suçluya dair en geçerli belgedir meselâ. Meslek odalarının, şubemizin yaptığı gibi, deprem sorunuyla ilgili olarak bir dava sürecini hesap sorma sürecini başlatmasını diliyorum.

Ben esas meseleye girmek istiyorum. Kapitalist kent sürecinin yarattığı tahribata denk düşecek söylemleri öne çıkarmak gerek. Kentsel alanda devrimci bir süreci besleyecek önerilere de işaret etmek gerek. Değerli arkadaşlar, Varto depremi sonrası, 1976 Van depremi sonrası yapılan çalışmalara bakıyorum. O zaman nüfusun yüzde 75-80'i kırsal alanda yaşıyordu. Şimdi dengeler değişti. O zaman, kırsal alandaki evlerin yapımında teknik olarak taş, toprak var, köhne bir inşaat tarzı var, binalar onun için yıkılıyor deniyordu. 1976'da Van'da o büyük felaket yaşandığında, 600 insanımızı kaybettiğimiz deprem sırasında hiçbir Güneydoğu Anadolu Bölgesi belediyelerinde mimar, mühendis çalışmıyordu, hiç yoktu, sıfırdı. Yanımda istatistikler var. Toplam 86 mühendis var bölgede, hepsi ya idari hizmetlerde görev yapıyor, ya serbest büro sahibi ya da meslek dışı başka işler, ticaret yapıyor. Ama şimdi dengeler değişti. Mühendislerin sayısının arttığı, teknolojinin çok gelişkin olduğu, yapı malzemesinin bol olduğu yapıları inşa etme hızının arttığı bir dönemde bir kent ortamında aynı felaketi yaşıyoruz. Bu felaketler teknolojik eksiklik, teknik yetersizlik meselesi değil. Türkiye'de 1980'lerde hızlanan denetim dışı kaçak bir yeni kentleşme süreci var. Yani 1960-1970'li yıllarda büyük göçün yarattığı o gecekondulaşma sürecinden sonra yeni bir kentleşme süreci başladı. Orta sınıfların oluşturduğu dönüşen bir kent. Özellikle 1980'lerden itibaren imar kurallarının tümüyle göz ardı edildiği, özelleştirmeler yoluyla da kamunun alandan çekildiği bir süreçte oluşan neoliberal kent modeli esas konuşmamız gereken. Büyük felaketlerin esas nedeni olan bu süreçleri anlatalım. Toprak üzerindeki mülkiyeti gündeme getirelim. Kentsel ve kırsal toprakların kamulaştırılmasını tartışmaya yeniden açalım. Önerilerimizi kapitalist kent modelini koruyarak mı yapacağız? Geçenlerde İlhan Tekeli Hocanın bir yazısında

önerdiği gibi mevcudu kabul ederek, yoksulların ve varsılların bir arada yaşadığı, mülk sahiplerinin ve kiracıların bir arada yaşadığı kentleri mi planlayacağız? Yani davranış biçimleri farklı sınıflara yönelik kent mi planlayacağız, yoksa yeni bir kent modeli mi önereceğiz? Konuşmamı burada bitireyim, dinlediğiniz için teşekkür ederim.

RUŞEN KELEŞ- Yavuz Önen'in son yaptığı değerlendirmeye bir cümle eklemek istiyorum. Rantı gündeme getirdi ve kapitalizmi, neoliberalizmi. Bu konuda Fransa'daki Le Monde Gazetesi'nin yazarlarından önemli birisinin birkaç kitabı vardır. Bu kitaplardan bir tanesi tamamen bu konuyla ilgili, kitabın başlığı şu: "Yeryüzünü kurtarmak istiyorsanız kapitalizmden uzaklaşınız". Bu kitabı ben tercüme ettim ve [...] yayınlarından çıkacak. 1/3'ü kaldı, onu dikkatinize sunuyorum.

MELTEM YILMAZ- Ben de eğitime değinmek istiyorum akademisyen olduğum için, şu anda Hacettepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğretim üyesiyim. Genellikle inşaatta rant vurgusu yapıldı. Çok doğru tabii ki, ben de "eğitimde korkuya" vurgu yapmak istiyorum. Yanlış hatırlamıyorsam 2017 yılında, Çanakkale bölgesinde deprem olmuştu ve sömestr tatiline denk gelmişti o deprem. Ben de Mimarlık Fakültesi'nden önce Güzel Sanatlar Fakültesi dekanıydım ve İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nde öğretim üyesiydim, ama aslen mimarım. Son sınıf atölye derslerine giriyorum ve bahar döneminin proje konusu olarak afet sonrası geçici konut tasarımı vermeyi planladım son sınıf öğrencilerime ve bahar dönemi başlamadan asistanlarımla bütün dersi kurguladım. İşte neler araştırılacak, hangi kaynaklar okunacak vb. Tabii ki yöreyi ziyaret etmek, en birinci sırada o var, yöreye ziyaret yapılacak, ondan sonra projeler geliştirilecek ve en sonunda mezuniyet sergisi olacak. Önce yöreyi ziyareti ben nasıl planlayabilirim diye uğraştım [...] otobüsü de ayarladım, resmi yazı da yazdım araştırma gezisi izni için, fakat bölüm başkanı izin vermedi. Aaa dedim niye? Biz harika bir proje yapıyoruz, gideceğiz, yerinde göreceğiz, depremzedeler nasıl yaşıyor, nelere ihtiyaçları var, nasıl barınıyorlar, bunları yerinde tespit edip ondan sonra proje yapacağız. Gerçekçi bir şey olsun. Yok, işte ben sorumluluk almak istemiyorum. Orada öğrenciye bir şey olur, şu olur, bu olur. Ya dedim ben varım, asistanlar var, bir hocamız daha var, iki hocayız, iki asistan, yok dedi. Sonra ben tabii ki bununla yetinmedim. Çünkü her şeyi planlamışım, rektörü aradım. Dedim böyle böyle, yani proje yapacağız, çok önemli bir konu deprem konusu, ülkemiz deprem ülkesi, gideceğiz, yerinde

ziyaret edeceğiz. Tam referandum öncesiydi, yani böyle siyasi olaylar her zaman Türkiye'de var ve bu siyasi durumlar eğitimi de etkiliyor. Dedi ki rektör: "Şimdi orada gece olunca öğrenciler gider, kafede oturur, evetti, hayırdı kavga çıkar. Bunlar birbirlerine girer, yaralanma olur, şu bu, başımız derde girer. Sen gel, gitme, ben izin vermiyorum" Yani ben şimdi izinsiz 30 tane öğrenciyi nasıl götürüyüm oraya? Rektör de izin vermedi. O yüzden "eğitimde korku" diye başlık attım ben buna ve biz gidemedik tabii, yani benim bütün o planlar, bütün o çabam, gayretim sıfırla çarpıldı. Sonra neyse, biz yaptık projeyi. Yine geçici, deprem sonrası barınma üniteleri nasıl olabilir, modüler olsun, hareketli olsun vs., gençlerden çok güzel yaratıcı çözümler çıktı. Açılıp kapanan, ray üstünde ilerleyen, modüler eklenebilen, büyüeyebilen, bir araya gelip ortak alan oluşturabilen, çok çeşitli güzel projeler çıktı. Neden çıktı? Çünkü öğrencilerden zaten birçoğu depremi yaşamış, ülkemizde bulunup da depremi yaşamayan insan yok herhalde, depremi de yaşadıkları için, hatta enkaz altından çıkan öğrenci vardı geçmiş depremlerden, çok ilgilendiler, konuya çok sahip çıktılar. Çok güzel projeler çıkardık. Tabii önüme konulan engel sadece bu izin verilmeme durumuyla da sınırlı kalmadı. O zaman bilmiyordum başka engellerle de karşılaşacağımı. Mezuniyet sergisi geldi çattı, Ankara Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde sergi düzenlendi. Biz de çok hevesliyiz, öğrencilerimle maket yaptık. Maketler çalışıyor, açılıyorsa açılıyor, modülerse modüler, ray üstündeyse ray üstünde kayıyor, elektrik bağlantıları bile var. Yani o kadar özendi ki çocuklar, hepsini yaptılar. Sonra geldim sergi günü açılışa, projeler asılı, çizimler var. Fakat sergide maketler yok, dedim hani maketler nerede? Öğrenci geldi bana: "Hocam, maketlerimiz yok" Nerede? "Bilmiyoruz, biz vermiştik maketleri." Gittim, sergi sorumlusuna sordum. Üniversitenin bir sergi sorumlusu oluyor fakültede, dedim: "Bizim maketler nerede?" Dekana gittim: "Bizim maketler nerede? Biz maket yaptık, açılıyor kapanıyor, deprem, yani geçici afet barınma üniteleri" dedim. Git dedi, iç mimarlığın sorumlusuna sor. Yani benim bulduğum iç mimarlık bölümü, kimmiş, o kim? Gittim bölümün sergi sorumlusunu bulup ona sordum. Kızdı, niye soruyorsun dedi, döndü gitti. Yani gerçekten ben bir yanıt alamadım. Sonuçta hem öğrenciler mağdur oldu, hem de bölüm zarar gördü. [...] "Eğitimde Korku" başlığı attım ben buna, eğitimci olduğum için yaşadığım olaylardan anlatmak daha verimli olur diye düşündüm.

GALİP YALMAN- Bu konunun değişik boyutları üzerine konuşacaklar olacaktır. Ben iki gönderme

yapacağım. Bir tanesi ilk günden itibaren bazı büyükşehir belediyelerinin de aralarında bulunduğu çeşitli örgütlerin girişimleriyle günlerce iktidarın çaresiz bıraktığı insanlara yardım edilmeye çalışıldı. Halkın hayatta kalma içgüdüğü ile ortaya çıkan ve bölge dışından gelen çeşitli örgütlü ya da örgütsüz katkılarla oluşan dayanışma ağlarının kurulması halkın temel gereksinmelerini karşılamakta çok kritik bir rol oynadı. Anladığım kadarıyla da oynamaya devam ediyor. Ama bununla beraber şu da yaşandı: Bu dayanışmanın aldığı somut biçimlere iktidarın duyduğu tepkinin doğurduğu trajikomik olaylar. İktidarın kendi kontrolü dışındaki herhangi bir toplumsal gelişmeye tahammülsüzlüğü, eleştiriye tahammülsüzlüğü ile birleşince, belediyelere kayyum tayin etme alışkanlığı ile dayanışma çadırlarına kayyum tayin ettiklerine dair haberler yayınlandı, görüntüler gördük.

Bundan sonrası geleceği planlama. İlhan Tekeli Hocanın anlattıklarının hayata geçirilmesi, aynı şekilde Ruşen Keleş Hocanın söylediği eşgüdümün nasıl sağlanacağı gibi sorunların iki aşamada ele alınması gerekiyor.

İlki, mevcut iktidarın belirlediği koşullar çerçevesinde neler yapılabileceğine ilişkin değerlendirmeler. Seçim telaşı ile girilen temel atma ya da moloz kaldırma operasyonlarının yol açacağı doğa tahribatına karşı neler yapılabilir, bunları da gündemde tutmak önemli. Daha önemlisi, öyle bir zaman dilimindeyiz ki umarım üç ya da dört ay sonra daha farklı bir Türkiye'nin başlangıç noktasında olursak, tabii bu planlama ve eşgüdüm meselelerini yeniden düşünmemiz gerekecek.

İkinci nokta, şimdi konuşuldu, AKP'nin belli açılardan neoliberal diye ifade edilen ancak bazı sapmaları da içeren uygulamaları var. Şimdi basite indirgenerek söyleniyor, medyada, basında da var. Rant kavramı yanıltıcı olmaya müsait biçimde kullanılıyor, bu doğru değil. Bir toprak parçasına değer kazandırdığınız zaman onun bir değer artışı var. Ona rant dediğiniz zaman bunu yok edemezsiniz. En azından hâlâ daha kapitalist bir toplumsal düzende yaşayacağımız gerçeği karşısında, daha sonrasını nasıl planlamayı düşünüyoruz, bunu da tartışmak zorundayız. Onu da soracağım aslında İlhan Tekeli Hocaya, "açık planlama" derken bu neyi içeriyor? Biraz daha açarsa sevineceğim. Mevcut koşullarda mesele o rantın yaratılması yaratılmaması değil. Mesele kazanımların nasıl değerlendirileceği, kimlerin o kararı vereceği ve daha kamucu bir anlayışla bunun değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorunu. Dolayısıyla daha farklı

bir kent mekanının düzenlenmesinde, bugüne kadar yaşanan ve giderek de ayyuka çıkmış denebilecek bir biçimde eşitsizliklerin belirlediği rant paylaşım mekanizmalarından başka bir yere geçişin yolu açılabilir mi? Bu bence kritik bir mesele.

Son olarak şunu söyleyeyim: Bölgeye deprem sonrası gitmemekle birlikte o bölgede 2000'li yılların ilk 10 yılında çeşitli araştırmalar nedeniyle dolaşmış biri olarak, deprem sonrasındaki haber ve görüntülerde bana çok çarpık gözükten, hatta anlamakta zorluk çektiğim bir şey var. Gölbaşı, Nurdagı falan gibi yerleşim yerleri muazzam binaların yapıldığı yerler haline gelmiş. 2000'lerin başlarında yoktu bu tür yapılar o yerlerde. 1980'leri de biliyorum, o da ayrı ama. Son 20 yılda bu çok katlı yapılar, tarım arazilerine yapılmış ve yerelde rant diye ifade edilen kazanımların ekonomik ve siyasal düzeyde paylaşımının aracı olmuş. Bu tamam, çok sayıda örneği çıktı ortaya, gazeteci ve medya mensubu araştırmacıların bu konudaki katkıları tabii çok önemli. Ancak, çok kısa sürede, yapıları çevrenin bu şekilde nitelik değiştirmesini sağlayanlar sadece sözü edilen rant yaratma ilişkileri içinde kazanç sağlayanlarla sınırlı olmasa gerek. Bugün çöken binalarda maalesef birçoğu hayatını kaybetmiş olan ancak rant diye ifade edilen kazançların karşılığını ödeyebilecek, mülk sahibi olabilecek olanlar kimler, nasıl bir toplumsal katmandan söz etmek gerekir diye düşünmeden edemiyorum. Bir başka ifadeyle, bu rant yaratma diye betimlenen süreçte, yereldeki toplumsal yapıda nasıl bir değişim yaşanmış bunu da ortaya koymak önemli olmalı. Özellikle, o insanların hayatta kalanlarının yeniden orada yerleşmesi söz konusu olacaksa, nasıl bir kent planlaması gerekir bunu da düşünmek gerekiyor.

BÜLENT İLİK- Ben afetin ilk gününden beri izliyorum, katkı vermeye çalışıyorum. Türkiye'deki baskıcı yönetimin sonuçlarını devletin içinde görev alan bürokratların, mekanizmanın emir almadan işleyememesinin çok somut sonuçlarını yaşıyoruz.

Ben Marmara depreminde ve Düzce depreminde bürokrattım. Depremin sabahında kimseden emir almadan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun psiko-sosyal destek görevlilerini bölgeye gönderdik. Öncelikle depremden etkilenen illerdeki, sosyal hizmet kuruluşlarında bulunan çocuk, genç, yaşlı ve engellilerimizi uygun illere naklettik. Oluşan çadır kentlerde çalışmaya başladık. Şimdi bugün bu tür inisiyatif kullanan kimse olmaması ve de sivil toplumun ciddi anlamda baskılanmasının sonucunu yaşıyoruz. Mesela,

Marmara depreminde Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği müthiş bir organizasyon göstermişti, ama bugün hiçbir biçimde hareket etmesine izin verilmedi. Aslında AHBAP'da kendiliğinden bir hareket yaptı, izin beklemedi. AFAD ve Kızılay dışında hiç kimse yardım toplayamaz dediler. Bu arada da bazı Türkiye Büyükelçilikleri yardım eden kuruluş listeleri yayınladılar. Bunların içinde AFAD'la Kızılay'ın dışında bir yer daha var; Diyanet Vakfı.

Anımsatmak istediğim birkaç şey var. Biri bu konteyner kentler kuruluyor. Konteyner ve çadır kentlerde mutlaka katılımı sağlayacak bir model gerekir. Oradaki somut öneri Mimarlar Odası'nın da öncülük edeceği gibi mutlaka orada yaşayanlar yönetime katılmalı. Biz Sakarya'da Emirdağ çadır kentinde her 10 çadırdan bir kişiyi temsilci seçmiştik, gelen yardım malzemelerinin dağıtımından pek çok şeye kadar yönetimde sorumlu oldular. Bir radyo kurmuştuk, aslında sesli yayın yapan basit bir sistem. Müzik yayını yapmadık çok uzun süre, ama haber paylaşımı ve bilgilendirme amaçlı kullanıldı. Duvar gazeteleri çıkarmıştık. Bir kısım çocukların duygularını, düşüncelerini paylaştığı eğlenceli, ama bir kısım haber alma, bilgi amaçlı yetişkinlere yönelik duvar gazeteleri, buna çok gereksinim var. Şimdi AFAD'a başvuracaklar mı, başvurmayacaklar mı, kira yardımı alacaklar mı, taşınma, bu bilgilerin paylaşılması gerekir toplu yaşanan yerde, yönetime katılmanın dışında mutlaka ve mutlaka öncelikle kadın ve çocuk odaklı toplum merkezlerini oluşturmak gerekir. Kadın merkezleri için somut önerilerimden biri üretime yönelik, istihdama yönelik beceri kazandırmaya yönelik toplum merkezleri oluşturmak gerekir. Bu aynı zamanda belki daha önemlisi bir rehabilitasyon çalışmasıdır. Hazır yemek vermekten hızla vazgeçmek gerekir. Acil ve ilk dönemde hazır yemek verilmeli ama kısa sürede pişirme ünitelerine dönülerek ve ailelere sosyal marketlerden alışveriş yapabilecekleri gıda kuponları verilerek kendi yemeklerini pişirecekleri bir sürece yönelinmelidir. Bu hem bir tür normalleşme adımı olacak hem de ailenin işlevselliğine katkı sağlayacaktır. Gençlere ve erkeklere yönelik olarak da ortak toplumsal yaşama katkı sağlayacakları uygulamalar saha pratiği içinde geliştirilebilecektir.

Bir başka konu, öyle ya da böyle bizim istediğimiz ya da istemediğimiz biçimde konutlar yapılacak. Bölgede konuşulan minimum konut sayısı 300.000'e yakın, bir de İstanbul var. 1.500.000'a yakın da orada konut konuşuluyor. Hangi işgücüyü yapacaklar? Bu soruyu gündeme taşımak gerekir. Yani eğer nitelikli bir işgücünden söz ediyorsak, o

zaman hiç zaman yitirmeden nitelikli işgücünü yetiştirmeye yönelik programlar açılmalı ve hazırlanmalıdır. Şimdi yeni teknolojiye de uyumlu olarak yeni ara kademe insan gücü yetiştirmeye yönelik programlara afetten etkilenen alanlardan başlanılmalıdır. İŞKUR'un kendi prosedürünü değiştirerek (istihdam garantili kurslar açıyorlar ve asgari ücret veriyorlar kurslara katılanlara, ama yüzde 70 istihdam garantisi istiyorlar) ve ilgili taraflarla işbirliği yaparak kurslar açması gerekir. Bunun afetten etkilenen ve iş arama sürecinde olan yurttaşlarımız açısından bir fırsat yaratabileceği düşünülmelidir.

Yine önemli bir şey: Tabii ki biliyorsunuz, kent planlaması açısından çok önemli; bu bölgelerde ya da geldikleri -ben bunu cephe gerisi diyorum Mersin'e, Ankara'ya- çok sayıda yeni uzuv kaybı, organ kaybı olan engellilerimiz olacak. Özellikle planlamada bunu da ayrıca dikkate almak gerektiğini düşünüyorum. Bütün bunları konuşurken yurttaş katılımını nasıl rasyonalize edeceğimizi bir soru olarak gündemde tutmalıyız. Yavuz Önen'in söylediğiyle bağlantılı bir şey söyleyeyim. Mutlaka biz de şu tuzağa düşme riskini taşıyoruz: Sadece eleştiren boyutta kalıyoruz. Haklıyız bunda, kaldığımız çok nokta var, ama biz aynı zamanda farklı seçenekleri söylemeliyiz. Kamucu, toplumcu, devrimci farklı üretim tarzlarını, modellerini şimdiden söylemeliyiz.

Mesela, devlet üretme çiftliklerinin bölgede kurulmasını konuşmalı, tartışmalı ve tartıştırmalıyız. Ben Malatyalıyım, benim bütün yakınlarım Malatya'yı terk ettiler. Malatya'da eskiden vardı devlet üretme çiftliği, Şanlıurfa'da vardı. Dört kent bu konuştuklarımızın içinde çok başka yerde mesela, Malatya çok az konuşuluyor, ama muhtemelen konut dokusunun neredeyse tümünden yok olduğu bir kent. Alternatif modelleri gündeme getirmeliyiz. Esnaf örgütlenmesi de dahil olmak üzere toplumda bu çözümleri gündeme getirmeliyiz.

MELTEM YILMAZ- Bir konuyu atlamışım; uzaktan eğitimle ilgili. Şu anda uzaktan eğitime geçilmesi çok kötü ve olumsuz, eğitimin niteliğini düşüren bir karar. Maalesef gençler düşünülüyor toplumda, hep kadınlar düşünülüyor, çocuklar düşünülüyor, ama gençler düşünülüyor. Her sıkışık anda, her olumsuz olayda eğitime önem veriliyor, herkes konuşurken eğitim verilmeli, nitelikli eğitim vurgulanmalı deniliyor, ama ilk başta harcanan nitelikli eğitim oluyor. Uzaktan eğitim kararı çok kötü bir karardır ve [...] biz hepimiz uzaktan eğitime maruz bırakıldık, bu da eğitime çok önemli bir engel oluşturdu.

AZİZ KONUKMAN- Herkese merhaba. Dün akşam aynı İlhan Tekeli gibi çok uzun süren bir toplantıda konuşmacıydım. Fiscaoconomia adlı yayın kuruluşunun düzenlediği bir zoom toplantısında “Neoliberalizm, Post-Washington Uzlaşısı ve Kamu Hizmetlerinin Ticarileşmesi” başlıklı bir sunum yaptım. Yavuz Önen neoliberal kent modelinden söz etmişti. Sunumum bu modelin teorik arka planına dikkat çekmekteydi. Ben sözlü gelenekten gelen bir şahısım, gezici vaizlik mazim olduğu için önce sözlü sunum yaparım ardından sunumu gecikmeli bir şekilde kağıda dökerim. Bu yazma süreci çoğu kez altı ayı bulur. [...] Sözü ettiğim sunum kısa bir süre içerisinde YouTube’da yer alacak.

Konuşmamda bu sunumdan hareketle Kızılay, AFAD ve bütçeyi kapsayan bir değerlendirme yapacağım. Şimdi önce şunu söyleyeyim: Tayyip Erdoğan çok veciz bir şekilde tek adam rejimine geçildiği gün inanılmaz güzel bir konuşma yaptı. Dedi ki: *“Bu Türkiye bir anonim şirket, bunun CEO’suyum ben ve bu ülkeyi bu anlayışla yöneteceğim”*. Post-Washington uzlaşısı (uzlaşması da denilebilir) öngördüğü model de bu zaten. Gerçi son dönemdeki uygulamalarıyla Tayyip Erdoğan bu modelden biraz uzaklaşmış durumda. Verdiği bu görüntüyle olsa gerek Batı sermaye gruplarının tepkisini çekmekte. Galip Yalman Hoca da değindi. AKP iktidarı son dönemde neoliberal politikalarından sapma olarak nitelendirilebilecek uygulamalar içerisine girdi. Melez politikalara döndü diyenler de var. Son dönemde bir şekilde kafaları karışmış durumda. Ama bir konuda tavırları çok net: *“Ülkeyi CEO gibi yönetme”*. Bu tutum ısrarla sürdürülmekte.

Anlayış bu olunca özel sektör mantığının ve uygulamalarının kamu yönetimine aktarılması kaçınılmaz oldu ve *“yeni kamu işletmeciliği (YKİ)”* diye bir model gündeme geldi. Kamu yönetimi kuramı içinde işletmecilik yaklaşımının (managerialism) doğuşu 1970’lerin sonu ve 1980’lerin başına kadar gitmekte. 1970’li yılların sonunda biliyorsunuz stagflasyon krizi yaşandı. Fordizmin yaşadığı kriz, yeni bir sermaye birikim modeli arayışını gündeme getirdi. Krizin nedeni devlet müdahalesine bağlandı. Devlet tu kaka ilan edilerek ilgili yazına hükümet (devlet) tökezlemesi (başarısızlığı) -government failure- diye bir kavram girdi. Böylece piyasa tökezlemesi (market failure) kavramına nazire yapılmış oldu. Piyasalar tökezliyor, ama devletler de yaptıkları planlarla yanlış kaynak tahsisine yol açarak tökezliyor denildi. Sonuçta devletin tu kaka ilan edilmesinin hemen ardından sö-

zünü ettiğimiz YKİ diye bir model gündeme geldi. Bu model ile hem devlet girişimcilik ruhuyla harekete geçen, piyasa ile uyumlu ve müşteri odaklı kamu hizmeti üretiminin hem de kamu hizmeti üretiminde rol alan kamu emekçilerinin piyasa ilişkileri içine çekilmesi yönündeki girişim ve uygulamalar tüm hızıyla sürdürülmüştür. Bir yandan kamu hizmetleri, müşteri konumundaki yurttaşların satın alma güçleri ölçüsünde yararlanabilecekleri (parayı veren düdüğü çalar özdeyişini çağrıştıran “kullanan öder” ilkesi gereği) bir piyasa malına dönüştürülürken, diğer taraftan kamu personel rejimi, bu dönüşüme uygun ve uyumlu çalışır hale getirilmiştir. Ayrıca bu modelde üst düzey bürokratlara, özel sektörde olduğu gibi CEO statüsü verilmiştir. Böylece kamu hizmetleri büyük ölçüde ticarileştirilmiştir.

Kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesi sürecinin tamamlanmasına yönelik tüm bu girişimler, AKP iktidarınca kamuoyuna “dönüşüm” başlığı altında (sağlıkta dönüşüm, eğitimde 4+4+4 dönüşümü, kentsel dönüşüm vb.) sunulmuştur. Emek düşmanı uygulamaların, emeğin dünyasını savunan sol ideolojinin kavramlarıyla paketlenerek sunulmuş olması ciddi bir ironidir. Sağlık hakkına, eğitim, çalışma ve konut hakkına yapılan saldırılar, söz konusu haklarda ilerici bir değişimin gerçekleşeceğini ima eden “dönüşüm” kavramı altında sürdürülmüştür. Aynı “ileri demokrasi” ironisinde olduğu gibi. Küreselleşme sürecinde sermaye birikim rejimi ve onunla ilişkili olarak devlet yapısında nasıl bir değişim yaşandığı konusunda ayrıntılı bir analiz için şu çalışmalara bakılabilir: Mülkiyeliler Vakfı tarafından 20.03.2020’de yayımlanan Hasan Tahsin Benli, Elif Hacısalihoğlu, Denizcan Kutlu ve Güven Savul’un editörlüklerinde hazırlanan *Sosyal Politika-İktisat Yazıları: Prof. Dr. Seyhan Erdoğan’a Armağan* kitabında “‘Türkiye’de Sermaye Birikimi Çerçevesinde Yeni Rejim’in İnşa Süreci” başlıklı makalemiz ve Ekim 2021’de Siyasal Kitabevi tarafından yayımlanan Orhan Şimşek ile birlikte editörlüğünü yaptığımız *Dünya Ekonomisini Anlamak* kitabında İzzet Önder imzalı “Küreselleşme ve Ulus Devlet Yapısında Değişim” başlıklı makale.

Kamu hizmetlerinin ticarileşmesinde işin kamu yararına çalışan derneklere kadar varacağı tahmin edilmiyordu. Bakın, Batı’da derneklere kadar gitmedi, onu söyleyeyim. Batı kapitalizminde derneklere kadar bu yapı gitmedi, bizde gitti. Kızılay bunun somut bir örneği olmuştur. Tuhafınıza gidecek ama Kızılay zaten ticari işletme açabiliyordu. Bilindiği üzere ülkemizin geçmişten miras aldığı

bir "AKARET" kültürü vardır. Bu kültür kamu yararına çalışan derneklere sürdürülebilir bir gelir, diğer bir deyişle bir akar sağlanmasını öngörmektedir. Bu anlayışın bir gereği olarak, Mustafa Kemal Atatürk Afyonkarahisar Maden Suları'nın imtiyazını Kızılay'a bırakarak bir "akara" sahip olmasını sağlamıştır. Ardından gelen hükümetler de röntgen filmlerinin, sıtma ilaçlarının tekeli Kızılay'a bırakarak bu akarı günün şartlarına göre geliştirmişlerdir. Ancak, yolsuzluk vb. nedenlerle olumsuzlukları görülmüş olmalı ki gelinen aşamada Kızılay'ın düzenli akarı olarak sadece maden suyu imtiyazı kalmış, diğer imtiyazlar tek tek ortadan kaldırılmıştır. Daha sonra Kızılay bir holdinge dönüşmüş, Kızılay Yatırım Holding Anonim Şirketi, 30 Kasım 2018'de 100 milyon TL sermaye ile kurulmuştur. Holding bünyesinde halen 11 farklı şirket faaliyet gösteriyor. Kızılay, 11 şirketin de yüzde 100 hissesine sahip bulunuyor. Ayrıntısı için 2021 Yılı Bağımsız Denetim Raporu'na bakılabilir. Ancak ilginçtir, ürettiklerini içeriye parayla satarken -bunu deprem sonrasında yaşadık- dışarıya her nedense bedava vermektedir. Örneğin dışarıya verdikleri çadırların üzerinde "satılık değil"(not for sale) ibaresi yer almaktadır. Web sitesinde içeride çadır satışı yaptığı kuruluşların listesini yayımlamaktan adeta kıvanç duymaktadır. Listelerde çok sayıda kamu kuruluşu ve sivil toplum kuruluşu var. Herkes şaşırıyor. AHBAP'a gelinceye kadar kimlere satılmış, aklımıza gelmeyecek bir sürü sivil toplum kuruluşuna satılmış zaten.

AFAD'a da satıyor. Manşet haber olsun diye haber yazdım ya, dedim ki: "AFAD'a çadır satıyor" Saçmalamayın dediler. Sayfasına koymuşlar: "AFAD'a da sattık" diyorlar. İşte, Tayyip Erdoğan'ın yeni kamu işletmeciliğini benimsediği modelin geldiği yerdir burası arkadaşlar, Kızılay niye böyle oldu diye hiç kimse şaşırmasın. Kızılay'ın bu yeni konumuyla ilgili bir değerlendirmem için 27 Şubat 2023 tarihli Cumhuriyet'te yayımlanmış olan "Çadır dağıtıyordu, çadır satan kuruma dönüştü!" başlıklı habere bakılabilir.

Gelelim AFAD'a. AFAD kendisine verilen ödeneğin dışında ayrıca şartlı bağışları gelir kaydedip o şartı yerine getirmek kaydıyla harcayabiliyor. Bütçenin ademi tahsis ilkesi açısından istisnai bir durum bu. Altını çizelim bu önemli bir nokta. Söz konusu ilke gereğince, vergi dahil herhangi bir gelir amaçlanan bir harcama için tahsis edilemiyor. Oysa burada bu gelirler "deprem vergileri" gibi havuza gitmiyor ve amaçlanan hedef için kullanılabiliyor. Bütçenin Anayasası niteliğindeki 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun

40.Maddesinde "Kamu idareleri şartlı bağışları gelir olarak kaydedebilir ve bunları gider olarak kullanabilir" deniyor. Ama alınan bağışın amaca uygun olarak harcanıp harcanmadığı denetleniyor, amaç dışı kullanıldıysa ceza işlemi başlatılıyor.

AFAD, İçişleri Bakanlığı'na bağlı. İçişleri Bakanlığı'nın da bütçesi var, AFAD'ın da bütçesi var. Örneğin, bu yıl 8 milyar liralık bir ödenek ayrılmış. Ödenek bu başlangıç ödeneğiyle sınırlı kalsa iyi. Paralel bütçe uygulamasıyla her yıl bu ödenek aşıyor. Bazen de yıl içinde ödenek eklemesine gidiliyor.

Paralel bütçe olanağı kuruluş yasasında yer alan bir maddeden kaynaklanıyor. 17 Haziran 2009 Resmi Gazete'de yayımlanmış olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında 5902 Sayılı Kuruluş Kanunu'nun 23.Maddesi AFAD'a özel hesap açma olanağı getirmekte. İlgili maddede "Başkanlık bütçesine gider kaydedilmek üzere hesaba aktarılabilecek kaynaklar, özel hesaba aktarılabilecektir ve buradan acil durum faaliyetleri için harcanacak tutarlar, kesinlikle 5018 sayılı Kanun ile 4734 sayılı Kanuna tabi değildir" denilmekte. Bu hesaptan harcama yapılırken ne Bütçe Kanunu'na ne de Kamu İhale Kanunu'na uyulmakta. Oysa AFAD gibi bir genel bütçeli idarenin 5018'in öngördüğü bütçe usul ve esaslarına göre harcama yapması gerekirdi. Kuruluş kanunundan kaynaklı bu özel hesap nedeniyle "paralel bütçe" yakıştırmasını yapıyoruz. Durum böyle olunca Sayıştay denetimi de doğru dürüst yapılamamakta. Nitekim Afet ve Acil Durum Harcamaları Yönetmeliği'nin 35.Maddesi'nin 1.fıkrasında yer alan "Özel hesaplar Sayıştay denetimine tabidir" şeklindeki amir hükme rağmen kuruma ilişkin Sayıştay raporlarında herhangi bir denetim bulgusuna rastlanılmamakta.

Şartlı bağışlardan oluşan bu paralel bütçenin nasıl harcadığı, hangi yerlere gittiği izlenemeyecek, usul ve esaslara uygun olup olmadığı sözü edilen 5018'in 40.Maddesi'nin öngördüğü denetim devre dışı bırakıldığı için görülemeyecek. Bu tür bir bilgilendirme aylık değil ama yıllık olarak bir AFAD raporunda yapılmakta. Sözü edilen 35.Maddenin 2.fıkrasında yer alan "Başkanlık özel hesabı kullanılmak suretiyle yapılan işlemlerin kamuoyunca takip edilmesini temin etmek üzere bir sonraki yılın Ocak ayı sonuna kadar Başkanlık tarafından rapor hazırlanarak Başkanlığın kurumsal internet sitesinde yayımlanır" şeklindeki düzenlemenin bir gereği olarak en son 2021 yılı raporu Ocak 2022'de yayımlanmış. Ocak ayı geçmesine

rağmen henüz 2023 yılı raporunun paylaşılmamış olması oldukça manidardır. Yaşadığımız 6 Şubat depremi sonrasında AFAD'ın özel hesabından yapacağı harcamaların ayrıntılı dökümünü görebilmemiz için Ocak 2024'ü beklememiz gerekecek. Oysa depremzedelere kalemler itibariyle ne kadar harcandığı bugün herkesin merak ettiği konulardır. AFAD bu raporu beklemeden aylar itibariyle harcama detaylarını paylaşmalıdır.

Hemen belirtelim bu özel hesap oluşturulması sadece AFAD'la sınırlı değil. Bütçe kanunların ekinde yer alan E cetveliyle birçok kamu idaresine de bu olanak tanınmıştır. Ancak bunların sayısı son yıllarda giderek azaltılmıştır. Bu olumlu bir gelişmedir ancak bu tür bir düzenlemenin bütçe kanunlarında hiç yer almaması gerekirdi. Çünkü Anayasa'nın 161. Maddesi açıktır: "Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz".

2021'de ise ek ödeneye gidilmiş. AFAD'ın 2021 yılı başlangıç ödeneği 2.1 milyar TL iken nihai bütçe ödeneği 10.9 milyar TL olmuş. Bu ödeneğin yaklaşık %99,68'ine tekabül eden 10 milyar 862 milyon yılsonu itibarıyla harcanmış. Anlaşılan yedek ödeneye birileri bir şey aktarıyor, oradan Hazine Bakanı bir başka yere aktarıyor, cumhurbaşkanı hop bir bakıyorsunuz nihai ödeneği 10,9 milyara sıçratıvermiş. Olacak şey değil. Yılsonunda başlangıç ödeneğinin beş katına ulaşılmış. Tam bir bütçe hakkı ihlali yaşanmış yani. Bir de bunun yanında yukarıda sözü edilen paralel bütçe faciası yaşanmıştır. Ben bir TV programında suç duyurusunda bulundum ama nafile. Duyan olmadı.

Bir başka bütçe hakkı ihlali daha söz konusu. Biliyorsunuz 2021 yılında program esaslı bütçe sistemine geçildi. Kaynak tahsisi programlar ve alt programlar temelinde yapılıyor. Ayrıca bu tür bir tahsisin performansı da ölçülüyor. Kriterler var, istatistikler var. Böylece kaynak tahsisinin uygun yapıp yapılmadığı öğrenilebiliyor. Ancak ilginçtir, kuruluş bütçe tekliflerinde yer alması gereken alt programlar teklifte görülmüyor. Yani Meclisten kaçırılmış. Alt programlar çok önemli, çünkü AFAD örneğini ele alırsak felaket öncesi ve sonrasına yönelik olmak üzere izlenecek alt programlara ne kadar ödenek ayrıldığını gösteriyor. İlgili idarelerin bütçe uygulama sonuçlarının izlenebilmesi ise mümkün gözüküyor. Hem program hem de alt program düzeyinde bütçe ödeneklerinin dağılımıyla ilgili tablolara Maliye Bakanlığı web sayfasında yer verilmiyor. Program temelinde ödenek dağılımı sadece Strateji Bütçe Başkanlığı raporla-

rından birinin ekinde verilen bir tabloda yer alıyor. Ancak bu veriler kuruluş bazında değildir. Bu bilgilere konunun uzmanı dışında birilerinin ulaşma şansı ne yazık ki kolay değildir.

Ben şu çağırıyor yapıyorum: Meclis eğer bütçe hakkını ciddiye alıyorsa olaya el koysun. Bilindiği üzere kamu gider ve gelirlerinin belirlenmesinde halkın söz sahibi olması demek olan bütçe hakkı, 1215 tarihli Büyük Özgürlükler Sözleşmesi (Magna Carta) ile başlayan halkın yüzyıllar süren demokrasi mücadelesinin aşama aşama kaydettiği kazanımlarının ürünüdür. Meclis gereğini yaparak sözü edilen bu bütçe hakkı ihlallerini sonlandırmalıdır.

Meclis'in el koyması gereken bir diğer konu, kalıcı konutların inşası projesinin durdurulması olmalıdır. İktidar İlhan Tekeli Hocanın sözünü ettiği ilk üç aşamadaki sorumluluklarını yerine getirmeden bir an evvel dördüncü aşamaya geçmek istiyor. Beton sermayesi birikim modeline mola vermişlerdi, hatırlayın, uzun süren bir mola vermişlerdi. Millet bahçeleriyle bu molayı bozdular. Şimdi de depremi fırsat bilip rantları kendi piyasa mantıklarıyla ve nepotizmi de devre sokarak ya da eş-dost kapitalizmi (crony capitalism) dedikleri kaynak tahsis mekanizmasıyla kamu yararını ikinci plana atarak bir tahsise gidecekler. Onun için Meclis olaya el koymalı, bu inşa süreci kesinlikle seçim sonrasında bırakılması gerekir.

İlhan Tekeli Hocanın sözünü ettiği üç aşamanın birincisi geçti artık, kurtarma geçti, ama sonraki iki aşamadaki kamusal ihtiyaçların karşılanması için mutlaka ve mutlaka şu anki 8 milyarlık ödeneğin öne çekilerek, biliyorsunuz bütçelerde yılın bütünü için olan ödenekler öne çekilebilir aciliyet durumunda, derhal oraya ayrılması gerekir. Daha bitmedi, bütçe başlangıç ödeneklerinin yüzde 2'si kadar bir yedek ödenek ayrılması olanağı mevcut. Öyle bir şey var, sistem 5018 mükemmel aslında, ne olur ne olmaz diyor, olağanüstü bir durum olur diyor, yüzde 2 yedek ödenek ayırabiliyor. Yedek ödeneğin de kalemleri var. Bu kalemlerinden birisi Doğal Afet Giderlerini Karşılama Ödeneğidir. Düşünmüşler evet ya, devlet aklı düşünmüş bunu, Ruşen Keleş Hocam bunu anlatır hep böyle, devlet aklı diye bir şey var, onu oraya koymuş.

ONUR KARAHANOGULLARI- Gelen yardımları hangi yerde bütçeleştiriyorlar?

AZİZ KONUKMAN- Bağışların nasıl bütçeleştirileceği 5018'in 40.Maddesinde düzenlenmiş. Ancak burada sorun, yine daha önce söz edildiği gibi

harcamaların kuruluş kanunundan kaynaklı paralel bütçe niteliğindeki özel hesaptan denetimsiz yapılmış olmasıdır.

ONUR KARAHANOGULLARI- AFAD’da mı yapıyor bunu?

AZİZ KONUKMAN- Bu AFAD için, aslında bağışlar bölümü var, ama bağışlar hep uluslararası bağışlar, 5018’in harcama kaleminde var, ama hiç mesele yurtiçi bağış görmedim. Dört basamaklı bütçe giderleri (Ekod4) cetvelleri Excel’de yayımlıyorlar, bir tane yurtiçi yapılmış bağış göremiyorum.

Sözünü ettiğim tabloda Türkiye’de hep yurtdışı bağışlar gözükmüyor, yurtiçi bağışlar gözükmüyor.

[.....]

AZİZ KONUKMAN- Bütçe gelirleri (Detay 2) tablosunda “alınan bağış ve yardımlar” kaleminde yer alıyorsa, her yere harcanabilir, yani ademi tahsis ilkesi geçerli. Ama özel gelir yazdıysa özel gider olarak kullanılmak zorunda. Biliyorsunuz AFAD ve Kızılay IBAN numaraları verilerek bir bağış şovu yapıldı. “Türkiye Tek Yürek” adlı yardım kampanyası ile 115 milyar TL taahhüt edildiği açıklanmıştır. Kaldı ki, bunun 90 milyarı kamu kuruluşlarına ait. Yeni bir giriş çok sınırlı. Bu büyüklükteki bir tutarın kamunun bir hesabından bir başka hesabına aktarılacağı anlaşılıyor. Ayrıca kamu bankalarının bağış limitinin yükseltilmesinin kanun yerine Cumhurbaşkanlığı kararı ile yapılmış olması oldukça manidardır. Bugüne kadar bunun ne kadarının AFAD’a ek ödenek olarak tahsis edildiği ise henüz açıklanmış değil.

Ben daha önemli taze bir kaynak öneriyorum. Canlı yayında bunu sol bilinen bir kanalda önerdim. Önerim şuydu: Bilindiği üzere, 2023 bütçesinde muafiyet ve istisnalar nedeniyle vazgeçilen vergi (vergi harcaması) tutarı 994,4 milyar lira düzeyindedir. KKM kaynaklı muafiyet ve istisna tutarı bilinmemekle birlikte bu tutar içinde yer almaktadır. Bu teşvikten ağırlıklı olarak sermaye kesimi yararlanmaktadır. Bunun yaklaşık 150-170 milyar TL’si asgari ücretin vergi dışı bırakılması ve engellilere tanınan vergi muafiyeti yüzünden emekçilerden alınmayacak olan vergiye karşılık geliyor. Bu toplam tutar öngörülen vergi gelirlerinin yüzde 31’i düzeyindedir. Deprem bölgesinde yerleşik olanlar kapsam dışında tutularak şirketlerin 2022 yılı için indirim konusu yapılan tüm muafiyet ve istisnaları üzerinden yüzde 100 oranında bir ek vergi getirilmelidir. Yani bu şir-

ketler için bütçede öngörülmuş vergisel teşvikler sıfırlanmalıdır. Böylece vergi havuzuna bu tutar kadar bir vergi girişi sağlanmış olacaktır. Bu tutar depremin gerektirdiği ihtiyaçları ve toplumsal talepleri karşılamada önemli bir katkı sağlayacaktır. Bir diğer seçenek, emekçiler için öngörülmuş muafiyet ve istisna tutarının sıfırlanan teşvik kadar artırılması olabilir. Ya da sıfırlanan teşvik tutarının bir kısmı vergi havuzuna aktarılabilir, kalan kısmı ise emekçiler için öngörülen teşvikin artırılmasına tahsis edilmelidir.

Özetle sermaye kesimlerine diyorum ki “pamuk eller cebe”. Verecekleri bağış onların olsun, yeter ki muafiyet ve istisnaya konu olan vergilerini ödemiş olsunlar. Bu tutar verdikleri bağışı kat ve kat aşıyor.

[.....]

Devlet sermaye sahiplerine muafiyet ve istisna tanıyor teşvik vermek için yatırım yapsın, istihdamı artırsın diye.

Her yıl bütçe kanun tekliflerinde vergi muafiyet ve istisna tutarı vergi türleri itibarıyla bir tabloda veriliyor. İlgili tablo bütçe bağlı cetveller arasına adeta sıkıştırılıyor. Bunun kamu maliyesi yazının-
daki adı “vergi harcaması” (tax expenditure) ama vergi harcaması denilse kimse anlamayacak. Vergi muafiyeti ve istisnası dedim, özellikle söyledim.

Şimdi sözünü ettiğim siyasi seçenek uygulamaya geçerse vergi havuzuna yaklaşık 850 milyarlık taze bir vergi girişi gerçekleşmiş olacak. Bu rakam 115 milyarlık bağıştan kat ve kat yüksek bir tutar. Ayrıca unutmayalım bağış yapan şirketler bağış tutarı kadar bir de vergi muafiyetine kavuşmuş oluyorlar. Hatırlanacaktır, kampanyanın ertesi günü bir şirketin bu olanaktan yararlandığı basın-
da duyurulmuştu. Kaldı ki 115 milyarlık bağışın bir kısmı da daha önce söz edildiği gibi holdinge dönüştürülmüş Kızılay’a gidecek.

Bağışın bir kısmı zorunlu olarak Kızılay’ın da IBAN numarası verildiği için maalesef ona gidecek. Kaldığımız yerden devam edelim. 850 milyarlık yeni kaynakla birlikte genel bütçe giderlerinin yüzde 2’sine karşılık gelen 88 milyarlık yedek ödeneğin tümüyle öne çekilerek Doğal Afet Giderlerini Karşılama Ödeneğine aktarılmasıyla bütçeden har-
cama yapma olanağı önemli bir düzeyde artmış olacaktır.

Sözü edilen üç aşamalı sürecin son iki dönemi-
nin finansmanı böylece rahatlıkla karşılanabiliyor.

Dördüncü aşamanın finansmanı ise seçim sonrasına kalıyor. Görülüyor ki sermaye kesimi kendisi için öngörölmüş vergi teşviklerinden feragat ettiğinde çözüm kendiliğinden geliyor. Onun için ben kaynak nerede diye soranlara bu önerimi hatırlatıyorum.

RUŞEN KELEŞ- Çok değerli açıklamalar yaptınız. Gerek AFAD'la ilgili yasal düzenlemeler olsun, gerek 5018 sayılı Kanun ve diğerlerinde. İki şeyi birbirinden ayırmanın yararlı olacağını düşünüyorum, verdiğiniz örnekler onu gösteriyor. Bazı konulara yasalar imkân veriyor. Bu onların biçimsel olarak kanuniliğini, yani yasallığını gösterir. Ancak uygulamalar kamu vicdanında rahatsızlık yarattığı için meşruiyetini ondan ayırmak gerekmez mi? Bunu belirtirseniz iyi olur.

AZİZ KONUKMAN- Haklısınız hocam, çünkü Bütçe Kanununa uygun da olabilir bazı şeyler, ama dediğiniz gibi kamu vicdanında çok sıkıntı yaratıyorsa, o bir meşruiyet sorunudur.

Bir de kanunilik de problemli hocam, yani sizin bütçenizin anayasası 5018 Bütçe Mali Kontrol Yasası, siz bütçe kanuna herhangi bir maddeyi 5018'e aykırı bir şekilde koyamazsınız. Çok net, yani bu konu çok net, ama ne yapıyorsunuz siz? Bütçe Kanununa E adı verilen bir cetvel ekleyerek, o cetvelde *"bu kurum özel hesap açabilir, özel gelirle gider kanalıyla özel hesap açabilir ve buradan yapacağı her kuruluşun hesabını vermek zorunda değil"* diye bir düzenlemeye yer veriyorsunuz. Olacak şey değil. Çünkü bu tür bir düzenleme bizatihi 5018'in kendisine aykırı, Anayasaya aykırı. Peki, iptal etmeye gidiliyor mu? CHP bir kez gitmiş, bazı maddeleri iptal ettirmiş, ama maalesef E-cetvelin mantığında henüz bir değişiklik söz konusu değil. İptal nedeniyle olsa gerek özel hesap açacak idarelerin sayısı son yıllarda giderek azaltılmıştır.

ONUR KARAHANOĞULLARI- [...] Olağanüstü hal, ayın 8'inde ilan edilmiş iki gün sonra, doğru bir karar olağanüstü hal ilan edilmesi, geç bile kalmışlar, 11 adet de olağanüstü hale ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkmış. Onları da söyleyeyim hemen: Yargı alanındaki önlemler, sürelerin uzaması, sağlık alanında önlemler, kamu personeline ilişkin önlemler, bağış ve yardımlara ilişkin önlemler, düzenlemeler, sosyal güvenlikle çalışmaya ilişkin önlemler, şimdi birazdan konuşacağımız yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin olan kamu alacaklarına ve sosyal tesislere ilişkin olanlar, kimi tedbirler diye vereceği yükseköğretim alanında alınan önlemler, sosyal hizmetler ve eğitim, 11 adet

kararname çıkarılmış. Gidişat etkileyici, olağanüstü hal ilan etmeleri ve ondan sonraki en azından toplumsal kurguyu oluşturmaları, yönetsel yapıyı oluşturmaları etkileyici, şaşırtıcı derecede düzenli bir model var burada. Yabana atılır değil tabii, bu hukuksal tabii, alanda, olguda, olayda ne yaptıkları, zayıf oldukları, vatandaşın derdine derman olup olmadıklarını bilmiyorum ki büyük olasılıkla iyi değerler orada, ama bu yapı hiç fena değil. [...]

Afet Bölgesine İlişkin Kanun, Olağanüstü Hal Kanunu değil, Afet Bölgesine İlişkin Kanun. Afet bölgesi ilan edilip de Afet Bölgesine İlişkin Kanun uygulandığı zaman alacağınız önlemler örneğin, mülkiyet, hakkına ve diğer hak ve özgürlüklere bu denli sınırlama getiremez, ama kararnamelerle getirdikleri sınırlamalar Anayasanın temel hak ve özgürlüklerine ilişkin yasaları da çiğneyebiliyor. O nedenle daha etkin bir araç. Daha önce söylediğim gibi imar ve iskân ayırımını yapmışlar. Bu da ikircikli bir şey, bu bir imar işi değil demişler ve adını da Türkçesini koymuşlar. Yerleşme Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 126 sayılı kararname, yerleşme ve yapılaşma hususunda şunu araştırmışlar, karar vermişler sanırım: Bu bölgelerdeki yerleştirme, nüfus yerleştirmesi, yeni yerleşim alanları açılması ve yapı, devlet tekeline. Benim anladığım o, yani devletin belirleyeceği planlar çerçevesinde özel kişiler kendi özel mülkiyetleri üzerinde de yer, inşaat yapamayacaklar. 7. maddesi var, diyor ki: *"Ancak Bakanlıkça belirlenecek olan TİP projelere göre konut yapılabilirsiniz, ama onu da Bakanlığa bağışlayacaksınız"* diyor. Çok köklü bir şey, yani Stalin gelmiş. Kim Jong-Un gelmiş Kuzey Kore lideri. Gerçekten dokuz tane yerde kentlerdeki yıkılan alanlarda mülkiyeti kaldırmışlar. [...]

Örneğin, 2. madde: Yerleşme ve yapılaşma hususunda olan önlemler, tedbirler. Afetten etkilenenlerin geçici ve kesin iskân alanları, yerleşme alanları, vb. özelliklere göre Bakanlıkça resen belirlenerek ilgili kurumlara bildirilir. Afetten etkilenenlerin geçici ve kesin iskân alanları, bunlara yer belirleniyor ve ancak orada yapılaşma; yani yıkılmışsa binan senin, aynı yeri kullanamayacaksın demek ya da yıkılacaksa, senin o alan üzerindeki mülkiyetini kullanmanı kural olarak tanımıyor. Biz aynı yerde tekrar bir müteahhit bulalım, bir araya gelelim, paramız da var, yaparız diyemiyorsun.

NİHAL EVİRGEN- Başka bir yer mi gösteriyor?

ONUR KARAHANOĞULLARI- Yer bulabilmesi için de kaynaklar var. Ne var? Kamunun elinde

araziler var. Kamunun mülkiyetinde olanlar var ve üzerinizden mülkiyeti olanlar var, özel mülkiyeti olanlar var. Kamudakileri söyleyeyim.

Bir alanda sahiplik ilişkisi ya mülkiyetle kurulur ya da mülkiyet dışı sahiplik olur. Özel mülkiyet ya da kamu mülkiyeti olabilir. Kamu mülkiyetinde özel mülkiyettekiler olabilir, bir de mülkiyet olmayan alanlar var. Örneğin, meralarda, kamuya terk edilmiş alanlarda, ortak alanlarda, ormanlarda mülkiyet yok. Mülkiyet olmayan yerler için diyor ki oraları da kullanabilirsin. Kullanırken ormana ilişkin sınırlamaya ve meraya ilişkin -mera için söylüyorum- sınırlamaya uymadan kullanabilirsin. [...] Devletin elinde, ama devlet adına idare adına kayıtlı olan mülkiyete yazılmış olanlarda para vermeden kullanabilirsin. Özel mülkiyetli alanlar için burada bir ilginçlik var: Bir, acele kamulaştırmayı öngörmüş, olabilir demiş, ama daha güzeli gerçekten etkileyici yazmışlar orayı, *“başka alana aktarılabilir buradaki mülkiyetler”* diyor. Bu alanlarda taşınmaz mülkiyeti veya imar affı tamamen başka alana aktarılabilir. Çok güzel. Kamunun üzerine yük getirmeden, yani nakdi yük getirmeden biz bunları aktarıyoruz.

[.....]

Dediğim gibi orman konusunda da Orman Kanununun 6. maddesine atıf vermiş. Orada her orman alanına girmek söz konusu değil, işte orman niteliğini kaybeden ya da orman olarak muhafazasında hiç bir yarar görülmeyen ve tarım alanına dönüştürülmesi mümkün olmayan yerler.

[.....]

Yani kaynaklar için mülkiyet kullanılması gerekiyor iskân, yani yerleşme ve imar için tüketim kaynağına ilişkin görülen şey de kamu için kullanılarak özel mülkiyete son verme; son vermenin yöntemi olarak da yer değiştirme ya da acele kamulaştırma, kamudaki bütün mülkiyet kaynaklarını, arazi kaynaklarını da kullanma. Bunun dışında İmar Kanunu il sınırlarına bağlı kalmaksızın plan yapma, ruhsat verme gibi uygulamalar var ve görebildiğim kadarıyla da inşaat işi, yapım işi yani idare tarafından yapılacak yalnız. Özel sektöre alan bırakılmıyor, bırakılan tek alan benim, bana hibe edilmek üzere benim belirlediğim TİP projelere göre uygun konut ve işyeri inşa edebilsin diye. Bu bana kalırsa içerik dışında, içeriğinin ne olacağı dışında etkili bir yönetsel model, şaşırtıcı etkili bir yönetsel model. Diğerlerine de tek tek bakmak gerekir. Bu modelin içinde halk nasıl yer

alır, müteahhit nasıl yer alır, esnaf grupları nasıl yer alır, kat malikleri, evleri yıkılan kat malikleri nasıl yer alır, köylü nasıl yer alır, Odalar nasıl yer alır, bilmiyorum. Buna ilişkin bir şey öngörmemiş.

Dava edilir bunlar edilirse, yalnızca idari yargı çalışır. İdari yargı iptal davası çalışır. Etkili bir şey, etkileyici bir şey, büyük olasılıkla çalışıyorlardır.

Her biri idari işlem, burada her bir idari işleme karşı dava açılabilir, hiçbir engel yok. Bu CBK kendisi dava edilebilir mi? Edilebilir çeşitli hukuksal yorumlarla, ama bunu siyasi olarak kimse dava etmeyi göze alamaz. Çünkü kötü değil bu CBK buradaki yapı iyi, bu yapının uygulanması sırasında onlarca, yüzlerce karar alınacaktır. O kararları çıkar grupları, sivil toplum örgütleri dava etmeye çalışır, ama o da riskli bir şey, kolay değil burada.

Alanımdan çıkmamaya çalışacağım, ama şunu göz ardı etmememiz gerekir: Bunlar ne kadar yandaş müteahhide yaptırılsa da ne denli kentsel rant dağıtılsa da sonuçta burada binlerce insan çalışacak. Bir müteahhitlik firmasının Rusya’da iş alması Anadolu’nun 10 köyünü birden bire abad eder. Anadolu’dan yüzlerce, binlerce insan çalışacak. Tabii yani, yabana atmayın; öyle ki yurtdışından inşaat firmalarıyla cami yaptırıyor, ev yaptırıyor ve böyle para kazanıyor. İşçi için yüksek şeyler bunlar, müthiş bir canlılık sağlayacak. Dolayısıyla hocamın söylediği şeylere kimse bakmaz. Para nereden gelirse gelsin ister devlet batsın, ister yardımlar gelsin, ister canlılık, hayat sürer götürür. Sağ ve solun temel farkı da bu, sağ dirimseldir, canlıdır sağ, biyolojiktir sağ. Sol ise düşüneyim, planlayayım der.

Bir de çok önemli, sorumluluk konusu, kim sorumlu? Sorumluluk, delil topluyorum, deliller kaybolmasın. Sorumluluk konusu vicdani sorumluluk olarak düşünürseniz, ahlaki sorumluluk olarak düşünürseniz sorun yok, daha esnek bir şey, ama hukuksal sorumluluk olarak düşünürseniz bunların temel ilkeleri var. Ceza sorumluluğu olarak düşündüğümüz zaman suç ve cezanın şahsiliği ilkesi, kolektif bir şey yapamazsınız. Suç ve cezanın şahsiliği ilkesi var, eylem olacak, sonuç olacak, ikisinin arasında nedensellik bağı olacak. Nedensellik bağı kesmeyecek herhangi bir şey, müteahhit tutuklandı, tutuklandı da ne olacak tutuklandıysa, ama müteahhidin tek bir eylemden kaynaklanmıyor ki yapılarındaki sonuçlar, yıkımlar. Bir kez daha söyleyeyim, bir eylem bulacaksınız. Bir kişinin, bir insanın -örgütün de değil- eylemini bulacaksınız. O eylemin o sonucu doğurduğunu

kanıtlayacaksınız ve arasında nedensellik bağı olacak. Daha önemlisi, çok önemlisi nedensellik boyutu kesilmeyecek. Deprem tipik olarak nedensellik bağı kesen bir afet, tipik bir durum; kitaplarını açın, sel, deprem, kayma, sosyal olarak grev vb. Tüm bunlar nedensellik bağı kesen şeyler sayılır. Nitekim bilim insanlarının -ki biz değiliz hukukçu olarak- gravity'e bir şeyi vardır. Yerçekimini aşan bir güç ortaya çıkabilir kimi yerlerde gibi. Kimi durumlarda ceza hukukuna ilişkin şimdi söyleyeceğim ve tazminat hukukuna ilişkin tipik sorumluluk yöntemlerinden giderse, hepsinde bilirkişiler bu binanın üzerindeki güç neydi tartışacaklar ve ceza sorumluluğunun çok büyük bir bölümü sonuç almayacaktır, ama delil toplayalım biz, çok önemli değil. Sorunun ceza bölümü burası, böyle, buna nasıl müdahale edebiliriz? Tazmin sorumluluğunu da söyleyeceğim. Ceza bölümüne şöyle müdahale gerekiyor: Bu tekil bir eylem değildir, tek bir kişinin eylemi değildir. Hepimiz biliyoruz ki kentlerdeki bir inşaat işi örgüt işidir. Örgütte de suç vardır. Örgütü bulmaya çalışmak en iyi tavır olur hukukçular için, örgüt bulmaya çalışmaları gerekir. Kim kime rüşvet vermiş, yapı denetimdeki bilmem kim nasıl kafalanmış, yani orada bir örgüt var. Bunu çok rahatlıkla isterseniz deneyebiliriz. Birer tarla alalım, diyelim ki buraya bir şey yapacağız; belediyeden şimdi ne satın almamız gerekiyor diye başlarız, gider bu.

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN- Hocam, örgütlü işte, yani bunu yapmak üzere bir örgüt mü kuruyor, yoksa örgüt sürecin içinde mi kuruluyor?

ONUR KARAHANOGULLARI- Şimdi bu tip bir olayda yıkım kimin ürünü, kimin suç niteliği taşıyan iradesini saptamak o denli güç ki örgütü saptamanın güçlüğü üstlenebilir. Örgüte ilişkin kuramsal ve eylemli çalışma diğerinden daha iyi bir sonuç doğurabilir. Ceza hukukçusu arkadaşlarla, doçent bir arkadaşla tartıştığımızda "*Hocam, ne örgütü*" dedi. Suç örgütü işte, suç işlemek için örgüt kuruyorsun. İmar suçu işlemek üzere örgüt kuruyorsun en basitinden, imar suçu diye suç türü var.

[.....]

İktidarın çıkardığı imar barışı suç değil. Tamam, ama şunu bilmiyor muyuz biz? Oradaki belediye zabıtasından bir mühendise, mimara kadar paranın döndüğü bir suç şebekesi yok mu? Var böyle bir şey, bunun üzerine gitmek, bir tane bile bulabilmek, bir örnek bile bulabilmek Türk tarihi için, hukuk için devrimci bir atılım. Çünkü örgütle hepimizin başı belada, örgüt dediğiniz zaman sol ör-

güt, üç kişi bir araya gelse örgüt [...] belediyelerin imar komisyonları denilen yer karargah resmen.

[.....]

Ceza hukukuna ilişkin şimdi söyleyeceğim de kendimce önemli: Tazmin sorumluluğu. Yani binam yıkıldı, tazmin; babam öldü, tazmin; çocuğum öldü, tazmin; ben yaralandım, tazmin; işgücü yitimim var, tazmin. Bu da aynı şekilde tazminat hukukunda zararı doğuran kişiyi bulmanız gerekiyor. Yine aynı cezada olduğu gibi nedensellik bağı kurmamız gerekiyor. Zararı doğuran kişi ceza hukukundan farklı olarak, ceza hukukunda da vardır ama suç ortaklığı, yeri daha fazla olabilir. Kusur dağılımı diye bir şey vardır biliyorsunuz bu tazminat hukukunda, tazminat hukukunda daha fazla olabilir. Bu durumda da bir binanın oluşum süreci yıllara sari olduğu için, yıllara dağılık olduğu için oranın imara açılması, imar planının kırk kere değişmesi, emsalin değişmesi, yapının yapılması, kat çıkılması, denetime gelinmesi onlarca eylemin ürünü olduğu için bunlar, bunlarda zararı doğuran kişiyi, eylemleri bulmak da çok güç olacaktır. Kala kala lütfen dikkatinizi çekmek isterim, tüketici hukukunun müteahhide sorumluluğu ya da Türk medeni borçlar hukukunun bina malikliği sorumluluğu kalacaktır geriye, onlarda da bir şey çıkmaz, ama avukatların kavramsallaştırması bu olacak. Buldunuz diyelim müteahhidi, müteahhidin genel savunması biraz önce sözünü ettiğim nedensellik bağı kesilmesi, yani mücbir sebep olacaktır. İçinden çıkılmaz bir sorumluluk araştırması olacak. Burada bunun önemi nedir diye sorarsanız, aynı örgüte ilişkin olduğu için buna ilişkin de bir öneride bulunabilirim. Bir defa sorumlulukta mutlaka muhatap idare olmalı, belediye idarelerden hangisi olmalı? Devlet yer almalı, devlet tüzel kişi ya da hazine olmalıdır. Yine niye sorumlu olacak devlet? Hizmet kusuru araştırılabilir. Sen imarı yanlış açtın, bölgeyi yanlış belirledin, yanlış planlama yaptın, falan falan olabilir ya da tek kusurunu kabul edersek sorumluluk nedeni olarak devlete karşı, orada da yine bir nedensellik bağı kesilmesi var. O da çok güçlü bir şey, nedensellik bağı kesildiğini kanıtlarsanız yine sorumlu olmaz. İdari sorumluluk üzerinden çok ilginç bir tür var toplumsal sorumluluk diye, bu terör bölgesinde uygulandı, güneydoğuda, doğuda uygulandı.

Ben, idarenin sorumluluğuna ilişkin türleri söylüyorum. Kişinin ahırını yakılmıştır, kişi der ki: Ahırımı yakıldı, zararım var, öde. Ya bunu mahkeme araştıracak ya da senin ahırının yakılmasına idare engel olamadığını araştırarak. Bir yöntem bulundu

daha sonra, diyorlar ki: İnsanların riskli bir bölgede yaşaması ve risk ortaya çıkıp da zarar doğduğu zaman da zararlarla karşılaşma, zarar görmeleri kendi seçtikleri zorunlulukla orada bulunuyor olmaları, bu durumda toplum bu zararı üstlensin. Sosyal risk ilkesiyle açılan davalarda çok olumlu sonuçlar alındı. Bu sosyal risk ilkesini depremde uygulayabiliriz. İdarenin çok sayıda etkinliğiyle, özel kişilerin çok sayıda etkinliğiyle bir bölgede sükun etmek, iskân etmek ve bir bölgede yaşıyor olmak riskli bir hale gelmişse, risk gerçekleştiği zaman deprem sonrasında ortaya çıkan zarar ortada bırakılmamalıdır diye idarenin sorumluluğu tartışılabilir. Teknik olarak söyleyeceklerim bunlar.

ERDAL ŞAHİN- Sadece kısaca bu olağanüstü halde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi denetimiyile ilgili birkaç şey söyleyebilirim.

Olağanüstü halde çıkarıldığı için bunlar, şimdi Anayasa'ya göre Anayasa Mahkemesi'nin denetimine tabi değiller, ama 2017 Anayasa değişikliği ile yeni bir sistem getirdi. Eskiden böyle bir zorunluluk yoktu, üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesi gerekiyor ve üç ay içinde görüşülmezse, kabul edilmezse, bunlar kendiliğinden yürürlükten kalkıyor. Burada önemli nokta olağanüstü halde çıkarılsa dahi bunların belli sınırları var; konu yönünden, zaman yönünden ve yer yönünden. İşte 10 günde ilan edildi, 15'e çıkarıldı sanırım sonra, o bölgeyi kapsamı gerekir. Zaman yönünden olağanüstü hal kapsamını aşmaması gerekir, konu yönünden de olağanüstü hali zorunlu kılan konularda çıkarılması gerekir. İlhan Tekeli Hocayı dinlerken işte dört evreye ayırdı. Orada dördüncü evrede, işte kalıcı konutların üretilmesi konusunda zaman bakımından bu 126 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi olağanüstü halin ilan edildiği süreyi aşıyor, olağan halde de uygulanacak bunlar, o bakımdan büyük sorunlar meydana gelebilir. Bu noktadan hukuka aykırılıklar ileri sürülebilir. Çünkü burada yapılacak kalıcı konutlar, kalıcı yerleşim yerleri, mülkiyet ilişkileri, işte bunların dağılımları sadece olağanüstü hal kapsamında değil, örneğin, çadır kurmak için birinin arsasına el atmanız, ayrı bir şey olağanüstü hal zamanıyla sınırlı olarak, ama burada doğrudan süreli de olarak bir el atma olduğu için olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yapılamaz denildi. Burada kanunla kabul edildikten sonra Anayasa Mahkemesi'nin denetimine gidebilir, ama [...] burada işte genel olarak toplum faydasına görülürse, iptal etmek için kimse götürmeye dahi cesaret edemez, kimse de iptal etmeye cesaret edemez, ama işte bura-

da geçiciliği, olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin zaman bakımından sınırlılığını vurgulamak gerekir.

BÜLENT BATUMAN- Ben, Yavuz Önen'in en son söylediği noktadan başlayacağım. Deprem zararlarını, yıkımını engellemek için ne yapmamız gerektiğini biliyoruz, ama olmuyor, yapılmıyor, gereken önlemler alınmıyor. Olmuyor olmasının bir sebebi olması lazım; bu sebep de sürecin ekonomi politığı. Bir ekonomi politik çerçeve var, bunun içerisinde olmak durumunda kaldığımız için ya da bunun dışına çıkmadığımız için aslında olması gerekenler olmuyor, alınması gereken önlemler alınmıyor. O çerçeveyi anlamaya çalışmamız lazım, onun için de depremi biraz çözümlememiz gerekiyor.

Şimdi bu çözümlemeyi yapmak için 20.yüzyılda gerçekleşen depremlere bir baktığımız zaman, -gözümüzün önüne bir harita getirirsek- iki şey görüyoruz: Bir tanesi, şaşırtıcı olmayarak tabii ki bu depremler hep bu fay hatlarının üzerinde. İkincisi ise, bunlar hep noktasal depremler. 1999 depremine gelinceye kadar büyük kısmı da doğuda ve küçük yerleşim yerlerinde, çok büyük yerleşimlerin bulunmadığı ve etkinin de o açıdan da çok yaygınlaşmadığı depremler. Örneğin, Van'da bir deprem olduğu zaman etki alanı ve coğrafya olarak büyük bile olsa çok fazla başka büyük yerleşimi vurmadığı için etkisi sınırlı kalıyor. Şimdi böyle baktığınız zaman aslında 1999 depremine kadar olan depremlerin nasıl algılandığına dair bir şeyler söylemek mümkün. Bir kere yıkım geri kalmışlıkla ilgili, merkezden uzak olmayla ilgili, seyrek yerleşimle ilgili, hatta tabii -örtük olarak- etnik bir şeylerle de ilgili. Bunları tabii kimse böyle söylemedi, kimse böyle tartışmadı, ama bunlar aslında böyle görülen, böyle algılanan şeyler. 1999 depremi ise hem batıda hem merkezde oldu; hem büyüktü hem de İstanbul depremini gündeme getirdi. Onun için o gerçekten de bir kırılma oldu; "Bizim acilen harekete geçmemiz lazım" duygusunu uyandırdı. 1999 depreminin, İstanbul depremini hem birazcık dürtüklemesi hem de çağrıştırması, önümüze koyması şunu da gündeme getirdi: 1999 depreminin en çok tehdit ettiği, şimdi de aslında İstanbul'u -ve büyük kentlerimizi- en çok tehdit eden şey gecekondu alanlarının 1980'lerdeki aflarla geçirdiği dönüşüm. Gecekondu mahallelerinin 4-5 katlı varoşlara, teknik yetersizlik barındıran çok düşük kaliteli ve çok yoğun yapı stokuna dönüşmüş olması. Şimdi 1999 depreminden sonra iki şey söz konusu: Bir tanesi bu stocku yenilememiz gerekiyor, bir tanesi de yeni yapıları depreme dayanıklı

yapmamız gerekiyor. Bununla ilgili konuştuk zaten, bir taraftan Deprem Vergisi gibi kaynaklarla bu eski stoku bir şekilde dönüştürecektik; bu hiç yapılmadı neredeyse. İkincisi de yapı denetimi süreci, vb. önlemlerle dayanıklı yapıların üretilmesi idi. Gözümüzün önünde canlandırdığımız haritaya tekrar dönersek, yukarıda uzanan bir Kuzey Anadolu Fay Hattı var, doğruya geliyor, bükülüyor, aşağı doğru geliyor. Diyarbakır, Malatya üzerinden Hatay'a, Adana'ya doğru geliyor. Şimdi bu haritayı 2001'de, yani 2000'de KHK'yla, 2001'de kanunla, yapı denetiminin başlatıldığı pilot alanlar haritasıyla karşılaştırdığımız zaman çarpıcı bir şey görüyoruz. Tam da Diyarbakır, Malatya üzerinden güneye gelen hatta, bugün de depremin vurduğu hatta, boşluk var. Yani şimdiki deprem bölgesinden sadece Adana, Antep ve Hatay pilot bölgelerin içerisinde, bu fay hatlarıyla örtüşüyor. Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kilis, bunlar yapı denetimin pilot bölgelerinin içerisinde değil. Bu tabii bize birkaç şey söylüyor:

Bir tanesi aymazlık, yani bu fayda uzun süredir deprem olmuyor, deprem geleceği biliniyor. Buna rağmen siz pilot bölgenin içerisine sokmamışsınız ve 10 yıl kaybetmişsiniz. Çünkü bu bölgelerde, yani şimdi hükümetin 2000'den önce yapılan ve 2000'den sonra yapılan binalar diye yaptığı ayırım, biraz akıllı olsalar -onların işine yarayacak bir argüman bu söyleyeceğim- aslında her yerde aynı değil. Adana için, Antep için, Hatay için 2000'ler öncesi ve sonrası belki, ama Kahramanmaraş, Malatya, Adıyaman, Osmaniye için aslında 2011'den sonra yapı denetimi geçerli, yani ondan öncekiler yine eski usul yapıldı. Şimdi burada tabii sorulacak sorulardan bir tanesi şu: Bu pilot bölgenin içine bu kentler niye girmedir?

SONGÜL ÜZGÜN- Maraş vardı, sonradan çıkartıldı.

ONUR KARAHANOĞULLARI- Sanırım İRAP projesinin içinde bu kentler, İRAP diye bir şey var. İRAP afet riskini azaltma projesi, fakat kentlere ilişkin sokak sokak, bina bina çalışılmış bir cetvel var. Bu afet riskini azaltmak için yapılması gerekenler bir tarafta yazılıyor "*şu binalar yakılmalı*", görev kimde? Valilikte. Görev kimde? Belediyede. Görmediniz mi İRAP raporunu?

BÜLENT BATUMAN- Hocam, ben zaten yeni yapılacak yapılarla ilgili yapı denetim sürecinden bahsediyorum. Şimdi yapı denetime tabi olmak ya da olmamakla ilgili tercih aslında belli ki kentsel koalisyonların aslında istemediği bir şey. "Nervürlü demir, hazır beton, vb. bunlar bizim

kârlılığımızı azaltacak şeyler, biz bir 10 yıl sonra girelim bu yapı denetim sistemine" diyen birileri olduğunu anlamak çok zor değil. Şimdi bu önemli bence. İkinci bir şey de yine bu haritalarla karşılaştırılması gereken bir harita da büyükşehirler haritası. Öyle baktığımızda yine bu bölge enteresan, çünkü bu bölgedeki kentlerden Kahramanmaraş, Hatay ve Malatya AKP döneminde büyükşehir yapıldı; 2012'de kanunları çıkarıldı, 2014 seçimleriyle de böyle yapılandılar. Sürecin bir boyutu imarla ilgili, diğeri ise -ki bu büyükşehir meselesi de buna dairdir- iskânla ilgili. Kentleşme politikaları çerçevesinde bunların ikisinin arasındaki ilişkiyi kurmamız gerekiyor. Şimdi bu depremin çarpıcı özelliklerinden bir tanesi tek bir yeri vurmamış olması, bir dizi yerleşimi vurmuş olması. Çok büyük bir nüfus etkilendi; hatta akrabalarını, vesaireyi düşündüğünüzde gerçekten bütün Türkiye'de etkilerini gözlediğimiz, hakikaten sosyal bağlantılar anlamında etkilerinin yaygınlığını gözlediğimiz bir tarafı var. Ama bir taraftan da doğrudan vurulan büyük kent yok. Etkilenen kentlere baktığımızda bir tarafta Adana var, bir tarafta Antep var, bir tarafta Diyarbakır var. Mesela, Diyarbakır merkezdeki yıkımın faya uzak olmasına rağmen işte eski dokuda olması oraya daha yakın bir depremin ne kadar yıkıcı olacağına dair ipuçlarını veriyor. Kentsel dönüşümün yapılmadığını gösteriyor, eski stokun yenilenmesi anlamında. Öte yandan çok enteresan örüntüler gösteriyor; tam da AKP dönemi kentleşmesinin ürettiği yapıları çevrenin niteliğine dair bir sürü şey söylüyor. Benim de en çok dikkatimi çeken Nurdağı, İslahiye gibi yerler. İslahiye gene büyük, ama Nurdağı 50.000 bile değil nüfus, 6-7, 10 katlı yapı neden yapmışsın? Gölbaşı... Yani bunlar o kadar küçük yerleşimler ki. Bu iskân düzeni, yeni yapılaşmaya açılan alanların, planlamanın nasıl yapıldığı meselesinin karmaşıklığı üzerinden de bir sürü okuma yapmamız gerekiyor. Anlaşılması gereken şeyler var. Enteresan bir örnek aktarayım. Malatya'ya gittiğimiz zaman Mimarlar Odası Malatya Şube Başkanı bizi Bostanbaşı Mahallesi'ne götürdü; üst-orta gelir düzeyi konut alanı. Kentin batısında yeni imara açılmış, yeni yerleşilmiş çok lüks konutların olduğu bir alan. Bu alan aslen tarım arazisi; yakın zamanda imara açılmış.

Kayısı bahçelerinin olduğu yerde çok lüks, çok yüksek katlı konutlar inşa edilmiş; hmax serbest. Bunların küçük bir kısmı yıkılmış, ama yıkılmayanların da hepsi ağır hasarlı. Tarım arazisi, zemin uygun değil, bu kadar yüksek yapı yapılmaması gerekiyor, ama yapılmış. Şimdi burada çarpıcı şeylerden bir tanesi şu: Copernicus Urban Atlas

diye bir veri tabanı var, orada mevcut haritalar 2006-2012 ve 2018 kent dokularını gösteriyor. Copernicus Urban Atlas'ta 2006 dokuları görünmüyor Türkiye'de, ama 2012 ve 2018 görünüyor. Üstelik de mesela, 2012'nin yapı yüksekliklerinin renklendirilmiş halini de görebiliyorsunuz. Yani daha yüksekler daha koyu tonda, onu okuyabiliyorsunuz. Bir de 2012'yle 2018'i karşılaştırmışlar. 2012'de olmayan, 2018'de ortaya çıkan dokuları da göstermişler. Ben Malatya'ya baktığım zaman direkt Bostanbaşı'nı görüyorum. Yani 2012-2018 arasında neredeyse en yoğun yapılaşma zaten burada olmuş, neredeyse bir tek de o bölgede yapılaşma olmuş. Şimdi tabii ben hemen şöyle düşünüyorum, tam büyükşehir belediyesi olmuş, bak, burada böyle bir hareketlilik var. Ama tesadüf, geçen gün Malatya Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanı'yla konuştum. O da dedi ki: *"Hocam, orasının planı büyükşehire katılmadan önce belde belediyesi tarafından yapıldı"*. Şimdi çok entresan, belde belediyesi yine, yani senin ölçeğin ne, ne kadar etüt yaptın, nereyi imara, neden açtın?

ONUR KARAHANOĞULLARI- Ankara'daki büyük fay, Eskişehir yolunun altından geçiyor ve sonra da Başkent Üniversitesi üzerine bina yapıyor. Başkent Üniversitesi kampüsü derin fayın üzerinde şu anda.

BÜLENT BATUMAN- Başkent Üniversitesi her zaman için şunu iddia edebilir: Ben Türkiye'nin başkentindeyim, çok nitelikli müteahhitlerle çalıştım, benim kâr beklentim çok düşüktür bu yapıyı inşa ederken, benim yapım depreme karşı dayanıklı, işte izolatör kullandık, vb., bunları söyleyebilir. Ama Nurdağı'nda, İslahiye'de, Gölbaşı'nda zaten yok öyle bir şey. Problemlerin büyük bir dinamiği bu aslında, yani uyumsuzluk, yani tam da imar ve iskân arasındaki uyumsuzluk diye tarif edebileceğimiz bir şey. Bir yerin yerleşime açılmasıyla oradaki; 1. müteahhidin sermaye birikimi, 2. teknik bilginin düzeyi, yani mimar, mühendisin niteliği ve 3. kâr marjı, bunların üçünün uyumsuzluğuyla ilgili problemler. Çünkü biz gittiğimizde incelemeler yaptık; statik açıdan problemler yapılar var, evet ama bir kısmı da çok büyük ihtimalle yapı denetiminden geçmiş. Deprem olduğu zaman görüyoruz ki kolonlar patlamış mesela. Ama oradaki mesele gerçekten bir kabahat midir? Şimdi gazetelere bakınca öyle, müteahhit malzemedi çalmış diyorlar. Aslında müteahhidin demirden çalacağıyla edeceği kâr çok anlamlı değil. Müteahhidin eğer varsa çalarak kâr ettiği şey aslında nitelikli emek; yani mimarlık-mühendislik hizmetini çok ucuza yaptırdığı için oluyor zaten. Ben sahadaki gözlemlerimin de bunu desteklediğini düşünüyorum

ve bizim buraya daha fazla bakmamız da gerekiyor. Az önce bahsettiğim haritaları karşılaştırma meselesine bir de tabii yıkılan yapıların haritasını eklememiz gerekiyor. O elimizde yok, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bir taraftan o veriyi biriktiriyor. Geçen perşembe akşamı Mimarlar Odası Yönetim Kurulu olarak bölgedeki şubelerimizin yöneticileriyle toplandık. Orada Hatay Şube Başkanımız anlattı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan gelmişler, sunumlar yapmışlar. Var ellerinde haritalar, yani bunlar böyle daha taslak düzeyinde olabilir, ama onların ellerinde veri birikiyor. Bir şekilde bizim de aslında belki yerellerden, belki merkezi olarak bu verileri elde etmemiz gerekiyor ki bunu yorumlayalım. Yoksa hakikaten sadece spekülasyon düzeyinde kalıyor söylenenler.

AZİZ KONUKMAN- Hocam, hiç hasar görmeyen bir ilçe var, onu izah edebildiniz mi? Erzincan ilçesi; niye oraya bir şey olmadı?

BÜLENT BATUMAN- Ruhsatsız yapı yapılmadığı ve kat yüksekliği sınırlı tutulduğu için; rantın kontrol edilmesi kesinlikle yıkımı azaltıyor. Bu çok net.

TOKİ meselesi de önemli. Şimdi TOKİ'nin ürettiği konutlarda evet, performans beklediğimizden yüksek çıktı, ama o da yine bu imar-iskân ilişkisiyle ilişkili bir şey. Yani imar konusunda birtakım kriterlere uyduğunuzda, yapı yıkılmıyor. Yer iyi seçilmişse, jeolojik olarak uygunsa, kat yüksekliği çok fazla değilse, bir de imalat kalitesi belli bir düzeydeyse. Onu da tünel kalıpla halletmiş TOKİ. O zaman zaten yapı yıkılmıyor ama bunu iskândan bağımsız düşünmek anlamsız. Çünkü yani dağın başına yapmışsınız, onun kentle entegrasyonu bir problem. Büyük kentlerde zaten hep böyle çalıştı.

ÖMER KIRAL- Benim deprem sonrası uygulamalarla ilgili ilk deneyimim 1992'de Erzincan depremi sonrasında oldu. O zaman Yiğit Gülöksüz döneminde Toplu Konut İdaresi'nde uygulama ve projeden sorumlu başkan yardımcısı olarak görev yapıyordum. 1992'de o zamanki Hükümet Erzincan depreminin oluşturduğu hasarları ve zararları gidermek için iki dış kaynaktan para bulmuştu. Avrupa İskân Fonu'ndan bulunan finansman kaynağı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından kullanıldı. Dünya Bankası ile imzalanan İkraz Anlaşması ile bulunan 285 milyon dolarlık kaynağın kullanılması için ise Toplu Konut İdaresi görevlendirilmişti. Bu kaynağın kullanılması için kurulan Proje Koordinasyon Birimi'nde dört seneye yakın Erzincan Depremi Rehabilitasyon ve Yeniden Yapılandırma Projesi'nin yöneticiliğini yaptım.

Deprem sonrası kentin 1939'daki gibi, sağlam yapı sağlam zeminde bulunur yaklaşımıyla, yeniden başka bir yere taşınması gündeme gelmişti. Ancak yerbilimciler, deprem mühendisliği hocaları, plan-cılar gibi uzmanlarla tartışmalar sonucunda, yer bilimsel etütler yapılarak ve kentin sosyo-mekânsal yapısını değiştirmeden, kent planı dikkate alınarak yerinde rehabilite edilmesine ve yeniden yapılandırılmasına karar verildi. Kent merkezinde hasar gören işyerleri ODTÜ Deprem Mühendisliği Bölümü hocalarının danışmanlığında güçlendirildi ve yıkılan işyerleri için altı iş merkezi yapıldı. Kent merkezi yerinde kentsel canlandırma stratejisi yaklaşımıyla yeniden yapılandırıldı. Konutlar da aynı stratejiyle güçlendirildi. Kamu görevlileri için kent planındaki konut gelişme alanlarında lojmanlar inşa edildi. Yıkılan üç hastane aynı yerlerinde inşa edildi. Kamu kuruluşlarının yapıları da aynı yerlerinde ya güçlendirildi ya da yeniden inşa edildi. Böylece kentin sosyo-mekânsal yapısı güçlendirilerek yeniden yapılandırıldı. Erzincan Projesi kapsamında ODTÜ bünyesinde içinde Murat Balamir, Raci Bademli ve Melih Ersoy'un da bulunduğu akademisyen ekip tarafından depremlere hazırlık açısından çok önemli bir çalışma olan "İmar mevzuatının yeni bir yapı kontrol sistemi ve afetlere karşı dayanıklılığı sağlayacak teknik önlemleri içermek üzere revizyonu çalışması" 1999 depremlerinden önce tamamlanmıştı. Erzincan depremi sonrasında gerçekleştirilen birçok çalışmadan elde edilen bilgi ve deneyimlerin hala yeterince değerlendirilmediği kanısındayım.

6 Şubat depremleri sonrası aceleyle kent makroform özelliklerinden bağımsız, sosyo-mekânsal yapıyı dikkate almadan, kentlerin dışında şarapnel parçaları gibi dağınık toplu konut siteleri inşa etme girişimlerini izledikçe, yerinde güçlendirme ve yeniden yapılandırma örneği olan Erzincan depremi sonrası rehabilitasyon ve yeniden yapılandırma deneyimlerinden hiç ders çıkartılmadığını düşünüyorum.

6 Şubat'ta 9 saat arayla oluşan depremler için, Arap tektonik plakasıyla Anadolu tektonik plakası arasındaki hareketlenme nedeniyle Doğu Anadolu fay hattının 500 km'lik kesimindeki fayların kırıldığı söylenmektedir. Bu depremler 11 ilde yıkıcı etkiler yaratmış ve yaklaşık 14 milyon kişinin yaşadığı bu bölgedeki sosyal ve ekonomik yapıda ciddi kayıplara neden olmuştur. 6 Şubat depremleri bu açıdan bakıldığında bölgesel niteliktedir. Türkiye'nin tarihsel perspektif içinde önemli tektonik plakaların hareketlerinden etkilendiği gerçeğinden hareketle gelecekte de gerek Doğu Ana-

dolu fay zonu, gerek Kuzey Anadolu fay zonu ve gerekse Ege graben sistemi gibi deprem tehlikesinin bulunduğu coğrafyada bölgesel ölçekte hasar ve kayıplar yaratacak büyük depremlerin meydana geleceğini öngörebiliriz. Bu bölgesel deprem tehlikelerini ve yaratacağı büyük riskleri dikkate alarak "ülke ve bölge düzeyinde afet sakınım plan ve uygulamalarını" gündeme almak gerekecektir.

6 Şubat depremleri sonrasındaki uygulamalar ve girişimlerde bırakalım bölgesel düzeyi, yerleşmeler düzeyinde bile merkezi ve yerel resmi kurum ve kuruluşların personel, mali olanaklar, ekipman, teçhizat, bilgi ve beceri açılarından ne derecede yetersiz oldukları açığa çıkmıştır. Müesses imar planlama, yapı denetimi ve rant odaklı şehircilik düzeni ki imar aflarıyla, imar barışlarıyla her türlü kaçak yapılaşmanın yasallaştırılmasını, özendirilmesini ve kentlerin her türlü zeminde saçaklanmasını da sağlayarak, depremlerdeki kayıpların ve zararların önemli ölçüde artmasına neden olmuştur.

Bu çerçeveden afet sorununa bakarsak ülke ve bölge düzeyindeki afet tehlike ve riskleri ile yerleşme risklerini dikkate aldığımızda ülke, bölge, havza ve fay zonları düzeyinde mekânsal boyutlu politikaların ve stratejilerin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. İstanbul ve İzmir metropoliten bölgeleri gibi afetler açısından yüksek riskli yerlerdeki nüfusun, üretim ve hizmet odaklarının aşırı yığılmaları, yerleşmelerin ülke coğrafyasındaki dağılımını ve kademelenmesini de olumsuz yönde etkilemektedir. Nüfusun ve üretim işlevlerinin ağırlık merkezi yüzyıl sonlarına doğru Orta Anadolu'dan Batıya doğru kaymıştır. Yüzyıl başında başkent Ankara'ya taşınması kararı aslında uzun süre iç göçleri Ankara başta olmak üzere çevre yerleşmelerde tutabilmiştir. Orta Anadolu nüfusu 2022 sonu itibarıyla 13,4 milyona ulaşmıştır. Marmara Bölgesi'nde ise 26.2 milyon kişi yaşamaktadır. Eğer Ankara 100 yıl önce başkent yapılmıyorsa İstanbul'un 15.9 milyon olan nüfusu günümüzde belki 20 milyonu aşarak zaten yüksek olan risk düzeyini daha da artıracaktı. Ankara'nın 100 yıl önce başkent yapılma kararı siyasi boyutunun yanında aynı zamanda, ülkesel ulaşım ağını, yerleşmelerin dağılımını ve kademelenmesini de etkileyen bir mekânsal planlama kararıdır.

Gelecek yüzyıl için, kuraklık ve su kıtlığı gibi iklim değişikliklerinden kaynaklananlar da dahil her türlü afet tehlike ve risklerini en aza indirmeyi hedefleyen ülkesel ve bölgesel ölçekte bir planlama yaklaşımına gereksinim olduğu açıktır. Ülke mekânındaki eşitsiz gelişme ve yığılmaların yarat-

tığı riskler afet riskleriyle birleşince artık taşınamayacak düzeye gelmiştir. Özellikle büyük metropollerin bölgelerde yaklaşan afet tehlike ve risklerinin varlığı ve sözünü ettiğim birçok sorun alanını dikkate alan yerleşme, üretim ve büyüme odaklarının kademelenmesi, dağılımı ve desantralizasyonu gibi stratejilerinin geliştirilmesi kaçınılmazdır. Bu yaklaşımla ülke ve bölge düzeyinde çok boyutlu mekânsal planlar, tematik risk sakınım eylem planlarıyla katılımcı bir süreçle birlikte hazırlanmalı ve merkezi ve yerel kurum ve kuruluşların uzun dönemli mali program ve yıllık bütçelerine girdi sağlamalıdır. Afet risklerinin azaltılmasına yönelik mekânsal boyutlu sakınım planlarının uygulanmasıyla yerleşmelerin dirençlerinin artırılması çabalarının yeni kurumsal yapı ve finansal araçlarla da desteklenmesi gerekir düşüncesindeyim.

6 Şubat depremlerinden sonra AFAD ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı yıkılan ve ağır hasar gören konutların hak sahiplerine bırakın bölge düzeyinde bir planlama çalışması yapmayı hiçbir kent planlama çalışması yapmadan kentler dışında bulunabilen kamu arazileri üzerinde, dağınık ve parçacı bir yaklaşımla kent yerleşik alanlarından kopuk bir şekilde yer seçmeye başlamış ve toplu konut inşaatlarını başlatmışlardır. Bu kent planlama meslek alanıyla uzaktan yakından ilgisi olmayan yaklaşımlar sonucunda gelecekte kentlerin bu yeni konut alanlarıyla bağlantı yolları boyunca saçaklanacağı, kaçak yapılaşma baskısı altında kalacağı, plan değişiklikleri ya da mevzi planlarla rant odaklı gelişmelere, denetimsiz kentsel büyümelere sahne olacağı öngörülebilir. Örnek olarak 1999 depremlerinde sonra Adapazarı kentindeki TOKİ uygulamasını göstermek mümkündür. Adapazarı'nın 12 km kuzeydoğusunda deprem sonrasında inşa edilen Korucuk toplu konut alanları zaman içerisinde Adapazarı makroformunu deforme ederek konut alanlarının kuzeydoğuya doğru verimli tarım alanlarının üzerinde gelişmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler imar aflarının da etkisiyle denetimsiz ve düzensiz bir biçimde tarım alanlarını yok ede ede gelişmeye ve riskleri artırmaya devam etmektedir. Benzer saçaklanmaların, rant odaklı parsel parsel plan değişikliklerinin yapılacağını 11 ildeki kentlerde de öngörmek mümkündür. Bu nedenle depremzedeler için yapılacak konut alanlarının; kent makroformu dikkate alınarak, merkezler ve çalışma alanları ile konut alanları ilişkisinin kurularak, sosyo-mekânsal araştırmalar yapılarak, yıkımların ya da hasarların olduğu yerleşik alanlar dahil yapılaşmanın olacağı yerlerde yapılacak zemin etütleri vb. çalışmalar sonucunda yer seçimlerinin yapılması gerekir ve

bu çalışmalarda depremzedelerin katılımlarının sağlanması tercih edilmelidir. Ancak mevcut imar düzeni maalesef kentlerimizin rant odaklı spekülasyonla saldırlarla deforme edilmesini önleyemiyor. Ayrıca bu hali bile imar planlarının etkin bir biçimde uygulanması için yeterli değildir. Kentlerin rehabilite edilmesi, yeniden yapılandırılması ve tarihi çevrenin korunması için uzun zamandır planlama ve şehircilik reformu konusunda meslek alanımızda çabalar olmaktadır. 1999 depremleri şehircilik ve planlama sistemimizde bir değişiklik yapamadı ancak belki 6 Şubat depremleri şehircilik ve planlama dünyamızda tartışmaları başlatır ve bir reforma vesile olur diyelim.

[.....]

ONUR KARAHANOGULLARI- Saçaklanırken kentin merkezi doluyor, ama burada kentin merkezi yara almış durumda ve dağlanması gereken alanlar var. Dağlanması gereken alanlarda yeniden konut ya da işyeri yapmayacaklar herhalde, kentin merkezinde yıkılan kocaman bir çarşı var. Kentin merkezinde rezidans alanları var, yani saçaklarda değil. Kent merkezine yapılacak olan imar müdahalesi yeniden konuta yönelik mi olacak, yoksa yeşil alana yönelik mi olacak? Bilginiz var mı? Bu durumda kent merkezine müdahalenin sonucunda olan şey, acaba kentin kendisinin de saçaklandırma da merkezi bir rant değil mi? Birden bire bir alan yeşil alana dönüşecek.

ÖMER KIRAL- Ben birkaç başlık altında konuları sıraladım. İkinci ele almak istediğim konu da merkezdi zaten.

NIHAL EVİRGİN- Bir de bu TOKİ'nin öncesinde, aslında deprem yaşanmadan duyurduğu 250.000 sosyal konut projesi vardı ve aslında bu yıkım yaşıyan 11 ilde de hem merkezde hem de çeperde söz verdiği belli konut rakamları vardı. Bunun için krediler dağıtıldı mı, işte başvurular alındı, sözler verildi, o ne olacak? Onu da bilmiyoruz zaten, ama TOKİ'nin bu alanları mı şu an bir yerde devreye girdi, yoksa bu hazırlık hemen nasıl gerçekleşti acaba?

ÖMER KIRAL- Evet, Mimarlar Odası'nın "6 Şubat Depremleri Tespit ve Değerlendirme Raporu" başlıklı çalışmasında şöyle deniliyor: TOKİ depremler öncesinde bugüne kadar 133.759 konut yapmış. Bu depremlerden sonra ise 199.739 kalıcı konut üretilecekmiş. Ayrıca TOKİ 250.000 Sosyal Konut Projesi kapsamında 11 ilde toplam 42.433 konut daha yapacakmış.

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN- Maraş üzerinden bir örnek verebilirim, dün Maraş'tan geldikleri için. TOKİ'nin belirlediği yerler değil aslında, o milletvekili eline aldı ya, şurası, burası; öyle alanlar belirlendi diyor Maraş'tan gelenler.

ÖMER KIRAL- Yani benim varsayımımı doğruluyor bu, speküle ediliyor. Demek ki daha önceden speküle edilmiş alanlara yapıyorlar.

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN- Bir örnek verdiler. Bir köprü yapmışlar barajın üzerine ve o köprüden sonrası tarım arazisi, ama yapılaşmaya açmayı düşünmüşler. Deprem sonrasında yapılaşmaya ilk açtıkları yer orası olmuş.

ÖMER KIRAL- Yani bu sadece deprem bölgelerine de has bir şey değil, bu son dönemlerde gayrimenkul geliştirme sektöründeki çıkar çevrelerinin, çok alışkın olduğu bir yöntem. Çayyolu'na bakın, Çayyolu'ndaki gelişmiş ya da gelişmemiş arazileri önce kapatıyorlar, sonra mevzi olarak parsel parsel planlıyorlar, yolları açıyorlar, altyapıyı getiriyorlar, sonra da 40 katlı konut kuleleri ortaya çıkıyor. Yani kentsel gelişmeyi gelir getirici bir araç olarak çok iyi kullanıyorlar.

Konumuza geri dönersek bu kentsel saçaklanmanın nasıl kontrol edileceği konusu, uzun sürecek bir tartışma konusu, ama saçaklanmayı kalıcı hale getiren de imar aflarıdır. Dolayısıyla saçaklanma plan değişiklikleri ve kaçak yapılaşmayla sürüyor, sonra imar affı geliyor. Yani kalıcı hale getiriliyor, sistem emme-basma tulumbası gibi çalışıyor.

İkinci önemli konu merkezler, depremler genel olarak kent merkezlerini vurur. En büyük hasarları kent merkezlerinde görürüz. Bunun temel nedeni de yapı/doku açısından bakarsak merkezdeki yapıların çoğunluğu ayrı parsellerde ancak bitişik düzende yan yana inşa edilmiş yapılardan oluşmuştur. Bitişik düzendeki yapılarda; hasarlarda kötü işçilik, malzeme eksiklikleri, yapı denetimindeki göz yummalar gibi genel kusurların yanında; yumuşak kat, kısa kolon, bırakılması gereken dilatasyon aralıklarındaki hatalar, bitişik yapıların çekiçleme etkisi, bitişik yapıların döşemelerinin aynı seviyede olmamasından kaynaklı kolon kırma etkisi, asimetrik formdaki yapıların geometrik merkeziyle ağırlık merkezinin farklılaşmasından kaynaklı burulma etkisi, yapı-kullanım uyumsuzluğu, kolon kesme gibi birçok kusurun aynı zamanda oluşması ağır hasarlara ve yıkımlara neden olmaktadır. Çekiçleme nedeniyle köşe başı yapılar genellikle yıkılır. Ayrıca merkezdeki

yapılar hem yatay hem de dikeyde kaçak yapılaşmanın en yaygın olduğu alanlardır. İmar afları ile kemikleşmiş bu alanlarda taban alanı katsayıları ve kat alanları katsayıları oldukça yüksektir. Bazı parsellerde TAKS yüzde yüze ulaşmıştır. Yaşam ve mekân kalitesi çok düşüktür. Depremde büyük ölçüde hasar gören bu alanların yeniden yapılanmasında yaşam ve mekân kalitesinin sağlanarak en az ada ölçeği ya da eski yol dokusu korunarak birkaç adanın birleştirilerek geliştirilmesi değerlendirilmelidir. Bu nedenlerle kent merkezlerinde yukarıda sözü edilen kusurları dikkate alarak çözümler bulunması ve özel bir planlama çalışması yapılarak ayrıntılı bir kentsel tasarım projesi hazırlanması gerekir.

Konut alanlarında da benzer yapı/doku kusurlarına rastlanıyor. Evi yıkılan veya ağır hasar gören depremzedeler kendi mahallesinden, sosyal çevresinden kopartılıyor, komşuluk, arkadaşlık ve dostluk ilişkilerinin önemi kavranılmıyor, çalıştıkları yerle evleri arasındaki bağlam düşünülüyor. Kentlerin kilometrelerce ötesinde izole yapay konut alanları oluşturuluyor. Bu yaklaşım yerine, ağır hasarlı yapı ve dokularda zemin özelliklerine uygun yapı sistemleri seçerek ve yaşam ve mekân kalitesini sağlayarak dirençli konut kümeleri, mahalleleri; ayrıntılı kentsel tasarımlarla kentle kurdukları sosyal ve ekonomik ilişkilere dikkat ederek yeniden kurmak mümkün olabilir. Bazı konut adalarında hasar düzeyine göre güçlendirme ve yenileme yöntemleriyle konut çevrelerinin yaşam ve mekân kaliteleri iyileştirilerek mahalleler dirençli hale getirilebilir. Sorunlu zeminlerde evleri bulunan depremzedeler için planlarda konut gelişimine ayrılmış bölgeler dikkate alınarak makroformla uyumlu yeni mahalleler de kurulabilir. Bu süreçlerde depremzedelerin yabancılaştırmaması, ötekileştirilmesi için katılımcı topluluk yönetimlerinin örgütlenmesi geçiş sürecini kolaylaştıracaktır.

[.....]

Zemin etütleri mutlaka yapılmalıdır, hatta parsel bazında binanın yapılacağı yerdeki taşıma kapasiteleri tespit edilmelidir. Yapı zemin ilişkisi bu zemin etütleri dikkate alınarak kurulmalı ve yapının taşıyıcı sistemi kurgulanmalıdır.

ONUR KARAHANOĞULLARI- Hocam tarihi kent merkezinde ne yapacaklar?

ÖMER KIRAL- Bakanlığın ve TOKİ'nin ne yapacağını bilmiyorum. Ama olması gereken nedir diye sorarsanız şöyle bir şey öneririm: Kentlerin tarihi

çevrelerinde koruma planları vardır. Bu planlar gerekirse güncellenebilir, ama mutlaka koruma planları esas alınarak uygulama yapılmalıdır. Hasar düzeyi düşük olan tescilli ve tarihi çevreyle uyumlu kültür varlıklarının mevcut geleneksel yapı-doku-sokak kurgusunu koruyacak biçimde restorasyonu ve güçlendirmesi yapılmalıdır. Yıkılan ya da ağır hasar gören kültür varlıkları ise varsa rölöveleri, kurul denetiminde yeniden inşa edilmelidir. Tarihi çevre içinde imar aflarıyla meşrulaştırılmış kaçak yapılar ya da çevreye aykırı yapılar varsa geleneksel yapı-doku-sokak kurgusu çerçevesinde kurul denetiminde taklit olmadan tarihsel çevreye uyumlu ancak yeni yapıldığı anlaşılır biçimde yeniden inşa edilebilir. Arkeolojik sit alanları ister özel ister kamu elinde olsun üzerinde kesinlikle otel ve benzeri inşaat yapılmamalıdır.

[.....]

Tarihi merkezde geleneksel yapı-doku-sokak kurgusunu bozmamak gerekir. Ancak modern merkez bölümünde ise parsel ölçeğinden ada ya da adalar ölçeğinde toplulaştırılmış mülkiyet düzenine geçmek ve yapı-kullanım uyumunu sağlamak ve taşıyıcı sistemleri açısından sorunları çözmek gerekir. Ada/lar ölçeğinde merkez geliştirmesi aynı zamanda merkez içinde bir sistem oluşturacak biçimde yaya dolaşımı, ada içi meydan, meydancık, avlu sistemlerinin tasarımını da olanaklı kılar. Ama TOKİ eğer kararnamedeki yetkilerini kullanarak merkezdeki mülkiyetleri toplarsa nasıl bir merkez ortaya çıkar düşünmek bile istemiyorum.

Kentsel alanlarda açıkça kamulaştırmadan söz edilmiyor ancak Kararnamenin 4.Maddesinde mevcut kentsel alanlarda "Bu alanlarda taşınmaz mülkiyeti veya imar hakları kısmen veya tamamen başka bir alana aktarılabilir. Bu haklar takas ve trampa işlemlerine konu edilebilir" yetkisi var. Bu yetkiye göre merkezlerdeki mülkiyetleri ya da imar haklarını başka alanlara aktararak merkezlerde proje geliştirebilirler. Ancak imar haklarının aktarımı için sadece koruma yasasında bir madde var ancak onun yönetmeliği de senelerdir yapılamadı. Ben merkezlerin bir bütün olarak yenilenmesi konusunda bir girişim yapmalarını düşük bir olasılık olarak görüyorum.

Hasar gören kent merkezlerini bir sorun alanı olarak görüp bir bütün olarak merkezlerin canlandırılması, yenilenmesi, dirençli hale getirilmesi konularını içeren yeni yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Belki bu konularda, Mimarlar Odası Ankara Şubesi olarak, "Kent Düşleri Proje

Fikir Yarışması" düzenleyebilirsiniz. Yarışmacılar merkezlerin yenilenmesi üzerine yaratıcı özgün fikirler ortaya çıkarabilirler.

İster merkez olsun ister konut alanları olsun depremlerde hasarı artıran yapılaşma koşulları için imar planlarında, imar yönetmeliklerinde bazı kısıtlamaları da tartışmaya açmamız gerekir diye düşünüyorum. Örneğin "yapılarda çıkma yapılamaz" gibi. "Konut kullanımının olduğu yapıların altında ticaret yapılamaz" gibi. "Bitişik düzen yapılarda döşemeler aynı yükseklikte olacaktır" gibi. Bu koşullar çoğaltılabilir. Bu koşullarda esneklik ancak özel durumlarda taşıyıcı sistemlerde özel önlemler alınarak ve denetlenerek verilebilir.

Bir başka sorun ise hasarların en fazla olduğu 1999 Deprem Yönetmeliği öncesi, hatta 1975 Deprem Yönetmeliği öncesinde yapılmış eski apartmanların varlığı. Bu yapılarda zaman geçtikçe genellikle daha düşük gelirli aileler oturuyor. Bu riskli yapılar kentlerde en yoksulları barındırıyor. Bu yapılar eskidikçe bırakın depremi düşey yüklere bile dayanamıyor. Yoksulluk nedeniyle bırakın güçlendirmeyi konutlarının badanasını bile yaptıramıyorlar. Bu yapıların oluşturduğu riski yüksek kentsel dokularda, ister konut alanı olsun ister işyerleri işgal etsin depremlere karşı dirençli hale getirmek için nasıl bir dönüşüm yapılması gerek? Hem yapı hem de içindeki yoksul aile nasıl güçlendirilecek? İşin içine istihdam, eğitim, sağlık, gelir dağılımı gibi çok boyutlu sosyal politikalarla birlikte bir kentsel dönüşüm mü girecek? Dönüşümün önceliklerini ve dönüşüm modellerini de tartışmamız gerekecek artık.

[.....]

Bir başka konu ise kentsel altyapı riskleri ve altyapı projelerinde deprem boyutunun dikkate alınmamasıdır. Beton boru yerine esnek ve dayanıklı duktıl boruların kullanılması hem deprem sırasında hem de deprem sonrasında suların kesilmemesini sağlayabilir. Yapı adalarında, sokaklarda uygun noktalarda loplar oluşturacak biçimde vanaların konulması, hasarlı yapıların olduğu sokaklarda suyun kesilmesi ile bodrum katlarında mahsur kalanların boğulmasını önleyebilir, aynı zamanda diğer yapı adalarındaki konutlara suyun verilme-ye devam etmesi sağlanabilir. Projeler bu tasarım ilkelerine göre yapılırsa bütün kentte suyun ya da elektriğin kesilmesine gerek kalmayabilir, riskler azaltılabilir. Kentsel altyapı projelendirilmesinde deprem başta olmak üzere tüm afet türlerinin özellikleri dikkate alınmalıdır.

Kentlerde altyapı risklerinden başka diğer riskler de vardır. Kent içindeki tehlikeli kullanımların yarattığı riskler, açık alan yetersizliklerinden kaynaklanan riskler, acil durum görevlisi tesislerin yetersizliklerinden kaynaklanan riskler, afet risklerine karşı tedbir alacak merkezi ve yerel yönetim kurumlarının kapasite yetersizliklerinden kaynaklanan riskler gibi birçok risk havuzu vardır. Ancak zamanımız kısıtlı olduğu için başlıklarını vermekle yetineyim.

ONUR KARAHANOGULLARI- Hocam, kent içinde ticari alanlar herhalde konutlar kadar önemli. Deprem sonrası pazar alanı, esnafın ticaret alanları hasar gördü. Ticaretin canlandırılması için öngörünüz nedir acaba?

ÖMER KIRAL- 1992 Erzincan depreminden sonra yapılanlardan örnek vererek yanıtlamaya çalışayım: Ana caddeler enkazdan temizlendi ve ana caddelerdeki kaldırımlar üzerinde lineer biçimde geçici ticaret birimleri yapıldı. Esnaf, tüccar için tahsis edildi. Bu geçici işyerleri, deprem sonrası rehabilitasyon, yeniden yapılandırma süreci devam ederken merkez olarak çalışmaya başladı. Eğer bu geçici merkez yapılmasaydı hep kent dışından yardım gelmesi beklenecekti. Böylelikle deprem sonrası hayatın normale dönmesi sürecinde ilk adım atılmış oldu. Yerli esnafı, tüccarı geçici fiziki ortam olsa bile aktif hale getirmek ve canlandırmak lazım. Erzincan küçük bir örnek gerçi ama bu yaklaşımla 11 ilin yerleşmelerinde de bu uygulamadan ders alınabilir.

Erzincan'da çok sayıda yıkılan işyeri vardı. Yıkılan işyerleri için çarşı içinde kamulaştırmalar yapılarak altı iş merkezi projelendirildi ve inşa edildi. Orta hasarlı işyerleri güçlendirildi. Deprem olduktan sonra nüfusun yaklaşık yüzde 30'u azaldı. Erzincan'da kamu görevlilerinin büyük çoğunluğu tayinlerini istedi. Çünkü kaldıkları evler hasar görmüştü. Kamu görevlileri için imar planında gelişme konut alanında kamulaştırma yapılarak 1000 lojman inşa edildi. Yıkılan üç hastane aynı yerde inşa edildi. Erzincan kentinin makroformu bozulmadan yeniden yapılanma süreci tamamlandı. Kırsal alanda yaklaşık 3.000 ahır yıkılmıştı. 50 m² büyüklüğündeki betonarme ahırların inşaatı ahır sahipleri inşaat başında eğitilerek kendilerine yaptırıldı. İnşaat müşavirleri ahırlarını inşa eden köylüleri hem eğitti hem de kontrol etti. Bu süreçte köylüler depreme karşı dayanıklı inşaat yapma konusunda deneyim kazandı.

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN- Hocam, bunu kamu eliyle mi yaptınız?

ÖMER KIRAL- Kamu eliyle, Toplu Konut İdaresi'nin Ankara ve Erzincan'da kurduğu ofislerin koordinasyonu ve yönetimiyle yapıldı. Kırsal alanlarda iki müşavir kuruluşturma inşaat eğitimleri ve kontrolü için görevlendirdik. Müşavirler köylüleri ve köylülerin tuttuğu işçileri eğitti, deprem mağduru köylüler ve işçiler yerinde betonarme 50 m²'lik ahırlar inşa etti.

Son olarak birkaç noktaya değinmek isterim. 1992 Erzincan depreminden sonra 1998'de ODTÜ bünyesinde "İmar mevzuatının yeni bir yapı kontrol sistemi ve afetlere karşı dayanıklılığı sağlayacak teknik önlemleri içermek üzere revizyon çalışması" yapıldığını söylemiştim. 1999 depremlerinden sonra yapı denetimiyle ilgili bazı yasal düzenlemeler yapılsa da müesses imar düzeninde herhangi önemli bir değişiklik, yenilik yapılmadı. 1999 depremlerinden sonra meslek odalarımızda afet tehlike ve risklerini de dikkate alacak biçimde şehircilik reformu, yeni bir planlama yaklaşımı gibi konularda çeşitli sempozyumlar, kolokyumlar düzenlendi. Deprem Şurası, Kentleşme Şurası gibi birçok toplantıda meslek kuruluşlarımız katkılar yapsa da şehircilik ve planlama reformu konusunda başarılı olamadılar. Rant odaklı spekülasyon girişimlere, çıkar çevrelerinin elinde oyuncak olan plan değişikliklerine, yönetmelik oyunlarıyla inşaat emsal artışlarına uygun ortam sunan müesses imar düzenini değiştirmek mümkün olamadı. Yerleşmelerdeki yatay ve dikey kaçak yapılaşmaların af yasalarıyla meşrulaştırılmasına, inşaat sektöründeki müteahhitlik sistemi ve yapı denetim sistemindeki yozlaşmaları da eklediğimizde her depremde karşımıza yıkım manzaraları çıkıyor. 6 Şubat depremleri sadece kentleri yıkmadı, afetlerle mücadele etmek için kurulan AFAD, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, belediyeler gibi merkezi ve yerel kamu yönetimlerinin de yetersizliklerini ortaya çıkarttı. Umarım bu son uyarı olur ve müesses imar düzenini bu kez değiştirebiliriz.

Kentlerin büyük bir kısmının kaçak ve çürük yapılarla oluşmasına engel olamayan, teşvik eden, plan değişiklikleriyle kentlerin içinde ya da dışında parsellere özgü aşırı yoğunluk ve kat artışları ile kentsel gelişme üzerinden haksız kazanç sağlanmasına yol açan, kentsel makroformların, kentsel altyapı sistemlerinin altüst edilmesine ortam sağlayan müesses imar düzenine, imar yönetimine karşı eşitlikçi, katılımcı, şeffaf yeni bir "yapı, planlama ve şehircilik düzeni"nin oluşturulması için meslek odalarımıza 1999 depremlerinden sonra olduğu gibi yine önemli görevler düşüyor.

ERHAN ÖNCÜ- Ben çok kısa bir konuşma yapacağım, genelde söylemek istediğim konunun usul ve yöntem açısından tartışılması gereği. Burada depremin farklı yönleri konusunda bilgiler alıyoruz, öğreniyoruz, aydınlanıyoruz. Bilgi sahibi oluyoruz ama ne yapmayı amaçladığımızı bilmiyoruz. Sonuçta bu tartışmalarla ne üreteceğiz, yazılı bir rapor mu üreteceğiz bilmiyoruz. Depremin farklı boyutları var ancak hepsini görmüyoruz hâlâ. Bizim depremle ilgili farklı uzmanlık alanlarını belirleyip ilgili Odalarla, uzmanlık gruplarıyla birlikte çalışmalar yapmamız lazım. İnşaattan bahsediyoruz, inşaat mühendisi değiliz; şehir planlamadan bahsediyoruz, aramızda şehir plancıları var ancak vergiler, yasal düzenlemelerden bahsediyoruz, finansal kaynaklar, ulusal ve yerel düzeyde kurumsal yapılanma, sağlık gibi konularda uzmanların da katılımı gerekli. Bizler pek çok konuyu konuşuyoruz ancak farklı uzmanlık alanlarındaki konuları burada yüzeysel olarak konuşuyoruz. Bence bu konuşmalarımız daha sonraki bir çalışma sürecinin birinci aşaması olmalı, yani alt gruplar, komisyonlar ve uzmanlık alanları belirlenip, çalışmalar TMMOB ve barolar, sağlık örgütleri gibi diğer uzmanlık alanı meslek örgütleriyle birlikte yürütülmeli.

Ben geçenlerde İlhan Tekeli Hocanın dediği gibi deprem sürecindeki aşamaları belirten bir ayırım yapmış ve orada şunu söylemiştim. Birinci aşama, kurtarma ve çadır aşaması, ikinci aşama enkaz kaldırma ve konteyner kentler aşaması, üçüncü aşama kalıcı konutlar aşaması, dördüncü aşama ki aslında başa dönen sıfıncı aşama, sürekli geçerli olacak kuralların belirlenmesi aşaması. Bizim, her ne kadar ikinci aşamaya geçmiş olsak da, sıfıncı ya da dördüncü aşamayla ilgili konulara odaklanmamız lazım. Yani bundan sonra sistem ne olmalı? Karar süreçleri, standartlar, inşaat yönetmelikleri, arsa mülkiyetleri, planlama gibi konulara eğilmemiz gerekiyor. Şu anda çok hızlı sürdürülmesi gereken ikinci ve üçüncü aşamalara katkımız sınırlı olacağından her zaman geçerli olacak döneme odaklanmamız gerekiyor.

Şu anda Türkiye’de herkes depremi konuşuyor. Mimariyle ilgili olmayan kişiler çıkıp gazetelerde yazıyorlar, yatay mimari ve dikey mimari tartışmaları yapılıyor. Diğerleri yerleşmeleri ovada mı yoksa dağda mı yapmamız gerektiğini tartışıyor. Bizim de teknik elemanlar olarak, konunun uzmanları olarak, diğer uzman Odalarla birlikte uzmanlık alanlarımız kapsamında bir çerçeve ve yol haritası oluşturmamız, bu konudaki temel politikaları ve stratejileri hazırlamamız gerekiyor. Bundan sonra yol genişlik standartları nasıl olmalı, nasıl uygu-

lanmalı gibi konuları netleştirmeliyiz. Ülkemizde bazı acil durum planları yapılıyor, belediyeler bunların afet öncelikli yol olduğunu belirten park yasağı tabelaları yerleştiriyor ama aynı belediyeler oraları park yeri olarak kullanıyor ve park parası topluyorlar. Bu sürecin tüm aşamalarının yeniden tanımlanması gerekiyor. Bütün konuların tüm aşamalarıyla, kurallarıyla yeniden kurgulanması gerekiyor. Bizler bilim insanları ve uzmanlar olarak bir arada oturup bir yönlendirme yaparak stratejik ilkeleri belirlemezsek bizim yerimize çok konuşan, gazetelerde köşesi olanlar belirliyorlar ve bunlar yazılı bir hale bile gelmiyor. Dolayısıyla aramızdaki sohbetleri bir adım daha ileriye götürüp, somut metinler ve çizimleriyle uzmanlık alanlarımızdaki kuralları belirleyebilir, teknik konuları örneğin yönetmelikler, vergilendirme, kaynak yaratma gibi konuları da kapsayacak şekilde somut yazılı, çizili öneriler ve kurallar geliştirebiliriz.

AZİZ KONUKMAN- Yavuz Önen mi bahsetti ya da Ruşen Keleş Hoca mı bilmiyorum, siz özel ihtisas komisyonu dediniz, ama raporu hazırlayan kuruluş Meclis Araştırma Komisyonu. Tuğla gibi bir rapor hazırlamış. Bakın, yok yok orada, çok sayı da uzmanın katkısı alınmış. Raporun çok sayıda ekleri var. Burada yapılan önerilerin birçoğu orada da yapılmış. Raporun bir şekilde güncellenmesi gerekiyor. Birikimimizi yok saymayalım. Hocam, diyorsunuz ya tartışalım, konuşalım. Dökülmüş yani, dökülmüş, neler söylenmiş ya, orada ben hepsini okudum, merak ettim nedir diye, acayip bilgilendim. Eylem planları evet, eylem planları var ama hiç biri uygulamaya konulamamış. Çünkü kamu yönetimi çöktü, kamu yönetimi ticarileşti, kamu yönetim hizmeti piyasalaştı, paraya bakıyor. Kullanıcı öder (user charge) diyor, bakın, deprem bölgesinde tuvaletleri paralı yapıyorlar. Bölgedeki fırsatçılar kıtlık rantından faydalananlar. Onun için çökertilmiş bu kamu yönetiminin yeniden dizaynı, kamu yönetiminin piyasacı değil, kamucu bir anlayışla yeniden inşası gerekiyor. Yavuz Önen’in söylediği gibi bunu yapmazsak emin olun o Meclis Araştırma Komisyonu raporları, yol haritaları orta yerde kalacak. Kalmamalı diyorsak bu yönetim anlayışını değiştirmemiz gerekir, yoksa buraya en güzel kanun teklifini yazarsın ama sonuç alamazsın.

AHMET DEMİRTAŞ- Sanıyorum herkesin sabrı azaldı, ben ormancıyım, ama Antakyalıyım. Antakya’da Mimarlar Odası’nın şubesini ilk kuran arkadaşlarımdan birisi, Antakya’da Kurtuluş Caddesi’ni bilenler vardır belki, onun daha yukarısında kalan mahalle gecekondu mahallesi sayılır, bir ya da iki katlıdır, o bölgede yıkımın az olduğu-

nu söyledi. Rastlantı mı, değil mi bilmem. Böyle bir kentte, şu anda yıkımla ilgili bir çalışma yapılmaksızın örneğin; bu yıkılan binalardan kaç tanesi inşaat hatasıyla, kaç tanesi yer seçiminin yanlış yapılmasıyla, kaç tanesi imar izninden yararlanması (imar affı) sonucu yıkıldı gibi nedenler daha ortaya çıkmadan bizi hep sonuçlara yönlendiren bir iktidar yapısıyla karşı karşıyayız. Öbür taraftan biraz önce Aziz Konukman Hoca söyledi Kızılay'ın anonim şirket gibi yönetildiğini, aslında Türkiye'ye 2000'li yıllardan beri dayatılan STK denilen sivil toplum örgütü diye örgütlerin genel müdürleri, genel müdür yardımcıları var. Dernekler bunlar, Kızılay'ın da onu yapması çok şaşırtıcı gelmiyor. Birçok derneğe bakın, genel müdür, genel müdür yardımcısı var, onlar iş görüyorlar.

İşte STK deyince onları kapsıyor. Öbür taraftan yine bu iktidar döneminde TMMOB denetim mekanizması dışına çıkarıldı bilerek, bunu da göz önünde bulundurmalıyız. Alanıma gelecek olursak, bu iktidar depremden hemen bir hafta sonra bir yönetmelik çıkardı kararnameden önce. O yönetmelikte havalimanlarının yakınlarında, taksi yollarında, taksi yolu diye yeni bir kavram da çıktı, bilmiyorum dikkatinizi çekti mi? İşte apronlar, kalkış yerleri, depolamalar, onların yakınlarında lokanta, otel, ibadet yeri gibi yerlerin -Orman Yasasına göre- yapılmasına olanak sağladı. Ayrıca daha önceki yönetmelikte yapılmaz dediği; güneş enerjisinden elektrik elde edecek özel şirketlere yapılmaz dediği yerlere -ormanda- yapılması olanağı sağlandı. Daha sonra da işte 24 Şubat 2023'te bu 126 sayılı kararname çıkarıldı.

AZİZ KONUKMAN- Bu söylediğinizin tarihi nedir Hocam?

AHMET DEMİRTAŞ- 24 Şubat. Yanlış söylemeyeyim, onunla ilgili de bir yazı yazdım, ama tarihini unuttum şimdi. Yönetmelik değişikliği yaptı. Neyse, şimdi bu iktidar 2018 yılında 7139 Sayılı bir yasa çıkardı. Ek 16 Madde denilen o yasada Anayasa'ya apaçık, yani ortaokul öğrencisinin bile okuyunca anlayabileceği apaçık bir aykırılık var. Anayasa'nın 169.Maddesi şöyle diyor: *"Bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen, tam tersine tarım ve hayvancılıkta kullanılmasının daha uygun olduğu yerler -diğer o 2B'yle birlikte- orman sınırları dışına çıkarılır"* Anayasa hâlâ böyle yazıyor. Çıkarılan bu yasada güya Anayasanın bu yaptırımına dayanarak diyor ki: *"Bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen, üzerinde tarım da yapılamayan taşlık, kayalık ve yapılaşmış yerler*

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İl Müdürlüğü'nün önerisiyle orman dışına çıkarılır" Ek bir şey daha getirmiş: *"Çıkarılan yerlerin iki katı kadar yer hazine arazisinden orman kurulmak üzere verilir"* diyor. Şimdi Anayasa'da *"bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen, tarım ve hayvancılık yapılmasının daha uygun olduğu yerler"* derken yasada *"üzerinde tarım ve hayvancılık da yapılamayacak yerler"* diye Anayasa'ya çok açık bir şekilde ters bir anlayışı gündeme getirmiş.

Şimdi bu 7139 sayılı yasa Anayasa Mahkemesi'ne götürüldü ve Anayasa Mahkemesi aykırılık bulmadı, onayladı. Biraz daha yeni getirilen şeyler, mesire alanları, orman, park ormanları da bu işin içine sokuldu kararnameyle. Beynam Ormanı'nı gözünüzün önüne getirin, Beynam Ormanı'nda orman içi dinlenme yeri var. Mesire yeri dediği o yer örneğin, bu kararname kapsamında alınabilir. O tür bir yer ayrılabilir. Peki, ormanın içinde mesire alanı olarak kullanılan bir yer bir kişiye, bir şirkete kiralanmış, bu kiralari bir kere otomatik iptal ettim diyor.

[.....]

Kaç yıllığına kiraladı, ne kadar para verdi, onlar da ayrı bir şey, ama ormanın içinde bunu iptal ettim, ben burayı yerleşmeye açacağım demek ne demek? Beynam Ormanı'nın içinde diyelim ki 400 hektarlık bir mesire alanını yerleşime açarsanız 1600 hektar büyüklüğündeki orman zaten orman olmaktan çıkar, başka bir şey olur. Yerleşime açılan 400 hektarlık ormanın çevresi de orman. Yerleşime açılan yer için gerekli olan yol, kanalizasyon, elektrik ve su hatlarının yapımı ile orman tahrip edilecek, ormanın bütünlüğü parçalanacak. İki, taşlık, kayalık yerler diyor ya, Türkiye ormanlarının yüzde 80'inden fazlası taşlık, kayalık yerlerdir. Üstelik bu yasanın yönetmeliğinde getirilen bir maddede de derinliği 20 cm'den az olan toprakları kastediyorum diyor. Derinliği 20 cm'den az, yani 19 cm olursa, orada tarım yapılamazmış anlamına getiriliyor ki tarımcı arkadaş var mı bilmiyorum burada, 15 cm, 18 cm'de tarım yapılır. Özellikle kuru tarım diye adlandırılan buğday, arpa yetiştirilebilir çok rahat. Yani bu bilime, tekniğe de aykırı bir anlayış kısaca. Bu şeyleri sayarken kararname yer bilimcilerin herhangi bir araştırmasından da söz etmiyor. Yani yer bilimciler orada bir araştırma yapmış mı, burası yapılaşma için uygun bir zemin midir, fay hattı mıdır, başka bir tehlike var mıdır, bundan da söz etmiyor. Dolayısıyla şu anda o bölgede 11 ildeki bütün orman alanları

artık Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkisinde, onların yönetiminde, istediği yeri yerleşim alanına bu şekilde ayırabilir.

Bu depremde şunu yaşadık: Geçmişte yaşananların tersine 11 tane ili konuştuk. Bunların ilçelerinden yalnızca Pazarcık ve Afşin konuşuldu daha çok. Onun dışındaki ilçeler hiç konuşulmadı. Örneğin, Hatay'da, Kırıkhan'da, Reyhanlı'da ne olduğunu çok bilmiyoruz. Köylerde ne oldu, kırsal kesimde ne oldu? O da bilinmiyor. Kırsal kesimde insanların evi yıkıldı, ahırları, samanlıkları yıkıldı, hayvanlar yemsiz kaldı. Yemsiz kalan hayvanların beslenebileceği biricik alan mera diye adlandırılan yerler, merayı da şimdi yerleşime açarsanız ki merayla ilgili de bir yerbilimci öngörüsü yok. Yerbilimciler o merada araştırma yapmışlar mı, fay hattı mıdır, işte uygun zemin midir, böyle bir öngörü de yok. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kafasına göre burayı yapılaşmaya açabilir.

Hatay özelinde konuşacak olursak, bu orman dediğimiz yer Habibi Neccar Dağı dışında Antakya kent merkezine bir hayli uzak, Antakya kent merkezinin hemen yakınındaki Habibi Neccar Dağı 2019 yılına değin tabiatı koruma alanıydı. Tabiatı koruma alanında bilimsel ve eğitim çalışmaları dışında herhangi bir etkinlik yapılamaz. Bu iktidar Habibi Neccar Dağı'nın tabiatı koruma alanı statüsünü kaldırdı. Şu anda tabiatı koruma alanı değil. Kısaca Saint Pierre Kilisesi'nin de içinde bulunduğu alan tabiatı koruma alanı statüsündeydi, onu kaldırdı. Dolayısıyla bu deprem görüldüğü kadarıyla fırsata çevrilmiş durumda. Hem mera alanları hem ormanlarımız deprem gerekçe gösterilerek iktidar tarafından istenildiği gibi yapılaşmaya açılacak. Ama bilimsel, inandırıcı tabanı olmayan bir yaklaşımla bunu yapıyorlar ve sadece Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkisine bırakılıyor. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkisine veren kararname aynı zamanda İmar Yasası'nı devre dışı bırakıyor neredeyse, öbür taraftan Mera Yasası devre dışı kalıyor ve 6831 sayılı Orman Kanunu da ilgili maddelerinin uygulaması da bu Bakanlığa veriliyor. 126 sayılı Kararname Anayasa'ya aykırı. Yani Türkiye'de mesire alanlarının, park ormanlarının yapılaşmaya açılması hem Anayasa'ya hem de 6831 sayılı yasaya aykırı. Anayasa'nın 169.Maddesi "*orman sınırları daraltılamaz*" hükmünü getiriyor. Orman sınırları daraltılamaz demesine karşın yapılaşmaya açarak orman statüsünü kaybettirecek bir düzenlemeyi öngören karnameyle karşı karşıyayız.

İki konuda kafam karışık ya da aydınlanması gerekir. Bunlardan bir tanesi Hatay Havalimanı, Hatay

Havalimanı ile ilgili çok sayıda dava açılmıştı, pek çok kuruluşun olumsuz görüşleri vardı. Geçmişte Amik Gölü'nün tabanı olan yere yapıldı. Bütün bu davalara karşı havaalanı yapıldı ve o havaalanı da bu depremde zarar gördü. [...] Buranın yanlış olduğunu, bile bile yanlış yapıldığını kanıtlayan bir geçmişimiz var. Acaba bundan sonraki süreçte havaalanıyla ilgili daha avantajlı durumda olur muyuz? Bunu öğrenmek isterim.

ONUR KARAHANOĞULLARI- Bildiğim kadarıyla davada iptal kararı çıkmadı, tam tersi kanıtlanmış olur eğer iptal edilmemişse.

AHMET DEMİRTAŞ- Öyle mi? Peki. Başka bir konu da bu kararnamenin, 24 Şubatta çıkartılan kararnamenin 11.Maddesi siz özel kişilerin yaptıklarına da dediniz ya, o şöyle: "*Yerli ve yabancı kişiler, kurumlar ve kuruluşlar*" derken, yani arsa sahibinin yapacağı inşaatı kapsamıyor gibi geldi bana, bilmiyorum siz nasıl yorumluyorsunuz. [...] İyilik olsun, yardım olsun diye yerli ve yabancı kişi ve kuruluşları anladım ben, değilse, evet.

ONUR KARAHANOĞULLARI- Yerli ve yabancı kişiler, kurumlar ve kuruluşlar deprem bölgesindeki konut ve işyeri ihtiyacını karşılamak ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na hibe etmek üzere Bakanlıkça gösterilecek yerlerde ve Bakanlıkça belirlenecek TİP projelere uygun konut ve işyeri yapabilir, yaptırabilir.

AHMET DEMİRTAŞ- Tamam, ben sizin konuşmanızdan sanki arsanın sahibi kendi yaparsa da problem çıkar gibi anladım da yanlış anlamışım.

ONUR KARAHANOĞULLARI- Arsa sahiplerine burada nasıl konut yapacaklarına ilişkin bir belirleme yok ki en başta. Afetten etkilenen kişiler iskân edilecek diyor. Bir sokakta iki tane bina yıkıldı, mal sahibinin hepsi hayatta ya da yıkılmadı da ağır hasarlı. Buraya yeni bina yaptırabilecekler mi? Benim anladığım kendileri yaptıramayacak.

ERDAL ŞAHİN- Orası kesin veya geçici iskan alanı olarak belirlenirse, kendileri yaptıramazlar, öyle belirlenmezse yaptırabilir.

AHMET DEMİRTAŞ- Evet, teşekkür ederim. Şimdi başka bir şey, bu kentlerde ne olup bittiği daha ortaya çıkmamış, nasıl bir kent planlaması yapılabileceği belirlenmiş değil. İlhan Tekeli Hocanın söylediği gibi bir yaklaşım söz konusu mu? Öyle bir hava algılamıyorum ben, şu anda o kent yerleşimi, yıkılan kent yerleşimi alanlarının ne olacağı, ka-

musal alanlara mı dönüştürüleceği, özel yerleşime mi dönüştürüleceği, hiçbir şey belli değil, ama geçmişten ders alınmadığı ve hiçbir şeye de dikkat edilmediği gerçeği var. Örneğin, Antakya'da o eski meclis binasının yıkıldığı yer muhtemelen Asi Nehri'nin eski yatağı. Atatürk heykeline kadar olan Ulu Cami ile arasındaki yerde eski taş köprü, kemer köprü vardı. Bir zamanlar 1970'li yılların başı, Demirel'in Amik Gölü'nü kurutup tarlaya dönüştürme projesi kapsamında Adana'daki taş köprüye benzeyen köprü yıkıldı, yerine bugünkü beton köprü yapıldı. Ama o taş köprü'nün ayaklarının şimdiki Atatürk Anıtı'na kadar uzandığını eski Antakyalılar bilir. Dolayısıyla o bölge eski Asi Nehri'nin yatağı, sağlam zemin değil kısaca, o nedenle yıkılmış olabilir. Yani tarihe, zemine dikkat etmeden planlama yapılırsa, binalar dikilirse, yaşanan şey yıkım olur. Kentin, böyle bir planlaması yok. Kentlerin, günebirlik kararlarla ormanlara, meralara kurulması yanlıştır. Belirsizlik yaşanacağı kesin.

BAŞAK ÖZER- Hocamın bıraktığı yerden alayım isterseniz. Birçok imarlı yapı depremde yıkıldı ve yerinde yeniden dönüşümü öncelikleyen bir tartışmamız var. Bu kapsamda mülkiyet ilişkisini gaiplik üzerinden ele almak istiyorum. Enkaz altında kalarak vefat etmiş ve enkaz kaldırma çalışmalarında kayıt altına alınmamış insanların da mülkiyet ilişkilerinin ve miras hakkının korunup, savunulması gerekmektedir. Gaiplik hukuki olarak, öngörülen bir durumsa bir yıl sonra mahkeme kararıyla, öngörülemeyen beş yıl sonra resmileşiyor. Ancak ölümlerin çok fazla olduğu ve deprem sonrası plansızca hayata geçirilen kentleşme politikaları açısından çok ciddi hak kayıplarından bahsediyoruz.

İktidarın deprem sonrası kent politikalarında dikkat etmediği bir başka konu ise peyzaj restorasyonudur. Deprem öncesi doğal peyzaj unsurlarına ilişkin alınmış yanlış bir karar varsa, örneğin bir dere yatağı kapalı bir hale getirildiyse ya da dere yatağına yapı yapıldıysa, peyzaj hafızasından hareketle bu alanlara yönelik ekoloji temelli kararların alınarak, peyzaj sistemlerinin işletilmesi gerekiyor. Peyzaj hafızasından toplumsal hafızaya da geleceğim ancak öncesinde yaşadığım bir olayı anlatmak istiyorum. 6 Şubat depremlerinden tam bir ay önce Çankırı'da AFAD İl Müdürünü ziyarete gittim. Ziyaretin amacı, doğal afet gibi görünen ancak insan kaynaklı gerçekleşen obruklar nedeniyle taşınmış bir köy hakkında bilgi almaktı. Ziyaret öncesi AFAD'ın yerini bulmakta zorlandım. Ana arterlerle hiç alakası olmayan, dere yatağına

konumlandırılmış yeni bir binadaydı AFAD. Olası afet sırasında kullanılacak çadırlar ise bahçede, dereye birkaç metre mesafede depolanmış haldeydi. Bırakın taşkını, yoğun bir yağışta bile çadırların dere suyuna kapılma riski bulunuyordu.

Kentlere, kamusal alanlara, açık yeşil alanlara vb. sistemler bütünü olarak bakan peyzaj mimarlığının perspektifiyle; çadırların bir yerde tek elden dağıtılması yerine, neden mahalle ölçeğinde parklarda konumlandırmadıklarını sorguladım. Afet anında, gerekli olduğu an neden bunu parklardan hemen erişilecek şekilde yerleştirilmediklerini sorduğumda bana çok şaşkınlıkla baktı. "Hayır, bunlar tek elden dağıtılacak" dedi. Çankırı özelinde söyleyebilirim ki; en ufak bir afette -sadece depremden bahsetmiyorum, sel, taşkın vb.- var olan çadırlara ulaşmak da imkansız. Dolayısıyla mevcutta işleyen garip bir süreç var. Kurumların ve meslek disiplinlerinin bir arada olmasıyla ilgili tek elden mekanizması, yani tek insan yaklaşımı anladığım kadarıyla her kurumda devam ediyor. Evet, bugün deprem afet bölgemiz var ama bu yaklaşım nedeniyle her kenti bekleyen başka türlü riskler bulunuyor.

Çok kısaca toplumsal hafıza konusuna değineyim. Biliyorsunuz ben anma, toplumsal hafıza ve insan davranışları üzerine de çalışıyorum akademik olarak. Bir hocamın anıt önerisi olmuştu. Aslında artık günümüzde anıt çok tercih edilen bir şey değil. Çünkü anıt bakılan ve bir süre sonra unutilan, kanıksanılan ve sadece yılın belirli bir günlerinde kullanılan yapıtlardır. Örneğin, askeri nizam bir tören içerisinde çelenk bırakma gibi. Ancak güncel anmalarda artık anmayı mekana yayan, insanların 365 gün 24 saat içerisinde, istediği bir an anmasını bireysel ya da toplu olarak yapabileceği anma mekanları tasarlanıyor. Bu anma mekanları ölümü yücelten değil, yaşamı kutsayan bir anlayışla yapılıyor. Bu nedenle, deprem bölgelerinin kentleşmesi, kentsel açık yeşil alan sistemleri düşünülürken, bunun içerisine entegre edilmiş anma peyzajları da olmalıdır. Bu peyzajlar bir yandan gündelik hayatta kullanılırken, aynı zamanda yine afetlerde kullanılabileceğiniz mekan organizasyonlarına olanak sağlayabilir.

[.....]

Kentle birleşik, kendi başına nasıl davranmanız gerektiği dikte edilmeyen (yani gideceksin şurada kek yiyeceksin, burada oturacaksın gibi beden davranışını yönetmeyen) aslında daha ideal bir zeminden bahsediyorum. Beden davranışlarının bir erk tarafından belirlenmediği, sizin kendiniz ister-

seniz bir gün çiçek bırakarak, isterseniz bir gün iki arkadaş bir araya gelerek, hatıra anlatarak anma yapmanız gibi. Anma mekanının bu çeşitliliğe izin veren, toplu ya da tekil bir anma kültürü üzerinden gitmesi gerektiğini düşünüyorum.

Yine kültür bağlamından düşündüğümde, dini ritüellerle bağı çok güçlü bir insan değilim ancak, ülkemizde çeşitli kültürlerin çeşitli anma biçimleri var. Örneğin, yasin 40'ıncı günü. Yanlış hesaplamadıysam 18 Mart Cumartesi günü ya da 17 Mart depremin 40'ıncı günü oluyor. Tabii bu, Müslümanlık kültüründe var olan. Diğer inanış kültürlerinde farklı günler olabilir. Benim hayalimde şu var: Hayal kavramı doğru mu bilmiyorum, bir yandan da post bir şey yaratmak da istemiyorum. Bir romantizm de değil ama toplum olarak travma yaşadık. Afet bölgesindeki insanlar zaten bir travma yaşadı. Bir sabah televizyonu açıp binlerce insanın öldüğünü ve enkaz altında kaldığını gören ve dehşete kapılan; bir şey yapabilir miyiz korkusunu, paniğini ve endişesini yaşayan; depremzedelere nasıl el uzatabilirim çabasını yaşayan herkesin yani uzakta olanların da başka türlü bir travma yaşadığını düşünüyorum. Bunu, çok net bir şekilde Ankara'daki depremzedelerle temas ettiğimde anlayabiliyorum. Bu depremzedeler daha bireysel ölçekte, sadece kendi binasının ya da sokağının yıkıldığını sanıyor, üstündeki kıyafetin ikinci el olmasına takılıyor ve benim kendi kıyafetim vardı diye düşünüyor. Deprem bölgesindeki binlerce kişinin yeme, içme, barınma sorunlarının farkında değiller. Ancak bizler bu tabloyu daha bütünde algıladığımızdan başka türlü bir travma yaşıyoruz.

Kardeşim, Ankara'ya getirilen depremzedeler için hastanede gönüllü refakatçilik yapıyor. Ciddi sayıda ampute insan olduğunu belirtiyor. Ayrıca hastanedeki depremzedelerin geri döndüklerinde bir şekilde gündelik hayatlarına geri dönebileceklerini ve hayatlarına devam edeceklerini sandıklarını söylüyor.

Dolayısıyla ben kitlesel olarak, her bir kentin belki meydanlarında, parklarında -çok ironik, çok tuhaf bir şey mi öneriyorum bilmiyorum, kendi içimde bir dilemma yaşıyorum- helva kavurarak insanların bir araya gelmesi, dertleşmesi, konuşması gerektiğini hissediyorum. Bu bir his, akademik tutum değil. His olarak, kamusal alanlarda bir araya gelmek ve her yerde bunu yapmak, bunu kültürel çeşitliliği arttırarak yapmak. Helva kavurmak Müslümanlıkta vardır, ama tabii başka dinlerde de nasılsa bunlar üzerinden bir araya gelmek gerektiğini düşünüyorum.

YAVUZ ÖNEN- Tabii ki anma mekanları düşüncesi benim için de çok güzel bir düşünce, katılıyorum. Onun çeşitlenmesi gerekir. Bir örnek vermek istiyorum bu taş üzerinden: Nazi dönemi Yahudi soykırımına karşı Berlin'de bir Holocaust Anıtı var. Orada hem taş var hem sizin söylediğiniz mekan var. [...] Ermenistan Erivan'da hem anıtı var, taşı var, hem mekanları var, anma mekanları var. Gözyaşı da dökülebiliyor, aslında acılarla buluşmak da güzel bir şey olabilir. İlla travma değildir, konuşmaktır, dayanışmayı yaymaktır, duygular da önemlidir.

BAŞAK ÖZER- Geçenlerde Bülent Batuman Hocasla bir toplantıdaydık, depremde yıkılan Malatya kent merkeziyle ilgili. [...] Böylesi alanlarda insan davranışlarına bakmak gerekiyor. Kent merkezleri sadece kentlilerin değil köyden gelenlerin de çeşitli alışkanlıklarında, kültürel davranışlarında rol oynuyor. Çarşıya gelmek, buradan ihtiyaçlarını karşılamak, kültürel aktivitelerini gerçekleştirmek gibi. Dolayısıyla yıkılan mekanları sil baştan yapan kentleşme politikalarının, toplum hafızasını yıkan, Alzheimer bir toplum yaratma riski var. Bu bağlamda da kültürel ve tarihi çarşıları korumak için stratejiler geliştirilebilir.

AZİZ KONUKMAN- Ben arkadaşımızın bu önerisini destekleyici bir ekleme yapmak istiyorum. Eski bir cami hocası olarak, vaaz hocası olarak çok gezdiğim için öneriye bir ek yapmak istiyorum. Geleneğimizde cenazenin gömüldüğü 40.gün "kırk mevlidi" okutulur. Bu 40.gün meselesi çok önemli. O gün bir anma gününe dönüştürülebilir. Devlet değil, bizim tarafımızdan hatta ateistleri, inancı olmayanları da kapsayacak şekilde bir organizasyon yapılabilir. O gün herkes kendi inancına uygun bir hüznü yaşayarak hüznünü diğerleriyle ortaklaştırabilir. Bu travma başka türlü geçmez, arkadaşımızın önerisine katılıyorum.

SONGÜL ÜZGÜN- Ben de çok kısa bir-iki saptama yapacağım. Depremden 11 ilimiz yapısal olarak etkilendi. Fakat Türkiye'nin geneli etkilendi aslında, o nedenle bana göre Türkiye'nin genelinde bir planlamanın yeniden ele alınması gerekiyor. İşte İstanbul Finans Merkezi'nin Ankara'ya taşınması demek, Ankara'da yeni bir planlama süreciyle ilgili bir durumu ortaya çıkarıyor. İstanbul'un olası depreminde alınacak önlemlere ilişkin bir çalışma yapılacaktır. Bu çok ciddi bir alan, oradan ciddi göçler var. Antalya çok büyük etkilendi, Mersin etkilendi.

Türkiye'nin tamamını etkilediği için hem ekonomik hem tarım alanlarının, meraların konuta açıl-

ması, orman alanlarının konuta açılması gibi süreçleri de göz önünde bulundurarak Türkiye'nin tamamını bir planlama alanı gibi değerlendirmemiz gerekiyor. Fakat yapılaşmaya ilişkin kuralları belirlerken de İlhan Tekeli Hocamın dediği gibi yerel verileri baz almamız gerekiyor. Çünkü yerel topografya farklı, fay hattının geçtiği alan farklı, orada yapılaşmaya ilişkin getirilecek kuralların da yerele ilişkin düzenlenmesi gerekiyor. Biz bölgeye gittiğimiz zaman gördük, Türkiye'nin genelinde uygulanan tek bir TİP İmar Yönetmeliği var.

[.....]

O yüzden buna ilişkin de yeni tedbirlerin alınması gerekiyor. Bölgeye, yöreye ilişkin yapılaşma koşullarının, olanaklarının sağlanması için çaba gösterilmesi gerekiyor diye düşünüyorum. En önemlisi de Türkiye'nin tamamının bir planlama alanıymış gibi değerlendirilmesi lazım. Çünkü her yer etkilendi, yani psikolojik olarak da etkilenen alanlar var. Belki bu kentte de daha fazla yeşil alana ihtiyacımız olduğu ortaya çıktı ya da daha fazla toplanma alanlarına ihtiyacımızı görebiliyoruz. Bunların hepsinin topluca gözden geçirilmesi gerekiyor diye düşünüyorum.

MUTEBER OSMANPAŞAOĞLU- Benim hatırlatmam şu olur: Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışıyorum, çalıştığım birimin adı İnşaat Emlak Genel Müdürlüğü, eski adı Yatırımlar Tesisler Genel Başkanlığı'ydı. Uzun yıllardır oradayım, genel olarak Türkiye'deki eğitim yapılarının planlanması, illerdeki yatırımların koordine edilmesi, onarılması ve bunlara kaynağın aktarılması hesaplanarak gönderilmesi; bu tür işlerle uğraşan bir daireyiz. Şu anda deprem sonrası çalışmalar yapılıyor birimde, buradaki konuşmaları dinledikten sonra iyice umutsuzluğa kapılıyorum. Çünkü o kadar gayrinizami çalışmalar var ki heyetler bölgeye gidiyor geliyor, sonuçta ne yapılıyor, ne tespit ediyorlar? Bunlar diğer birimlere aktarılmıyor, son derece dikey bir sistemi var Mali Müdürlüğün, şu andaki yapının getirdiği; Daire Başkanı'na gidiliyor, belki Bakan Yardımcısına gidiliyor. O Bakana gidiyor, işte öyle bir hat izleniyor. Arkadaşlarım planlama yapıyorlar deprem bölgesinde yapılacak okullarla ilgili, bunların bir kısmı hafif çelik sistemli, bir kısmı da kalıcı olacak şekilde, ama yakından çalışmalarını izlediğim arkadaşlarım şöyle söylüyorlar. Bize burada şunu planla diyorsunuz, işte şu kadar kişilik okul yap diyorsunuz, ama burası acaba bir yerleşim bölgesi olacak mı, buraya gelecek çocuk olacak mı? Bunu bilmiyorlar. Herhangi bir veri yok daha bölgede, kaç çocuk kaldı. Bilinmiyor. Bir

kısmı hayatını kaybetti, bir kısmı oralardan uzaklaştı, evleri yıkılmasa bile gittiler başka kentlere, başka kentler de bu arada etkileniyor. Yani oralarda da şimdi farklı planlamalar gerekecek, ama çok rastgele çalışmalar yapılıyor. Yapan arkadaşlarımız da yaptıklarından son derece rahatsızlar, çünkü gerçeği yansıtıp yansıtmayacağını, gerçekten de hizmet verilip verilmeyeceğini bilmiyorlar. Çok belirsiz bir takip benim bulunduğum yerde, ama tahmin ediyorum diğer Bakanlıklarda da aynı şekilde gidiyorsa, sonuçta ortaya çok hatalı sonuçlar çıkacak diye düşünüyorum.

NİHAL EVİRGEN- Aslında pek konuşmadık ama benim çalıştığım konular gereğince biraz sınıfsal perspektifle bakmak gerektiğini düşünüyorum bütün bu olanlara. Yıkımın örüntülerinden aslında bahsedildi. Anladığım kadarıyla iki tür yıkım var. İlki, Hatay'dan hasar tespit ve bilirkişilik çalışmalarından dönen mimar arkadaşlarımızın bahsettikleri şekilde, oradaki yıkımın büyük çoğunluğunun aslında eski yapı stokunda ve işte kızına, oğluna, damadına aile genişledikçe kat çıkarak, var olan evi insanların kendi imkanlarıyla büyütüp geçmiş dönemdeki gecekondu benzeri, mimarsız mimari dediğimiz, mimar/mühendis hizmetinden yoksun şekilde üretilen yapı stocku. Bu grubun teknik bilgi eksikliği, yanlış malzeme kullanımı gibi nedenlerle depreme karşı dayanımı güçlü değil, ama her seferinde imar aflarıyla affedilmiş olunması, halkın da buna yönelik artık "nasılsa affedilir" güveni kazanarak devam ettiği anlaşıyor. Öte yandan asıl ikinci örüntü, kapitalist kentleşmenin sermaye düzenini yeniden ve yeniden üretmeye yönelik her ölçekte sürdürdüğü ve burjuva sınıfa hitap eden yeni yapı stokunda görülen yıkım. Bu örüntüde, 1999 depreminden dahi hiçbir ders alınmadan üretilen 2000 sonrası yapıların yine yıkıma uğradığı, yapı denetimi ve diğer çıkarılan yönetmeliklerin göz ardı edildiği ve inşaatın, imar ve iskanın bir zenginleşme aracı olarak kullanıldığı görülüyor. Dolayısıyla, bu depremin ekonomik maliyetinin hızla konuşulmaya başlandığı ve milyar dolarlardan bahsedilerek bu paraların nereden bulunacağını bilinmediği konuşulurken kapitalist sınıfın reflekslerinin yine değişmediğini görüyoruz. Daha ilk günden, deprem bölgesine arama-kurtarma faaliyetine koşmaya çalışan maden işçisini işten çıkarmakla, izninden, maaşından kesmekle tehdit eden patronları, savunma sanayinin bilinen firmalarının deprem bölgesine yapılacak yardımların mevcut personelin poğaçasından, ikramiyesinden kesileceğini bildirdiği, ekranlardan şovunu izlediğimiz kamu ihaleleri ile zenginleşen devasa sermaye grupla-

rının yardım kampanyalarına bağışladığı milyon liralara ile aslında halkın giderek küçümsendiği bir tablo izliyoruz.

Bu mevcut tabloda iktidar da deprem sonrası yeniden yapılaşma koşullarını üretirken yine bu kapitalist sınıfı koruma, sermayedarı besleme refleksini sürdürüyor. Yıkılan kentlerde zaten ikinci örüntüde gördüğümüz yöntemi bu kez tektipleştirerek ve OHAL koşullarında daha da otoriterleşerek devam ettiriyor. Mesela hiç çekinmeden doğrudan Cumhurbaşkanı, Kalyon adını anarak işte “bakın, ne güzel havalimanını onaran oydu” diyerek reklamını yapıyor. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın sitesinde açıklanan yine Kalyon, Tahincioğlu, Nef, Kuzu Grup gibi şirketlerin yeniden inşa sürecinde sermayesini büyüteceği, bizim mesleğimiz açısından da yine mimarlığın araçsallaştırılacağı, bu sermaye birikimine payanda edileceği bir süreci öngörmek zor değil.

İlhan Tekeli Hocanın başta bahsettiği şekilde yalnız ihaleleri alan mimarlık ofisleri değil, tasarım ve planlama disiplinlerinden çok sayıda meslek insanı bir araya gelip bu yeniden inşa sürecinde rol almak için inisiyatifler, platformlar kuruyor. Öyle ki depremin beklendiği İstanbul’da mesela, deprem toplanma alanlarına yüksek katlı yoğun yapılaşma projelerini çizen, Zorlu Center gibi AVM projelerinin altına imza atan “ünlü mimarlar” şimdi tabiri caizse sivil toplum sadakasını vermek için deprem sonrası Hatay’da üstüne düşeni yapmak, sivil inisiyatif olarak projeler üretmek için kendisine görev biçiyor. Örneğin Emre Arolat, tüm bu kapitalist kentleşme süreçlerinde rol almamış, Hatay’da arkeolojik sit alanı üzerinde otel yapıp, sonra yapım sırasında çıkan arkeolojik eserleri bir pazarlama aracına, metaya dönüştürmemiş gibi, neoliberalizmin kötülüklerinden dem vurduğu, deprem sonrası tabloyu “toplumsal suç ortaklığı” diye nitelediği röportajlar vererek, bu süreci hem kendisini aklamak hem de bu mekanizmadaki esas suçlu dururken toplumu bu suça dahil etmek için kullanıyor. Üstelik yine kanallarda, gazetelerde “bilirkişi” gibi mimarlığa dair öğütler vererek “starchitect” mitini yeniden üretmeye devam ediyor.

O nedenle de bizim esasında işte bu bahsettiğimiz ilk örüntüde, yani hem mimarlık, mühendislik hizmetinden faydalanması mümkün olmayan toplumsal kesimlerle mesleğimizin buluşmasını sağlamamız, hem de Mimarlar Odası’nın “mimarlık toplum hizmetinde” şiarına uygun şekilde deprem sonrasında kapitalizmin gösterdiği refleksin dışında çözümler olduğunu, bilim ve planla-

ma ile toplumcu yöntemler üretilebileceğini halka göstermemiz gerekiyor. Dayanışma faaliyetlerinin ötesinde, toplumcu üretim reflekslerinin kurum-sallaşacağı bir yapının nasıl inşa edileceğine dair soru bugün karşımızda duran önemli bir mesele. Deprem bölgesinde bugün en dezavantajlı grupların kaldığını biliyoruz. İkinci bir konutu olmayan, göç edebileceği bir yeri, başka bir kentte kiraya çıkabileceği bütçesi bulunmayan kesimler uzun süre çadır, konteyner gibi geçici barınma birimlerinde yaşamını sürdürecektir. İkinci olarak depremezelerin yoğun şekilde göç ettiği kentlerde yeni sorun başlıkları ile karşılaşacağız. Üçüncüsü, deprem sonrası yaşanan kaygı ortamında mevcut yapı stokunun dayanıklılığını öğrenmek isteyen halka, afetlere karşı dirençli kentlerin oluşumuna nasıl katkı koyacağız? Mesela şimdi İstanbul’da 1.5 milyon konutu taşıyacağız deniliyor. Bir kısmı Avrupa yakasında, bir kısmı Anadolu’da nasıl taşınacak, ne gibi mega projeler hazırlanacak ve biz bunlara nasıl toplumsal öneriler üreteceğiz? Bu soruların cevabı açısından yine bana kalırsa tek bir çözüm görünüyor: İlk etapta elbette; seçimler. Öncelikle tek adam rejiminden kurtulmak gerekiyor. Başka türlü üretilecek hiçbir çözümün kalıcı kılınmasının mümkün olabileceğine ihtimal vermiyorum. O nedenle de bütün bu süreçte deprem sonrasında yükseltilecek sesin her alanda örgütlenmesi gerekiyor. Daha sonrasında ise meslek alanımıza, toplumcu mimarlara düşecek çok söz ve iş olacak.

ALİ ATAKAN- Epeyce uzadı, aslında bu konu, bu kadar sürede toparlanamayacağı açık, ama bu bir başlangıç, bu devam edecek. Ben de kayıtlara geçsin diye bir-iki başlık söyleyeceğim. Aslında bir sürü not almıştım, ülkemizin 3/4’ü deprem kuşağı üzerinde ve sanıyorum bu depremden sonra da dünyada herhalde dördüncü sıradayız, belki üçüncü sıraya falan çıkacağız. Dolayısıyla bu depremin böyle bir kuşakta olması dolayısıyla ülkenin tamamı etkileniyor. Yani bu kadar geniş yapı ve yaşamı etkileyen bu depremin sadece olağanüstü hal ilan ederek, bir kararname yayınlayarak çözülemeyeceği açık, ülkenin bir deprem politikası olmadığı da açık, bu devlet yapısının haricindeki bizim gibi Odaların, örgütlerin, yapıların bu konuda yetersiz kaldığı da açık. Şunu söylemek istiyorum: İşte televizyonlarda bir sürü bilim adamı, yer bilimciler, inşaat mühendisleri, plancılar, mimarlar çok da az olsa çıkıp konuşuyorlar. Herkes kendi alanından bir şeyler söylüyor, ama söylediklerini ben bile anlamakta zorluk çekiyorsam bu toplum nasıl anlayacak? Yani bir kafa karışıklığı da var. Topluma bunu en doğru, en sade bir şekilde izah etmek lazım, topluma ne yapacağını ve bunun ne

olduğunu çok sade bir dille anlatılması gerekiyor. Tabii bizim gibi yapıların ve bu sivil toplum örgütlerinin toplumla diyalogu kesilmiş durumda, eski gibi bir diyalog ortamı yok. Böylesi ortamlarda tam da diyalog kuracağınız zaman, tam iş başa düşmüşken yaptığınız şeyi de o devlet yapısı aslında kesiyor, yani size müsaade etmiyor. Burada bir tanesi bu yasa meselesi, kanun meselesi önemli. Doğal olan koşulların ürettiği bu olağanüstü olağan dışılığa nasıl müdahale edilir konusunda, dediğim gibi bu olağan dışılık ortaya çıktığı anda müdahale etme şansınız yok. Olan oluyor zaten görüldüğü gibi, dolayısıyla bundan öncesine bakmak lazım. Yapılması gerekenlere baktığımız zaman, o zaman normalleşeceğiz, normal müdahalelerle bunu geçiştireceğiz. Buna dikkat çekmek istiyorum. Mesela, Deprem Kanunu yapılabilir mi? Çünkü bu olağanüstü şey dediğimiz OHAL meselesi tamamen bir gasp ve el atma, el koyma üzerine şekilleniyor. Bunu her şeyde görebiliyoruz. Dolayısıyla bu OHAL'in sınırlarının da belirleneceği hem deprem olsun, başka konularda olsun bir kanun olabilir mi diye söylüyorum.

Bir de bu mülkiyet sorununun üzerinde ciddiyetle durulması gerekiyor. Yani mülkiyet nedir, bir sermaye birikimi midir, sermayeye dönüşmesi mi gerekiyor, yoksa mülkiyet dediğimiz yaşamayı kolaylaştıran bir şey midir? Bu mülkiyet meselesi çok ciddi olarak ortada duruyor. Mesela, durmadan bir konut üzerinden şekillenen bir politika var. Yani konut barınmadan çıktı, bir zenginleşme aracı olarak kullanılıyor. Halbuki bunu kamusal alanda çözüp, illa mülk sahibi olmamız gerekmiyor, kirayla da bu işi en basit şekilde -dünyada örnekleri var- çözebiliriz.

[.....]

AHMET DEMİRTAŞ- Son günlerde yoğunlaşmaya başladı. Bu afette, bu depremde hepimiz suçluyuz, hepimiz kusurluyuz diyerek gerçek sorunları ve sorumluları dikkatlerden kaçırma anlayışını yansıtan konuşmalar TV programlarında dile getiriliyor. Herkes sorumlu ve suçlu değil. Buna vurgu yapmak gerekir.

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN- Ben bu toplantıda bilgilendirme yaptım sadece, sürece dair konuşma yapmadım. Ama bütün burada konuşulanlar bize sürecin başka bir Türkiye tahayyül etmenin sorumluluğunu yüklediğini gösteriyor. Eğitiminden, sağlığından, sosyal yardımına, eşgüdümünden koordinasyonuna kadar başka bir Türkiye tahayyül etme sorumluluğu. Planlama sürecinden hep-

mize çıkartılacak dersler var, burada ifade edilen konuları alt alta koyduğumuzda bu çıkıyor ortaya, dolayısıyla bu toplantılar devam edecek. Herkesin emeğine sağlık, bant çözümleri geldiğinde sizlere iletacağız. Mutlaka burada söyleyemedikleriniz vardır, bunları en kısa zamanda not edeceksiniz, düzelteceksiniz ve ekleyeceksiniz ki bu yayın aynı zamanda, yeni bir Türkiye'nin mesajlarını da verebilmeli. Şimdi biraz önce haberlerden baktım, 13.000.000 kişinin yaşadığı bölgeyi etkilemiş deprem, 5.000.000 kişi şu anda göç etmiş. Eğer orada yürütülen politikalarda katılımcı bir sistem kurulamaz, halkın da karar verici süreçlerin bir parçası olması sağlanamaz ise bu göç eden 5.000.000 kişi geldiği yerde kalacak. Bu çok kültürlülük orada TOKİ'nin tek tipleşmesiyle oluşturduğu tek kültürlülüğü geride bırakacak. Bizim açımızdan daha önemlisi Ankara'nın çok büyük bir yük alması. Yani tam bilmiyorum, ama depremzede sayısı 1.000.000'u geçti diyorlar. Yani bulunduğu yer itibarıyla, konum itibarıyla daha güvenli olmasından kaynaklı buraya bir akış sağlandı. Dolayısıyla Ankara'nın da bir başkent olarak sorunu var. Bu sorunu da yakında bizim, hepimizin yüzleşeceği başka bir soruna yol açacak. Onun için böyle bir stratejik seçim sürecinde söylediklerimizi hayata geçirecek yeni bir kadrolaşma sürecinin de yaşanması gerekiyor diye düşünüyorum.

Katılımları için herkese teşekkür ediyorum.

İZMİT DEPREMİ VE YENİ YAŞAM EVİ PROJESİ

Ela Tekkaya Poursani, Uluslararası Miami Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü
H. Ayşen Bayazıt Teleri, Serbest Uygulamacı Mimar

Deprem Manzaraları: 1999 İzmit Depremi

1999 İzmit Depremi 7.4 büyüklüğünde ve etki alanı geniş bir depremdi. Türkiye tarihinin en büyük ikinci depremi olarak kayıtlara geçti. İzmit, Yalova, İstanbul ve Bolu illerini ve Adapazarı ilçesini kapsayan İzmit Depremi, resmi kayıtlara göre, 17.470 can kaybı, 23.781 yaralı ve 16.649 ağır hasarlı ya da yıkılan binaya neden oldu.^{1,2,3,4}

İzmit Depremi doğal bir felaketti. Ancak, çağımızda artık doğal sayılmaması gereken sonuçlar üretti, can kaybı gibi, mal kaybı gibi, düzensiz kurtarma ve ilk yardım çalışmaları gibi, yetersiz afet ve kriz yönetimi gibi, hazırlıksız iletişim ve sağlık sistem-

leri gibi, ulaşmayan yardımlar gibi, elverişsiz barınma gibi.^{5,6,7,8} İşte bu “gibiler” kısaca “deprem manzarası” olarak adlandırıldı.

Deprem manzarası sayıların, istatistiklerin ötesinde acının manzarasıydı. İzmit sahasındaki çaresizliğin, umutsuzluğun görünen yüzüydü. “Sesimi duyan var mı?” sorusunun sessiz yanıtıydı. Her kurtarılan depremzedeye dökülen gözyaşıydı, buruk sevinçti. Utançtı, insan olarak, hele mimar olarak.

Şekil 1. 1999 İzmit Depremi kapsama alanı. Kaynak: <https://onedio.com/haber/unutmayacagiz-unutturmayacagiz-14-madde-ile-17-agustos-1999-depremi-ve-sonrasi-353072>

Şekil 2. 1999 İzmit Depremi - Deprem manzarası. Kaynak: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SismoTurquia03.jpg>

Deprem manzarasının bir öncesi ve bir de sonrası vardı aslında. Öncesi acıya belenmekse, sonrası “unutmayacağız, unutturmayacağız” söylemiydi. Bu söylemin içi boşaldı zamanla ve başka “gibilerin” deprem manzarasına dönüştü; sağlıksız ve güvensiz binalar gibi, geçersiz imar ve inşaat mevzuatı gibi, uygulanmayan mühendislik ve malzeme bilgisi gibi, denetimsiz yapım süreçleri gibi, etkisiz standartlar gibi, rant gibi, fırsatçılık gibi, işlevsiz kurumsal politikalar gibi, bilimsizlik gibi, deprem bilgisinden, bilincinden yoksun gündelik yaşam gibi.^{9,10,11,12}

Artık görünen, deprem manzarasının “meprem” manzarasına boyanmış haliydi. Bu umarsız, umursamaz manzara acıydı ve gelecek depremlere gebeydi, öncekinde olduğu gibi, ne yazık ki 2023 Maraş Depremi’nde yeniden ve hala olduğu gibi.

Yeni Yaşam Evi İnisiyatifi

Sözünü ettiğimiz bu deprem ile meprem manzaraları arasında bir yerlerde, mimarlar acıyı mesleki eyleme ve toplumsal hizmete dönüştüren onlarca proje yaptı. **Yeni Yaşam Evi** bu projelerden biridir ve Demokrasi İçin Mimarlar Platformu (DİMP)¹³ bünyesinde katılımcı ve dayanışmacı bir yaklaşımla 2000 yılında üretilmiştir. Yeni Yaşam Evi’nin proje ve uygulama süreci aşağıda yer alan gönüllü mimarlar, endüstri, inşaat ve makina mühendisleri ve peyzaj mimarları tarafından yürütülmüştür.

Mimarlar: Kemal Akarçay, Nuray Akarçay, Taner Arslan, Akin Atauz, Levent Balci, Selda Banci, H. Ayşen Bayazıt, Seçkin Sezer Baydar, Adile Nuray Bayraktar, Ebru Baysal, Tezcan Karakuş Candan, Nermin Atılgan Çelik, Olcay Doğan, Ali Hakkan, Ünal Kara, Arzu Karayünlü, Fatma Cebeci Korur, Şekibe Aslan, Melike Nazifoğlu, Figan Kılıç Özçelik, Mehmet Ali Özgün, Nihal Poyraz, Ela Tekkaya ve Ayşegül Saral.

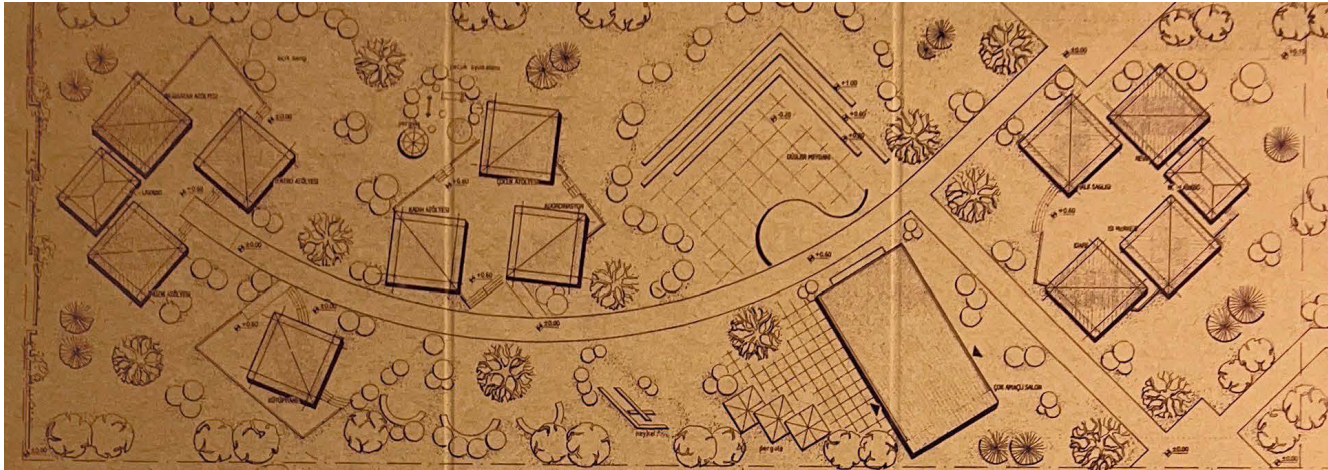
Mühendisler: Galip Coşkun (Endüstri Mühendisi), Özge Akyol (Peyzaj Mimarı), Aslı Tokcan (Peyzaj Mimarı), Ali Rıza Yıldırım (İnşaat Mühendisi), Levent Kılıç (İnşaat Mühendisi), Mecit Şekercioğlu (İnşaat Mühendisi), Hüseyin Köksal (Makina Mühendisi) ve Zabit Sarı (Elektrik Mühendisi).

İzmit Bekirpaşa Belediyesi Yenişehir Semti sınırları içinde yer alan Yeni Yaşam Evi Projesi, Halkevleri Vakfı, İzmit Bekirpaşa Belediyesi ve İzmit Kent Kurultayı ile birlikte gerçekleştirilmiş ve Bremen Körfez Depremi Dayanışma İnisiyatifi tarafından desteklenmiştir.

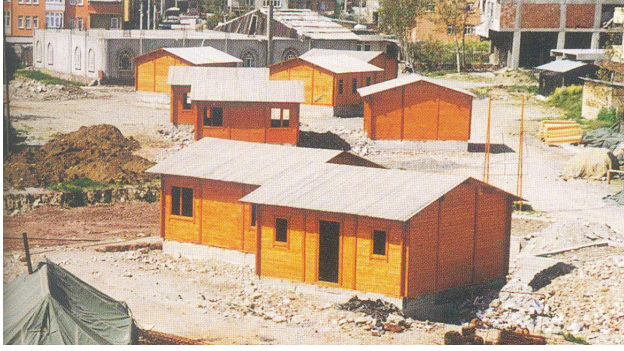
Yeni Yaşam Evi, merkez, sağlık, eğitim, iş becerisi ve kültür/sanat aktiviteleri olmak üzere beş birimden oluşan bir komplekstir. Gençlerin kültürel, sanatsal ve bireysel gelişimine yönelik olan **İş Becerisi ve Kültür-Sanat Birimleri**, beceri geliştirme, üretkenliği artırma ve iş edindirme programları ile bilgisayar öğrenimi için atölyelerden ve bir kütüphaneden oluşmaktadır. Bu birimler, kadın kimlik ve özgüven gelişimine ve toplumsal katılımına yönelik programlar ile yaşlı el becerisi ve üretimini de desteklemektedir.

Halk sağlığı, koruyucu hekimlik ve psikolojik tedaviye yönelik olan **Sağlık Birimi**’nin, sürekli bir doktor, hemşire ve ambulans barındırması planlanmıştır. **Eğitim Birimi** okul öncesi çocuklara yönelik eğitim, gelişim ve rehabilitasyon hizmetleri için tasarlanmıştır. Sürekli bir psikolog ya da sosyal hizmet uzmanı görevlendirilmesi planlanan bu birim revirle ilişkilendirilmiştir.

Merkez birimleri sergi-gösteri, açık hava sineması, kır kahvesi ve meydan gibi ortak kullanımları barındırmaktadır. Çok amaçlı merkez binası, ücretsiz aş evi ve sosyal etkinlik mekanı olarak tasar-

Şekil 3. İzmit Bekirpaşa Belediyesi Yenişehir Semti sınırları içinde yer alan Yeni Yaşam Evi Projesi, vaziyet planı. Kaynak: DİMP, H. Ayşen Bayazıt Teleri

Şekil 4. Yeni Yaşam Evi - Yapım aşaması. Kaynak: DİMP, H. Ayşen Bayazıt Teleri

lanmıştır. Kompleks bir idare binası, koordinasyon merkezi, halka açık çamaşırlık ve ısıtma sistemi de içermektedir.

Yeni Yaşam Evi Projesi uygunlanmış, depremzedeler tarafından kullanılmış ve zaman içinde işlevini değiştirmiş ama toplumsal alanda varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Yeni Yaşam Evi bugün üretim odaklı bir rehabilitasyon merkezi olarak kullanılmakta ve Adapazarı bölgesi geneline hizmet vermektedir.

Umudu Yeşertmek İçin Toplumsal Mimarlık

Yeni Yaşam Evi bir umut, bir yaşama yeniden tutunma projesi olarak ele alındı. Mimarlığın toplumsal sorumluluğuyla biçimlenen proje, bir rehabilitasyon merkezi, üretim atölyesi ve demokratik eğitim süreci olarak kurgulandı. DİMP gönüllüleri için öncelikli olan gerektiğinde depremzedelere geçici iskan sağlamak kadar, gündelik yaşamın gereksinimlerini karşılayacak kalıcı bir toplumsal merkez de oluşturmaktır. Yeni Yaşam Evi'nin önemli bir bileşeni olan bu merkez sağlıktan eğitime, beceri edindirmeden kültür ve sanat etkinliklerine kadar geniş bir yelpaze sunma düşüncesiyle tasarlandı.

Katılımcı Tasarım ve Uygulama

Yeni Yaşam Evi paylaşımcı ve katılımcı bir mimarlık modelidir ve 32 tasarımcı ve uygulayıcının katılımlarıyla gerçekleşmiştir. Katılım kavramı bir proje üretim yöntemi olarak görülmüş, ancak tasarımcı-uygulayıcı işbirliğiyle sınırlı kalmayıp, kullanıcıyı yani depremzedeleri ve yöre halkını da içermiştir. Projenin şekillenmesinde kullanıcı görüşü ve geri bildirimine başvurulmuş ve tasarıma depremzedelerle yapılan toplantılarla son hali verilmiştir. Yapım aşaması halkın da katkı koyabileceği basit uygulamalar içermiştir. DİMP için, kullanıcı katılımı demokratik sürecin bir uzantısıdır. Katılım ve demokrasi ancak birlikte varolabilen kavramlardır ve Yeni Yaşam Evi'nin temel değerlerini oluşturmuştur.

Yaşam Örgüsü ve Ara-Mekânların Değeri

Projede tüm yöre halkının ama özellikle okul öncesi çocukların, gençlerin, kadınların ve yaşlıların mekanları paylaşabilmesine odaklanıldı. Ortak mekan kavramı kültürel, kuşaklar arası etkileşim, kamusal bellek, aidiyet ve kollektif yaşam boyutlarıyla ele alındı. Ortak mekanlar birlikte iyileşmenin, yenilenmenin, bireyin toplumsallaşmasının, eşitliğin ve söz hakkının zemini olarak görüldü.

Yeni Yaşam Evi'nde yapılar arasında kalan ara-mekânlar bağlantı oluşturmak için kurgulandı. Ara-mekânlar bir buluşma, karşılaşma, gözlem, kesişim ve iletişim mekanı olarak açık doğal platformlar şeklinde tasarlandı. Bu doğayla iç içe aralıklar, yaşamın mekana, mekanın yaşama akışının yerleri olarak projelendirildi. Ara-mekânların yaşam örgüsüyle yeniden ve yeniden tanımlanabilmesi projenin ana yaklaşımlarından biri oldu.

Açık Mekân, Esneklik ve Modüler Tasarım

Yeni Yaşam Evi tasarımında mimarlık gündelik yaşam örgüsüyle eklemlendirilmeye çalışılmıştır. Sürdürülebilir, dayanıklı ve dirençli bir yerleşim hedeflenmiştir. Önerilen çok amaçlı mekanlar birim-bütün, esneklik ve değişebilirlik kavramlarıyla tasarlanmıştır. Yapıların modüler sistemle üretilmesi, ekleme, yer değiştirme ya da çıkarmalara olanak sağlaması açısından esas tutulmuştur.

Kullanım çeşitliliğine olanak sağlamak için açık mekan anlayışı uygulanmış ve iç mekan tasarımında bölücü duvarlar en aza indirilmiştir. Bu nedenle ıslak mekanlar iç mekandan çıkarılmış, ayrı bir modüle dönüştürülmüş ve ortak alanlara eklenmiştir.

Depreme Dayanıklılık

Yeni Yaşam Evi'nin yönlendirici kavramlarından biri de dayanıklılık ve direnç olmuştur. Dayanıklı-

Şekil 5. Yeni Yaşam Evi ara mekanları. Kaynak: DİMP, H. Ayşen Bayazıt Teleri

Şekil 6. Yeni Yaşam Evi - Açık mekanlar. Kaynak: DİMP, H. Ayşen Bayazıt Teleri

Lık kavramı hem yeni kullanımları, gereksinimleri, değişimi barındırabilen mekanlar, hem de depremin yıkıcı etkisine direnen sağlam yapılar olarak ele alınmıştır. Bu projede imalat süreci kısa, maliyeti ucuz, insan ölçeğinde depreme dayanıklı, güvenli tek katlı binalar üretilmiştir.

Son Söz

Bu yazıda 23 yıl önce İzmit Bekirpaşa'da depremin yaralarını sarabilmek adına tasarlanan ve inşa edilen gönüllü bir projenin öyküsünü paylaştık sizlerle. Gördüğümüz, göremediğimiz, görmek istemediğimiz, düşlediğimiz ve kısmen gerçekleştirebildiğimiz deprem manzaralarından söz ettik.

Türkçe çok güzel bir dil; ikilemelerinden yararlandık bu yazıda. Depremin kentsel, sosyal, kültürel, mesleki ve örgütsel boyutlarının Yeni Yaşam Evi'ne yansımalarını, biri anlamlı biri anlamsız iki sözcükle aktarmaya çalıştık. Deprem ve meprem dedik; derken de deprem, öncesi ve sonrasında yaşanan çarpıklıkları ve toplumcu, bütüncül, kalıcı ve paylaşımcı yaklaşım eksikliğini eleştirdik.

Şekil 7. Yeni Yaşam Evi - İnsan ölçeği. Kaynak: DİMP, H. Ayşen Bayazıt Teleri

Herkesin, hepimizin dilinde. Ne zaman öğreneceğiz depremle yaşamayı? Daha ne kadar can ve mal kaybı yaşamamız gerek öğrenmek için?

Kaç deprem acısı gerek? Kaç baba cansız evladının elini tutarak bekleyecek? Bu manzaralar ne zaman değişecek, insanileşecek, toplumsallaşacak?

Deprem acılarının artık yaşanmaması umuduyla ...

DİPNOTLAR

¹ The August 17, 1999 Izmit Earthquake, M=7.4, Eastern Marmara region, Turkey: Study of surface rupture and slip distribution, The 1999 Izmit and Duzce Earthquakes: Preliminary Results (15-30), Editors: A. Barka, O. Kozacı, S. Akyuz, and E. Altunel, https://www.researchgate.net/publication/266912209_The_August_17_1999_Izmit_earthquake_M74_eastern_Marmara_region_Turkey_Study_of_surface_rupture_and_slip_distribution. (ET: 03.28.2023).

² Deprem Riskinin Araştırılarak Deprem Yönetiminde Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (2010), 549 sayfa. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss549.pdf>

³ Araştırmacılar, resmi olarak açıklanan rakamın yaklaşık 2.5 katı ölü sayısına işaret etmektedir. Hesaplanan yaklaşık 45.000 kişi olup güvenilirlik oranı yüzde 90'dır. 1999 İzmit Depremi Ölü Rakamları Üzerine Bir Araştırma, Vasile I. Marze, Seizmoloji Gözlemevi, Brezilya Üniversitesi (University of Brasilia), <https://www.linkedin.com/pulse/1999-depreminde-%C3%B6l%C3%BCm-ve-kayıp-sayısı-a%C3%A7ıklanandan-farklı-at%C4%B1%C5%9F/?originalSubdomain=tr> (ET: 03.28.2023).

⁴ Mustafa Erdik (2000), Report On 1999 Kocaeli and Duzce (Turkey) Earthquakes, Bogazici University, <http://www.koeri.boun.edu.tr/depremmuh/eqspecials/kocaeli/kocaelireport.pdf>

⁵ 17 Ağustos Depremi: 1999 ve sonrasında neler yaşandı, kaç kişi hayatını kaybetti? BBC News Türkçe, 12 Ağustos 2019, Güncelleme 6 Şubat 2023, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49322860> (ET: 03.28.2023).

⁶ İstanbul Depremi Raporu, 16.08.2017, TMMOB, https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/rapor_2017_son.pdf, (ET: 03.28.2023).

⁷ Das Viertel soll in Bekirpasa helfen, Bremen Aktuell, 11.10.1999, 22, <https://taz.de/!1267508/>, (ET: 03.28.2023).

⁸ S. Emre Akdağ (2002), Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi, Sayıştay Araştırma/İnceleme/Çeviri Dizisi, https://www.sayistay.gov.tr/files/816_Mali_Yapi_Denetim_Boyutlariyla_Afet_Yonetimi.pdf, (ET: 03.28.2023).

⁹ Meclis Araştırmalarının Deprem Özelinde Yetkinliği, Analiz Raporu, 13 Mart 2023, Mecliste.org, https://www.mecliste.org/dosyalar/file/mecliste_org-Deprem-Meclis%20Analiz%20Raporu.pdf, (ET: 03.28.2023).

¹⁰ Louise K. Comfort (2000), Information Technology and Efficiency in Disaster Response: The Marmara, Turkey Earthquake, 17 August 1999, University of Pittsburgh, <https://hazards.colorado.edu/uploads/basicpage/QR%20130.pdf> (ET: 03.28.2023).

¹¹ “Unutmayacağız, Unutturmayacağız” 14 Madde ile 17 Ağustos 1999 Depremi ve Sonrası, İnan Su Kıyıcı - Onedio Editörü, 16.08.2014, Son Güncelleme: 17.08.2021, <https://onedio.com/haber/unutmayacagiz-unutturmayacagiz-14-madde-ile-17-agustos-1999-depremi-ve-sonrasi-353072> (ET: 03.28.2023).

¹² 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Yıldönümü Basın Açıklaması, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası (jmo.org.tr) (ET: 03.28.2023).

¹³ Demokrasi İçin Mimarlar Platformu (DİMP) TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi yönetim, denetleme ve soruşturma uzlaştırma kurullarının yürütücülüğüne aday olmuş ve üstlenmiş bir meslek grubudur. DİMP, Oda genel kurullarında 1990'ların ilk yarısından itibaren yer almıştır. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12028> ; <https://blog.milliyet.com.tr/demokrasi-icin-mimarlar-platforumu--dimp-/Blog/?BlogNo=91379> (ET: 03.28.2023).

Ela Tekkaya Poursani

1992'den beri eğitimci olarak çalışmaktadır. Üniversite düzeyinde Mimarlık, İç Mekan ve Yemek Tasarımı dersleri vermiştir ve mimarlık alanında doktora derecesine sahiptir. Mimarlık teorisinde uzmanlaşmadan önce, 10 yıl boyunca mimarlık yapmış ve 30'dan fazla konut, ticari ve kurumsal bina inşa etmiştir. Ayrıca çocuk mekanları alanında tasarımcı, araştırmacı, öğretmen, yönetici, süpervizör ve araştırma projesi müellifi olarak yer almıştır. Mimari tasarımları, çalışmaları ve eğitmenliği için çeşitli ödüller, burslar, hibeler ve takdirler kazanmıştır.

H. Ayşen Bayazıt Teleri

1988 yılında mimarlığa özel sektörde başladı. 1990 yılında devlet hizmetine geçti. Önce SSK sonra Sağlık Bakanlığı'nda birçok sağlık tesisinin proje ve yapım aşamalarında yer aldı. 2011'de devletten ayrıldı, otel ve özel hastane projelerinde yer aldı. Sağlık yapıları ile ilgili çalışmalar yapmaya devam etti ve yeni sağlık sistemi içinde yer alan "şehir hastaneleri"nin proje işlerine danışmanlık yaptı.

İzmit Depremi ve Yeni Yaşam Evi Projesi

İzmit Bekirpaşa'da yer alan Yeni Yaşam Evi, Demokrasi İçin Mimarlar Platformu bünyesinde bir grup gönüllü mimar ve mühendis tarafından tasarlandı ve uygulandı. Projede, 1999 İzmit Depremi'nden etkilenen yöre halkının psikolojik, sosyokültürel, sosyoekonomik, çevresel, ve rehabilitasyon gereksinimlerinin karşılanması amaçlandı. Yeni Yaşam Evi'nin tasarımını şekillendiren kavramlar depremzedelerin iyileşmesine yardımcı olan bir mekan yaratmak; kolektif yaşamı, katılımcılığı, üretimi ve eğitimi desteklemek; çocukları, gençleri ve kadınları desteklemek; demokrasi, toplumsal mekan ve toplumsal bağları sağlamlaştırmak ve esneklik, değişim ve direnç kavramlarını mekansallaştırmak olarak sıralanabilir.

Anahtar kelimeler: Deprem, sosyal merkez, sosyal mimarlık, halk katılımı, paylaşımcı.

Gulf Earthquake and The Dwelling of New Life Project

Located at Izmit, Bekirpasa, the Dwelling of New Life was a community center designed and implemented by a multi-disciplinary group of volunteers and members of the Platform of Architects for Democracy. The project addressed the psychological, sociocultural, socioeconomic, environmental, and rehabilitation needs of 1999 Izmit Earthquake survivors. Design drivers included creating a healing space, facilitating collectivity, community engagement, participation, collaboration, education, and production, supporting the needs of children, youth, and women, fostering democracy, social space, and connections, and promoting flexibility, change, and resilience.

Keywords: Earthquake, community center, social architecture, community engagement, participation.

POST-TRAVMA SÜRECİNDE BİR TASARIM ÖNERİSİ OLARAK MALATYA'DA GEÇİCİ YAŞAM ÜNİTELERİ

Ece Yoltay, ODTÜ, Mimarlık Bölümü
Deniz Can, ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Mimarların en ütöpik fikirlerin dahi mekansallığını kurguladığını ve somut olarak da şekillendirdiğini söyleyen David Harvey, bir meslek tanımı yapmanın ötesinde “mimar” özne kavramını sorgular. Mimar, hayal eden, düşünen, tasarlayan ve bütün bu üretim sürecinin materyallliğini sağlayan öznedir.¹ Dolayısıyla bir durumun ya da eylemin yaratıcısını tanımlarken “mimar” kelimesinin kullanılması, raslantısal değildir. Bu düşünsel ve düşsel yaratıcılığın algılanabilir kılındığı yani üretimin maddeselliği (mesleki bir ifade ile; form üretbilme becerisi) salt estetik bir mesele midir? Bu soruyu Ernst Fisher “Sanatın Gerekliliği” adlı kitabında Marx’tan yaptığı alıntıyla irdeler.² Usta bir arıyı çırak bir mimardan ayıran şeydedir cevabı... Muntazam bir işçilikle düzgün bir geometri içinde bal peteğini üreten arıda, işe koyulduğu andan itibaren sonuç ürüne dair bir imge öngörüsü yoktur. Oysa tasarım, tahayyül edildiği andan itibaren başlar. Tasarım sürecinin başlangıcı bağlamdaki analizlerle, ilk eskizlerle başlar ve mekânsal form bu sürecin nihai noktasıdır.

2000’li yıllarla birlikte artan teknik bilginin ve teknolojik gelişmelerin tasarım dünyası üzerinde yarattığı etki, mekân teorisinin ve tasarım bilgisinin praksisini nasıl şekillendirdi? Çarpıcı formların mimarı Peter Eisenman, Anthony Vidler tarafından

kaleme alınan ve Türkçeye “Yaşadığımız Günün Tarihleri: Mimarlıkta Modernizmi İcat Etmek” olarak çevrilen kitabında yazdığı önsözde şu ifadede bulunur:

“Mimarlık sözlüğünde ya da heykel ve resim sözlüklerinde yer alan bütün terimler arasında toplumsal ve siyasal utançla en ilintili olan terim biçimciliktir. Biçimci olmak, mimarlığın retorik simgecilikle dolu toplumsal bir tasarı olduğu duygusunu besleyen herkesin hedefi olmak demektir.”³

Bu, düşünsel ve toplumsal meselesi olmayan ve salt görsel değeri ve algoritmik kompleksitesi olan mimariye bir eleştiridir. Mimari üretimde sosyal, kültürel, ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması, nitelikli ve yaşanabilir bir yapıyı çevrenin üretimi konusunda belirleyici bir tasarım yaklaşımını ve tavrını kurgular. Üstelik bu kavramların salt retorikte kalmaması adına da zaman-mekânsal olarak detaylandırılması gerekmektedir. Dahası mekânın kullanıcısı olan bireyin ya da postmodern ifadeyle deneyimleyicisi olan bedeninin ihtiyaçları ve gündelik pratiklerinin tasarım kararlarında sahip olduğu önemin göz ardı edilmesi, telafisi zor problemlerin oluşmasına kapı aralamaktadır. Afet bölgelerinde yaşamsal ihtiyaçların nasıl karşılan-

cağı meselesi ve post-travma sürecinde sağlıklı ve güvenli yaşam ortamlarının sağlanması, tam da bu kavramların inceltilerek somut gerçekliğe nasıl evrileceğinin zaman-mekansallığını yaratır.

Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin 6 Şubat 2023 depremi sonrası, afet kentlerinden biri olan Malatya'da depremzedeler için üretilmesi planlanan yaşam alanlarını tasarlamak için 18 ve 19 Şubat 2023 tarihlerinde yapmış olduğu çalıştay "mimar" özne tartışmasında önemli bir eylemlilik sağlamıştır. Katılımcı bir üretim sürecine sahip bu çalıştayda, mimarın toplumsal sorumluluğu ve mimarlık etiği üzerine yapılan tartışmalar üzerine önemli bir pratik sunulmuştur. 54 mimar ve plancının kolektif üretimine dayanan bu çalıştayda afet sonrası 2000 kişinin barındığı geçici bir yaşam alanı tasarlanmıştır (Şekil 1). Bu alanın, barınma üniteleri ve sosyal donatıları ile kalıcı bir yapıyı çevrenin üretilmesine kadar, depremzedelere nitelikli, sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlaması hedeflenmektedir.

Malatya Yeşilyurt Yeni Yaşam Üniteleri Tasarım Sürecinin Kurgulanması

11 ilde yapıyı çevrede ve özellikle konut stokunda büyük yıkıma yol açan 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında barınma ihtiyacı en temel ihtiyaç olarak karşımıza çıktı. Depremzedelerin hava koşullarına, ikincil afetlere ve afet sonrası yaşanan salgınlara karşı kırılganlıklarının azaltılması için geçici yaşam alanlarının,

hayata dönüşü kolaylaştıracak şekilde, hızla oluşturulması gerekmektedir. Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin çalıştay çağrısı ile gönüllü olarak oluşturulan, mesleki profesyonellerden ve öğrencilerden oluşan çalışma grubu, barınma ihtiyacının giderilmesinin yanında depremzedelerin esenliğinin sağlanabileceği yeni yaşam ünitelerinin tasarlanmasına yönelik çalışmalarını katılımcı bir süreç ile projelendirdi. Proje sadece hayatta kalmayı değil, hayata yeniden dönüşü amaç edinerek, yaşam birimlerini sosyal donatılarla beraber tasarlanması üzerine acil yaşam alanları için örnek bir model olarak geliştirildi. Bu çerçevede deprem sonrası fiziksel olarak iyi olmanın yanı sıra, mekanların bireylerin öznel iyi olma haline katkı sağlayabilecek, iyileştirici olma potansiyelleri; sosyal ilişkilere katkısı, mekânın duygusal deneyimi ve bütüncül olarak sağlıklı mekanların oluşturulması tasarımın odak noktasında yer aldı.⁴ Projenin oluşturulmasında üç önemli ilkesel karar tasarım sürecini şekillendirdi. Öncelikle tasarlanan yaşam birimleri hızla ve kolayca üretilebilir ve ihtiyaç dahilinde farklı işlevler için esneklik tanıyabilir olmalıydı. İkincil olarak tasarlanacak yaşam alanları yeni afetlere ve risklere yol açmamalıydı. İçinde yaşayanlarla birlikte dirençli bir topluluk oluşturmak için atılacak her tasarım ve planlama adımının da bu dirençliliğe katkı sağlaması şarttı. Son olarak projenin fizibil (uygulanabilir) olması önemli bir koşuttu. Ekonomik, sosyal ve ekolojik olarak sürdürülebilir olması bu bağlamda büyük önem taşıyordu. Aynı şekilde projenin çevresel ayak izinin en az olması sürdür-

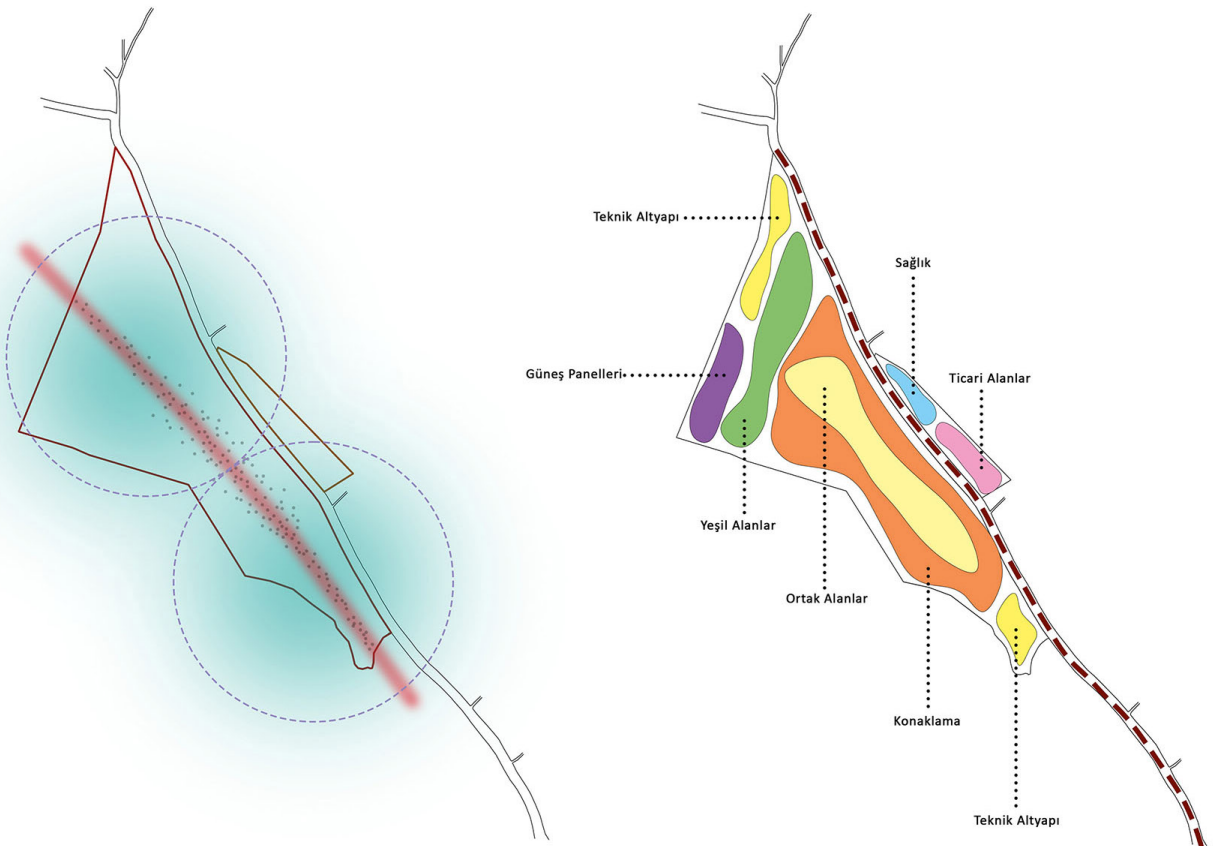

Şekil 1. Malatya Yeşilyurt Yeni Yaşam Alanı. Kaynak: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

Oluşturulacak fiziksel alan, sosyal ve ekonomik unsurları da şekillendireceği için sadece barınma ihtiyacından ibaret kalmamalı ve yaşayanların kendilerini güvende hissedecekleri, günlük tüm ihtiyaçlarını giderebilecekleri bir kullanım programı hazırlanmalıydı. Afet sonrası afetten etkilenen vatandaşların bir ile üç yıl arasında yaşayabilmesi öngörülen geçici barınma alanlarında, bu süreçte toplumsal yaşamın kesintiye uğramaması için bir mahalle örüntüsünü örnek alacak işleyişte tasarlanması öngörüldü. Hem bu örüntüyü sağlama hem de yaşam birimlerinin yan yana dizilip bir yatakhane kenti haline gelmesinin önüne geçmek için öncelikli olarak ihtiyaç programı listesi ve bu programın mekânsal örüntüleri üzerine çalışmalar yapıldı. İhtiyaç programı vaziyet planının tasarlanmasında önemli girdiler sunarken; modüler olarak tasarlanan yaşam birimlerinin esnek bir araya gelişlerle hem kendi içlerinde hem diğer kullanımlarla mekânsal ilişkilerinin oluşmasında da önemli rol oynadı. İhtiyaç programında sanitasyon alanları, sosyal donatı alanları, sağlık ve idari birimler, gelecekte üretim alanı olarak işlevlendirilecek alanların olmasına öncelikli olarak karar verildi.

Vaziyet Planı

Yerel yönetimlerin iş birliği ile önerilen proje alanı Malatya'nın Yeşilyurt İlçesi, Çarmuzu Mahallesi sınırında yer almaktadır. Alan 141.000 metrekareden oluşmakta olup kuzeybatı ve güneydoğu yönünde, güneye doğru daralan ince uzun bir forma sahiptir. Kır-kent arayüzünde bulunan bu alanın batısından geçen üçüncü derece yol, alandan 9.000 metrekarelik bir parçayı ayırarak, çalışma alanını biri diğerinden daha büyük iki parçaya bölmektedir. Eğim hem kuzeybatı yönünde, hem güneydoğu yönünde alanın iki ucunda artarken, proje alanının orta kısmında ortalama %4 eğimli daha korunaklı bir alan oluşturmaktadır. Hâkim rüzgâr yönü güneybatıdır. Proje alanının analizleri doğrultusunda alanın ince uzun formuna uygun olarak alan birbiriyle ilişkili iki mahalden oluşacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 2). Organizasyon şeması oluşturulurken yürünebilirlik ve erişilebilirlik iki önemli ilke olarak ele alınmıştır ve bu sebeple oluşturulan iki mahalın merkezinde barınma birimlerine servis edecek kullanımlar

deprem

konumlandırılmış ve iki mahal kuzeybatı, güneydoğu yönlerinde uzanan bir yaya aksı ile bağlanmıştır. Sosyal tesisler, yemekhane, çok amaçlı salonlar, çamaşırhane, eğitim birimleri, çocuk oyun alanları, spor alanları, kafe, market ve satış birimlerinden oluşan ortak kullanım alanları alanın mer-

kezinde toplanmış ve tasarlanan yaya aksı ile birbirleri ile ilişkilendirilmiştir (Şekil 3). Barınma alanları ise ortak kullanım alanının çevresinde konumlandırılmıştır. Sağlık, idari, depolama ve ticaret alanları ise yolla yakın ilişkileri nedeniyle alanın daha küçük ikinci parçasında çözülmüştür.

ADA PARSEL BİLGİLERİ:

Yeşilyurt ilçesi / Çarımu mah.

Şekil 3. Malatya Yeşilyurt Yeni Yaşam Alanı vaziyet planı. Kaynak: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

Tasarlanan yaşam alanında açık ve kapalı alanların birbirleriyle ilişkileri ve bütünlüğüne dikkat edilirken, açık alanların alt ölçek kullanımlarda özelleştiği, üst ölçek kullanımlarda ise yine ölçeğe ve kullanımlara bağlı olarak daha geçirgen olduğu gözlenmektedir. Barınma alanlarında birimlerin bir araya gelerek oluşturduğu kümeler, bölgenin sosyo-kültürel yapısı da gözetilerek kendi içine dönük avlular yaratmaktadır. Kümeler 18 ve 22 kişiden oluşabilmektedir. Avluların aile ve komşuluk ilişkilerini destekleyecek sosyalleşme ve kimi zaman domestik üretim mekânı olarak gelişmesi amaçlanmıştır. Avlular günlük sosyal kullanımın en küçük mekanını oluştururken, sosyal donatıların yer aldığı ortak alanlar daha üst düzeyde meydanaşarak kapalı ve açık alanın birlikte çalıştığı, daha geçirgen bir alanı tanımlamaktadır. Kümeler hem sosyal ortak alanlara hem diğer kümelere hiyerarşik olarak daha alt düzeyde olan yaya yolları örüntüsü ile bağlanmaktadır. Ana yaya aksının da yer aldığı ortak alanın taşıt yolu ile bölünmemesi ve bu hat boyunca yürünebilirliğin en üst düzeyde sağlanması için servis ring yolu ortak alanın çevresinde tasarlanmıştır. Buna ek olarak yangın gibi tehlikelere hızlı müdahale edilebilmesi için ikinci bir ring hattı barınma birimlerinin dış çevresinde kurgulanmıştır. Ortak alandaki iki mahale de 500 metrelik yürüme mesafesini aşmadan hizmet veren birer yemekhane, çok amaçlı salon ve çamaşırhane birimleri bulunmaktadır. Bu birimlerin boyutları mahallerde yaşayacak kişi sayılarına (mahal 1: 1320 kişi, mahal 2: 666 kişi) uygun olarak hesaplanmıştır.

Kentsel yol ile bölünen alanda ise, yaşam alanında yerel üretim olduğu takdirde bu ürünlerin satışının yapılabileceği satış birimleri yolla ilişkili olarak kurgulanmıştır. Ayrıca alana gelecek malzemelerin depolanmasının bu alanda olması öngörülerek depolama alanları oluşturulmuştur. Ana yerleşim alanıyla ilişkinin korunması için giriş, nizamiye birimleri, idari binalar ile karşı karşıya konumlandırılmıştır. Bu alanda acil durumlarda yolla ilişkisinin daha kuvvetli sağlanabilmesi için sağlık ocağı birimi ayrıca konumlandırılıp yol ilişkisi yapıyla özelleşerek sağlanmıştır.

Yeni yaşam alanının tasarlanması çalışmasında öne çıkan konulardan birini de enerji sorunsalı oluşturmaktadır. Toplam 57 kümenin yer aldığı ve 2000 kişinin yaşaması planlanan bu alanın sürdürülebilir olabilmesi için enerjinin de sürdürülebilir olması ve yerleşimin doğaya saygılı olması şarttı. Bunun için ilin güneş enerjisi potansiyeli düşünülerek, alanın kuzeybatısında yer alan ve güneydo-

ğu bakı yönüne sahip kısmında GES (Güneş Enerji Santrali) kullanım alanı olarak öneride bulunulmuş, yine bu alanda teknik merkezlerin konumlandırılmasına karar verilmiştir.

Arazinin güneydoğu kısmında ise uydu görüntülerinden mevcut ağaçlar tespit edilmiş, bu ağaçların korunması kararı alınarak, barınma birimleri bu alana yerleştirilmemiştir. Bu alanın gelecekte üretim alanı olarak ve rekreatif kullanımlar için ayrılması düşünülmüştür.

Sosyal Donatılar

Yaşam alanlarında gündelik yaşamın devamlılığı ve ihtiyaçların giderilmesi sosyal donatılar tarafından sağlanır. Bu kullanımlar insanların beraber zaman geçirebildikleri hem karşılaşma hem toplanma mekanlarını oluşturur. Bu çalışmanın sadece barınma değil, yaşam alanı oluşturma amacıyla ilerlemesinde; sosyal donatılar ve bu alanların çevreleri ile kurdukları ilişki yaşama saygılı, esneklikli mekanlar tasarımını ön plana çıkarmıştır. Hafif çelik sistemle üretilmesi amaçlanan yemekhane birimleri, çamaşırhane, çok amaçlı salonlar, eğitim birimleri, spor alanları, kreş ve gündüz bakım evleri modüler olarak tasarlanmıştır. Bu sayede ihtiyaca göre esnek bir form sunabilir; gerektiğinde modül eklenerek kullanım alanı büyütülebilir veya tam tersi küçültülebilir. Vaziyet planında görülebileceği gibi ortak açık alanları şekillendiren sosyal donatıların kullanım sıklığı ve kullanıcı sayısına göre yaya aksı genişletilerek meydan ve açık toplanma alanları oluşturması amaçlanmıştır. Bu sayede yaya aksının yapılarla tanımlanması ve daha hareketli bir forma kavuşması sağlanmıştır.

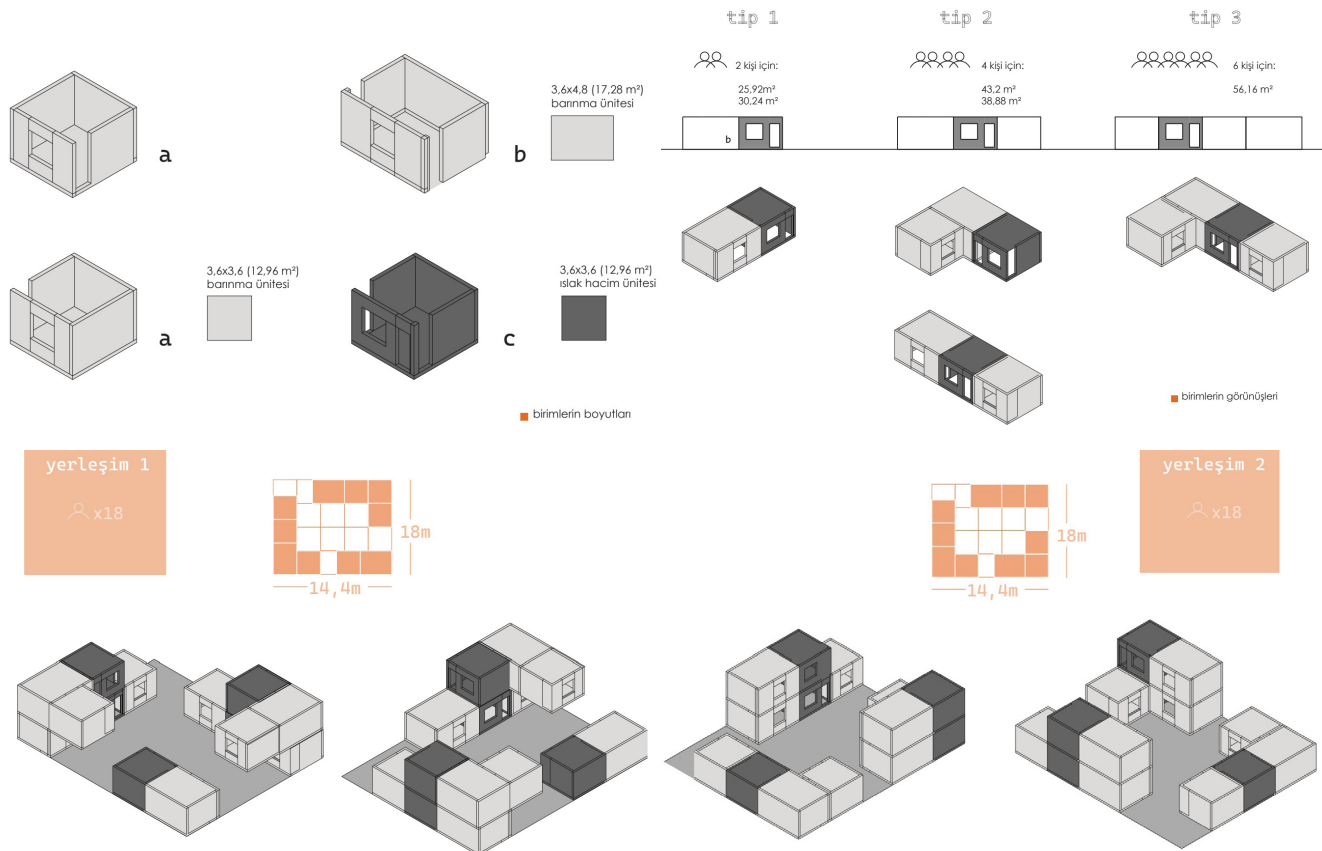
Daha yoğun olan Mahal 1'de 1.250 metrekarelik ana yemekhane, 400 metrekare alanlı çok amaçlı salon, her biri 25 metrekare alana sahip 9 çamaşırhane ve sanitasyon ünitesinin yanında tüm alana hizmet veren 370 metrekare alanlı anaokulu ve 1.000 metrekarelik koridor sistemi ile düzenlenmiş eğitim birimi bulunmaktadır. Mahal 1'e göre daha az yoğunluğa sahip Mahal 2'de ise 250 metrekarelik bir yemekhane, 400 metrekare alana sahip çok amaçlı salon ve 8 çamaşırhane ile sanitasyon ünitesi ve 2 spor sahası mevcuttur. Bu iki mahali bağlayan yaya aksı rotasında kafe, market, satış birimleri gibi diğer kullanımlar için 50 metrekare alanlı tekli üniteler yerleştirilmiştir. Çok amaçlı salonlar ve tekli ünitelerin gerektiğinde yerel üretimler için kullanılabilmesi düşünülmüş, bu sebeple olabildiğince esnek ve kullanıcının kendi ihtiyacına göre dönüştürebileceği mekân örüntüleri amaçlanmıştır.

Barınma Üniteleri

Mesleki bilginin toplum yararına kullanılması Malatya'da depremzedeler için tasarlanan geçici barınma birimleri üretim sürecini ve sonucunu belirledi. Mimarlık öğrencilerinin ve mezunlarının katılımcı bir üretim süreci içinde tartıştığı, değerlendirdiği ve önerdiği tasarım kriterlerine göre sosyo-kültürel anlamda yaşanabilir ve sürdürülebilir, teknik anlamda üretilebilir ve taşınabilir bir tasarım ürünü oluştu. Bu bağlamda, geçici barınma ünitelerinin modüler sistem içinde çözülmesi uygun bulundu. Standardize edilmiş bir ölçeklendirme metoduyla farklı ebatla iki birim ($360 \times 360 \text{ cm}^2$ ve $360 \times 480 \text{ cm}^2$) üretildi. 120 cm ve katları olarak tasarlanan bu iki birim, farklı kombinasyonlarla üç yönde (w, y ve z ekseninde) bir araya gelebilmeye uygun olarak tasarlandı. İhtiyaca göre farklı sayılarda bir araya gelen modüler birimler mekânsal büyümeye ve küçülmeye uygun şartları sunmakta ve 2, 4 ve 6 kişinin bir arada kalabileceği geçici barınma ünitesini üretebilmektedir. Her barınma ünitesi ıslak hacimlerin ve ana girişin çözüldüğü 360×360 metrekairelik çekirdek modül etrafında kendini çoğaltacak biçimde planlanmıştır. ıslak hacimlerin bağımsız bir modül olarak çözülmesi, barınma birimlerinin kombinasyonunda ve yerleşim planında (alt yapıdan kaynaklı) referans sağlamaktadır (Şekil 4).

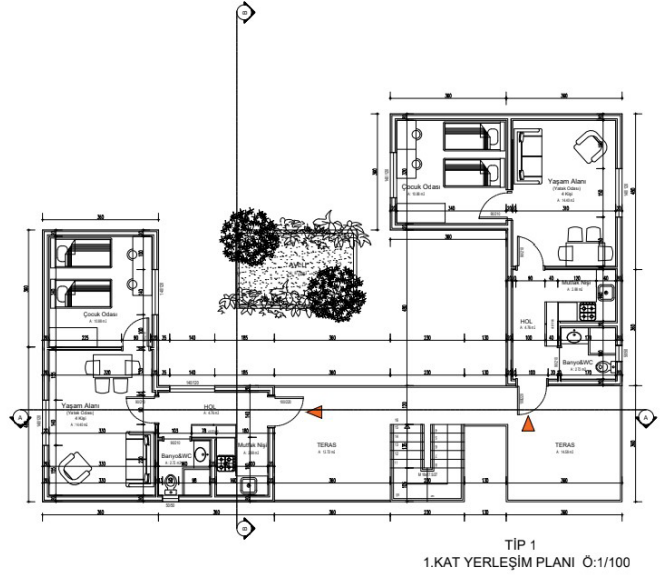
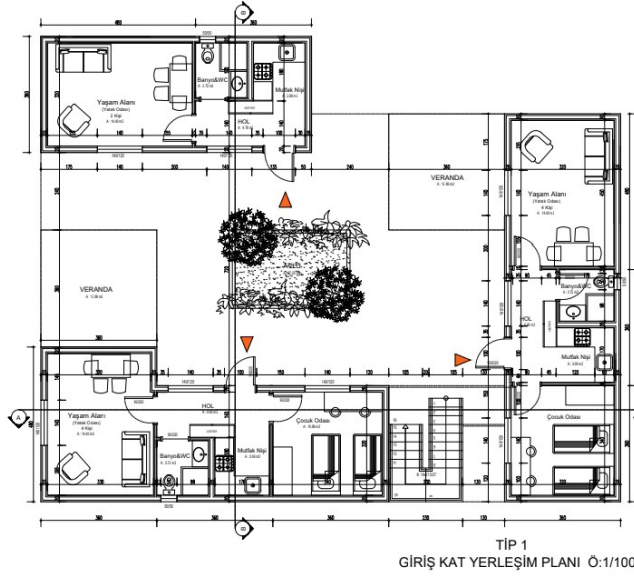
Birimlerin ebatları, iç mekân tefrişlerinin standart ölçüleri (örneğin bir yatak, çalışma masası, dolap, tezgah, klozet ve duşakabin) düşünülerek belirlenmiştir. Barınma ünitelerinin artikülasyonunda sosyal ilişkilerin ve gündelik pratiklerin sürdürülebilirliği düşünülmüş, bu bağlamda, modüllerin bir araya gelişlerinde sadece kapalı mekanlar değil, açık ve yarı açık mekanların üretilmesi önemsenmiştir. Farklı kombinasyonlar sonucu oluşan saçaklar ve teraslar sayesinde yaşamsal faaliyetlerin, alışkanlıkların veya deneyimlerin mekânsal ihtiyaçlarının karşılanması planlanmıştır. Üst üste gelebilecek barınma ünitelerinin erişiminin, dışarıdan takılacak düşey bir sirkülasyon modülü ile sağlanması planlanmıştır. Kültürel ve sosyal ilişkilerin sürdürülebilirliği açısından 2, 4 ve 6 kişinin yaşadığı ve toplamda 18 kişinin barınabileceği avlulu sisteme sahip iki farklı yerleşim şeması üretilmiştir. Böylece arazi kullanımı, konumlanma ve yönelimde oluşabilecek aksaklıklar ve kompleksite minimize edilmiş, bu sayede planlamadan uygulamaya kadar tasarım süreci sistematik hale getirilmiştir (Şekil 5).

Birimlerin hafif çelik sistemle üretileceği göz önünde bulundurularak, 120 santimetrenin temel ölçü olarak ele alınması salt iç mekân çözümleri açısından değil, yüzey kaplama malzemelerinin ve

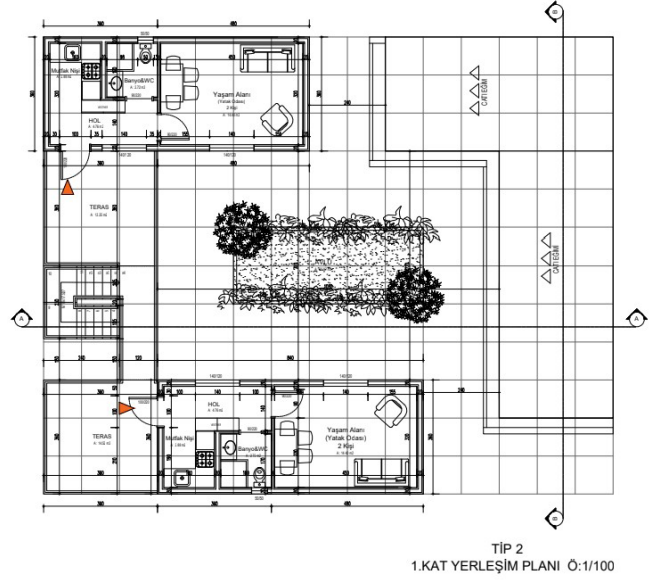
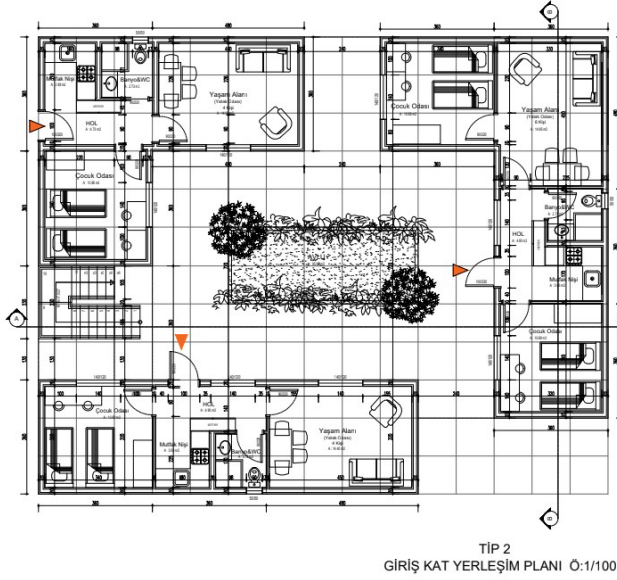

Şekil 4. Modüler birimler. Kaynak: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

TİP-1 YERLEŞİMLERİ

TİP-2 YERLEŞİMLERİ

Şekil 5. Geçici yaşam birimleri plan ve kesitleri. Kaynak: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

strüktürel elemanların üretilebilirliği ve dayanıklılığı açısından da referans sağlar. Böylece çelik profiller arasında gelecek yalıtım ve yüzey kaplama malzemelerinin standart üretiminde malzeme israfının da önleildiği en ideal açıklık elde edilmiştir. Modüler birimler, strüktürel elemanlar sayesinde toprak zeminden yükselterek doğal çevreye yapılacak müdahalenin minimize edilmesi planlanmıştır. Çelik profiller arasında gelecek sandviç paneller ile ısı ve su yalıtımı sağlanarak soğuk, sıcak ve yağışlı hava koşullarına karşı konforlu iç mekân ortamı sağlanacaktır. Bu modüler birimler bütünüyle fabrikada üretilip araziye taşınabileceği gibi 120 santimetrelilik paneller halinde üretilip yerinde montajının ve kurulumunun da sağlandığı bir sistem olarak düşünülmüştür. Parçaların alanda bir araya getirilmesi barınma ünitelerinin lojistiği açısından

büyük kolaylık sağlamakta, aynı anda çok sayıda birimin taşınması mümkün olmaktadır. Buna göre taşıyıcı profil ile yalıtım ve kaplama malzemelerine sahip yanıl ve düşey yüzeyleri üretecek panellerin alanda bir araya getirilmesi düşünülmüştür.

Düşük maliyette, nitelikli barınma mekanları sunan bu tasarım yaklaşımının sadece Malatya için değil farklı şehir ve bölgelerdeki sosyal ve kültürel yaşamın sürdürülebilirliğine olanak sağlayacak mekânsal çeşitliliği ve zenginliği sunması planlanmaktadır. Önerilen modüler sistem sayesinde farklı mekânsal ihtiyaçlar oluşturulacak kapalı, yarı kapalı ve açık mekân kurguları ile sağlanabilecektir (Şekil 6). Katılımcı üretim süreçleri içinde, afet bölgelerinde yaşanan ve en temel problemlerden biri olan barınma ihtiyacının çözümüne dair yapılan

Şekil 6. Barınma üniteleri Tip-1 ve Tip-2 yerleşkesinden görseller. Kaynak: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

bu öneri, insanca yaşanabilir nitelikte bir çevre tahayyülünün maddeselliğini sunmaktadır. Sağlıksız, dayanıksız ve güvensiz olan çadır veya tek-tip konteyner mekanlarının, geçici dahi olsalar barınma için uygun olmadıkları için, alternatiflerinin üretilmesi gerekmektedir. Çünkü bilimsel ve teknik bilgiye dayanarak, deprem sonrası büyük yıkımın yaşandığı 11 kentte enkazların kaldırılması, yeni yerleşim için alt yapının ve sosyal donatıları ile birlikte yerleşim yerlerinin planlanması, tasarlanması ve inşa edilmesi uzun bir zaman alacaktır. Bu inşa süreci içinde depremzedeler için sağlıklı ve güvenli geçici yerleşim yerleri sunulması elzemdir.

Deprem bölgesi dışındaki belediyelerin, şehir içinde artan su ve elektrik tüketim miktarı hesapları, deprem sonrası göçün büyüklüğü Türkiye’de bu demografik hareketin yaratacağı sosyal, kültürel ve ekonomik değişimin habercisidir. Deprem kentlerinde sağlanacak geçici yerleşimler ile göç sonrası oluşacak problemler ve zorluklar engellenebilir. Çünkü kültürel kimliğin ve toplumsal belleğin üretildiği yerler olarak kent mekanlarını kısa ya da uzun vadede terk etmek, post-travma sürecini derinleştirecektir.⁵ Bilimsel ve teknik analizler sonucu kalıcı yerleşim alanlarının bütüncül olarak tasarlanması ve planlanması, gelecekte olası krizler yaşamamak için büyük öneme sahiptir ve bu üretim sürecine kadar hızla uygulama imkânı sağlayan

geçici yaşam alanlarının oluşturulması gerekmektedir. Doğal afetlerin yaşamsal krizlere dönüştüğü bir bağlamda, Mimarlar Odası Ankara Şubesi çatısı altında geliştirilen Malatya Yeşilyurt Yaşam Üniteleri Projesi, sürdürülebilir ve yaşanabilir yapı bir çevrenin üretiminde mesleki bilginin toplum yararına kullanılmasının “mimar”lığını üretmiştir.

DİPNOTLAR

¹ David Harvey. Umut Mekanları, İstanbul: Metis Yayınları, 2006, 246.

² Ernst Fisher. Sanatın Gerekliği, Payel Yayınları, 2017.

³ Peter Eisenman. “Önsöz,” Yaşadığımız Günün Tarihleri: Mimarlıkta Modernizmi İcat Etmek, Ed. Antony Vidler, İstanbul: Metis Yayınları.

⁴ Mouratidis, K. (2018). Rethinking how built environments influence subjective well-being: A new conceptual framework. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 11(1), 24-40.

⁵ Ben C.H. Kuo (2014) Coping, acculturation, and psychological adaptation among migrants: A theoretical and empirical review and synthesis of the literature, *Health Psychology and Behavioral Medicine*, 2:1, 16-33, DOI: 10.1080/21642850.2013.843459

Ece Yoltay

1990 yılında Ankara'da doğmuştur. Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde 2013 yılında lisans eğitimini tamamlamıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde, 2016 yılında yüksek lisans ve 2023 yılında doktora derecelerini almıştır. Mimarlık teorisi ve eleştirisi, kamusal mekan ve iktidar ilişkileri, toplumsal cinsiyet konularında ulusal ve uluslararası araştırmalar ve yayınlar yapmıştır. 2015 yılından beri Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Öğrenci üyeliği ile başlayan Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nde yürütmüş olduğu çalışmalarına, sonrasında yönetim kurulunda ve denetim kurulunda farklı dönemlerde yedek ve asil üye olarak devam etmiştir.

Deniz Can

1992 yılında Ankara'da doğdu. İlköğretim ve ortaöğretimi TED Ankara Koleji'nde tamamladı. Lisans derecesini Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden aldı. Bu süreçte ulusal ve uluslararası mimarlık çalıştaylarına katılmakla beraber, çalışmalarını bir yıl Madrid Alcalá de Henares Üniversitesi'nde yürüttü. 2015 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Mimarlık ve Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinde yüksek lisans eğitime başladı. Akıllı Şehirler üzerine yaptığı yüksek lisans tez çalışmasını 2019 yılında tamamladı. 2015 yılından beri ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmakta, doktora çalışmalarına Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde devam etmektedir. Sürdürülebilirlik, kentsel politikalar, planlamanın kurumsallaşması konularında ulusal ve uluslararası yayınları ve araştırmaları mevcuttur. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Mimarlar Derneği 1927'de yedek yönetim kurulu üyesi olarak çalışmalar yürütmektedir.

Post-Travma Sürecinde Bir Tasarım Önerisi Olarak Malatya'da Geçici Yaşam Üniteleri

Mimarlıkta yaşanabilir ve nitelikli bir yapıyı çevrenin üretimi, sosyal, kültürel, ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliğin ön planda tutulduğu tasarım tavrı ve süreciyle mümkündür. Mekânın kullanıcısının ihtiyaçları ve gündelik pratikleri göz önüne alınarak oluşturulan tasarım kararları sadece barınma ihtiyacına yönelik değil, esenlikli bir yaşam alanı oluşturulması için önem taşımaktadır. Afet sonrası büyük yıkımın olduğu yapıları çevrelerde sağlıklı ve güvenli acil yaşam alanlarının tasarlanması ve yaşamsal ihtiyaçları gözetilen mekanların oluşturulması afet sonrası travmatik sürecin etkilerini minimize etmek için önemli bir unsurdur.

6 Şubat 2023 tarihinde 11 ilde büyük bir yıkıma yol açan, Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası geçici ve kalıcı barınma ve yaşam alanlarının oluşturulması en temel ihtiyaç olarak karşımıza çıkmıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 18 ve 19 Şubat tarihlerinde gönüllü 54 mimar ve şehir plancının katılımlarıyla birlikte afetten etkilenen kentlerden biri olan Malatya'da acil yaşam alanı ihtiyacına çözümlerin arandığı bir çalıştay gerçekleştirmiştir. Kolektif üretim pratiğine dayanan bu çalıştayda, 2000 kişinin barınacağı geçici yaşam alanları, barınma üniteleri ve sosyal donatılar tasarlanmıştır. Bilimsel ve teknik bilginin ışığında kalıcı bir yapıyı çevrenin üretimine kadar, depremzedeler için afet bölgelerinde yaşanabilir ve nitelikli bir ortamın sağlanması yıkımın neden olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik sorunların çözümü için önemlidir. Katılımcı tasarım sürecine sahip bu çalıştay, mesleki bilginin toplum yararına kullanıldığı bir üretim modelini ve pratiğini üretmiştir.

Anahtar kelimeler: 2023 Kahramanmaraş depremleri, afet sonrası yaşam alanları, acil yaşam üniteleri, Malatya, Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

Temporary Life Units in Malatya As a Design Proposal in The Post-Trauma Process

The production of a livable and quality built environment in architecture is possible with a design attitude and process that prioritize social, cultural, ecological, and economic sustainability. The design decisions, made by considering the needs and daily practices of the users of the space are essential not only for providing shelter, but also for creating a living space that fosters well-being. Designing healthy and safe emergency living spaces and creating spaces that prioritize vital needs in areas with significant post-disaster destruction are important factors in minimizing the effects of the post-disaster traumatic process.

After the earthquakes in Kahramanmaraş on February 6, 2023, which caused great destruction on the built environment in 11 provinces, the creation of temporary and permanent shelter and emergency living spaces emerged as the most fundamental need. In line with this need, The Chamber of Architects of Turkey Ankara Branch held a workshop on 18 and 19 February with the participation of 54 volunteer architects and city planners, where solutions were sought for emergency living space needs for the city of Malatya, one of the cities affected by the earthquake. During the workshop temporary living quarters for 2000 people; with accommodation units and social facilities are designed to provide a healthy and safe environment. Until the production of a permanent built environment, it is important to provide a livable and quality environment for earthquake victims in disaster areas guided by scientific and technical knowledge for the solution of the social, cultural, and economic problems caused by the destruction. This workshop has generated a production model and practice where professional knowledge is utilized for the benefit of society through the implementation of a collective design process.

Keywords: 2023 Kahramanmaraş earthquakes, post-disaster living areas, emergency living units, Malatya, Chamber of Architects of Turkey Ankara Branch.

DEĞİŞMEYEN “YENİDEN”: İNŞA*

Nihal Evirgen, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, ODTÜ Mimarlık Bölümü Doktora Programı

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli, art arda yaşanan ve yalnız yıkımın yaşandığı illeri değil tüm ülkeyi derinden etkileyen depremlerin ardından henüz akademik bir yazı yazmaya, başı sonu belli değerlendirmeler yapmaya hazır değilim. Bölgede insanlar halen kayıp yakınlarını ararken, barınma ihtiyaçlarını giderecek çadır, konteyner bulamazken ya da çocuklar halen enkaz aralarında dolaşırken yazılacak satırların kifayetsizliği de ortada. O nedenle depremin yarattığı yıkım, geride kalanlar ve çıkarılması gereken dersler konusu bu yazının içeriğinde yer almayacak. Ancak tüm yaşananların ardından başlatılan “yeniden inşa” sürecini meslek alanı açısından ele almaya çalışacağım. Bir başka deyişle, deprem sonrası süratle ve durmaksızın açılan ihalelere, bu ihaleleri alan mimarlık ve inşaat firmalarının projelerine ve bu bütünlüklü kentleşme tablosunun altında yatan otonomlara eleştirel bir gözle yaklaşacağım. Bunu yaparken geçmişe dönerek ve sınıfsal bir perspektife başvurarak henüz başında olduğumuz bu “inşa” sürecinin varacağı yere dair bir çıkarım oluşturmayı deneyeceğim.

Depremin ardından yapılması gerekenleri her yerde çok kez duyduk. Sırasıyla arama-kurtarma, acil barınma ve tedavi merkezleri, geçici barınma ve en son adım olarak kalıcı konut uygulamalarının

gelmesi gerektiği Prof. Dr. İlhan Tekeli başta olmak üzere çok sayıda bilim insanı tarafından dile getirildi. Ancak daha ilk adımların atılması gerektiği aciliyet anlarında ortaya çıkan tablo gidişatın nasıl ilerleyeceğine dair önemli ipuçları vermekteydi. Yalnızca ilk gün; talimat gelmeden hiçbir organizasyonun başlamaması, son 20 yıllık altyapı ve inşaat sektörünün en çok övgüyle bahsettiği “yolların” çöküşü, tüm itirazlara rağmen Amik Gölü kurutularak yapılan Hatay Havalimanı’nın hizmet veremez hale gelmesi, İskenderun Limanı’nda nedeni belirsiz şekilde çıkan yangın gibi art arda yaşananlar, yıkımın boyutları ile birleşince ülkede imar ve iskana dair yıllardır süren yatırımın kofluğunu bir anda ortaya çıkardı. Depremden yaklaşık 40 gün sonra yine aynı bölgede yoğun yağış sonrası yaşanan sel felaketinde onca insanın yaşamını yitirmesi, çadır kentlerin sular altında kalışı, balçığın içinde sopalarla cansız beden aranan görüntüler ile birlikte 21.yüzyılda bu yaşananlara isyan, yurttaşların yaygın duygusuna dönüştü. Yöneticiler açısından ise tüm bunları acımasızca üst üste gelen felaketler olarak ilan etme kolaycılığı, insan ve doğayı savaş halindeki rakipler olarak gösteren hakim ideolojinin ürünü olarak devreye girdi. Nitekim, doğa olaylarını adeta yönetenlere karşı kasıtlı yapılmış bir hamle gibi gören, “Hiçbir felaket tarihi yürüyüşümüzü sekteye uğratamayacak”¹

açıklamasıyla da özetlenebilecek bu anlayış yeni değildir. Pandemi sürecinde de “Doğa, intikamını alıyor” şeklinde çokça rastladığımız argümanların temeli, doğa ile kurduğumuz ilişkiyi bulanıklaştıran, ona insana dışsal verili bir nesne ya da savaş açacak/açılacak düzeyde bilinçli bir özne rolü atayan ve doğayı esasında tüketilecek bir kaynak olarak gören burjuva ideolojisine dayanır. Neil Smith, bu metafizik yaklaşımı inceliklerle maddi zemine taşıyarak *doğanın üretimi* kavramını ele alır ve aralarındaki temel farka şu şekilde değinir:

“Doğa üzerinde tahakküm’ fikri kasvetli, tek boyutlu, çelişkiden arınmış bir gelecek ima ederken, doğanın üretimi fikri teknik bir zorunlulukla değil, yine siyasi olaylar ve kuvvetlerle belirlenecek tarihsel bir gelecek ima eder. Ama siyasi olaylar ve kuvvetler tam da kapitalist üretim tarzının niteliğini ve yapısını belirleyen faktörlerdir.”²

Tam da bu sebeple, siyasi iktidarın, depremi “asrın felaketi” olarak adlandırmasının ardında yalnızca “bu kadarıyla kimse baş edemezdi” fikrini yaygınlaştırmak değil, bu üretim rejimine bir koruma zırhı kazandıracak kapitalist sınıf bilinci yatmaktadır. Zira, bu afetlerin felakete dönüşümü tesadüfen gerçekleşmez, aksine “krizler genel kapitalist üretim sisteminde patlak verdiğinde, bunlar her zamankinden daha doğrudan (ve görünür şekilde) kapitalizmin coğrafyasında açığa çıkar.”³ Türkiye’de özellikle son 20 yılda inşaata dayalı sermaye birikim rejiminin bilimsel şehircilik ilkelerini üretimin önünde engel teşkil eden, ortadan kaldırılması gerekli bir bürokrasi silsilesi, doğayı ise çıkarılacak maden, rezidansın değerini artıracak manzara, HES kurulacak dere, AVM yapılacak park alanı şeklinde görerek ülkenin her kentinde yoğun şekilde yapılaşması sonucu kentsel ve ekolojik kriz uzun zamandır patlak vermiş durumdadır. Bilimsel açıdan anlaşılması zor olmayan bu durum hakkındaki uyarıları dinlemek ise bu üretim rejiminde duraksama anlamına geleceği için “kader planı” seçeneğine başvurulur.

Öyle ki iş cinayetlerinde, orman yangınlarında, taşkınlarda ya da salgında hep aynı plan devrededir. Kapitalist sistemde, bir de otoriter rejim altında, kaderden gelene karşı yine aynı üretim prensibi ile karşılık verilir. Deprem anında, yurttaşlara daha içme suyu sağlanamazken, imar fonları, konut ihaleleri, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri uygulamaya hazırdır. Otonomlar devreye girdiğinde güncel ihtiyacın, afetin türünün dahi bir önemi yoktur. Örneğin yalnız deprem sonrası değil, pan-

demide bile ekonomi paketindeki ilk açıklanan destek düşük faizli konut kredisi olmaktadır. Ya da Kastamonu’da dere yatağındaki yerleşimlerde yaşanan taşkın sonrası “Sel felaketi yaşayan Bozkurt, altı ayda şantiyeye döndü” başlığıyla selin vurduğu yatakta yeniden yapılaşmanın müjdesi verilmektedir.⁴ Çünkü afet yıkımın habercisidir, yıkım ise yeniden yapımın. Yeniden yapım, yeni pazar alanı demektir, her şeyini yitiren insanların her şeyi yeniden satın alması, yeni krediler, sınırsız limitler, yurt dışından gelecek fonlar, tahvil-ler, borsada işlem görecektir demir, çimento, vinç şirketlerinin hisseleri demektir.⁵ Temel nedeni ise Smith’in sözleriyle açıklarsak; “Kapitalist üretim (ve doğanın temellükü) genel olarak ihtiyaçların tatmini için değil, tek bir ihtiyacın giderilmesi için gerçekleşmiştir: Kar ihtiyacı.”⁶

“Afet Yeniden”: İmar Fonu, Kalıcı Konut İhaleleri, Yeniden İnşa

Depremi ardından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİD) ve TOKİ deprem bölgesinin bir yıl içerisinde yeniden inşa edileceğini, 650.000 konut için süratle ihaleleri gerçekleştirdiklerini duyurdu.⁷ Cumhurbaşkanı ise -adıyla müsemma- “Afet Yeniden İmar Fonu” kurulacağını açıkladı. Fonun yönetim kurulunun Hazine ve Maliye Bakanı başkanlığında ilgili bakanlardan oluşturulacağı, kaynaklarının ise yurtiçi ve yurtdışından gelen bağışlar, yardım, hibe ve krediler, bütçeye bu amaçla konulacak ödenek ve diğer fonlardan Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenecek miktarda yapılacak aktarımlardan elde edileceği belirtildi. Ek olarak, “Kaynaklar, Afet Yeniden İmar Fonu tarafından yurtiçi ve yurtdışı sermaye ve para piyasalarından ilgili mevzuat kapsamında yer alan izin ve onaylar aranmaksızın, kurum ve kuruluşlarının mevzuatındaki her türlü kısıtlamalardan muaf tutularak sağlanan finansman ve kaynaklardan, para ve sermaye piyasaları dışında diğer yöntemlerle sağlanan finansmandan ve diğer gelirlerden oluşacak.” denilerek her türlü kısıtlamadan muaf tutuldu.⁸ İhtiyaç ve mali programı bu şekilde hazırlanan inşa sürecinde idari ve hukuki gereklilikleri aşmak içinse “Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile her türlü yetki (ek istisnai yetkilerle de genişletilebilecek şekilde) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na verilerek şehircilik ve planlama ilke ve esaslarının tamamı, mülkiyet hakları ve mevzuat hükümleri askıya alındı.⁹

Tamamlanan yetkilerin ardından başlayan ihale sürecini gazeteci Çiğdem Toker köşesinde yayın-

lamaya devam ederken TOKİ'nin yalnızca deprem bölgesinde mahalleleri ve kırsalı içeren yapım ihalelerinin sayısının 66'ya, toplam bedelin ise 60,7 Milyar TL'ye ulaştığını 15 Mart 2023 tarihli yazısında aktardı.¹⁰ Ancak il merkezleri için yapılan ve ÇŞİD Bakanlığı tarafından yürütülen ihalelerin sayısı ve bedelleri hakkında henüz elimizde bütünlüklü bir veri yok. Bu konuda eldeki tek kaynak, ANKA Haber Ajansı'ndan Sinan Tartanoğlu ve Mahir Bağış'ın hazırladığı 27 Şubat 2023 tarihli haber.¹¹ Bakanlığın, TOKİ'nin ve Gayrimenkul Yatırımcıları Derneği (GYODER)'nin logolarının yer aldığı "Afet Bölgesi Tasarım Alanları Rehberi: İl Ölçeği" başlıklı rehber görsellerinden yola çıkılarak hazırlanan haberde, illerde yapılacak konut sayıları ve yapacak müteahhit ve proje müellifi/mimarlık firmalarının isimleri yer alıyor (Şekil 1). Haberin içeriğinde öne çıkarılan yüklenici firmalara ek olarak kamuoyunca daha az tanınan mimarlık firmalarına odaklanıp listedeki şirketlerin geçmişte gerçekleştirdiği projelere göz attım.¹²

Öncelikle şirketlerin kendi resmi sitelerinden erişilebilen projelerini süzgecimden geçirerek yalnızca ilgi çekici bulduğum noktalara değineceğimi belirtmem gerekir. Derinlemesine yapılacak bir araştırmada çok daha fazla veriye ve ardında saklı birçok ilişkiye de ulaşılabilir. Adıyaman'da onlarca insana mezar olan Isias Otel hakkındaki araştırmada ortaya çıkanlara bakarak öngörebiliriz.¹³ Ancak başta da bahsettiğim gibi henüz bu düzeyde bir araştırma yapmaya hazır değilim. O nedenle adım adım haberdeki firmaların geçmiş projelerini inceleyeceğim.

Kahramanmaraş

Kahramanmaraş'ta il genelinde 4 milyon 9 bin metrekarelik alanda 17.250 konut yapılacağı belirtilmektedir. 5 ayrı proje alanından, **Afşin İlçesinde** 167.000 metrekarede 750 konut, **Türkoğlu**

Şekil 1. Rehber kapak görseli, Sinan Tartanoğlu, Mahir Bağış, ANKA Haber. (<https://l24.im/6nlbjw7>)

İlçesinde ise 400.000 metrekarede 2000 konut yapımı için yüklenici Kalyon olarak not edilmiştir. **Kalyon Holding**'in adı dünyada en çok kamu ihalesi alan şirketler listesinde ilk beşte yer alması ile hafızalarda bir yere sahip. Özellikle İstanbul'da kent mücadelelerine çokça konu olan İstanbul Havalimanı ve Kuzey Marmara Otoyolu gibi mega-projeleri yürüten holding Marmaray, İstanbul Finans Merkezi Ziraat Kuleleri, Ankara Başkent Emlak Konutları gibi işvereni kamu olan, meslek örgütleri tarafından yargıya taşınmış ve İstanbul'da kuzey ormanları başta olmak üzere doğal alanların geri dönüşü olmayan tahribine yol açan çok sayıda projenin sahibidir. Kuruluşundan bu yana şirket hacmindeki artışın kamu projeleri eliyle olması, iktidar ile kurulan patronaj ilişkileri, deprem sonrasında dahi adının doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından övgüyle anılması ve inşaatla dayalı sermayenin simge odaklarından biri olması nedeniyle seçim sürecinde siyasetin de gündeminde yer alan şirketlerin başında gelmektedir.¹⁴

Yüklenici olarak Kalyon İnşaat'ın seçildiği Afşin'de müellifliği üstlenecek **İki Design Group** firmasına baktığımızda ise Kalyon ile ortak projeleri dikkat çekmektedir. Kalyon Holding'in gayrimenkul sektöründeki ilk yatırımı olarak tanıtılan Nevbahar Üsküdar projesinin¹⁵ ve Levent'te Kalyon Ofis binasının müellifi olan ofisin, depreme dayanıksız olduğu gerekçesiyle İstanbul'da kentin merkezi noktalarında kentsel dönüşüm alanı ilan edilen Fikirtepe, Seyrantepe, Cendere Vadisi, Gayrettepe, Maslak Ayazağa ve daha pek çok noktada çok katlı lüks konut, karma kullanım ve alışveriş merkezi projeleri bulunmaktadır. Bu projeler, özellikle kentsel dönüşüm uygulamalarına açılan davalar nedeniyle depremin ardından hedef haline getirilen meslek örgütlerinin esasında kentsel dönüşümü kent merkezlerini, ekolojik eşikleri, vadileri, 2B arazilerini yapılaşmaya açıp özelleştirerek lüks konut, rezidans ve AVM yapmak için uygulandığı durumlarda yargıya taşındığını görmek açısından önemli örneklerdir (Şekil 2).

Türkoğlu'ndaki 2000 konut projesinin müellifi olarak görülen **ABOUTBLANK** mimarlık ofisinin web sitesi incelendiğinde ise genellikle yarışma projeleri yaptıkları ve çok sayıda ödül kazandıkları görülmektedir. Ödüle layık görülmesine rağmen beklemede olan veya uygulanmayan projeleri bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm ve lüks konut projelerinden çok kentsel tasarım, masterplan ve kamusal alan projelerinin ağırlıkta olduğu kataloglarında grafik anlatımın etkili kullanıldığı görülmektedir. Bu durumun da etkisiyle Kartal'da

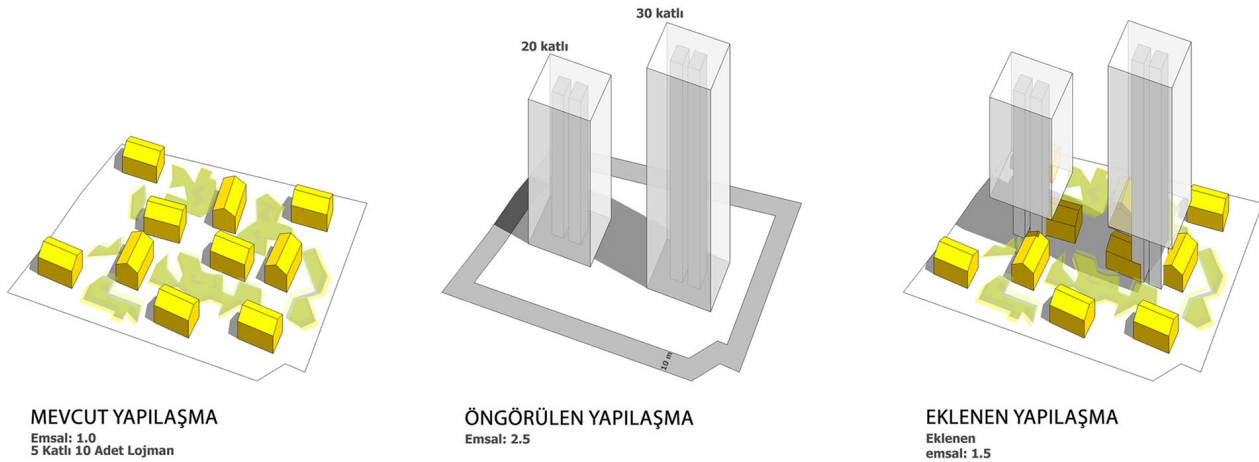
Şekil 2. İki Design Group Projeleri, soldan sağa. 1. Vadi Kuru Projesi, Ayazağa, Maslak. 2. Gayrettepe Kentsel Dönüşüm Projesi. 3. Fikirtepe Karma Kullanım Projesi. 4. Our Valley, Cendere Vadisi. 5. Vadi İstanbul, Cendere Vadisi. 6. Vadi Park Seyrantepe Karma Kullanım Projesi. (Görseller İki Design Group resmi web sitesinden [<https://www.ikidg.com/>] alınmış ve yazar tarafından birleştirilmiştir.)

gerçekleştirilen ve emsali 1.0'den 2.5'a çıkan bir kentsel dönüşüm projesinde yaşanan değişim ofisin tanıtım görsellerinde net şekilde ifade edilmiştir. İmar durumundaki değişim ve alanda mevcutta 100 kullanıcı varken işverenin 400 konut içeren 20 ve 30 katlı iki kule talep ettiği açıklıkla belirtilmektedir.¹⁶ Diğer pek çok örnekte görülen, projeye reklam dili ile övgüler dizen yaklaşım yerine bu açıklığın tercih edilmesi esasında meslek alanının etik açıdan, işverenin yatırım perspektifi, imar durumunu veren kamu idarelerinin yaklaşımı ve kullanıcının talepleri arasında sıkıştığı konuma dair eleştirel bir tutum olarak okunabilir (Şekil 3).

Kahramanmaraş'ta **Elbistan İlçesinde** 540.000 metrekarelik doğu proje alanında 2500 konut için yüklenici NKY, müellif Mental Design ve Merkez (Onikişubat) Önsen proje alanında 2 milyon metrekare üzerinde 10.000 adet konut için yüklenici ve müellif olarak NKY firması belirlenmiş görünmektedir. NKY adlı mimarlık ofisi 1980'de mimar

Necdet Kırhan Yazıcı tarafından Trabzon'da kurulduktan sonra 1991'de **NKY Architects&Engineers** ismiyle şirketleşir, 2007 yılında ise merkezini Ankara'ya taşır. Şu an şirketin Türkiye dahil yedi ülkede 800 mimar ve mühendis çalışanı bulunduğu belirtilmektedir.¹⁷ Özellikle sağlık yapıları alanına odaklanan ve bu kapsamda yurt dışında çok sayıda kentte hastane ve sağlık yapılarını inceleme ve raporlama çalışması yürüttüklerini söyleyen şirketin şu anki CEO'su Birhan Emre Yazıcı röportajında Türkiye'de şehir hastanelerinin yapımı sürecine ilişkin şu sözleri sarf etmiştir:

"Almanya, İspanya, İngiltere'de Kamu Özel İş Birliği (PPP) modelini inceledik. Bu çabalarımız NKY olarak bizi, sağlık yapıları ve yatırımları konusunda "kural koyan" bir konuma ulaştırdı. Türkiye'de şehir hastaneleri kuruluş projelerinde görev aldık. Standartların ve konsept projelerin hazırlığında büyük çabalarımız söz konusu oldu. Ancak yine de o yıllarda piyasası

Şekil 3. Aboutblank, Royal Garden Kartal Projesi, ABOUTBLANK Ofisinin resmi web sitesinden alınmıştır. (<https://www.aboutblank.cc/Projects/Royal-Garden-Kartal/>)

olmayan bir alanda bizi boşuna uğraşan çılgınlar olarak görmeleri hoş bir animamızdır.”¹⁸

Bu uğraşlar sonrası Türkiye’de *piyasayı oluşturan* firmanın Mersin, Kayseri, Gaziantep, Adana, Başakşehir, Bilkent ve Etlik Şehir Hastaneleri başta olmak üzere çok sayıda sağlık yapısı ve kampüsünün projelerini hazırladığı ve yönettiği görülmektedir. Yap-İşlet-Devret modeli olarak da bilinen, şehir hastanelerinde ise yap-kirala, işlet-devret şeklinde gerçekleştirilen bu uygulamada sağlık hizmeti verilen mekanlardan çok ticari birimler ön plandadır. Zira kamu özel ortaklığı modelini hükümetlere öneren danışmanlık şirketleri dahi “asıl paranın hizmetlerde ve ticari alanların işletilmesinde” olduğunu söylemektedir. 25 yıllık kira hizmet bedelleri ile hazineye getirdiği ağır yükün yanında geleceği de ipotek altına alan bu yöntem nedeniyle Sağlık Bakanlığı’nın bütçesinin yaklaşık dörtte üçünün bu hastanelere verilen garantilere harcandığı bilinmektedir.¹⁹ Dolayısıyla, NKY aracılığıyla bu yöntemin ülkemize getirilmesinin arkasındaki temel motivasyonun toplumsal sağlık hizmetlerinin mekânsal niteliğini artırmak yönünde olmadığı aşikardır.²⁰

Eğitim kampüsleri ve havaalanı projeleri de bulunduğu görülen firmanın proje kataloğunda konut ya da kentsel dönüşüm projeleri ise yer almamaktadır. Ancak özellikle deprem konusunda, Bangladeş’in Dhaka kentinde, işvereni Bangladeş Hükümeti olan ve Dünya Bankası desteğiyle yürütülen “Urban Resilience Project” kapsamında depreme daha dayanıklı bir kent amacıyla 2018 yılında başlayarak 4000 kamu yapısının değerlendirme ve yatırım planlarını hazırladığı, ayrıca çevresel ve sosyal etki değerlendirmesi ve jeoteknik incelemeler (mikrobölgeleme) gerçekleştirdiği görülmektedir.²¹ Sitesinde, son altı yıldır Hizmet İhracatçıları Birliği tarafından Teknik Müşavirlik ve Kontrolörlük Hizmetleri Birincisi, “European Property Awards” 2022 Mimarlık Kategorisinde Ödül Sahibi olduğu belirtilirken “Dünyanın En Büyük 225 Uluslararası Tasarım Firması” listesinde ilk 100’e girdiği için Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ödüllendirildiği görülmektedir²² (Şekil 4).

NKY ile Elbistan’da müellif olarak ortak çalışacak **Mental Design Works** firmasının resmi sitesine bakıldığında ise çok sayıda lüks çok katlı konut ve karma kullanım projesinin yer aldığı görülmektedir. Bir kısmı konsept olarak hazırlanmış ancak uygulamaya geçmeyen projeler olarak kalmıştır. Uygulananlar arasında ise İstanbul’da Levent Büyükdere Caddesi’nde kentsel dönüşüm çerçevesinde

Şekil 4. “NKY, Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından 2020 ve 2021 yıllarında ‘Dünyanın En Büyük 225 Uluslararası Tasarım Firması’ listesinde yer aldığı için ödüllendirildi.” (<https://nky.com.tr/nky-award/>)

ele alınan bölgede Greenox Residence yapısı yeşil cephe, yağmur suyu toplama, akıllı sulama, enerji tasarrufu hususlarının çalışıldığı yüksek katlı lüks konut projesi olarak dikkat çekmektedir (Şekil 5).

Kahramanmaraş’ta son olarak **Pazarcık İlçesi İncirli’de 862.000 metrekare proje alanında 2000 konut** için yüklenici olarak Galataport İstanbul’un inşaat işlerini de üstlenmiş olan ve sitesinde Türkiye, Rusya, İngiltere ve ABD olmak üzere 4 ülkede 10 milyon metrekarenin üzerinde proje ile uluslararası alanda en çok iş yapan 80 müteahhitten biri olduğu belirtilen **Ant Yapı** belirlenmiştir. Müellif, **MKN Mimarlık**’ın ise 2016 yılında kurulduğu ve proje kataloğunun bir kısmının Ant Yapı’nın işveren olduğu Antwell Life Care Residence, Antteras Nev, Antteras gibi lüks konut ve villa projelerinden oluştuğu görülmektedir.²³ Dolayısıyla deprem bölgesinde de yapılan eşleştirmenin tesadüf olmadığı, mimarlık ofislerine yeni inşa düzeninde düşen alt taşeron rolünün yeniden üretildiği anlaşılmaktadır.

Malatya

Malatya’ya gelindiğinde toplam 8 milyon 600 bin metrekarelik üç proje alanında 30.000 konut projesi planlandığı görülmektedir. Bunlardan ilki **Battalgazi İlçesinde 3 milyon metrekarelik Çamurlu proje alanında 15.000 konut** olarak belirtilmiş ve yürütücülüğü DOME, müellifliği ise DOME ve Cross Works işbirliğine verilmiştir. **DOME + Partners**’ın İstanbul merkezli bir mimarlık ofisi olarak 1997 yılında kurulduğu görülmekte, adının açılımı olan “Doğal Mekan Mimarlık” ile de paralel olarak çevreye duyarlı yeşil yapılar ve doğa ile uyumlu mekanlar üretmeyi tasarım felsefesi olarak edindikleri belirtilmektedir. Buna karşın, çoğunluğu İstanbul’da olmak üzere karma kullanımlı rezidans, ofis, AVM kapsamı içeren yüksek yoğunluklu ve lüks yapılar proje kataloglarının büyük kısmını oluşturmaktadır. Özellikle 2000’lerin ilk on yılında yüksek katlı yapılaşmanın simgesi halini alan Ataşehir’de bu

Şekil 5. Mental Design Works Projeleri, soldan sağa. 1. Greenox Projesi, Levent. 2. Sur Mirage, Güneşli. 3. Sur Yapı Tempo City, Kağıthane. (Görseller Mental Design Works resmi web sitesinden [<http://www.mentaldesignworks.com/>] alınmış ve yazar tarafından birleştirilmiştir.)

yıllarda yapılan Metropol İstanbul, Varyap Meridian, Ataşehir Modern gibi projelerin müellifi oldukları görülmektedir. Ek olarak yine Ataşehir’de yükselen İstanbul Finans Merkezi’nde (IFM) Sermaye Piyasası Kurulu binasının (SPK Headquarters) da müellifi olduğu görülen ofis, Metropol İstanbul projesini bu kapsamda aşağıdaki sözlerle tanıtmaktadır:

“Metropol İstanbul, İstanbul Finans Merkezi’nin hemen yanında konuşlanmış prestijli bir karma kullanım projesidir. Yapı, mağaza ve ofislerin, toplantı salonlarının, yemek ve otopark imkanlarının bulunduğu bir podyum üzerinde yükselen üç gökdeleninden oluşmaktadır. [...] Göze çarpan özelliklerinden biri de podyum ortasında 400 m boyunca uzanan alışveriş bölgesidir. Bu bölge defile podyumu gibi, moda için uygun olarak tasarlanmış olup lüks markalara doğrudan erişim sağlamaktadır.”²⁴ (Şekil 6)

“Sürdürülebilir”, “doğa ile uyumlu”, “yeşil bina” gibi trendlerin gerçeklikte neye tekabül ettiğinin açıkça görünmesini sağlayan bu örnekler, mimarlık pratiğinin esasında burjuvazinin ihtiyaçlarını karşılamak için üretildiğini fakat bununla kalmayıp bu tüketim mekanlarını ilgi çekici kılmayı, söylem düzeyinde de *yaratıcılığı* kullanarak özendirme-

yi de görev edindiğini göstermektedir. Mimarlık mesleği pazar mekanizmasının içine her yanılla dahil edilmektedir.

Dome+Partners ofisi ile birlikte çalışacak **Cross Works (XW)** firması ise Londra’da mimar ve şehir plancısı Hakan Ağca tarafından kurulan uluslararası bir mimarlık ve tasarım ofisi olarak görülmektedir. Resmi web sitesinden ofisin projelerine erişmek mümkün olmamakla birlikte 6 Şubat’ta yaşanan depremler sonrası Ağca’nın bölgede yapılacak projeler için doğrudan Türkiye’den, hükümet ve GYODER tarafından davet edildiği belirtilmekte ve konu hakkındaki röportajları paylaşılmaktadır.²⁵ Bloomberg HT’ye verdiği röportajında depremin etkilediği illerde arazi ve yer görme gezileri yaparak yirminin üzerinde alanı belirlediklerini ve hepsi için ortak bir masterplan çalışmasına başladıklarını belirten Ağca, yaptıkları analizler ile *sürdürülebilir* bir plan çerçevesinde iyi ve hızlı bir süreç işleteceklerini aktarmaktadır.²⁶ Benzer şekilde TRT’de “10 şehir için yeni projeler ünlü mimarlar eşliğinde hazırlanmaya başladı” başlığıyla yayınlanan röportajda da devlet tarafından seçilen arsaların çok iyi arsalar olduğunu ve öylesine seçilmediğini, kendi analizlerini yaptıklarını, birkaç alan için masterplan önerilerini ÇŞİD Bakanı’na

sunduklarını ve bu kadar hızlı bir şekilde bu işe girdiği için Türkiye ile gurur duyduğunu belirtmektedir.²⁷ Konu hakkında birçok uzman, mimarlık ve planlama okulları, ilgili meslek örgütleri ısrarla kısa ve orta vadeli adımlar atılmadan kalıcı yaşam alanlarının oluşturulması gibi uzun vadeye yayılması gereken bir hususun gündeme alınması gerektiğini anlatırken, bu ölçekte bir yıkımın ardından ancak bölgesel kalkınma planları ile kentlerin ayağa kaldırılması gerektiğini, tek konunun konut üretimi değil bütün bir yaşamı, kentsel sistematigi yeniden kurgulamak ve işler hale getirmek olduğunu aktarırken bu denli kısa bir sürede hangi analizlerin yapılarak plan önerisi geliştirildiği muğlaktır. Ancak burada öne çıkarılan zaten bilimsel arka plan ya da kamusal faydadan ziyade ünlü mimar mitinin yeniden üretimini, uluslararası aktörlerin de dahlini sağlamış olmaktadır.

Nitekim kendi ekibi ile Cross Works'ü kurmadan önce İngiltere'nin mimarlık firmalarından Benoy'da çalışırken kapitalizmin yeni deney alanları olarak gördüğü mega faaliyetlerden; Özbekistan'da "Tashkent Yenişehir", Suudi Arabistan'da masterplanlar, Cardiff Kent Merkezi gibi projelerde yer alan Ağca, Türkiye'de ise Kanal İstanbul çevresindeki "Yeni Şehir" projesinin planını çizen ekibin proje yöneticisi olarak şunları aktarmaktadır:

"Daha önce dünya çapında bir Amerikan şirketi olan HOK'de çalışıyordum. Bu projeyi Buro

Happold mühendislik şirketiyle beraber kazanmıştık. Proje yöneticisi ve baş tasarımcısı olarak üç yıl uğraştım. Projenin Türk mimara çizdirilmiş olması önemliydi bence. O bölgenin şartları, Türk kültürüne ve arazinin doğasına uygun bir plan çizilmesi için önemliydi. Kanal İstanbul tamamlandığında, orada bir milyon nüfuslu yeni bir yerleşim ünitesi oluşturulacak. Plan ona göre şekillendi."²⁸

Ağca'nın Türk mimar olarak ülkesinin ihtiyaçlarını, kültürünü ve doğasını tanıdığı için Kanal İstanbul güzergahında henüz kanal projesi hayata geçmeden imar spekülasyonları ile sahiplerini bulan milyon dolarlık arsalarda planlarını çizdiği bu yeni şehri, İstanbul'un kent ve barınma hakkı mücadelesinde uzun yıllardır aktif rol alan isimlerinden Cihan Uzunçarşılı Baysal ise "teknokrat, ayrımcı, dışlayıcı, denetleyici, elitist ama akıllı şehir" şeklinde tanımlamaktadır.²⁹

Malatya'da ikinci proje alanı ise **Yeşilyurt İlçesi İkizce Mahallesi** olarak belirlenmiş ve 4,5 milyon metrekarede 10.000 konut yapımı için **yürütücülüğü Kuzu Grup'un, müellifliği ise AGM Mühendislik'in** üstleneceği belirtilmiştir. Kuzu Grup yine dev şirket hacmi ve çok sayıda kamu ihalesi alan holding gruplarından olması ile bilinen firmalar arasındadır. Ankara'da, Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin yargıya taşıdığı Kumru Ankara ve Kuzu Effect projelerinin yanı sıra İstanbul'da

Şekil 6. DOME+Partners Projeleri, soldan sağa. 1. Metropol İstanbul. 2. Ataşehir Modern. 3. Varyap Meridian. 4. SPK HQ IFM. 5. İstanbul Finans Merkezi. (Görseller DOME+Partners resmi web sitesinden [<https://dome.ws/TR/Projects/Tumu/0/1/0/0/0/0/1/>] alınmış, yazar tarafından birleştirilmiştir.)

da Sea Pearl Ataköy, Spradon Vadi Evleri gibi lüks konut ve karma kullanımlı, yüksek yoğunluklu projeleri bulunmaktadır. Bunun yanında özellikle çok sayıda taahhüt projeleri, kentsel dönüşüm, çevre ve altyapı düzenleme inşaat işlerini paket olarak aldıkları görülmektedir.³⁰ Gayrimenkul ve taahhüt projelerinin görselleri arasındaki fark dahi Türkiye’de kentleşme ve barınma konusundaki eşitsiz gelişimi görmek açısından muazzam çarpıcılıktır (Şekil 7).

Müellif AGM Mühendislik firmasının web sitesinde ise mimarlık, mühendislik ve müşavirlik hizmeti verdikleri, konut ve ofis yapıları grubuna odaklanıldığında, Kuzu Effect yapısının statik, mekanik ve elektrik projelerini yaptıkları, ayrıca Kuzu Grup’un aldığı TOKİ sosyal konut projelerinin farklı etaplarını üstlendikleri görülmektedir. İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Adana, Balıkesir ve Bingöl’de TOKİ konutlarının mimari, statik, mekanik ve elektrik projelerini gerçekleştirmişlerdir.³¹

Malatya’daki son proje alanı **Doğanşehir İlçesi** olarak belirtilmekte ve *1 milyon 100 bin metrekare üzerinde 5000 konut* yapımı planlanmaktadır. Projenin **yürütücüsü Ege Yapı, müellifi ise Mi’mar Mimarlık** olarak belirlenmiştir. Ege Yapı, 2006 yılında kuruluşunun ardından kısa denebilecek bir sürede iki milyar dolarlık yatırım değerine ulaştığı görülen bir müteahhitlik firmasıdır. Emlak Konut güvencesi ile Tarihi Yarımada’da gerçekleştirdiği Cer İstanbul ve Cer Loft projeleri, *“1500 yıllık tarihin içinde 150 yıllık tarihi binalarda”* şeklinde tanıtılan loft dairelerden oluşmaktadır.³² Son olarak

geçtiğimiz Ocak ayında, Yönetim Kurulu Başkanı tarafından 2023 yılında İstanbul’da Çekmeköy, Hasköy, Şile ve Bahçeşehir, İzmir’de ise Alsancak, Dikili ve Urla’da toplam yedi projeye başlayacaklarının ve toplam maliyetlerinin yedi milyar lira olacağının açıklandığı görülmektedir.³³ Projelerin bu şekilde sayı ve yatırım maliyetleri ile anılması esasında barınmanın toplumsal bir ihtiyaçtan çıkıp finansallaşmasına, kentsel dönüşümün kent merkezlerinde yatırım yapılacak gayrimenkul üretiminin, devasa kulelerde lüks tüketimin aracı olarak uygulanışına, tarihi, doğal ve kültürel varlıkların pazar mekanizmasına dahil edilmesine dair somut durumu açıklıkla ortaya koymaktadır.

Mi’mar Mimarlık ofisinin ise restorasyon ve eski eser projeleri kapsamında şadırvan ve dini vakıflara ait tekke yapılarının, kişiye özgü villa/konut yapılarının ve mütevellî heyetinde Bilal Erdoğan’ın da yer aldığı İlim Yayma Vakfı tarafından kurulan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nin çeşitli eğitim yapılarının mimari proje müellifi olduğu görülmektedir.³⁴ Kentsel dönüşüm ya da yüksek katlı lüks konut projeleri bulunmadığı görülen ofisin yarışma projeleri ile kazandığı çeşitli ödülleri de bulunmaktadır.³⁵ Ancak erişim tarihinde, web sitesinde bulunan her projenin açıklamasında aynı metin ve bilgiler yer aldığı için sitenin güncelliği konusunda şüphe oluşmaktadır.

Hatay, Osmaniye, Adana

Hatay, Osmaniye ve Adana illerine gelindiğinde, proje alanı büyüklükleri artmasına rağmen Kahramanmaraş ve Malatya gibi doğrudan yürütücü ve

Şekil 7. Kuzu Grup Projeleri, sol üst: Sea Pearl Ataköy, sol alt: Kuzu Effect. (Görseller Kuzu Grup’un resmi sitesinden [<http://www.kuzugrup.com/>] alınmış ve yazar tarafından birleştirilmiştir.)

müellif ayrımına rastlanmamaktadır. Bunun yerine belirlenen bölgelerin doğrudan yüklenici firmalara atandığı ve çoğunlukla işlerin paket olarak bu şirketler tarafından yürütüleceği anlaşılmaktadır. O nedenle burada adı geçen müteahhit firmalara yazı içerisinde tekrara düşmemek, kaynak olarak başvurduğum haberde de yer almaları ve mevcut projeleri ile kamuoyunda halihazırda bilinir/tahmin edilir olmaları nedeniyle ayrıca değinilmeyecek, bu üç ilde müellif olarak belirtilen tek mimarlık ofisine kısaca göz atılacaktır.

- Depremde en ağır hasar alan kentlerin başında gelen **Hatay**'da *il genelinde 9 milyon 417 bin metrekarelik alan üzerinde 31.000 konut* üretileceği belirtilmektedir. Bunların 27.000'i **Antakya**'da toplam 8 milyon 617 bin metrekarelik 10 ayrı proje alanında olacak şekilde **Kalyon, NEF, Tahincioğlu ve Optimal** şirketleri tarafından yürütülecek ve kimi alanlarda hem yüklenici hem de müellif olarak çalışacakları anlaşılmaktadır.

Belen proje alanında, *200 bin metrekarede üretilecek 1000 konut* için yürütücü yine **Tahincioğlu**, müellif ise **Kayabay Mimarlık** olarak belirtilmiştir. Kayabay Mimarlık'ın diğer ofisler ile karşılaştırıldığında ölçeğinin hem çalışan sayısı açısından hem de uygulanan proje metrekareleri açısından daha küçük olduğu görülmektedir. Kentsel dönüşüm, konut projelerine rastlanmazken daha çok ofis tipi projeleri bulunan büronun, İstanbul Havalimanı'nda lobi, ARFF binası, canopy gibi çeşitli kısımların müellifliğini ve işvereni Kalyon İnşaat olan Nevbahar Konutlarının satış ofisi ve cami restorasyonu gibi projeleri üstlendiği görülmektedir.³⁶

Hatay **Samandağ**'da Mağaracık proje alanına gelindiğinde ise *600 bin metrekare üzerinde 3000 konutun Kalyon İnşaat* tarafından yapılacağı belirtilmektedir.

- **Osmaniye**'de merkez proje alanında toplam *bir milyon metrekarede 5000 konutun* yapımının **Ege Yapı**'ya verildiği görülmektedir.
- **Adana**'da ise Çukurova proje alanında *400 bin metrekare üzerinde 2000 yeni konutun* hem yüklenicisi hem de müellifi olarak **Optimal PMO** görevlendirilmiştir.³⁷

Değerlendirme ve Tartışma

Depremi yaşadığı illerde yeniden inşa ihalelerinin verildiği şirketlerin geçmiş projelerine göz

atarak arka arkaya sıralanan örnekler, sermaye birikiminin tarihsel coğrafyasının oluşumundaki karmaşık mekanizmaya işaret etmektedir. Tekil bir sonuca varmaktan çok bir süreci göstermeyi hedefleyen bu yazı, kapitalist kentleşme koşullarında hiçbir afetin, mücbir sebebin ya da -kelimenin tam anlamıyla- yerin yerinden oynamasının dahi hız kesmek için sebep olamayacağını üretim rejiminin kendisine bütünlüklü şekilde bakarak kavramaktadır. Türkiye'de ekonomi politikasını yapıyı çevre ve inşaat üretimine dayandıran ve kapitalist sermaye sınıfını da bu yöntemle geliştiren AKP iktidarı döneminde, incelenen örneklerin tamamının son yirmi yıla ait projeler olmasının, şirketlerin birçoğunun kuruluşunun ya da proje hacimlerindeki devasa büyümelerin 2000 sonrasına denk düşmesinin ve deprem sonrası "yeni den inşa" için yine bu *deneyime* ve yöntemlere başvurulmasının tesadüf olmadığını bütüne işaret ederek göstermektedir.

Yalnız Türkiye'ye has olmayan, mekânsal genişlemenin sermaye açısından taşıdığı can alıcı işlev nedeniyle her coğrafyada üretilen ve toplumsal adaletsizliğe, yoksulluğa, hatta ölümcül yıkımlara yol açan bu yöntemlerin hiçbir elbette yeni değildir. Öyle ki sermayenin ayakta kalmasının, Marx'ın deyişiyle "öz-korumasının bir koşulu olarak şiddetli yıkımı, ona gitme ve daha yüksek bir toplumsal üretim aşamasına yer açma tavsiyesinin verildiği en çarpıcı biçimdir."³⁸ Mevcut olanın yerine daha ileri bir üretimi koymanın koşulu var olanın ötesinden geçer. Ancak kapitalist sistemde ilerlemenin kelime anlamı insanca yaşam koşullarında ya da toplumsal refahtaki iyileşme değil, artı değer, kar oranında, sermaye birikimindeki artıştır ve "sermayenin birikimi, her zaman, son derece coğrafi bir mesele olmuştur."³⁹ İncelenen projeler, sermaye birikiminin sağlanması için bu coğrafi meselenin, mekânsal yeniden düzenlemenin ve eşitsiz gelişimin nasıl vücut bulduğuna ilişkin önemli temsillerdir. Mega projelerden kentsel dönüşüm uygulamalarına, şehir hastanelerinden Kanal İstanbul'a dek uzanan örnekler, yıkımın yaşandığı kentlerin geleceği için kurulan tahayyüllerin de nereye varacağına, hangi sınıfa hizmet edeceğine dair çıkarım yapmayı kolaylaştırmaktadır.

Sıralanan örnekler aynı zamanda kapitalist kentleşmenin Türkiye'ye özgü ilişki çerçevesine dair de önemli veriler sunmaktadır. Devletin rolünden bağımsız düşünilemeyecek bu üretim mekanizmasında, kurumsal organları ve iştirakleri aracılığıyla kamunun kurduğu sistem iktidar ve sermaye ilişkisinin özgün bir formuna işaret etmektedir. Bu

organların en belirgini ve görece özerk bir yapıya sahip olan TOKİ'yi inceleyen çalışmasında Havva Ezgi Doğru, sermayedarlarla kurulan ilişkinin iktidar partisine yakınlıkları ya da sermayedarların devletle kurduğu kayırmacı ekonominin ötesinde olduğuna dikkat çeker.⁴⁰ Nitekim incelediğimiz örneklerin bir kısmında siyasal erk ile yakınlık ya da patronaj ilişkileri görünür olsa dahi tamamı bu durumla açıklanamayacaktır. Devletin özellikle konut üretiminde aktif olan ancak giderek yapı üretiminde genişleyen bir rol de üstlenen aygıtları, özel sektör gibi çalışan bir yapıya bürünmüşler ve zarar etmemek için de ürettiklerini çalışan sınıfları borçlandırarak satmak koşuluna bağlamışlardır. Sermaye birikiminin temel çelişkisi ile karşı karşıya kalan bu kurumların -esas kuruluş amacı olan- karlı olmayan alanlarda da üretimi sürdürebilmesi için devlet avantajları devreye sokularak gerekli kanunlar, kanun hükmünde kararname, torba yasalar veya yönetmelikler ile piyasada düzenleyici ve hakim konuma ulaşması sağlanmıştır.⁴¹ Dolayısıyla incelenen firmaların birçoğunun şirket hacimlerindeki genişlemelerin veya büyük ölçekli projelerinin kamu ihaleleri ile ortaya çıkması tesadüfi değildir.

Bugün deprem sonrasında kamunun çadır ve konteyner organizasyonunda gecikirken kalıcı konut üretiminde olmaması gereken bir hızda hareket etmesinin arkasında bu mekanizma yatmaktadır. Örneğin, ÇŞİD Bakanlığı ile TOKİ'nin kendi arasında kent merkezleri ile mahalleleri ve kırsal paylaşması biriktirdikleri ilişkinin ürünüdür. 700'den fazla alt yüklenicisi ile TOKİ, özellikle yerelde en güçlü konut üreticisi konumundadır. Küçük ve orta ölçekli müteahhitler, mimarlık ve inşaat firmaları ve bu sektöre bağlı diğer alt sektörler TOKİ'nin havuzundadır. Nitekim buna paralel olarak "yeniden inşa" sürecinde TOKİ'nin yaptığı ihaleleri alan firmaların yerel ve orta ölçekli oldukları görülmektedir. Öte yandan Bakanlığın ise başta masterplan çalışmaları olmak üzere büyük ölçekli inşa faaliyetini üstlenmesi ve uluslararası piyasalarda iş yapan, "işim yapmış", yeri geldiğinde GYODER aracılığıyla Foster&Partners gibi dünyaca ünlü firmaları devreye sokması ise mega projelerden, köprü, yol, havaalanı, şehir hastanesi, kanal gibi yatırımlardan elde ettiği portföye dayanmaktadır.⁴² Dolayısıyla deprem anında arama-kurtarma, ilk yardım, sosyal hizmet gibi bulunması gereken tüm kamu refleksleri çökmüşken, imar fonu, konut ihaleleri ya da yeniden inşa sözlerinin ezbere şekilde sarf edilmesi ve yalnız bu konularda hızla harekete geçilmesi doğrudan bu durumun sonucudur. Kamunun esas deneyimi artık

toplumsal hizmet alanından çok sermaye birikim sürecindedir. Mimarlığın toplumsal sorumluluğu ise zaten masada dahi değildir.

Tüm bu koşullarda, geçmiş yöntemlerin aynısı uygulanarak -üstelik mevcut kurallar dahi kararname yoluyla ortadan kaldırılmışken- gelecekte yepyeni bir sonucun, toplumcu ve sağlıklı bir kentleşmenin ortaya çıkması beklenemez. Sermayenin hammadde arayışı ve kullandığı kaynağı bitirene dek kuruluşuna ilişkin; "kapitalist tarımdaki her ilerleme" der Marx, "sadece işçiyi soyma sanatında bir ilerlemeden ibaret olmayıp, aynı zamanda toprağı soyma sanatında da bir ilerlemedir; belirli bir zaman aralığı için toprağın verimliliğinin yükseltilmesinde kaydedilen her ilerleme, aynı zamanda, bu verimliliğin sürekli kaynaklarının mahvedilmesi yolunda da bir ilerlemedir."⁴³ Bu durum kapitalist kentleşme açısından da birebir geçerlidir. Yeniden inşa sürecinde, tecrübesine oldukça güvenen ve bir yıl içerisinde bu süreci tamamlayacağını iddia eden yöneticilerin ve bunu projelendiren meslek profesyonellerinin bu süreci hızlandırmak -dolayısıyla verimi artırmak- için kaydedeceği her ilerleme son tahlilde topraktan ve toplumdan çalacak, kentsel ve doğal varlıkların tahribine ve yeni krizlere yol açacaktır.

* Bu yazı hakkında fikir ve önerilerini paylaşan Prof. Dr. Güven Arif Sargın'a teşekkür ederim.

DİPNOTLAR

¹ "Bahçeli'den sel sonrası paylaşım", BirGün, Erişim: 10 Nisan 2023. <https://www.birgun.net/haber/bahceli-den-sel-sonrasi-paylasim-hicbir-felaket-tarihi-yu-ruyusumuzu-sekteye-ugratamayacak-424898>.

² Neil Smith, *Eşitsiz Gelişim: Doğa, Sermaye ve Mekanın Üretimi*, çev. Esin Soğancılar, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017, 66.

³ A.g.e., 138.

⁴ Özgür Alantor, "Sel felaketi yaşayan Bozkurt, 6 ayda şantiyeye döndü," *Anadolu Ajansı*, 11 Şubat 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/sel-felaketi-yasayan-bozkurt-6-ayda-santiyeye-dondu/2499778>.

⁵ Bkz. "Deprem sonrası çimento hisseleri yükseldi", Cumhuriyet, Erişim: 10 Nisan 2023 <https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/deprem-sonrasi-cimento-hisseleri-yukseldi-2048749>. Ayrıca, Eczacıbaşı şirketinin patronlarından Faruk Eczacıbaşı'nın deprem sonrası, İstanbul için önerdiği tahvil projesi için bkz. Faruk Eczacıbaşı, "Deprem ve Sonrası: Sosyal Etki Tahvilleri", *Yetkin Report*, 2 Mart 2023, <https://>

yetkinreport.com/2023/03/02/deprem-ve-sonrasi-sosyal-etki-tahvilleri/? Koç Holding'e ait Yapı Kredi Bankası'nın çalışanı Efe Demir'in deprem sonrası bankanın kazanç politikalarını açıklayan ve gördüğü baskı ve mobbing nedeniyle intiharına giden süreci özetleyen mektubu için bkz. "Hayatına son veren Yapı Kredi çalışanı Efe Demir'in mektubu: Kral çıplak diyorum", Evrensel, Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.evrensel.net/haber/485236/hayatina-son-veren-yapi-kredi-calisan-efe-demirin-mektubu-kral-ciplak-diyorum>.

⁶ Neil Smith, 2017, 94.

⁷ "Bakan Kurum: 1 yıl içerisinde 319 bin konut yapacağız ve toplamda 650 bin konutun yapımını sürdüreceğiz," Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı resmi web sitesi, Erişim: 10 Nisan 2023, <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-1-yil-icerisinde-319-bin-konut-yapacagiz-ve-toplamda-650-bin-konutun-yapimini-surdurecegiz-bakanlik-faaliyetleri-38492>.

⁸ "Erdoğan'ın duyurduğu Afet Yeniden İmar Fonu'nun detayları belli oldu," Dünya, Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.dunya.com/ekonomi/erdoganin-duyurdugu-afet-yeniden-imar-fonunun-detaylari-belli-oldu-haberi-687065>.

⁹ 24 Şubat 2023 tarihli Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230224-9.pdf>. Bakanlığa verilen yetkilerin kısa bir özeti ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nin konu hakkındaki görüşünde şu şekilde sıralanır: • plan ve imar uygulamalarını beklemeksizin yapım faaliyetlerine başlama • orman alanı ve meraları geçici veya kesin iskan amaçlı kullanıma açma • arsa ve arazilerde cins ve vasıf değişikliği yapma • hazine adına tescil ve tapu tescili yapma • mülkiyet ve imar haklarını aktarma • belirlenen alanlarda takas ve trampa işlemleri yapma • mevcut ruhsatları, tahsisleri ve kira sözleşmelerini iptal etme • devir ve acele kamulaştırma yapma • inşaat yapma, yaptıрма, arsa paylarını belirleme, kat irtifakı ve kat mülkiyetine yönelik işlemleri yapma. Ayrıca kararname tüm bu faaliyetlerin, plan ve imar uygulamaları olmadan ve İmar Kanunu'nda belirtilen plan ve parselasyon işlemlerine ilişkin askı, ilan ve itiraz süreçleri işletilmeksizin gerçekleştirilmesini olanaklı kılmaktadır. Fakülte görüşü için bkz. https://archweb.metu.edu.tr/en/system/files/fakulte_gorusu.pdf

¹⁰ Çiğdem Toker, Deprem İhalelerinde Bölgesel Eşitsizlik, T24, 15 Mart 2023, <https://t24.com.tr/yazarlar/cigdem-toker/deprem-ihalelerinde-bolgesel-esitsizlik,39165>.

¹¹ Sinan Tartanoğlu, Mahir Bağış, Anka depremin vurduğu kentlerde inşa edilecek konutların planlarına ulaştı, Anka Haber, 27 Şubat 2023, <https://ankahaber.net/haber/detay/anka-depremin-vurdugu-kentlerde-insa-edilecek-konutlarin-planlarına-ulaştı-hukume>

te yakın kalyon kuzu grup optimal gibi sirketler 5 kentte 23 milyon 426 bin metrekare alanda 85 bin 250 konut yapacak uzmanlar tepkili 127846.

¹² GYODER'in deprem bölgesine yönelik çalışmaları hakkında gazeteci Mehveş Evin'in köşe yazısında derneğin Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Kalyoncu'nun aynı zamanda Kalyon Holding'in Yönetim Kurulu üyesi olduğu ve 11 ilin masterplanlarının emanet edildiği bu derneğin "gönüllü" çalışmaları ile yurtdışından Foster&Partners başta olmak üzere ünlü tasarım firmalarına daveti, Kentsel Yenileme A.Ş. (KEYM) ile çalışmaların ortaklaştırılması gibi girift ilişki ağı incelenmektedir. Bkz. Mehveş Evin, Deprem konutu inşaatında bir "gönüllü": Kalyoncu Bey, *kısadalga*, 22 Mart 2023, <https://kisadalga.net/yazar/deprem-konutu-insaatinda-bir-gonullu-kalyoncu-bey> 61559.

¹³ Aytek Soner Alpan (@GMunzam), "Bundan sonra Adıyaman'da onlarca insana mezar olan #isisOtel hakkında bulduklarımızı, bana ulaşanları bu tweetin altında paylaşacağım." Tweet zinciri, 10 Şubat 2023, <https://twitter.com/gmunzam/status/1624107403238166529?s=46&t=y4hQFBsBAG7KiHDEgPY3OA>.

¹⁴ Kalyon Holding, Türkiye'de ana muhalefet lideri ve 13. Cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu tarafından seçim sürecinde ana gündem maddelerinden biri haline gelen kamu hazinesinden 418 milyar doların aktarıldığı iddia edilen ve "beşli çete" olarak anılan, çok sayıda kamu ihalesi alması ile ünlenmiş sermaye firmalardan biri olarak gündemdedir.

¹⁵ "Kalyon Holding tecrübesini 'Nevbahar' ile gayrimenkule taşıyor," Kalyon Holding resmi web sitesi, <https://kalyonholding.com/media/kalyon-holding-tecrubesi-nevbahar-ile-gayrimenkule-tasiyor>, Erişim: 10 Nisan 2023.

¹⁶ Royal Garden Kartal, Aboutblank resmi web sitesi, <https://www.aboutblank.cc/Projects/Royal-Garden-Kartal>, Erişim: 10 Nisan 2023.

¹⁷ "Trabzon'dan yola çıkan NKY'nin 7 ülkede 800 çalışanı var", İnşaat Dünyası Özel Dosyalar, 16 Ağustos 2022, Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.insaatdunyasi.com.tr/bolumler/ozel-dosyalar/trabzondan-yola-cikan-nkynin-7-ulkede-800-calisan-var/>.

¹⁸ A.g.e.

¹⁹ TTB Şehir Hastaneleri İzleme Grubu, Şehir Hastanelerinde Hayaller Neden Satıldı? Sağlık Bakanlığı Açıklamalıdır!, Türk Tabipler Birliği resmi web sitesi, 29 Haziran 2021, <https://www.ttb.org.tr/kollar/sehirhastaneleri/haber-goster.php?Guid=fee826b4-d8a4-11eb-9450-8a9f7b8c4cda>.

²⁰ Çiğdem Toker, *Şehir Hastaneleri Milletın Cebinden Kamu-Özel İşbirliği*, 2023, Tekin Yayınevi.

²¹ A.g.e. <https://nky.com.tr/news/>

²² MKN Mimarlık resmi web sitesi, <http://mknmimarlik.com/projeler/> Erişim: 10 Nisan 2023.

²³ Metropol İstanbul, Dome + Partners resmi web sitesi, <https://dome.ws/TR/Project/Metropol-Istanbul/710/Tumu/0/1/0/0/0/0/1/> Erişim: 10 Nisan 2023.

²⁴ XW resmi web sitesi, <https://www.cross-works.co.uk/news> Erişim: 10 Nisan 2023.

²⁵ "Cross Works in interview with BloombergHT," XW resmi web sitesi, <https://www.cross-works.co.uk/news/cross-works-in-interview-with-bloomberght> Erişim: 10 Nisan 2023.

²⁶ "10 şehir için yeni projeler ünlü mimarlar eşliğinde hazırlanmaya başlandı," TRT Haber resmi YouTube kanalı, https://www.youtube.com/watch?v=JJVEVXSG0r4&ab_channel=TRTHaber Erişim: 10 Nisan 2023.

²⁷ Mustafa Köker, Dev projelere Hakan Ağca imzası, *Eurovizyon*, 9 Haziran 2019, <https://www.eurovizyon.co.uk/sirket-haberleri/dev-porejelere-hakan-agca-imzasi-h62197.html>.

²⁸ Kanal İstanbul etrafında kurulması planlanan "Yeni Şehir" hakkında detaylı bir incelemesi için bkz. Cihan Uzunçarşılı Baysal, Kanal İstanbul Yenişehir projesi: Nasıl bir yeni şehir? Kim/ler için bu Yenişehir?, *BirGün*, 11 Nisan 2021 <https://www.birgun.net/haber/kanal-istanbul-yenisehir-projesi-nasil-bir-yeni-sehir-kim-ler-icin-bu-yenisehir-340819>.

²⁹ Kuzu Grup resmi web sitesi, <http://www.kuzugrup.com/> Erişim: 10.04.2023.

³⁰ AGM Mühendislik resmi web sitesi, https://www.agm.com.tr/project_category/konut-ofis/ Erişim: 10.04.2023.

³¹ Ege Yapı resmi web sitesi, <https://www.egeyapi.com/gayrimenkul-projeleri/cer-istanbul> Erişim: 10.04.2023.

³² Leyla İlhan, Ege Yapı'dan 7 milyarlık 7 proje, *ekonomim.*, 25 Ocak 2023, <https://www.ekonomim.com/sirketler/eg-yapidan-7-milyar-liralik-7-proje-haberi-680794>.

³³ Mi'mar Mimarlık resmi web sitesi, <https://www.mimarmimarlik.com.tr/projeler/> Erişim: 25.03.2023.

³⁴ Mi'mar Mimarlık resmi web sitesi, <https://www.mimarmimarlik.com.tr/hakkimizda/> Erişim: 25.03.2023.

³⁵ Kayabay Mimarlık resmi web sitesi, <https://www.ozgurkayabay.com/ar%C5%9Fiv-1> Erişim: 10.04.2023.

³⁶ Bu yazıya kaynak olan Anka Haber Ajansı'nın haberine Optimal PMO'nun başvurusu üzerine erişim engeli getirilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. "Deprem bölgesindeki inşaat projelerinin hükümete yakın şirketlere verildiği haberine erişim engeli!", *BirGün*, <https://www.birgun.net/haber/deprem-bolgesindeki-insaat-projelerinin-hukumete-yakin-sirketlere-verildiği-haberine-erisim-engeli-424778> Erişim: 10.04.2023.

³⁷ Karl Marx, *Grundrisse*, çev. Martin Nicolaus, London: Penguin, 1973, 749-750.

³⁸ David Harvey, *Sermayenin Mekanları: Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru*, çev. Başak Kıcı, Deniz Koç, Kıvanç Tanrıyar, Seda Yüksel, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015.

³⁹ Havva Ezgi Doğru, Çılgın Projelerin Ötesinde: TOKİ, Devlet ve Sermaye, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021, 210-211.

⁴⁰ A.g.e.

⁴¹ Bu portföyde yer alan mimarlık ve planlama ofisleri ile deprem bölgesinde yeniden inşa projeleri için nasıl çalışıldığı hakkında hazırlanan bir klip ÇŞİD Bakanı'nın kişisel twitter hesabından paylaşılmıştır. Bkz. Murat Kurum (@murat_kurum), "Yükselen Anadolumuz için 11 ilimize ayrı, kendi kültürü, kimliğine özgü çalışma yapıyoruz." Tweet, 2 Nisan 2023, https://twitter.com/murat_kurum/status/1642461445001551872?s=20.

⁴² Karl Marx, *Kapital I*, New York, 1967, 482. Aktaran Neil Smith, 2017, 171.

Nihal Evirgen

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nde 2018 yılından bu yana Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi olarak görev yapmaktadır. Öncesinde 2016 yılı boyunca özel sektörde mimar olarak çalışmış, 2017-2018 yılları arasında ise sekreter yardımcısı olarak Oda çalışmalarına emek vermiştir. Lisans ve yüksek lisans eğitimlerini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde tamamlamıştır. Çeşitli dergilerde yazıları yayınlanmış olup, halen Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Prof. Dr. Güven Arif Sargın danışmanlığında doktora çalışmalarına devam etmekte, "mimarlık ve ideoloji", "kentsel politika", "eleştirel teori" ve "mimarlıkta emek ve sınıf ilişkileri" alanında çalışmalarını sürdürmektedir.

Değişmeyen "Yeniden": İnşa

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen yıkıcı Türkiye-Suriye depremi sonrasında, Türkiye'de iktidar tarafından bölgede kalıcı konut ihtiyacının bir yıl içerisinde giderileceği sözü verilmiş ve bu kapsamda süratle proje ve inşaat yapım işi ihaleleri gerçekleştirilmiştir. Bu yazı, yeniden inşa çalışmaları kapsamında deprem bölgesindeki beş ilde proje ve inşaat ihalelerini aldıkları basında yer alan müteahhitlik/inşaat ve mimarlık firmalarının geçmiş projelerini mercek altına almaktadır. Yazıda bu projelerden yola çıkarak Türkiye'de özellikle son 20 yıldır sürdürülen kentleşme politikaları, mimarlık meslek pratiğinin ve mimar-öznelerin konumlanışı ve her türlü kriz/afet anında kendisini yeniden üreten inşaata dayalı sermaye rejimi tablosuna bütünlüklü bir çerçeve tanımlanmaktadır. Sınıfsal bir perspektife başvuru olarak, rejimin otonomlarının vakit kaybetmeden başvurduğu bu "yeniden inşa" hamlesinin henüz başında olunmasına rağmen toplumsal açıdan nereye varacağına dair okuyucuda bir çıkarım oluşturmak hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Deprem, yeniden inşa, mimarlık, kapitalist kentleşme, kamu otoriteleri.

Unchanging "Re"- Construction

After the devastating Turkey-Syria earthquake that took place in Kahramanmaraş on February 6, 2023, the government has promised that the permanent housing need in the region would be met within one year, and within this scope, tenders for projects and construction works have been carried out rapidly. This article focuses on the former projects of some contracting/constructor and architecture firms, which took the project and construction tenders in five provinces in the earthquake area within the scope of the "reconstruction" works based on the published news in the media. Based on these projects, a holistic framework is defined for the urbanization policies that have been carried out in Turkey especially for the last 20 years, the positioning of architectural professional practice and architect-subjects, and the construction-based capital regime that reproduces itself in any crisis/disaster. Approaching from a class perspective, it is aimed to create an inference for the reader as to where this "reconstruction" move, which the regime's autonomy immediately resorted to, will lead to socially, even though it is still at the beginning.

Keywords: Earthquake, reconstruction architecture, capitalist urbanization, public authority.

DEPREM, SEÇİMLER VE GELECEK

Tezcan Karakuş Candan, Mimar, Latin Amerika Uzmanı, Kent Araştırmacısı, Yazar, Köşe Yazarı

Deprem

Türkiye dünyanın önemli deprem kuşaklarından Alp-Himalaya kuşağı üzerinde yer alır. Topraklarının yüzde 93'ü deprem kuşağındadır. Türkiye nüfusunun ise yüzde 98'i deprem tehdidi altında yaşamaktadır. Sanayi kuruluşlarının yüzde 98'i deprem bölgelerinde ve yüzde 73'ü de aktif fay zonları içinde yer almaktadır. Aynı şekilde barajların yüzde 95'i bu deprem tehdidi olan topraklar üzerinde bulunmaktadır.¹ Diri fayların bulunduğu ve sürekli depremlerin yaşandığı coğrafyamızda, 1900-2023 yılları arasında 269 depremin² meydana gelmiş olması ve bu depremlerde yaşanan ağır can kayıpları ve hasarlar depremlerle birlikte yaşamının öğrenilemediği, önlem alınamayan bir sarmala dönüşmektedir. Deprem sonrası yetkililer tarafından ifade edilen deprem felaketi, doğal afet gibi söylemler gerçekte sorumluların sorumluluklarını yerine getirmemesinin koruyucu kalkanı olarak kullanılmaktadır.

Deprem bir doğa olayıdır, bu doğa olayı ile birlikte yaşamayı ve önlem almayı öğrenmediğimizde, yaşananlar bir afettir. Ve bu afetin sorumluları bellidir; önlem almayan yöneticiler. Bu süreçte yol gösterici olan bilimsel bilgiyi ve tekniği devre dışı bırakarak gereklerini yerine getirmemek tüm

yaşanan can kayıplarının ve hasarların müteselsil sorumluları olan yöneticileri işaret etmektedir.

“Felaket başa gelmeden evvel önleyici ve koruyucu tedbirleri düşünmek lazımdır, geldikten sonra dövünmenin yararı yoktur.”

Mustafa Kemal Paşa, 1924

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte her dönemde depremler meydana geldi. Cumhuriyet'in ilanından sekiz ay sonra, 1924'te Erzurum depremi oldu. Erzurum'da gerçekleşen ve çok fazla hasarın olmadığı 13 Mayıs 1924 depremini, 6 Eylül 1924'te ve sonrasında 13 Eylül 1924'te gerçekleşen, ciddi can ve mal kaybına neden olan Erzurum depremleri takip etti. Bu ağır ve üst üste yaşanan depremler, 6 Şubat ve 20 Şubat 2023 depremlerinin bu coğrafyada hep olacağının kanıtı iken, yöneticilerin iki depremin arka arkaya gelmesi ilk defa oluyor söylemlerini de boşa çıkarmaktadır.

Erzurum'da yaşanan depremi, Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa ülkeyi bir baştan bir başa dolaştığı “Gazi'nin Sonbahar Gezileri” olarak bilinen 51 gün sürecek Anadolu gezisi programında öğrenir. Deprem haberini alır almaz gezi programını iptal eder ve ulaşımın çok zor olduğu ve henüz altyapının

tamamlanmadığı günlerde Trabzon'dan Erzurum'a karayolu ile altı günde geçer. Devlet kurumlarının, Hilal-Ahmer Cemiyeti'nin (Kızılay) çalışmalarını, Kızıllaç Komitesi tarafından ulaştırılan yurtdışı yardımlarının dağıtımını yerinde izler ve koordine eder.

Onbir gün bölgede kalan, halkının yanında olarak onlara moral desteği veren, çalışmaları koordine eden Mustafa Kemal Paşa, birlik ve beraberlik içerisinde halkın ve devlet kurumlarının birlikte çalışmasını örgütleyerek depremin yaralarının kısa sürede sarılmasını sağlar. Köylüleri ziyaret eder, esnafla tek tek görüşür, halktan doğrudan bilgi alır, onlarla dertleşir.

Anadolu Ajansı bu dertleşmeyi *"Köylülerle Gazi'nin harabeler arasında dertleşmesi pek samimi ve pek hazin olmuştur. Köylüler felaketli demlerinde Reis-i Cumhur'u aralarında görmelerinden bütün dertlerini unuttuklarını ve bu ziyaretle müteselli olduklarını, her türlü âlâme mukavemet için kudret aldıklarını ağlayarak temin etmişlerdi"* şeklinde kamuoyuna duyurur.³

Mustafa Kemal Paşa deprem bölgesinde düzenli toplantılara katılır. Çıkarılan kararnamelerle, bölgeye yardım iletilir, çiftçilerin borçları ertelenir, barınma sorununun önem arz ettiği bir dönemde kış bastırmadan yıkılan evlerin yeniden yapılması, sağlıkçıların ve doktorların bölgede yoğun mesai yapması öncelikli iş haline gelir. Sarıkamış ormanlarından kereste sağlanır. Deprem sonrası 9.Kolordu görevlendirilir. Yardım olarak gelen gıdaların güvenliği Jandarma tarafından sağlanır. Ulaşımın zorluğu nedeniyle memleketin doğusu ve batısının ulaşımının ivedilikle sağlanması için hükümet harekete geçirilir. O dönemde gazeteler, dergiler, belediyeler yardım toplamaya başlar. Toplumsal dayanışma örgütlenir. Felaketzedelere yardım için sosyal içerikli at yarışları, cirit oyunları düzenlenir. 13 Eylül 1924'te gerçekleşen depremde, Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat başında olduğu ve önderlik ettiği bu olağanüstü çalışmayla, kış gelmeden önce evleri yıkılanlar için yapılan binalar sahiplerine teslim edilir.⁴

Erzurum'da meydana gelen yıkıcı deprem, devletin, yerel yönetimlerin, Cumhurbaşkanının, Kızılay'ın, ordunun nasıl el birliği ile çalıştığına dair ilk ve önemli örneği oluşturuyor. Savaştan sonra o zorlu dönemde, Türkiye halkının ve liderinin birlik içerisinde olanakları yerli yerinde kullandığında aşamayacağı zorluğun, inşa edemeyeceği yaşamın olmadığını gösteriyor. Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum depremi sırasında yaptığı

"Felaket başa gelmeden evvel önleyici ve koruyucu tedbirleri düşünmek lazımdır, geldikten sonra dövünmenin yararı yoktur." sözleri, aradan geçen 99 yıl sonra bilim insanları tarafından sürekli tekrar edilse de her depremde daha da büyük acılar yaşanıyor, yaşanacak da...

Hep Aynı Süreç, Aynı Döngü...

Erzurum depreminden sonra, 1939 Erzincan depremi, 1971 Bingöl depremi, 1975 Diyarbakır depremi, 1976 Van depremi, 1983 Erzurum depremi, 1992 Erzincan depremi, 1995 Dinar depremi, 1999 Adapazarı depremi, 2011 Van depremi büyük yıkımların ve can kayıplarının olduğu depremler olarak tarihe geçti. Her depremde sonra bilim insanları, meslek odaları, üniversiteler benzer şeyleri söyleyip benzer süreçleri eylerken, yönetenler her dönemde bilimi dikkate almama, engelleme ve bildiğini okuma yaklaşımı ile depremi afete çevirme sürecini bir döngü haline getirdiler. Mimarlar Odası tarafından yayınlanan Mimarlık Haberler Dergisi ve yayınları incelendiğinde, 1970'li yıllardan bugüne, iktidarın da meslek örgütlerinin de reflekslerinin değişmediği ortaya çıkıyor.

İktidarlar; yanlış kentleşme politikalarına, imar afalarına devam ediyor, deprem sonrasında sürece zamanında müdahale edemiyor, geçici ve kalıcı barınma sorunları ve yer seçimlerinde sorunlar yaşanıyor, kalıcı konutlar zamanında teslim edilemiyor, halk kalıcı konutlardan memnun kalmıyor, her depremde sonra mevzuat değişikliği gündeme geliyor, çıkarılan mevzuata uyulmuyor, bir sonraki depreme kadar bu süreç böylece devam ediyor.

Meslek örgütleri; deprem öncesinde sağlıklı kentleşme politikalarına ilişkin mücadele veriyorlar, seminerler, sempozyumlar, sergiler düzenleyip yayınlar yaparken, halk toplantıları ile duyarlılık oluşturmaya çalışıyorlar. Deprem sonrasında, yerinde inceleme, enkaz kaldırmaya müdahale, hasar tespiti, felaketzedelere yardım, geçici barınma ve kalıcı barınma sorunlarına dair görüşlerini ifade etme, alternatif barınma üniteleri oluşturma, süreci takip ederek kamuoyuna açıklamalar yapma gibi eylemlerine ve etkinliklerine dönemin koşullarına uygun şekilde devam ediyorlar. Mimarlar Odası yayınlarındaki başlıklar, açıklamalar, çalışmalar, konuyla ilgili alınan yönetim kurulu kararları, bu değişmeyen döngüye dikkat çeken belgeler olarak duruyor:

*"Can kaybının nedeni yapıların ilköllüğüdür"*⁵, *"depremi afet haline getirenler, halktan yana olmayan yöneticilerdir."*⁶, *"İktidar verdiği sözü tutmadı,*

Şekil 1. Mimarlık Haberler, 12 Ocak 1977, Sayı 25, Tan Oral.

vaat edilen deprem konutlarının yetiştirilemeyeceği saptandı”⁷, “Deprem bölgesinde halk bu kışı da çadırlarda geçirecek. Sorun sürekli ve acil çözümler gerektirmektedir.”⁸, “Uluslararası afet konutları konferansı yapıldı”⁹, “UIA öğrenciler arasında afet konutları konulu bir yarışma düzenliyor”¹⁰. “Deprem karşısında betonarme semineri yapılıyor”¹¹, “Yapı Denetimi uygulaması tüm ülkeye yaygınlaştırılmalı; göstermelik olmaktan uzak, etkin, yaygın, uygulanabilir, izlenebilir bir sistem ile hayata geçirilmelidir.”¹², “Afet ve mimarlık”¹³.

Afetten Nimet Çıkarınlar

Neoliberal ekonomik politikaların uygulanmaya başlandığı 1980 sonrası yaşanan depremler kentleşme politikaları açısından, halkın ihtiyaçları üzerinden değil de rantın ve sermayenin -hatta uluslararası sermayenin- ihtiyaçları üzerinden şekillendiği için azgın kentleşme ve denetimsizlikle birlikte yıkımların daha ağır yaşanmasına neden oldu. Neoliberalizm çıkar ve menfaat ilişkileri üzerinden örgütlenen mekanizmaları her yerde hayata geçirdi. Türkiye’de 2.kuşak neoliberal politikaların uygulayıcısı 2002 yılında seçilen AKP iktidarı oldu. Türkiye hem yaşamsal olarak hem kent ve mimarlık alanında neoliberalizmin çıkar ilişkileri ve Cumhuriyet rejimi ile hesaplaşma kıskacı arasında ezildi. Her alanda özü çıkara dayanan pek çok ilişkiler bütünü oluştu. Toprak düzeni, imar düzeni ve yapı düzeni ile ilgili yapılan onlarca kanun değişikliği ile, yaşam alanları varlık değerini yitirerek birer meta haline geldi. Rant odaklı kentleşme politikaları ile dere yatakları, vadiler, tarım arazileri, orman arazileri, kıyılar, ovalar yapılaşmaya açıldı. Kültür varlıkları korumasız bırakıldı, ekonomiye kaynak olacak ticari birer araç olarak görüldü. İmar afları ile her defasında denetimsizlik ve kaçak yapılaşma özendirildi. Depremlerde yaşanan yıkım, bu sistemin, önlem almayan, bilimin gerekliliğini yerine getirmeyen bu düzenin kaçınılmaz sonucu olarak afete dönüştü.

Neoliberalizm önlem almayarak yarattığı bu afeti, kendi krizini çözecek bir araç haline getirerek kendisini yenileyecek bir ortam yarattı. Her depremden sonra afetin kaynağı olan bu sistem, kendisinin sorgulanmasına izin vermediği gibi afetten nimet örgütledi. Hükümetler tarafından çıkartılan kanunlar yönetmelikler amaç dışı uygulandı, yönetenler açısından sermaye birikimi ve rantın yeniden paylaşımı sürecini örgütleyen mekanizmanın aparatı haline geldi.

Yapı üretim süreci yer seçiminden, planlamasına, projesinden inşasına kadar bir bütün iken ve denetim süreci de bu bütünün bir parçası iken, bu bütün sekteye uğradı. Bu bütünün sekteye uğraması, ticarileştirilmesi afete davetiye çıkarttı. 1999 Adapazarı depreminden hemen sonra yayınlanan 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)¹⁴ ile yapı üretim süreci parçalandı. Kamu tarafından yapılan yapı denetimi, yapı denetim firmaları kurularak özelleştirildi. Yapı Denetim Kanunu hazırlandı ve pilot uygulama bölgeleri belirlendi. Sonra yaygınlaştırılsa da bu sistemin özünde afetlere davetiye çıkarmaktan ve rantın yeniden örgütlenmesinden başka bir şey olmadığı son depremde açığa çıktı.

Kuralsızlığın kural haline geldiği bir dönemde mevzuat yapmanın bir anlamı olmayacağı çok açık. Denetleyen ile denetlenen aynı kaptan su içmeye başlayınca ortada bir denetim olmayacağı da açık. Nitekim Yapı Denetim Kanunu ile birkaç yıl öncesine kadar, müteahhitlerin kendilerini denetleyecek yapı denetim firmalarını kendilerinin belirliyor ve denetim ücretini kendilerinin veriyor olması, akrabalık ilişkileri üzerinde kurulan denetim sistemi çürümüşlüğü göstergesi oldu. Yapı denetiminden geçen binlerce yapının yıkıldığı, akrabalık ilişkileri ile sistemin dejenere edildiği, Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinde bir kez daha acı şekilde görüldü. İmar affından yararlanan yüz binlerce bina, binlerce insana mezar oldu.

2011 yılında gerçekleşen Van depreminden sonra aynı şey yaşanmıştı. Deprem sonrası Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun¹⁵ çıkarılmıştı. Sağlıksız yapı stokuna yönelik çözüm olarak sunulan kanun, kentsel dönüşüm adı altında yine ranta dönük uygulamaların önünü açtı. Bu kanun ile Van depremi bir nimet olarak kullanıldı. Tarım arazileri, arkeolojik sit alanları kentsel dönüşüm alanı ilan edildi. Başkentte kent merkezindeki Cumhuriyet’in ilk toplu konut alanı olan, Paul Bonatz tarafından tasarlanan, açık alanlarıyla, ağaçlarıyla, yapılarıyla tescilli kültür varlığı 70 yıllık Saraçoğlu Mahallesi, riskli alan ilan

edilerek, yapıların yıkılması ve yerine yüksek yoğunluklu yapılaşma gündeme getirildi. Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin yürüttüğü mücadele ve hukuksal süreç ile Saraçoğlu Mahallesi¹⁶ yıkılmaktan kurtuldu. Atatürk Orman Çiftliği'nde kaçak saray yapılması için yedi dönümlük ağaçlandırılacak alan yine deprem sonrası çıkartılan kanuna dayanılarak kentsel dönüşüm alanı ilan edildi.¹⁷ Bu iki durum mevzuatın deprem bahane edilerek düzenlenmesine ve uygulanmasına dair çarpıcı örnekler olarak hafızalarda yerini aldı.

Depreme dair önlemler alınmadığı, master planlar yapılmadığı ve çıkartılan mevzuatlar amacı dışında kullanılmaya başlandığı için deprem her defasında neoliberalizmin rant odaklı kentleşme politikalarının krizine can suyu oldu. Deprem sonrası verilen ihaleler, inşaat sektöründe yaşanan "canlılık" ve beslediği sektörleri ile, toplumun acılarının üzerine rant organizasyonunun yeniden inşası yapıldı. Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin hemen ardından, bu yeniden inşa süreci, Hatay Tarihi Kent Merkezi'nin riskli alan ilan edilmesine, kadim uygarlıklara ev sahipliği yapan kentte paylaşımın örgütlenmesine yol açtı.

Meslek Odaları tarafından bilimsel planlama ve kentleşme ilkelerine aykırı şekilde, heyelan bölgelerinde, dere yataklarında, taşkın alanlarında, fay hatlarında yapılan planlama ve imar planı değişikliklerine açılan davalarda, rant düzeni; kamu yararını savunanlarla vatandaş karşı karşıya bırakarak bu rant ilişkilerinden en küçük payı alan vatandaş da sürecin parçası haline getirdi.¹⁸ Ormanlık arazilerde, dere yataklarında, kentin sistemini bozan, yüksek yoğunluk veren imar planlarında, vadilerde yapılan inşaatlarda meslek örgütlerinin açtığı davalara, "Neden dava açıyorsunuz? Bir evimiz olacak, evimizi engelliyorsunuz" dedirtecek büyük bir kazan-kazan organizasyonu örgütlendi. Sermaye ve iktidar, elbirliği ile kent rantını organize ederken, bu organize rant örgütlenmesi ile iş birliği içerisinde olan bir kısım mimarlar, mühendisler, müteahhitler, uzmanlar ve yapı denetim firmaları da oldu. Yerleşime uygun olmayan alanlara yapılan projeler, sağlıklı kentleşmeden uzak yer seçimleri, şehir hastaneleri, rezidanslar, havaalanları en son depremde büyük hasar gördü ve 11 kent yerle bir oldu. Her şey rant içindi. Bu sağlıksız kentleşme politikalarına birçok aktörün ortak edildiği menfaat ilişkileri ile ortaya çıkan büyük bir düzenekle depremde yaşananlar taammüden işlenen cinayete dönüştü.

İktidar kamucu bakış açısıyla toplumsal ve kamusal değerleri düşünen rant düzenine karşı çıkan

TMMOB'u hedefe koyarak yetkilerini daraltıp, ekonomik gücünü zayıflatıp, kara propaganda ile üyeleriyle bağını kopartarak, rant düzenini devam ettirmeye çalıştı: TMMOB'un yetkileri daraltıldı, mesleki denetim yapması kısıtlandı, Oda yöneticileri hakkında soruşturmalar, davalar açıldı. Yönetim kurulu üyeleri işlerinden atıldı, yargılandı ve Gezi Davası'nda üç kez yargılanıp beraat ettikleri halde kamusal alanı savundukları için hukuka aykırı şekilde tutuklandı.

Kentleşmede Kırmızı Pazartesi

6 Şubat 2023 Pazartesi günü yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremde ve yaşanmış bütün deprem süreçlerinde görülen şey Gabriel Garcia Marquez'in Kırmızı Pazartesi kitabını hatırlatıyor. İşleneceğini herkesin bildiği, engel olmak için hiç kimsenin bir şey yapmadığı bir cinayeti anlatan kitapta yazıldığı gibi yaşandı süreç. Topyekûn bir kentsel cinayet işleneceğini herkes biliyordu. Kırmızı Pazartesi kitabından tek fark ise; bu kentsel cinayeti engellemeye çalışan, hukuksal mücadele sürdüren, bu cinayete bilimsel bilgisi ile engel olmaya çalışan meslek örgütlerinin, bilim insanlarının ve vicdanlı insanların varlığıydı. Ama onlara da kulak veren olmadı.

Göz göre göre işlenen bu cinayette enkaz kaldırma süreçlerinde deliller bu yüzden yok edildi. Beton ve demir numuneleri alınmadan, bir gecede enkazlar kaldırıldı. 1999 depreminde müteahhit Veli Göçer'e çıkartılan fatura gibi her depremde yeni bir fail yaratılarak günah keçisi ile iş çözümlenmeye çalışılıyor. Oysa günahın kendisi neoliberalizmin kurduğu rant sistemi. Yıkılan bu büyük enkazdan ise geriye elleri bağlı, gözleri yaşlı insanların acıları ile enkazın kaldırılmasını bekledikleri bir Türkiye kalıyor.¹⁹

Deprem bölgelerinde yönetenlerin, milletvekillerinin, bakanların, politikacıların, belediye meclis üyelerinin, firmaların, meslek insanlarının birçoğunun menfaat ilişkileri halk tarafından kızgınlıkla dile getirilirken, merkezi iktidardan, yerel yönetimlere, kendi menfaatlerini düşünerek, "mış" gibi yapan kurumlara kadar, yöneticiler, bakanlar, vekiller, belediye meclis üyeleri, doğruluğu, dürüstlüğü rafa kaldıranlar, buna hizmet eden teknik elemanlar ve rantı düstür edenler tarafından oluşturulan sistem enkaz altında kaldı.

Bu enkaz Cumhuriyet'in yüzüncü yılında yüzyılın en büyük enkazı olarak karşımızda duruyor. Cumhuriyet'in 15 yıllık erken dönemindeki kalkın-

macı planlamalarını üretim üzerinden şekillenen devrimci politikalarını ayrı tutarak, **Cumhuriyet'in halk odaklı kurumsallaşmasının önünde engel olanlar, rant politikaları ile ülkeyi bir vatan olmaktan çıkartarak her dönemde sermayenin müstemlekesi haline getirenler bu büyük enkazın yaratıcılarıdır.** Cumhuriyet'in yüzüncü yılında ülkenin en büyük kamburu haline gelen bu durum neoliberalizmin sermaye odaklı politikalarını hayata geçirmek için toplumu çürütme projesi ile hukuksal ve ahlaki kurlsızlık ile toplumsal zemini de kaygan hale getirdi. Doğruluk dürüstlük gibi etik değerlerin yok edildiği bu toplumsal enkazın kaldırılması ise en zor süreçlerden birisi olarak karşımızda duruyor.

Seçimler

Kentsel adaletsizliğin, gelir dağılımı arasındaki uçurumun giderek açılması ile zenginlerin daha zengin, yoksulların daha yoksul olduğu, Cumhuriyet değerlerinin tahrip edildiği, evrensel demokrasi ve hukuk ilkelerinin yok sayıldığı bir dönemde gerçekleşen 14 Mayıs ve 28 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinin kaybedilmesi de tüm toplumu derinden etkileyen bir sonuca yol açtı. İktidarın 21 yıllık icraatları, kentleşme ve mimarlık alanındaki rant politikalarının sonucu olarak yaşadığımız yüzyılın son depremi, yaşanan siyasal depremlerle, her alanda demoralize olunan bir toplumsal süreci ortaya çıkarttı. Hayatla bağını kopartanlar, kendi içerisine kapanarak toplumsallıktan uzaklaşanlar, sandık protestosu yapanlar, sosyal medya hesaplarını kapatanlar, yeni bir örgütlenme ve değişim tartışmasını dillendirenler, yüzyılın bu en önemli ve tarihsel seçimini kaybetmenin ağırlığını derinden yaşayanlardı. Muhalif siyaset, ikiye bölünmüş toplumsal yapı içerisinde her iki kişiden birinin oyunu almış olmasına rağmen süreci iyi yönetemediği için umutsuzluğun kalıcı hale gelebileceği bir ruhsal çöküş sürecinin önünü açtı.

Bu seçimin en büyük dezavantajı, toplumun ve aydınların rıza göstererek, *"çok tarihsel bir seçim, şimdi konuşmayalım"* yaklaşımıyla, milletvekili seçimlerindeki aday belirlemeden, siyaseten yapılan yanlışlıklara kadar pek çok konuyu erteleyerek eleştiri hakkından vazgeçmesiydi. Tek adam iktidarına karşı cephe örgütlenmesi ne kadar doğru ise, cephe içerisindeki siyasi yapıların giderek birbirlerine dönüşmesi o kadar yanlıştı. Yanlış yanlış doğurdu ve halktan kopan, toplumsal muhalefet bileşenlerinin mücadelesini dikkate almayan, katılımcılıktan uzak, bildiğini yapan yüksek siyaset iflas etti.

Siyasetin sandıktan ibaret olmadığı pek çok kez ifade edilse de şu ya da bu sebeple karşı karşıya kalınan durum, siyasetin sandıkla ve siyasi partilerle özdeşleşmiş olması. Ülkenin geleceğinin oynandığı bir dönemde, halk kesimlerinin katılımının sadece oy vermekten öteye geçirilememiş olması bu büyük demoralizasyonun nedenlerinden birisi. Sokağın, mücadelenin sesinin ve temsiliyetinin mecliste kendini ifade edememiş olması, sermaye odaklı politikaların partilerin vazgeçilmezi arasında yer alması, topluma güven verecek politika ve kadrolarla siyasette gelişim ve değişimin kaçınılmaz olduğunun mesajlarını veriyor.²⁰

İdeolojiler ve ilkeler üzerinden değil de kişilerin becerileri üzerinden şekillenen siyaset yapma biçimi neoliberal politikaların bir sonucu olarak bu dönemde dünyanın her yerinde kendini var ediyor. Toplumsal muhalefet ise eski saikleri ile becerikli liderlerini, mücadele ile öne çıkan kadrolarını eteklerinden aşağıya çekerek kendi bindiği dalı kesmeye devam ediyor.

Tam da bu noktada mimarlık ortamının pek çok siyasal sürece kaynaklık edecek sorunları mekânın dönüştürücü gücüyle önceden görebildiğinin ve buna kendi ölçeğinde çözümler getirdiğinin, toplumla buluşarak politikanın merkezine oturduğunun da altını çizmek gerekiyor.

Buradan yola çıkarak 1998 Mimarlar Odası Genel Kurulu'nda devrimcilerin kaybedeceği belli olan bir seçim arifesinde İstanbul delegesi Engin Omacan'ın ağlayarak dile getirdiği sözlerin dönemi anlamak açısından oldukça önemli bir hatırlatma olacak: *"Artık ideolojiler, ilkeler yok, örgütlerin kültürleri yok olacak, örgütler kişilerin becerileri ile şekillenecek, iyi bakın! Bu gidenler Mimarlar Odası'nın son şövalyeleri"*.²¹

Bu seçim depreminde toplum kamusal şövalyelerini göremedikçe dibe doğru gidiyor. En dip ise dipten gelen dalgaya dönüşmüyor, dip neoliberalizmin balçığı ile sıvanmış gibi, battıkça batıyor ve çıkılamaz hal alıyor. Öyleyse balçığı kurutmak için ne yapmalı? Mekân üretiminin dönüştürücü gücü ile bir gelecek kurgusu nasıl oluşturulabilir?

Gelecek: Geleceğimiz Nasıl Kurulur?

İki depremi bir arada yaşadığımız Cumhuriyet'in 100.yılında Cumhuriyet'i demokrasi ile taçlandıramadıysak eğer, şimdi yüzyılın tartışması "Geleceğimiz Nasıl Kurulur?" sorusuna ortak bir cevap verecek sürecin örgütlenmesi olmalıdır.

Cumhuriyet'in 100.yılında bütünlüklü bir bakış açısı ile mekân ve politika arasında ilişki düzeninde kentsel arenada politik bir figür olan mekân üreticileri, siyaset arenasında neden bir politik figür olamıyor? Neden kentleri yöneten ve yapı üretim sürecini belirleyen vasat altı yönetimlere razı olmak zorunda kalınıyor?

Belki de bütün mesele bu. Orkestra şefliğini sadece kendi mesleği için yapan mimarlar başka alanlardaki orkestraların aparatı olmaktan öteye gidemiyor. Mekân tasarımı yapıp çevresiyle, yaşamıyla, ekonomisiyle, iletişimiyle, işletmesiyle, siyasetiyle bağ kuramayan bir mimarlık ortamı bağlamından kopmuş bir mekân üretebilir sadece.

"Cumhuriyet'in 100.yılında mimarlık toplumsal ve kamusal bir üretim haline mi gelecek, yoksa sermayenin kayıt dışı ekonomisini güçlendirecek mekansallıkları üretmeye devam mı edecek?" sorusu oldukça önem taşıyor.

Neoliberalizmin rant düzeninin her yerde örgütlü hale geldiği bir dönemde var olan yöntemlerle sadece kendi evinin önünü süpürerek kamusal bir gelişme sağlanması mümkün değil. İlkelerle ve koyulan kuralların uygulandığı doğrudan bir katılımcı örgütlenme süreci kaçınılmaz. Çoklu kültürel bir mekansallığın yaratılması yeni bir örgütlenmenin ipuçlarını yaratabilir. İhtiyacımız olan uzmanlaşmış bir üretim sürecinden öte her bir aşamasının bütüncül olarak yaşandığı bir kolektif üretim ve örgütlenme süreci. Daha fazla toplumla buluşmaya, mimarlığı sermayenin değil halkın hizmetine sunacak kamusal bir yeniden yapılanma sürecini tanımlayacak örgütlenmeye, etik değerler üzerinden arınmaya ve yeniden bir araya gelmeye ihtiyacımız var.

Mimarlık ve kentleşme politikalarında özgürleştirici, kamusal yerellik ve evrenselliği bir arada harmanlayan iç içe geçmiş ilişkiler bütününe, kılcal damarlara kadar örgütlenmeye, kendi medyası ile kamuoyu oluşturmaya, mahalle kavramını var etmeye, komşuluk ilişkilerini yeşertmeye kentsel dayanışmayı örmeye, örgütlenme potansiyellerini geliştirmeye olan ihtiyacımız dünden daha fazla. Kentleşmeyi güvenlikçi ve kaynak yaratma bakış açısı ile kontrol etmenin aracı haline getiren iktidara karşı özgürleştirici yerellikler, kırsal mekân örgütlenmesi ile yaratıcı örgütlenmeler oluşturulması bir çıkış yolu olabilir.

Meslek odalarının kurulduğu günden bu yana mücadele deneyimlerine ve ilişkiler bütününe si-

yasetin uzak durması ya da onlarca kadro yetiştiren ve köklü bir deneyim oluşturan Odaların siyasette temsiliyete uzak olması değerlendirilmesi gereken, tartışılması gereken önemli konulardan birisi olarak duruyor. Yerel yönetimlerden yasalara, kentleşme ve mimarlık alanında toplumun en temel ihtiyaçları konusunda politika üreten bir örgütün, her seçimden sonra vasatın altı yöneticilere mahkûm olduğu, nitelikli bilgisini ve deneyimlerini paylaşmasının mümkün olmadığı bir dönemde, belki de "şarkı dinlemek değil şarkı söylemek" zamanı gelmiştir diye değerlendirmek olası.

Burada 1970'li yılların Toplumcu Belediyecilik alanında bugün kayda değer tüm deneyim ve birikimlerin Mimarlar Odası ile ilişkili belediye başkanlarına ait olduğunu tekrar hatırlamak gerekli. Vedat Dalokay, Erol Köse, Ahmet İsvan siyasetin rant politikalarına değil de halka hizmeti öncelikli hale getiren katılımcı, yaratıcı kentsel politikalar ve direnişlerle belediyelerde başarılı oldular, ancak bu deneyimin mimarları olan belediye başkanları partileri tarafından ikinci kez aday yapılmadılar. Mesele her yere sızan ve örgütlenen rant düzenine karşı her alanda devrim yapabilecek potansiyeli örgütlemekte.

Meslek örgütlerinin doğrudan hedef haline getirileceği bu dönemde, her dönemde deprem öncesinde, sürecinde ve sonrasında yürütülen politikaların zamana bağlı değişmezliği bize bu kısır döngüyü bozacak, hapsoldüğümüz çemberden çıkacağımız bir yol arayışını işaret ediyor. Her alanda devrime olan ihtiyaç artıyor ve bütüncül bir bakış açısı ile hayata dokunan mekân üreticilerine, mimarlara doğrudan eyleyen politik aktör olma sorumluluğunu yüklüyor. Mimarlık ve kentleşme politikalarına aynı döngü içerisinde devam etmek-tense, doğayla barışık olmayan sağlıklı kentleşme politikalarını hayata geçirmeyi reddetmek, bir araya gelerek yüzyılın mimarlık manifestosunu yazarak örgütlenmek yegane çıkış yoludur.

Bilimsel bilginin ve tekniğin ışığında topluma güven verecek adanmışlık duygusuyla hareket edecek Cumhuriyet kadroları Cumhuriyet'in kurucu sürecinin inşasının mimarları olabilirler.

Seçim sürecinde yaşanan yenilgi bugüne kadar uygulanan siyaset yapma biçiminin yanlışlığını bir kez daha ortaya koydu. Sermaye odaklı politikalar, halkın oy vermekten öte geleceğine dair kararlarda katılımcı olamadığı, siyasetin siyasi partilere indirgendiği bir dönemde siyaset halktan koptu, sokakla karşılaşmadığı için de sokağın

istek ve arzuları siyasette kendisini var edemedi. Seçimlerin kaybedilmesi ile Cumhuriyet'in 100. yılına buruk girildi.

Toplumsal siyasetin önüne geçtiği bir süreçte siyaset kendisine çeki düzen verip, katılımcı ve demokratik mücadeleciler bir Cumhuriyet mücadelesini önüne hedef olarak koymaz ise sahneden silinip gidecek. Burada seçim sandıkları analizlerine bakarak, tıpkı deprem sonrası yeniden yapılanma için mikro bölgeleme zorunluluğu gibi siyaset açısından da toplumsal bir mikro bölgeleme çalışması yapılması kaçınılmazdır. İnsanların neden değişimi değil de var olan ve tüm sorunların kaynağı olan iktidarı seçtiğinin cevabı muhalefetin kendisinde. Adaletsiz bir seçim olacağı gün gibi açıkken buna dair önlem alınmaması anlaşılır değil. Öte yandan "toplum farkında değil" söylemi de karşı karşıya kalınan süreci açıklayamaz. Toplum her şeyin farkında, biliyor, öfkeleniyor, kendini yönetenlere güvensizlik içerisinde, tutunacak bir dal arıyor. Güven ve umut verecek yeni bir dal bulamayınca da eski tuttuğu dala sarılarak ayakta kalmaya çalışıyor.

Hiyerarşiyi Tersyüz Etmek

Abraham H. Maslow'un ihtiyaçlar piramidinin en altındaki barınma ve üstyapı kurumunda yer alan estetik, daha iyisini isteme, sorgulama kendini bulma hem mimarlık ve kentleşme açısından hem de ülke siyaseti açısından politika belirlemede önemli.

Barınma sorununu ve en temel ihtiyaçlarını çözemeyen halk kesimlerinden sorgulama, estetik bakış açısı, kültürel ve sanatsal bir düşünce ve daha iyisini talep etmeyi beklemek mümkün değil. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini yatay hale getirip tersyüz etmek gerekiyor.

Maslow'un ihtiyaçlar teorisine göre piramidin en altında bulunan ihtiyaçlardan barınma ile en üstlerde yer alan sanatsal ve estetik konulara girebilmemiz için piramidin en altından yukarıya doğru çıkmamız gerekiyor. Ama bugün kira sorunu, konut sorunu, iş sorunu, barınma sorunu, güvenlik sorunu, sağlık sorunu, göçmen sorunu şeklinde sorunlar yaşayanlar piramidin üstündekilerle ilgilenmiyor. Toplumun en temel ihtiyaçlarını karşılamadan, kendini anlama sorgulama ve kendini aşma gibi kavramlarla buluşması zor görünüyor. Dolayısıyla bütün bunları altüst edecek, Maslow'un yükselen hiyerarşik piramidinin altını üstüne çevirebilecek, ihtiyaçları yatayda çözecek bir politikaya

ihtiyaç var. Bu politik sürecin mekânsallığının yaratılması ve mücadelenin bu doğrultuda verilmesi özgürlükçü yaşama sıçramaya neden olabilir.

Cumhuriyet'le özdeş bir geleceğin nasıl kurulacağına dair tüm politikaların; insanın barınma ihtiyacını karşılayacak ama kademe kademe değil bir anda bunu hayata geçirecek çoklu yaklaşıma ihtiyacı var. İnsan; barınma sorununu da çözecek, sinemasına da gidecek, tiyatrosuna da gidecek, eğitimi de alacak, sağlık hizmetine de ulaşacak, kamusal alanda sosyalleşecek de. Topyekûn bir kültürel ve mekânsal dönüşüm projesinin bir parçası olarak mekân üretiminin ipuçlarını Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki her birini bir arada deneyimlediğimiz fabrika yerleşkelerinde görmek mümkün. Cumhuriyet'in erken dönem fabrika kültürü, üretim, barınma, sosyalleşme gibi tüm ihtiyaçların bir arada karşılandığı, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini yatayda çözen dönüştürücü bir örgütlenme süreci idi. Bugün bu hepsi bir arada yaşam mekânlarının oluşturulması sürecinin adresi, yüksek güvenli ve rezidanslar. Alışverişinden eğitime sporundan kafesine kadar tüm ihtiyaçların karşılandığı yaşam yerleşkeleri sınıfsal bir mimarlık ve kentleşme sürecine, yüksek gelir gruplarına hitap ediyor. Cumhuriyet'in 100. yılında bütüncül bir örgütlenme dinamiği olarak Cumhuriyet'in kaynağında yer alan, mekân üretimi ile kültür üretiminin biraradalığına dair fabrika yerleşkelerine odaklanmak, mekânın dönüştürücü gücü ile yeni bir gelecek kurmak üzerine düşünmek gerekiyor.

Kentsel ayrışmanın, gettolaşmanın, kent yoksulluğu ve göçmen sorunu ile birlikte artacağı, gelir dağılımındaki uçurumla kentsel eşitsizliğin tavan yapacağı bir sürecin ipuçlarını Fransa'nın banliyölerindeki eşitsizlik ve adaletsizliğin neden olduğu isyanlardan okumak mümkün. Bu isyan kentsel adaletsizliği de içerisinde barındırıyor.

Cumhuriyet'in 100.yılında mekânsal ve politik olarak karşı karşıya kaldığımız depremlerle ilgili yeni bir çıkış yolunu kaynağına dönerek bulabiliriz. Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk deprem olan Erzurum depreminin örgütlenmesi, kurumlar arası iş birliği ve yönetenlerin halkla kurduğu ilişki ve yeniden inşa süreçleri rol model oluşturuyor. Aynı şekilde yeni bir yaşamın ve devrimlerin zihinsel tasarımının analizini yaparak teknolojinin bize sundukları ile halk öncelikli bütüncül bir gelecek yaratma sürecinde Cumhuriyet'in adanmış kadroları ile yeni bir gelecek kurgulayabiliriz. 100 yıl öncesindeki gibi düşünmek ve elimizdeki yeni

olanaklarla 100 yıl sonrasını örgütlemek mümkün. Cumhuriyet'in ilanı, devrimler ve evrensel demok-rasiye olan inançla yürütülen direnişler, bunun olabileceğini gösteriyor, kolektif belleğimiz bunu başaracak ülke deneyimlerini barındırıyor. Yeter ki isteyelim. Yeter ki yitirilen etik değerlerimizi, örgütlü dürüstlüğü hayatımızın odağına koyalım. Cumhuriyet'in 100.yılı bunu hak ediyor.

DİPNOTLAR

- ¹ Türkiye'de Deprem Gerçeği, Makine Mühendisleri Odası Deprem Raporu, Nisan 2012, https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/d4419b4a44bde5f_ek_0.pdf (ET: 08.06.2023).
- ² <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf> (ET: 08.06.2023).
- ³ Aydın, N., Ergün, E., 1924, Erzurum Depremi ve Gazi Mustafa Kemal Paşa, *Tarih ve Günce, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 2018, 1/2, 145-168.
- ⁴ a.g.e.
- ⁵ TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 22, 01 Aralık 1976.
- ⁶ TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 25, 12 Ocak 1977.
- ⁷ TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 40, 10 Ağustos 1977.
- ⁸ TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 50, 28 Aralık 1977.
- ⁹ TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 43, 21 Eylül 1977.
- ¹⁰ TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 27, 24 Ekim 1973.
- ¹¹ TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 87, 31 Mayıs 1979.
- ¹² TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni, Sayı 85, Ağustos 2010.
- ¹³ TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 26, Eylül 2011.
- ¹⁴ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24016.pdf> (ET: 02.07.2023).
- ¹⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatme-tin/1.5.6306.pdf> (ET: 02.07.2023).
- ¹⁶ <https://tezcandan.blogspot.com/2014/08/kentin-ortasinda-sakl-bir.html> (ET: 02.07.2023).
- ¹⁷ http://www.aocmucadelesi.org/_media/5/4378.pdf (ET: 02.07.2023).
- ¹⁸ <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=11181> (ET: 02.07.2023).
- ¹⁹ Candan, T. K., Kentsel Cinayetin Adı: Deprem, https://kisadalga.net/yazar/kentsel-cinayetin-adi-depre-m_56525 (ET: 13.02.2023).

²⁰ Candan, T. K., Çare Halkla Temasta, https://kisadalga.net/yazar/care-halkla-temasta_70826 (ET: 05.06.2023).

²¹ Buradaki şövalye söylemi Mimarlar Odası'nın kültürünü, geleneğini, mücadelesini koruyan kamusal bekçiler anlamında idi. Yazarın notu.

KAYNAKÇA

Aydın, N., Ergün, E., 1924 Erzurum Depremi ve Gazi Mustafa Kemal Paşa, *Tarih ve Günce, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 2018, l/2, 145-168.

Candan, T. K., Kentsel Cinayetin Adı: Deprem https://kisadalga.net/yazar/kentsel-cinayetin-adi-deprem_56525.

Candan, T. K., Çare Halkla Temasta, https://kisadalga.net/yazar/care-halkla-temasta_70826.

TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 22, 01 Aralık 1976.

TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 25, 12 Ocak 1977.

TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 40, 10 Ağustos 1977.

TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 50, 28 Aralık 1977.

TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 43, 21 Eylül 1977.

TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 27, 24 Ekim 1973.

TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Haberler, Sayı 87, 31 Mayıs 1979.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni, Sayı 85, Ağustos 2010.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya, Sayı 26, Eylül 2011.

Türkiye'de Deprem Gerçeği, Makine Mühendisleri Odası Deprem Raporu, https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/d4419b4a44bde5f_ek_0.pdf, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24016.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6306.pdf>.

<https://tezcandan.blogspot.com/2014/08/kentin-ortasnda-sakl-bir.html>.

http://www.aocmucadelesi.org/_media/5/4378.pdf.

<http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=11181>.

Tezcan Karakuş Candan

Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden 1989 yılında mezun oldu. 1990-1991 yılları arasında ODTÜ Bina Bilgisi Programı'nda yüksek lisans eğitimine devam etti. Ankara Üniversitesi Latin Amerika çalışmalarında yüksek lisansını tamamlayarak Latin Amerika Uzmanı oldu. Çankaya Belediyesi'nde teknik personel ve yönetici olarak görev yaptı. Yerel Gündem 21 Genel Sekreterliği, Tarihi Kentler Birliği Koordinatörlüğünde bulundu. Dünya Sağlık Örgütü, Çankaya Sağlıklı Kentler Proje Ofisinde görev aldı. Çankaya Belediyesi'nde TÜBİTAK Bilim ve Toplum Projeleri kapsamında "Küçük Kara Balık'la Bilim ve Sanata Yolculuk Projesi"ni oluşturdu ve yürüttü. Başkent Üniversitesi bünyesinde yürütülen TÜBİTAK ve VEKAM destekli "Sivil Mimari Bellek Ankara 1930-1980 Projesi"nde araştırmacı olarak yer aldı. Çankaya Belediyesi Toplumsal Dayanışma Merkezleri sorumluluğunu üstlendiği dönemde çok sayıda proje üretti ve yürütücülüğünü yaptı. Çankaya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü kadrosunda iken Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin verdiği kent mücadelesi nedeniyle Togo İkiz Kulelerinin sahibi Sinan Aygün'ün şikâyeti sonucunda Danıştay kararına rağmen hukuksuz bir şekilde 2022 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından devlet memurluğundan ihraç edildi. Halen Atılım Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. *"Neoliberal Laboratuvar: Şili, Türkiye ile Benzerlikler, Farklılıklar, Kıyaslar"* ve Ali Hakkan ve Gökçe Bolat ile birlikte kaleme aldığı *"Kaçak Saray"* adlı kitapları bulunmaktadır. Kısadalga.net sitesinde köşe yazarıdır. Mimarlar Odası Ankara Şubesi, İnsan Hakları Derneği ve Gazeteciler Cemiyeti üyesidir. Mimarlar Odası Ankara Şubesi Başkanlığı döneminde verilen mücadeleler ile pek çok kurumdan ödül almıştır.

Deprem, Seçimler ve Gelecek

Cumhuriyet'in ve Başkent'in 100.yılına karşılayacağımız 2023 yılı, Şubat ayında 11 ili kapsayan Kahramanmaraş ve Hatay merkezli deprem ile başladı. Binlerce vatandaşımızı kaybettiğimiz, kadim şehirlerimizin yerle bir olduğu, yarım milyondan fazla binanın hasar gördüğü depremin ardından, yeniden inşa süreçlerinin tartışmaları henüz devam ederken, Türkiye'nin geleceğini belirleyen Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimleri yaşandı.

Deprem felaketi ve ekonomik kriz, işsizlik, nitelikli işgücünde yaşanan beyin göçü ve Cumhuriyet değerlerinin tahrip edilmesi tartışmalarının yapıldığı bir dönemde gerçekleşen seçimler sonucunda; değişimden, demokrasiden, evrensel hukuk normlarından ve özgürlükten yana umutlar başka bir seçime kaldı. Hazırlığı yapılmayan, bilimsel bilgiyi dikkate almayan yönetimlerin uygulamalarının bir sonucu olarak ağır can kaybı ve hasarın yaşandığı deprem ile, rejimle hesaplaşan bir bakış açısının, yüzyıllık kazanımlarımızı yok edecek antidemokratik vaatlerle yeniden seçilmesi, toplumsal olarak yaşanan başka bir siyasal depremdi. Bu iki deprem Cumhuriyet tarihinin en büyük kırılmalarını açığa çıkarttı.

Kırılan fay hatları hem kentsel olarak hem ülke genelinde rejime karşı yaşananlarla gelecek tahayyülleri için hazırlıkların olmadığını bir kez daha gösterirken, bilim insanlarının, toplumsal muhalefetin mücadele eden yapılarının geleceğe dair söylemleri askıda kaldı. Deprem bu ülkenin gerçekliği iken yeterli hazırlıklar yapılmadı. Rejim değişikliği istemi, modern yaşamla hesaplaşma, Cumhuriyet değerlerinin tahrip edilmesi çeyrek yüzyıldır ülkede yaşanan kentleşme politikaları üzerinden dahi okunurken, siyaset tüm bu yaşananları topyekûn ve diri tutacak bir karşı çıkışı örgütleyemedi.

Cumhuriyet'in 100.yılı, yaşanan bu iki depremle, kentsel politikalar, mimarlık politikaları ve bağlamı ile rejimin geleceğini yakından etkileyecek bir örgütlenme ve tartışma sürecini zorunlu kılıyor. Bu yazı ile doğal ve siyasal olarak yaşadığımız depremler, nedenleri, karşı karşıya kaldığımız durum, mekansal ve toplumsal olarak yaşanan büyük kırılmaların nasıl onarılacağına dair iç dökmeler, gerçekler ve hayaller üzerinden Cumhuriyet'i yeniden imar ve inşa etmenin sorumluluğu ve zorunluluğu ile ortak bir tartışma ortamı yaratılması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Deprem, Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimleri, toplumsal ve mekansal arayışlar, kültür, mekân.

Earthquake, Elections, and Future

The year 2023, the year in which we will welcome the 100th anniversary of the Republic and the Capital City, started in February with the earthquake centered in Kahramanmaraş and Hatay, covering 11 provinces. In the aftermath of the earthquake, in which thousands of our citizens lost their lives, our ancient cities were destroyed and more than half a million buildings were damaged, there were presidential and parliamentary elections that determined the future of Turkey, while discussions on reconstruction processes were still ongoing.

As a result of the earthquake disaster and the elections held at a time of economic crisis, unemployment, brain drain in qualified labor force and the destruction of the values of the Republic; hopes for change, democracy, universal legal norms and freedom were left for another election. The earthquake, which caused heavy loss of life and damage as a result of the practices of administrations that were not prepared and did not take scientific knowledge into account, and the re-election of a point of view that reckoned with the regime with antidemocratic promises that would destroy our centuries-old gains were another political earthquake experienced socially. These two earthquakes exposed the biggest ruptures in the history of the Republic.

While the broken fault lines once again showed that there were no preparations for future imaginations with the events against the regime both in urban areas and across the country, the discourses of scientists and the struggling structures of the social opposition about the future remained suspended. While earthquakes are the reality of this country, adequate preparations were not made. While the demand for regime change, the reckoning with modern life, and the destruction of the values of the Republic are read even through the urbanization policies that have been taking place in the country for a quarter of a century, politics has failed to organize an opposition that would keep all these events alive and alive.

The 100th anniversary of the Republic, with these two earthquakes, necessitates a process of organization and discussion that will closely affect the future of the regime with its urban policies, architectural policies and context. With this article, it is aimed to create a common discussion environment with the responsibility and obligation of reconstructing and rebuilding the Republic through the earthquakes we have experienced naturally and politically, their causes, the situation we face, sighs about how to repair the great spatial and social fractures, realities and dreams.

Keywords: Earthquake, presidential and parliamentary elections, social and spatial searches, culture, space.

Fotoğraf: Mimarlar Odası Kahramanmaraş Şubesi

6 ŞUBAT DEPREMLERİ TMMOB MİMARLAR ODASI ŞUBELERİNDEN İZLENİMLER

SEDAT GÜL

TMMOB Mimarlar Odası Adana Şube Başkanı

SELMA ASLAN

TMMOB Mimarlar Odası Diyarbakır Şube Başkanı

ASLI TEZEL

TMMOB Mimarlar Odası Gaziantep Şube Başkanı

YUNUS EMRE KAÇAMAZ

TMMOB Mimarlar Odası Kahramanmaraş Şube Başkanı

YUNUS EMRE FİDANEL

TMMOB Mimarlar Odası Malatya Şube Başkanı

TMMOB MİMARLAR ODASI ADANA ŞUBESİ

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli saat 04.17'de 7.7, 13.24'de de 7.6 şiddetinde gerçekleşen depremler kentimizde AFAD verilerine göre 6.5 şiddetinde hissedilmiştir. Gerçekleşen depremler bölgemizdeki diğer kentlerde olduğu gibi Adana'da da yıkımlara neden olmuştur. Yıkımlar ve ağır hasar alan binalar özellikle merkez Çukurova İlçesinde gerçekleşmiştir. Sabaha karşı 04.17'de gerçekleşen ilk depremde Çukurova İlçesinde dokuz bina; 13.24'de gerçekleşen ikinci depremde de iki bina Çukurova İlçesi iki bina Tufanbeyli İlçesinde olmak üzere toplam 13 bina yıkılmış ve 418 kişi hayatını kaybetmiştir.

Deprem sonrası müdahale işlemleri sürecinde kentimizde yıkılan binaların az sayıda olması nedeniyle yıkım sonrası arama-kurtarma çalışmalarında ve sonrasında gerçekleşen enkaz kaldırma işlemlerinde kurumlar arasında herhangi bir koordinasyon eksikliği görülmemiştir. İletişim ağlarının ve elektrik hatlarının kopmamış olması,

hava durumunun afet bölgesindeki diğer şehirlerimize göre daha iyi olması yaralıların ulaştırılması, enkazların kaldırılması ve yardımların ulaştırılması konusunda kolaylık sağlamıştır. Deprem anından itibaren enkaz alanlarına yardımların gittiği ve organize olunduğu görülmüştür. Bölgemizdeki diğer kentlerdeki yıkım ve can kayıplarının çok olması nedeniyle yerel idareler ve kamu kurumlarının diğer kentlere yardım çalışmaları başlamıştır. Adana'da yıkılan binaların Çukurova İlçesinde Güzelyalı, Huzurevleri ve Yurt Mahallelerinde birbirine yakın bir bölgede olduğu görülmüştür. Bölge geçmişte üzüm bağları ve bağ evleri bulunan, kentin diğer bölgelerine oranla daha yüksek ve kent geneline bakılınca daha yeni bir yerleşim bölgesidir. Ayrıca Seyhan Baraj Gölü'ne yakın olması, sağlam bir zeminde yerleşilmemiş olmasının yıkımlara neden olduğu düşünülmektedir. Yıkılan yapıların ikisi 1992, biri 1994, ikisi 1996 ve altısı 1997 yılında ruhsat almıştır. Yıkılan yapıların hepsinin yüksek katlı olmasının, zemin etüdü ya-

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ HASAR TESPİTLERİ	HASAR DURUMU					
	YIKIK	ACİL YIKTIRILACAK	AĞIR	ORTA	AZ	HASARSIZ
ÇUKUROVA İLÇESİ	11		65	389	2331	13328
SEYHAN İLÇESİ		3	87	322	3043	22677
YÜREĞİR İLÇESİ			108	245	1085	5412
SARIÇAM İLÇESİ			40	140	922	6889
CEYHAN İLÇESİ		1	71	106	722	4462
KOZAN İLÇESİ			10	38	390	4483
TUFANBEYLİ İLÇESİ	2	1	30	38	184	942
YUMURTALIK İLÇESİ			35	96	215	943
İMAMOĞLU İLÇESİ		1	43	24	226	1517
KARAIŞALI İLÇESİ				2	22	965
ALADAĞ İLÇESİ		1	11	29	102	691
KARATAŞ İLÇESİ			2	2	19	494
SAİMBEYLİ İLÇESİ			6	13	60	615
FEKE İLÇESİ			9	2	83	598
TOPLAM	13	7	517	1446	9404	64016
BİNA KİLİTLİ GİRİLEMEDİ - TESPİT YAPILAMADI - DEĞERLENDİRME DIŞI	6000					
ADANA İLİ GENEL TOPLAM	81403					

pılmadan projelendirilmiş olmasının, çoğunun altında işyeri ve asma kat olmasından kaynaklı yumuşak kata neden olmasının, yeterli denetim ve kaliteli işçilikten uzak üretilmiş olmasının yıkımın başlıca nedenleri arasında olduğu düşünülmektedir. Enkaz alanlarında yapılan gözlemlerde nervüzsüz demir donatı kullanıldığı, beton kalitesinin oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yıkılan 11 binanın sekizinin yapı kullanma izni almamış olması, -yapı kullanıma engel durumun ne olduğu bilinmemekle birlikte- yapı kullanma izni olmadan yaklaşık 25 yıl boyunca elektrik, su ve doğalgaz gibi aboneliklerin bağlanmış olması, ilgili kurumlar tarafından yeterli denetim ve takibin yapılmamış olması üzerinde durulması gereken asıl konulardır. Sadece 2000 yılı öncesi yapıların değil Yapı Denetim Kanunu çerçevesinde yapılan yeni yapıların da diğer illere oranla daha düşük deprem gücü karşısında çok fazla hasar almış olması da incelenmesi gereken bir diğer konudur. Adana İli içerisinde Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Adana Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyesi ekiplerince yapılan hasar tespit çalışmalarında 7 Mart 2023 tarihi itibarıyla durum tabloda belirtilmiştir.

Kültür Varlıkları Üzerinde Deprem Etkisi

Kentimizde bulunan kültür varlıkları depremde herhangi bir hasar almamıştır. Anavarza Antik Kenti Kazı Kurulu'nun yapmış olduğu hasar tespit çalışmaları sonrasında Kozan İlçemiz sınırları içerisinde yer alan Anavarza Antik Kenti'nin Zafer Takı Kapısında hafif çatlakların olduğu belirtilmiştir. Reşatbey Mahallesi'nde bulunan Adana Şubesi binamız depremde herhangi bir hasar almamıştır. Ancak Şubemize bağlı Osmaniye Temsilciliği binamızda duvar hasarları oluşmuştur. Adana Şubesi binamızda rutin üye işlemleri devam etmekle birlikte Osmaniye Temsilciliğimizin hasarlı olmasından kaynaklı olarak üye işlemleri uzaktan gerçekleştirilmektedir.

Yeniden Yapılaşma ve Kentsel Planlama Süreçleri

Yıkılan ve yıkılacak olan binalarda yaşayan yurttaşların barınma ihtiyacı için tüm deprem bölgesinde olduğu gibi Adana'da da bir yıl içerisinde 2500 kalıcı konutun inşa edileceği açıklanmıştır. Yeniden inşa süreçlerinin nasıl olacağı ile ilgili "Olağanüstü Hal Bölgelerinde Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" yayımlanarak gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Yayımlanmış olan Kararname ile ilgili olarak üyelerimiz bilgilendirilmiş, plansız yapılaşmanın doğuracağı hasarlar ve neden olabileceği yeni afetler hakkında basın toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

Adana, deprem şiddetinin düşük hissedilmesi dolayısıyla diğer şehirlere oranla daha az hasar almıştır. Ancak yapı stokunun eski olması ve yapı yoğunluğunun yüksek olması bundan sonra yaşanabilecek afetler açısından Adana'nın ne kadar hazırlıksız olduğunu göstermiştir. Yapıların yüzde 60'ının 2000 yılı öncesinde üretilmiş olması, yeni yapıların da depremde hasar almış olması, mevcut yapıların en az yarısının denetim mekanizmalarından ruhsatsız veya iskansız olması kentimizi olası yeni bir depremde çaresiz bırakacaktır. Yapının deprem etkileri karşısında formu ve işlevinin önemi hakkında diğer disiplinlerle birlikte ortak bir değerlendirmeye ihtiyaç olduğu gözükmektedir. Güzellik-Kullanışlılık-Sağlamlık ilkelerine sadık kalarak yapının tasarımdan uygulanmasına kadar mimarın rolünü esas alarak yapı üretim sürecini yeniden kurgulamak gerekmektedir.

TMMOB MİMARLAR ODASI DİYARBAKIR ŞUBESİ

Bilindiği üzere 06.02.2023 tarihinde, ilki saat 04.17'de merkez üssü Pazarcık (Kahramanmaraş) olan 7.7 şiddetinde ve ikincisi saat 13.24'te merkez üssü Elbistan (Kahramanmaraş) olan 7.6 şiddetinde, Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Şanlıurfa, Kilis, Osmaniye, Adana ve kentimiz Diyarbakır'da¹ büyük yıkımlara neden olan iki deprem meydana gelmiştir.

Yıllardır kayyumlar tarafından yönetilmeye çalışılan kentimizde birikmiş ve çözülmemeyen sorunları çözebilmek amacıyla İl Koordinasyon Kurulumuza bağlı Odalarımızın da içinde yer aldığı 84 kurum tarafından Ekim 2022 tarihinde Diyarbakır Kent Koruma ve Dayanışma Platformu kurulmuştur.

Deprem günü İl Koordinasyon Kurulumuz öncülüğünde Diyarbakır Kent Koruma ve Dayanışma Platformu toplanmış ve acilen deprem kriz masası oluşturulmuştur. Yapılan toplantı ve görüşmeler sonrası alan taraması yapılarak kentte yıkılan yapıların tespiti ve mevcut risk alanlarını belirleme çalışmaları yürütülmüştür.

Yapılan çalışmalarda kent genelinde 20 ayrı yerde yıkım olduğu tespiti yapılmıştır. Ayrıca kent mer-

kezinde bir binada depremden kaynaklı yangın çıktığı ve boş, metruk iki binanın yıkıldığı da tespit edilmiştir.

Akabinde yurttaşların deprem sonrası toplanma alanları fizibilitesi hazırlanmış, (spor salonları, düğün salonları, camiler, AFAD çadırları, çocuk kreşleri ve iki katlı kafeler) 200 bölgede toplanma alanları ve gece konaklama alanları oluşturularak medya üzerinden duyurusu yapılmıştır.

Alandaki eksiklikler koordinasyona bildirilerek acil malzeme temin listesi oluşturulmuş, malzeme, iş makinaları ve gerekli diğer teçhizatların kriz masasına iletilmesi ile bunların sevk ve organizasyonu yapılmıştır.

İlk etapta toplanma alanlarına ve enkaz bölgelerine sabah çorba ulaştırılmış, diğer yiyeceklerin ve gıdaların ulaştırılması için organizasyonlar yapılmıştır. İhtiyaç listeleri belirlenmiş, her bileşen kendi üyelerine duyuru yaparak gelen yardımların iki ayrı bölgede toplanmasını sağlamıştır.

Öncelikli olarak battaniye, ısıtıcı, bebek maması, bebek bezi, hijyenik kadın pedi, iç giyim, kahvalt,

Sayı	İl	İlçe	Mahalle-Köy / Ada-Parsel	Bina	Açıklama
1	Diyarbakır	Yenişehir	Seyrantepe 976 Ada 4 Parsel	Diyar-Galeria 1 Blok	Çökme
2	Diyarbakır	Yenişehir	Seyrantepe 976 Ada 4 Parsel	Diyar-Galeria 2 Blok	Çökme
3	Diyarbakır	Yenişehir	Yenişehir 498 ada 45, 46 Parseller	Sözel Apt.	Çökme
4	Diyarbakır	Bağlar	Kaynartepe 16 Ada 38 Parsel		Çökme
5	Diyarbakır	Bağlar	Kaynartepe 2 Ada 18 Parsel	Dündar Apt.	Çökme
6	Diyarbakır	Bağlar	Kayapınar 2113 Parsel		Çökme
7	Diyarbakır	Bağlar	Kayapınar 6626 Parsel	Serin Apt.	Çökme
8	Diyarbakır	Çınar	Ovabağ	Tek katlı konut	Çökme
9	Diyarbakır	Dicle	Dover Baş Köy	Tek katlı konut	Çökme
10	Diyarbakır	Hani	Kaledibi	Tek katlı konut	Çökme
11	Diyarbakır	Hani	Çukur	İki katlı konut	Çökme
12	Diyarbakır	Hani	Topçular-Uysal Mezra	Tek katlı konut	Çökme
13	Diyarbakır	Hani	Topçular-Uysal Mezra	Tek katlı konut	Çökme
14	Diyarbakır	Bismil	Ambar	Tek katlı konut	Yangın
15	Diyarbakır	Kayapınar	Pirinçlik	Ahır	Çökme

¹ Bu illere daha sonra Elazığ da eklenmiştir.

yemek, temiz su temini bileşenler tarafından paylaşılarak alanlarda günlük dağıtımları sağlanmıştır.

Diyarbakır Kent Koruma ve Dayanışma Platformu olarak kurulan kriz masası bir taraftan da yıkılan yapı ve hasar tespit çalışmalarına başlamıştır.

Yapılan çalışmalarda; kentin merkez ilçelerinde sekiz olmak üzere kent genelinde 17 yapının yıkıldığı tespit edilmiştir. Kentin yapısal olarak yıkılma tehlikesi olan yerleri hızlı bir şekilde taranmıştır. Kent merkezinde bulunan ve yıkılan yapılarda çalışmalara ivedi olarak katılmış, AFAD ekipleri geldiklerinde ve yeterli sayıda kurtarma ekipleri olduğunda birlikte çalışmalar yapılmıştır. Ancak, AFAD ekiplerinin ekipman sıkıntıları olduğu görülmüş, oluşturulan kriz masası tarafından vinç, kepçe, hilti vb. ekipmanlar sağlanmıştır. Kurtarma çalışmaları ve ihtiyaçları sürekli takip edilmiş, gerekli destekler sunulmaya devam edilmiştir.

Oluşturulan kriz masasının valilik tarafından oluşturulan kriz masasına dahil olması ya da iletişim içinde olması için valilik ile görüşmeler yapılmış, kısmen talepler kabul edilmiş ve ertesi gün hasar tespit eğitimi almış 90 mimar ve inşaat mühendisi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan hasar tespit çalışmalarına dahil olmuştur.

Aynı anda kriz masasına veya İl Koordinasyon Kurulu'na gelen ve tespit yapılmayan hasarlı yapılara hızlıca gitmek için gerekli ekipmanlarla birlikte 20 kişilik hasar tespit mobil ekipleri kurulmuştur. Gelen yüzlerce hasar tespit inceleme talebi karşılanmış, ağır hasarlı yapılar yetkililere gerekli önlemlerin alınması için bildirilmiştir. Kriz masası ile birlikte kentte barınma yerleri oluşturulmuştur. Bu konuda gerekli adımları atmayan yetkililer ile iletişime geçilmiş, okullar başta olmak üzere bir kamu kurumu barınma için kullanıma açılmıştır.

AFAD ile yapılan görüşmeler sonucunda belli noktalarda çadırlar kurulması sağlanmıştır. Kentte bulunan tren istasyonundaki vagonlar da kentlilerin barınması için kullanılmaya başlanmıştır. Kriz masası olarak 200 bine yakın kişinin yemek ve diğer ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır.

Depremi ikinci günü durumu daha kötü olan başta Adıyaman ve Kahramanmaraş olmak üzere yakın kentlerimize yapılacak yardım tartışılmış ve acilen durum tespiti ve gerekli koordinasyonları yapmak üzere çoğunluğu mimar, mühendis ve şehir plancılarından oluşan, 12 kişilik ekip Adıyaman, dört kişilik ekip Elbistan ve dört kişilik ekip Pazarcık'a gönderilmiştir. Gönderilen ekipler alana ilk ulaşan ekipler olmuştur. Buralarda hemen koordinasyon kurulması çalışmalarına başlanmıştır. Durumun çok kötü olduğunun bildirilmesi ile başta Batman, Mardin, Şanlıurfa, Dersim, Van ve Hakkari İKK'ları ile ortaklaşarak Adıyaman'a ve Maraş'a insan gücü ve yardım malzemeleri gönderilmiştir. Kriz masasındaki diğer bileşenlerin de bu çalışmaya dahil edilmesi ile birlikte tır ve kamyonetler ile malzemeler ulaştırılmıştır. TMMOB İl Koordinasyon Kurulu olarak 150 kişi ve diğer kurumların gönderdikleri ile 300'den fazla gönüllü bu şehirlere gönderilmiştir. Adıyaman'da ve Maraş'ta oluşturulan koordinasyonlar zamanla yerlerde oluşan koordinasyonlara malzemeleri ve çalışmaları aktararak kente dönmüşlerdir. Kısacası TMMOB İl Koordinasyon Kurulumuz hem Diyarbakır hem de diğer illerde yapılan çalışmalara öncülük düzeyinde aktif olarak katılmıştır.

İlerleyen günlerde Valilikçe kentimizde Dicle Nehri kenarında bir çadır kent kurulmuştur. Kurulan bu çadır kentin konumunun ve koşullarının uygun olmadığı açıklamaları yapılmış, alternatif alanlar Valiliğe resmi yollarla sunulmuştur. Ancak kısa vadede sonuç alınamamıştır. İlerleyen günlerde yağın yağmurlar ve oluşan sellerle çadırlar sular altında kalınca vatandaşlar başka alanlara tahliye edilmiş ve milyar TL harcanarak oluşturulan çadır kentin taşınacağı açıklaması yapılmıştır. Ayrıca çadır kentte şehirlerarası yola çok yakın olması nedeniyle trafik kazaları yaşanmış ve iki kişi hayatını kaybetmiştir.

Bugün geldiğimiz noktada yeni yer seçimleri, moloz alanlarının dökümü gibi konularda da görüş ve önerilerimizi basın yolu ile kamuoyuna ve yetkililere duyurmaya çalışmakta ve mücadelemize devam etmekteyiz. Tüm bu çalışmalarda TMMOB bileşenleri ve Mimarlar Odası aktif olarak rol almış, yaşanan bu afet dayanışmayla az hasarla atlatılmaya çalışılmıştır.

TMMOB MİMARLAR ODASI GAZİANTEP ŞUBESİ

6 Şubat 2023 tarihinde Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü verilerinde yer aldığı üzere sabah 04.17’de Sofalaca Şehitkamil Gaziantep’te 7.7 büyüklüğünde deprem olmuştur. Oysaki Prof. Dr. Övgün Ahmet Ercan ilk depremin Narlı’da 7.8, 20 saniye sonra da Nurdağı’nda 7.5 büyüklüğünde olduğunu söylemiştir. Hemen akabinde Ekinözü Kahramanmaraş Merkez’de 7.6 büyüklüğünde meydana gelen depremler hepimizi acıya boğmuştur.

Depremin olduğu ilk saatlerde Gaziantep AFAD Merkezi’ne gidilerek, TMMOB Gaziantep İl Koordinasyon Kurulu olarak neler yapılabileceği aktarıldı. Gaziantep Şubesi olarak ilk gün itibariyle üyelerimiz enkazlarda arama-kurtarma çalışmalarında gönüllü olmak için başvuruda bulundular. Maalesef bu başvurular kabul edilmedi. Bunun üzerine yardım dağıtımı, çadır kurma görevlerinde gönüllü olarak yer alındı.

Nurdağı’na Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi’nden ihtiyaç malzemeleri toplanarak Büyükşehir Belediyesi araçlarıyla AFAD’a götürüldü ve bölge incelendi. TÜVTÜRK Araç Muayene İstasyonu’nda TMMOB Makina Mühendisleri Odası’yla sokakta kalan insanların barınabilmesi için uygun bir ortam sağlandı. Burada mutfak kuruldu, gerekli malzemeler tedarik edilecek ihtiyaç sahiplerine üç öğün çorba ve makarna dağıtımı yapıldı. Gaziantep Merkez, Nurdağı ve İslâhiye’de arama kurtarma çalışmalarında kullanılmak üzere enkaz bölgelerine jeneratör sağlandı.

Depremden fazlasıyla etkilenen Adıyaman için, TMMOB İKK ve temsilciliğimiz devamlı irtibat halinde olarak, yastık, yorgan, battaniye, su vb. ihtiyaç malzemeleri Mimarlar Odası Adıyaman İl Temsilciliği’ne teslim edildi.

İlk günden başlayarak Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Suludere Şantiyesi kriz masası olarak kullanıldı. Gelen yardımlar depolarına boşaltılarak, hızlıca ihtiyaç sahiplerine dağıtıldı. Burada çadır kentlere götürülmek üzere tuvaletler tasarlandı. Atölyelerde yapımına destek verildi.

Festival Park, Masal Park, Fıstık Park ve okul bahçelerine çadırlar kuruldu. İKK Sekreterliği Mimarlar Odası’nda olduğu için, TMMOB’dan gelen heyetlerle saha ziyaretleri yapıldı ve bilgi verildi. Mimarlar Odası Genel Merkezi’nden gelen heyet ile de İslahiye, Nurdağı, Pazarcık ilçelerinde ve Adıyaman’da incelemelerde bulunuldu. Gaziantep’teki kültür yapılarının bir kısmı tarandı.

Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımız için Nurdağı’ndaki çadır kentlerde bulunan çadır okullara oyuncak, kitap ve kırtasiye malzemeleri götürüldü.

Adıyaman’da beş üyemizi maalesef kaybettik. Kaybettiğimiz meslektaşlarımız başta olmak üzere bu depremde hayatını kaybeden tüm insanlarımızı za rahmet, kalanlara sabır dileriz.

TMMOB MİMARLAR ODASI KAHRAMANMARAŞ ŞUBESİ

6 Şubat 2023 tarihinde saat 04.17'de 7,7 büyüklüğünde merkez üssü Kahramanmaraş-Pazarcık olan ve aynı gün saat 13.24'te 7,6 büyüklüğünde merkez üssü Kahramanmaraş-Elbistan olan iki deprem meydana geldi. Başta Kahramanmaraş olmak üzere toplam 10 ilimizi etkileyen bu felaket sonucunda binlerce yurttaşımız göçük altında kaldı. Çok büyük bir yıkımla karşı karşıya kaldık. Sokaklarında gezdiğimiz kentimiz tanınmayacak hale geldi. Ailemizi, dostlarımızı, akrabalarımızı, komşularımızı, meslektaşlarımızı bu büyük felaket sonucunda kaybettik. Yaralarımız çok taze, hepimizin başı sağ olsun.

Bugün açıklanan verilere göre 50.096 yurttaşımızın hayatını kaybetmesine sebep olan büyük Maraş depremi sonucunda Kahramanmaraş'ta her 10 aileden üçü evsiz kaldı. Bu bölgenin insanların hayatları 6 Şubat öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrıldı. 6 Şubattan sonraki hayat çizgisinde, öncelikle memleketini seven yurttaşlar, sonrasında ise mesleğini hakkıyla yapmaya çalışan mimarlar olarak eskiden yapılan yanlışlara da, bilimden ve deprem gerçeğinden uzak alınan kararlara da, binlerce kişiyi ölüme götüren ihmaller zincirine de tahammülümüz kesinlikle yok.

Kentimizin hafıza mekânlarını, kent merkezimizi kaybettik. Anılarımızı, emeklerimizi bu büyük enkazın arkasına bıraktık. Memleketimizin ışıkları söndü. Her akşam hava karardığında ışıkları yanmayan mahalleler görmek yaşadığımız felaketin izlerinin kolay kolay silinmeyeceğini bize hatırlatıyor.

Maalesef yaşadığımız deprem hiçbirimiz için sürpriz olmadı. Şubemizin 26 Ocak 2020 tarihinde Kahramanmaraş İnşaat ve Jeoloji Mühendisleri Odaları İl Temsilcilikleri ile birlikte düzenlediği deprem çalıştayında Kahramanmaraş zemin taşıma gücü ve sıvılaşma haritasından hareketle oluşturulan rapor bugün yaşadığımız felaketi tarif eder nitelikte idi. Raporda yer alan haritalar bugün en fazla yıkımın olduğu kent merkezinin zemininin ciddi bir sıvılaşma tehlikesi içerdiğini anlatıyordu. Özellikle Kahramanmaraş kent merkezindeki yapı stokunun depreme hazırlıklı olmadığını, acilen İl Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu'nun deprem ile ilgili alt komisyon oluşturmasını ve komisyonun STK'larla birlikte daha etkin hale getirilmesi gerektiğini; Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nde Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Başkanlığı'nın oluşturulmasını ve aktif olarak çalışmalar yapılması gerektiğini bu rapor ile

yerel belediyelere ilettik. Maalesef 6 Şubat 2023 tarihine kadar deprem Kahramanmaraş'ın önceliği olamadı.

Fay hatları üzerine yeni binalar yapılmaması için uygun imar alanlarının üretilmesi de, Kahramanmaraş imar planı oluşturulurken bugün tartışılan zemin değerleri ve fay haritasının bu imar planının parametrelerinden biri olamamış olması da şehrimizin önceliği değildi. Memleketimiz için şehrin bugüne kadarki tüm yöneticileri tarafından belirlenen öncelik sırası, bugün bizleri büyük bir mezarlığa dönmüş kent merkezimiz ile baş başa bıraktı. Bu yaşananlardan artık çok büyük dersler çıkarmamız gerekiyor. Kayıplarımızın sebebi kadar değil ihmaldir. Bizler bu şehri bilimin ışığında yeniden kuracağız.

6 Şubat gecesi saat 04.17'de büyük bir sarsıntı ile uyandık. Sonrasında 65 saniye sürdüğünü öğrendiğimiz ilk sarsıntı bizlere saatler gibi geldi. Yaklaşık beş dakika sonrasında yaşanan şiddetli artçı depremin ardından kendimizi dışarı attık. Yoğun kar yağışı ve elektrik kesintisi sebebi ile dışarı mahşer yeri gibiydi. Kendimizi dışarı atabildiğimiz için şanslı olduğumuzu daha depremin ilk dakikalarında acı bir şekilde anladık. Şehrimiz büyük bir yıkıma uğramış, çöken binaların tozları yağın kara karışmıştı. Herkes başka bir yere kaçıyordu. Sağlam kalan binalardan inenlerin oluşturduğu araç trafiği, göçen binaların olduğu alanlara gelince tıkanıyordu. Çöken binalardan depremin ilk dakikalarında kendi imkânları ile çıkmaya çalışan vatandaşların sesleri duyuluyordu. Ne olduğunu anlamaya çalışırken telefonlarımızı kullanamamaya başladık. Öyle ki depremin merkez üssünün Kahramanmaraş olduğu bilgisini dahi depremden saatler sonra öğrenebildik. Depremden sonraki ilk dakikalarda sevdiklerinin sesini duyabilenler, iyi olduğunu teyit edebilenler şanslıydı. Çünkü sonraki iki gün boyunca iletişim kurmak mümkün olmayacaktı. Şubemizin iletişim ağına internetin çektiği nadir anlarda mesajlar gelmeye başlamıştı.

"Herkes iyi mi?"

İlk gelen yardım ekipleri daha hava aydınlanmadan alana inen askeri personeldi. Merkezdeki büyük yıkımın içerisinde karşılaştığımız askeri personel desteği ne yazık ki böyle büyük bir yıkım için yeterli değildi. İki gün boyunca kendi çabaları ile sevdiklerini kurtarmaya çalışan vatandaşlar ve kendileri de birer depremzede olan askeri personel ile bir

başımıza kalmıştık. Yıkılan bina sayısı, ilk iki gün gelen destek ekibi sayısının kat kat üzerindeydi.

Depremden saatler sonra ara ara iletişim kurulabilen telefonlarımız ile Kahramanmaraş'a ulaşım yollarının kapandığı, yoğun kar yağışı sebebi ile arama kurtarma ekiplerinin bölgeye ulaşım sağlamadığı bilgisini aldık. Maraş'a en erken yardıma gelecek ekiplerin yer aldığı komşu illerimizle beraber toplam 10 ilimizin depremden etkilenmiş olması yaşadığımız felaketin boyutunun daha da artmasına neden olmuştu. Havanın çok soğuk olması ve sağlam kalan binaların güvenilir olmaması nedeni ile sokaklarda büyük bir panik hakimdi. Yıkılan binaların etrafında enkaz altındaki yakınlarını bulmaya çalışan insanlardan oluşan kalabalıklar oluşmaya başlamıştı. Bazı enkazlara insanlar kendi imkanları ile tuttukları kepçelerle müdahale etmeye çalışıyorlardı.

Henüz ilk depremin oluşturduğu yıkım ile mücadele ederken saat 13.24'te merkez üssü Kahramanmaraş-Elbistan olan 7,6 büyüklüğündeki ikinci deprem ile enkaz başında karşı karşıya kaldık. İlk depremde ayakta kalan binaların öğlen saatlerinde yardım ekiplerinin üzerine çökmesine canlı tanıklık ettik. İlk depremde üç binanın yıkıldığı Elbistan ve Afşin'de ikinci depremden sonra çok büyük bir yıkım olduğunu öğrendik. Sabah saatlerinde yaşanan depremden sonra Kahramanmaraş merkeze yardım için kepçe ve ekipmanları ile beraber yola çıkan yardım ekipleri ikinci depremden sonra kendi evlerinin, mahallelerinin yıkıma uğradığını öğrendiler.

Depremin ikinci gününden itibaren sahada askeri personel harici yardım ekipleri görmeye başlamıştık. Karşılaştığımız yardım ekipleri hava şartlarından kaynaklı uçaklarının rötör yapmış olmasını ve ekipman konusundaki yetersizlikten kaynaklanan koordinasyon eksiklikleri sebebi ile geç kalındığını söylüyorlardı. Ancak olan olmuştu, arama kurtarma çalışmaları için altın niteliğinde olan ilk 48 saati büyük bir kargaşanın içerisinde kaybolarak geride bırakmıştık.

9 Şubat 2023 tarihinden itibaren Mimarlar Odası Kahramanmaraş Şubesi olarak Kahramanmaraş Afet Koordinasyon Merkezi'nin İl Emniyet Müdürlüğü'nde olan kriz masası toplantılarına katılım sağlamaya başladık. Bu toplantılarda koordinasyonun sağlanması için alınan hızlı ve hayati kararlara yakından şahit olduk. Enkazdaki vatandaşların kurtarılması depremin ilk günlerinde kriz masasının tek gündemiydi. İlerleyen günlerde bu

masanın gündeminde çadır ve konteyner tedarikinden, geçici ve kalıcı barınma alanlarının planlanmasına, içme suyu probleminden bölgedeki yağma vakalarına kadar birçok konu vardı.

Toplam 11 ilimizi etkileyen bu büyük felakette, hava şartları dışarıda kalmaya müsaade etmiyordu. Evleri yıkılan ya da depremden sonra evlerini güvenilir olmadığı için kullanamayan vatandaşlar için bu süreçte en zorlayıcı olan konulardan birisi çadır teminiydi.

Bugün yapımı tamamlanan konteyner alanlarına taşınan vatandaşlar olsa da Kahramanmaraş'ta depremden 50 gün sonra halkın büyük bir çoğunluğu hala çadır alanlarında barınma ihtiyacını karşılıyor. Deprem bölgesinde yaşayan insanlar, barınma ve yaşam alanına dair tüm pratiklerini ve alışkanlıklarını değiştirmek zorunda kaldı. Uzun bir süre daha da eski alışkanlıklarına dönmeleri mümkün görünmüyor.

12 Şubat 2023 tarihli kriz masası toplantısında Kahramanmaraş yapı stokunun depremden sonraki durum tespiti ile alakalı bir sunum gerçekleştirildi. Mevcut yapılar ağır hasarlı, acil yıkılması gereken, orta hasarlı ve az hasarlı olarak sınıflandırılmaya başlanmıştı. Sahada bu sınıflandırma için dolaşan teknik personeller tarafından Kahramanmaraş yapı stokunun yaklaşık yüzde 23'ünün kullanılamaz hale geldiği ifade edildi.

Kahramanmaraş için gereken 88.500 konut ve 19.000 köy evi ihtiyacını karşılamak için belirlenen bölgelerin altyapı, zemin, imar durumları hakkında üst ölçekten yapılan incelemelerin konuşulduğu istişare toplantısında; belirlenen konut alanlarının konumlarının valiliğe olan mesafelerinin kent merkezini diri tutmak için oldukça sıkıntılı olduğunu dile getirdik. Birbiri arasında bağlantı bulunmayan merkezden kopuk konut alanlarının kurulması halinde şehrin hem sanayi bölgelerinin hem kamu kurumlarının hem de ticaret alanlarının sağlıklı işlemesi mümkün olmayacaktır. Uzun vadede ülkemizde imara açılan her alanda görüldüğü üzere uzak mesafedeki alanların her biri merkez ile birleşmeye çalışacaktır. Bu problem ileriki yıllarda yine uygunsuz zeminlerde, plansız yapılaşma riskini arttıracaktır.

Kent merkezimizin ivedilikle ayağa kaldırılması ve kent kültürünün sürekliliği için kent merkezi ve iş alanlarının kesinlikle ikinci plana atılmaması gerekmektedir. Zemin raporları olumlu gelen Önsen bölgesinde ve organize sanayiye yakın olan Tom-

suklu/Çınarlı bölgesinde devlet eliyle toplu konut projelerine başlanması konusunda elbette hızlı davranılmalıdır. Ancak asgari 85.000 toplu konut ihtiyacının hepsinin merkeze uzak alanlarda karşılanması, kent merkezinin yeniden ayağa kaldırılmasını imkânsız hale getirebilir. Depremde zemin kalitesi nedeni ile neredeyse hiç hasar almamış olan ancak çarpık kentleşmenin olduğu Serintepe, Mağaralı, Saçaklızade, Çamlık, Fatih, Sakarya, Yörükselim bölgelerinin kentsel dönüşüm kapsamına alınarak nitelikli bir planlama ve az katlı, bağlamına uygun tasarlanmış bir kentsel dönüşüm projesi ile konut bölgelerinin bu alanlara yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Böylece kentimizin merkezden kopmadan yeniden planlanabilmesi ve kent merkezimizin hızlıca ayağa kalkması mümkün olabilir.

Niteliksiz konut stokunun olduğu bu bölgelerin, şehrin geri kalanını dümdüz eden böylesi bir felakette neredeyse hiç hasar almamış olması neden konut alanlarımızı öncelikle sağlam zemin parametresini önceleyerek belirlememiz gerektiğinin en büyük kanıtıdır.

Deprem Kahramanmaraş'ın kentsel hafızasına da oldukça büyük bir zarar verdi. Ulu Cami başta ol-

mak üzere Arasa Camii, Şeyh Camii, Saraçhane Camii gibi pek çok tarihi camimiz ağır hasar almıştır. Bahtiyar Yokuşu'nda yer alan Kahramanmaraş'ın sivil mimari örneklerinin büyük bir çoğunluğu yıkılmış, tahrip olmuştur. Şehrimizi yeniden eski günlerine döndürmek, hafıza mekânlarımızı ayağa kaldırmak ile mümkün olacaktır.

Kent sıfırdan, tek seferde kurulamaz. Kent gibi çok katmanlı yaşayan bir organizma tasarlanırken kolektif çalışmaya ve ortak akla başvurulmak zorundadır. Bu yaşayan organizmanın iyi planlanmış, sağlıklı işleyen birimlerden oluşması gerekir. Yalnızca depreme dayanıklı barınma alanları oluşturmak, yeniden bir kent inşa etmek için yeterli değildir. Merkezden kopuk uydu kentler oluşturulması uzun vadede çok daha büyük problemler ile karşılaşmamıza sebep olacaktır. Yıllar boyunca memleketimiz bu felaketin izleri ile yaşamak zorunda. Bizler başımıza gelen bu felaketten ders çıkarmak zorundayız. Şehrin mimarları, mühendisleri, planacıları olarak memleketimizin 100 yıl sonrasını düşünerek ve doğru kararlar vererek bu şehri yeniden hızlı bir şekilde ayağa kaldırmakla yükümlüyük.

TMMOB MİMARLAR ODASI MALATYA ŞUBESİ

6 Şubat felaketinin üzerinden tam olarak 2.5 ay geçti. Bizim için o günden beri zaman durmuş gibi. Depremden sonra birçoğumuz günleri dahi takip etmiyoruz artık. Saate bakmayı da çoktan bıraktık. Derin uykuda yakalandığımız bu kabus hepimizin hafızasında uzunca bir süre travma olarak kalacak. Her geçtiğimiz sokakta, caddede sürekli olarak gözümüzün önünde enkaz çalışmaları yapılıyor. Bu tablo düzelmeden yaşanan bu travmanın geçmesi söz konusu değil maalesef.

Malatya'nın son üç yılda yaşadığı felaketler muhtemelen diğer illerimizde yaşanmadı. Üç yıl önce Sivrice Depremi, bir yıl önce çarşı merkezimizde hatalı tadilatın dolayı çöken bir bina, şimdi de 6 Şubat depremleri. İnsanlık tarihinde yaşanma ihtimali çok düşük olan birçok depremi üst üste ve en şiddetli şekilde yaşayan bir şehir Malatya.

Bir mimar olarak, bir Malatyalı olarak, bir depremzede olarak bu 2.5 aylık süreçte o kadar çok şey gördüm ki günlerce anlatabilirim, sayfalarca yazabilirim.

Depremi 2.günü Mimarlar Odası Malatya Şubesi olarak kendi imkânlarımızla ağır tonajlı 15 adet iş makinası, sekiz kişilik arama kurtarma timi ve 15 kişilik operatör ekibini çok zorlu hava koşuluna rağmen Ankara'dan Malatya'ya getirdik. Bu makinelerin arasında AFAD'da çok az sayıda bulunan 25 tonluk vinçler de vardı. Makinalarımız buraya ulaşır ulaşmaz büyük bir heyecanla AFAD'a gittim. Kapının önü ve binanın içi inanılmaz kalabalıktı ve ciddi bir kaos yaşandığı çok belliydi. Yetkili kişiyi buldum ve elimizde bulunan ekibi ve makineleri kayda geçirip görev beklemeye başladık. Saatler geçti ancak dönüş olmadı. Binlerce enkazda insanlar zamanla yarışırken bu ekip ve makinalar boşta bekleyemezdi. Tekrar yetkiliyle görüştüm ve tekrar kayıt oluşturuldu. Uzunca bir süre yine bekledik ancak nafile. Bu bekleyiş tam olarak üç gün sürdü. Koca koca makinalar ve profesyonel ekipler tam üç gün boşta bekledi. Sabrımızı kaybettik ve AFAD'ın kesinlikle bu organizasyonu başaramayacağını görüp İtfaiye Müdürlüğü'ne geçtik. Birkaç saat içerisinde tüm makinalar ve ekiplerimiz saha ya indi ve birçok vatandaşımızın hayatını kurtardı. Yıllardır bizlere anlatılan AFAD sınıfta kaldı! Aradan geçen 2.5 aylık süreçte ise hiçbir şey değişmedi ve halen çadır problemi yaşanıyor deprem bölgelerinde.

Depremi merkez üssü olan Kahramanmaraş'ta eski yerleşim yerleri tamamen yerle bir oldu. An-

cak yeni yerleşim yerleri dağlık kesimlerde olduğu için hayat yavaş yavaş normale dönmeye başladı. Malatya'nın talihsizliği tam olarak bu konu. Bizim hem yeni hem de eski yerleşim alanlarımız yıkıldı veya ağır hasar aldı. Resmi kayıtlara göre yaklaşık 5 bin yıkık bina, 50 bin ağır hasarlı bina var. Peki bizim yeni yerleşim alanlarımız neden bu denli hasar almış olabilir? Tabii ki RANT. Bostanbaşı Mahallemiz mesela. Tarihi boyunca tarım alanı olarak kullanılan ve kayısı bahçeleriyle dolu olan bu mahalle Mimarlar Odası Malatya Şubesi'nin ve Malatya İl Koordinasyon Kurulu'nun tüm uyarı ve mücadelesine rağmen imara açılıyor. İmara açılması yetmezmiş gibi bir de bina yükseklikleri "hmax serbest" oluyor. Son 10 yılda tüm mahalle 15 katlı binalarla dolup taşıyor. Ve 6 Şubat depremleriyle birlikte 100 bin kişinin yaşadığı bu mahallenin yüzde 85'i ağır hasar almış durumda. Özellikle bu mahalle ders kitaplarına geçmeli. Şuan müteahhitler, fenni mesul mimar ve mühendisler tutuklanmış durumda. Ama bu mahalleyi imara açan, ruhsat veren, projeleri onaylayan hiçbir yetkili hakkında bir işlem yapılmadı. 850 bin nüfuslu Malatya'da yaklaşık 600 bin kişi başka şehirlere göç etmek zorunda kaldı. Burada kalan nüfus ise kırsallarda barınmaya çalışıyor. Giden vatandaşlarımızın dönüp gelebileceği bir barınma imkanı olmadığından dolayı kaos git gide büyümeye devam ediyor.

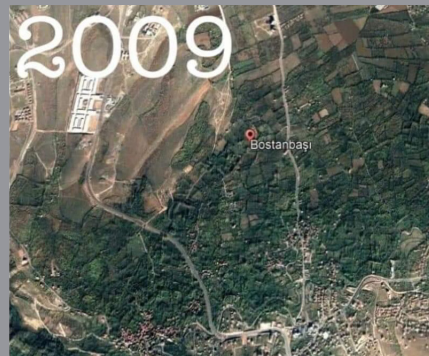
Malatya'da asıl yıkım ikinci depremde gerçekleşti ve bu depremin herkesin dışarıda olduğu saatte olması çok daha fazla can kaybının önüne geçti. Bunu bir şans olarak değerlendiriyoruz.

Sivrice Depremi'nden sonra eski yerleşim alanı olan kent merkezimizde birçok çalışma ve araştırma yaptık. Bu üç yıllık süreçte bitişik nizam ve ortalama 40-50 yaşında olan bu eski yapı stokumuz için ada bazlı plan tadilatları önererek kentsel dönüşüme sokulması hususunda acil çağrıda bulunduk. Ancak herhangi bir çalışmanın yapılmaması 6 Şubat depreminin yarattığı yıkımın boyutunu fazlasıyla artırdı. Özellikle üstünde durduğumuz beş mahallemiz tamamen yok oldu ne yazık ki. Kentsel dönüşüm sadece Malatya'nın değil tüm Türkiye'nin öncelikli konusudur. Ülke genelinde çok radikal imar reformları yapılarak hayata geçirilmeli ve deprem ülkesi olduğumuz kesinlikle unutulmamalıdır.

Deprem sonrasına hazırlanmak yerine depremden önce neler yapmamız gerektiğini belirleyip yıkımı

engellemek ve bu acı tecrübelerle yeni bir sayfa
açarak kent politikalarımızı yenileyip hızlıca d-
nüşüm yapmamız gerekiyor. Bu dönüşümden baş-
ka bir alternatifimiz maalesef yok.

Bilimin ışığından ayrılmamak üzere...

EKLER

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş depremleri sonrasında yayınlanan *Dosya* 53 sayısında, yapı tasarım ve üretim süreçlerinin başlıca aktörlerinden olan mimarlık mesleğini doğrudan ilgilendiren, doğal bir olay olmasına rağmen maalesef ülkemizde afete dönüşen *deprem* konusu gündeme alınmış, meslek örgütü olarak Mimarlar Odası Ankara Şubesi bünyesinde yıllar içerisinde bu konuda yapılan ve yapılmayanları görünür kılmak adına bir arşiv çalışması yapılmıştır.

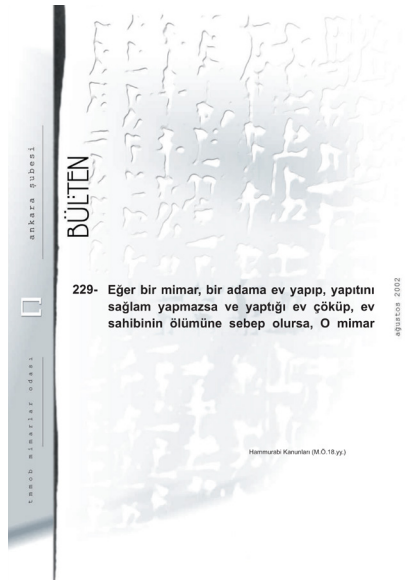
Bu doğrultuda; Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından 2002-2013 yılları arasında yayınlanan *Bülten*, 2006 yılından itibaren yayınlanan *Dosya* dergisi, Şube web sayfası ile Mimarlar Odası Genel Merkezi'nin 1971 yılından beri *Mimarlar Odası Haberler*, *Mimarlık Haberler* vb. farklı isimlerle yayınladığı Haber Bülteni taranmış; yayınlarda deprem özelinde yer verilen haberler, basın açıklamaları, düzenlenen etkinlikler, görüş yazıları vb. derlenmiştir. Yine, Şubenin 46.Döneme kadar olan Yönetim Kurulu kararlarından Ankara Şube ve hinterlandında bulunan illerde yaşanan depremlerle ilgili yapılan basın açıklamaları, çalışmalar, etkinlikler vb. derlenmiştir. Yapılan araştırma bir dizin niteliğindedir.

EK 1 | MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ BÜLTENLERİ

BÜLTEN 2 | Temmuz 2002

BÜLTEN 3 | Ağustos 2002

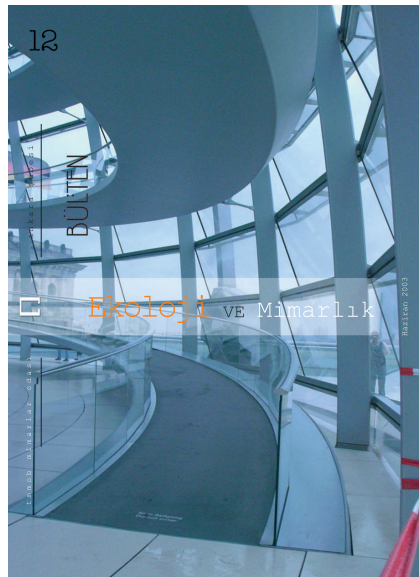
BÜLTEN 6 | Kasım 2002

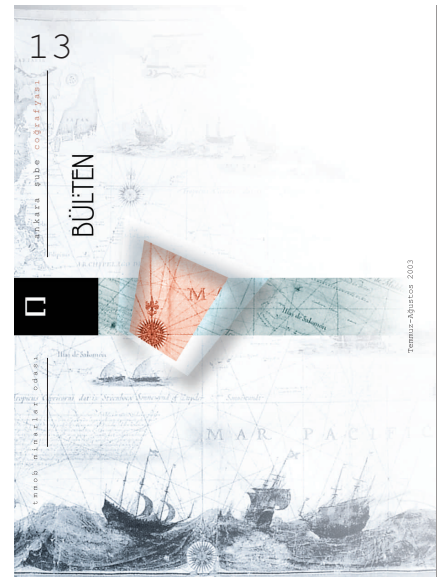
BÜLTEN 7 | Aralık '02 - Ocak '03

BÜLTEN 12 | Haziran 2003

BÜLTEN 13 | Temmuz-Ağustos '03

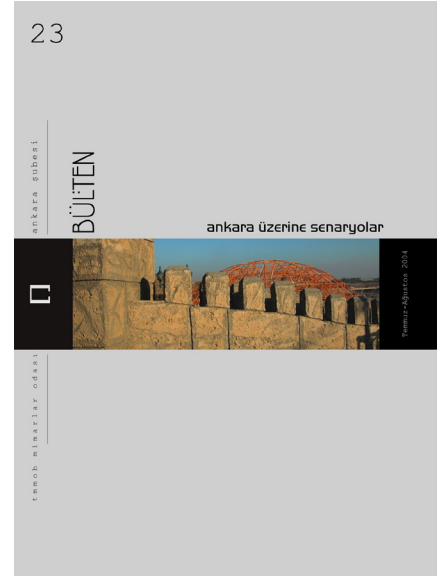
BÜLTEN 19 | Mart 2004

BÜLTEN 22 | Haziran 2004

BÜLTEN 23 | Temmuz-Ağustos '04

BÜLTEN 29 | Şubat 2005

BÜLTEN 30 | Mart 2005

BÜLTEN 33 | Temmuz-Ağustos '05

BÜLTEN 34 | Eylül 2005

BÜLTEN 35 | Ekim 2005

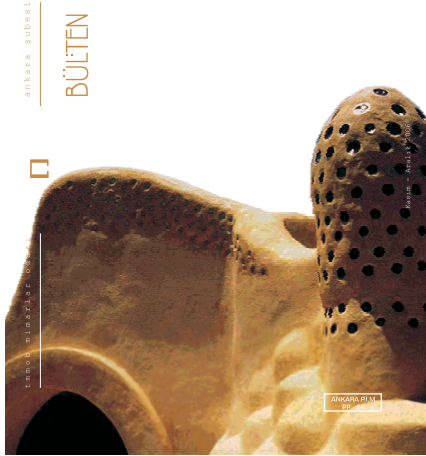

BÜLTEN 42 | Eylül 2006

BÜLTEN 45 | Kasım-Aralık 2006

45

BÜLTEN 55 | Kasım-Aralık 2007

55

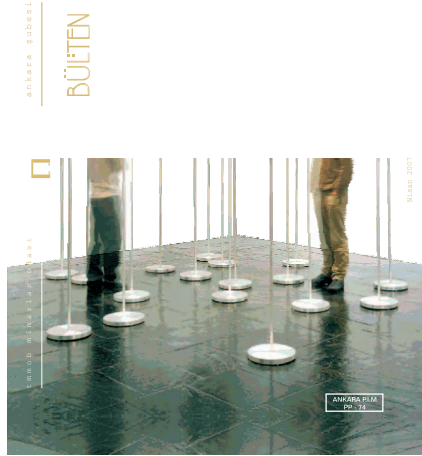
BÜLTEN 62 | Eylül 2008

62

BÜLTEN 49 | Nisan 2007

49

BÜLTEN 56 | Ocak-Şubat 2008

56

BÜLTEN 72 | Temmuz-Ağustos '09

72

BÜLTEN 52 | Temmuz-Ağustos '07

52

BÜLTEN 61 | Temmuz- Ağustos '08

61

BÜLTEN 73 | Eylül 2009

73

BÜLTEN 75 | Kasım-Aralık 2006

BÜLTEN 90 | Haziran 2011

BÜLTEN 96 | Şubat 2012

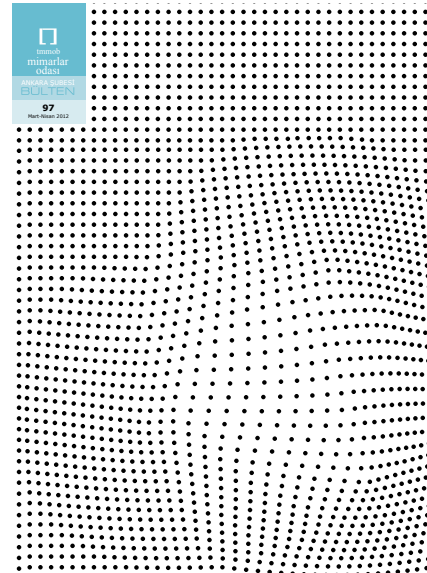
BÜLTEN 85 | Ocak 2011

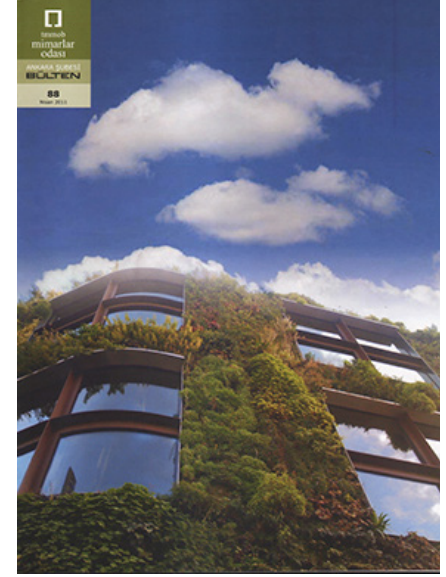
BÜLTEN 92 | Eylül 2011

BÜLTEN 97 | Mart-Nisan 2012

BÜLTEN 88 | Nisan 2011

BÜLTEN 95 | Ocak 2012

BÜLTEN 98 | Mayıs 2012

**AFETLER: Kentler, Yapılar ve İnsanlar
Yerleşmeler, Yapılı Çevre:
MİMARLAR VE MİMARLIK**

Anadolu, coğrafi konumu nedeniyle, asırlar boyunca birçok afet geçirmiş ve bu süreç köklü bir afet kültürünün geliştirilmesine yol açmıştır. Geçmişten bugüne yaşanan savaşlar, seller, depremler, yangınlar ve diğer afetler yerleşim alanlarını ve yaşamı derinden etkilemiş, bazı koşullarda insanların başka yerlere göç ederek, yaşadıkları yerleri terk etmelerine bile neden olmuştur. Böylece, yaşamın olumlu ve olumsuz yanlarının çelişkisi ömürler boyu süregelmiştir.

Bu kadar derin bir birikime rağmen, Türkiye yakın zamana kadar, öncelikle afet sonrasına odaklanarak sorunlarını çözmeyi benimsemiştir (yaraları sarmak). Ancak, 1999 Kocaeli ve Düzce Depremlerinden sonra, bu bakış açısı değiştirilerek önlem almak, risk azaltmak ve hazırlıklı olmak konularında çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu konuda biriktirilen bilginin uygulamaya geçirilmesindeki yetersizlik hala sürmektedir. Burada, bilimsel araştırmaları yürüten çevreler ile bu bilgileri uygulamaya geçirecek olan yönetim birimlerinin ve afetlerden zarar görmemesi hedeflenen halkın da katılımıyla, koordinasyon içinde afet öncesi evresi için gerekli hazırlıkları planlaması ve uygulamaya hazır olması gerekir. Bunun yanı sıra, afet ve afet sonrası süreçleri için yapılan çalışmalar da sürekli güncellenerek, afetlere devamlı hazırlıklı olmak amaçlanmalıdır.

Genelde afetleri ve etkilerini incelediğimiz zaman, her afetin daha çok yerleşim alanlarını etkilediğini, gelişen ülkelerde daha büyük zarara yol açtığını ve özellikle de, en düşük gelir grubundaki insanlar için daha ağır sonuçlar ortaya çıkarttığını görebiliriz. Sınırlı olanakları olan aileler gelişigüzel çözümlerle yetinmek zorunda kalmanın yanı sıra, yapılaşmanın daha yoğun olduğu yerleşme alanlarında ve hizmetlerin kısıtlı olduğu çevrelerde yerleşmek durumundadır. Doğal olarak, belirli önlemler alınmadan ve planlama yapılmadan gerçekleştirilen bu yerleşme tarzı ve giderek daha yoğun yapılaşma nedeniyle aşılması çok zor sorunlar ortaya çıkabilir. Ayrıca kurgulanan sistem, yasalar ve bu yasaların uygulanması ile güçlü bir şekilde korunamadığı zaman daha da karmaşık bir durum yaratılır. Bu sorunları aşmak da, ekonomisi yeterince güçlü olmayan bir ülke için çok zordur. Dolayısıyla bu çevrelerde afetler, sorunları aşılamayan bir kısır döngü oluşturur.

Afetler, doğal çevreye müdahale edilerek doğa olaylarına engel yaratacak çözümler oluşturulduğunda, bu engelleri yıkıp aşarak insan yaşamını olumsuz biçimde etkiler. Deprem, sel, heyelan gibi afetler bu yıkıma örnek verilebilir. Ancak bu doğa olaylarının bilinci ile yapılan planlama, yapı tasarımı ve inşası sonucunda yıkımları en aza indirgeyebiliriz. Bundan başka toplumun bireylerinin ve yöneticilerin de gerekli tedbirleri almaları önemlidir. Tüm alınan önlemler ve hazırlıklara rağmen, afetler beklendiği gibi tekil olaylar da olmayabilir. Örneğin, bir afetin tetiklediği olaylar; yangın, tsunami, ulaşım, iletişim ve enerji hatlarında aksaklık, altyapı sorunları da çok büyük zararlara neden olabilir. Ayrıca, afetzedelerin afet sonrasında barınması, acil ihtiyaçlarının sağlanması, zararlarının karşılanması vs. gibi çözüm bekleyen birçok konu olacaktır. Dolayısıyla, öncesiyle sonrasıyla afetlere bütüncül bir bakış açısı gerekir. Zararları en aza indirmek için her adımda afet bilinci ile davranmak şarttır.

Bir yandan, afetlerden edindiğimiz bilgilerle gerekli yönetim kurgularını oluşturmak, bu süreci destekleyecek yasal düzenlemeleri hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak, her seviyede görev alacak kişileri eğitmek gerekirken, diğer yandan da politik baskılara direnebilmek ve halkı kendi yararı konusunda bilinçlendirmek çok önemlidir. Tarım topraklarında yapılaşmaya izin vermek, yoğunluk arttırmak, denetimsiz yapılaşmayı desteklemek, arazi özelliklerini göz ardı etmek ve konut alanları için gerekli hizmetleri ve altyapıyı sağlamadan iskâna açmak, sonunda istenmeyen sonuçlar yaratır. Bunları göz ardı ederek kısa günün karının peşinde koşmak, sonunda büyük zararlara neden olur. Burada her kademede yapılan yanlışlar, daha büyük can kaybı, ekonomik zarar, yıkım ve sosyal sorunlar olarak geri döner.

Yapılı çevrede en büyük rolü olan mimarların, yasalara uygun yapılar yapmaktan daha geniş bir sorumluluk alanı vardır. Tasarladıkları yapıların yanındaki yapılar, yakın çevrenin düzeni, ulaşım sistemi, çevredeki sosyal hizmetler ve açık alanlar gibi yerleşimin bütünü için verilmiş kararları da göz önüne almak durumundadır. Bunların yanında, insanların hayatını ve sağlığını tehdit eden unsurlara da çözüm önererek yaşamı kolaylaştırması ve sağlıklı çevreler tasarlaması gerekir. Aynı zamanda, diğer meslek insanlarıyla ortak çalışmalar yürütür ve koordinasyonu sağlar. Bu nedenle, en üst karar mekânizmalarından bireye kadar olan tüm kademelerde sorumluluk taşır ve birebir yaşam plancısı rolündedir. Onun için, mimarın afetleri de göz önünde bulundurarak, insanlar için güvenli yaşam çevreleri tasarlarken, bir yandan da yaşamlarında güven faktörünü sağlaması gerekir. Afetlerde ortaya çıkan durum, bu görevi apaçık ortaya koyar.

Bu yılın Mart ayında Japonya’da yaşanan büyük depremin ardından meydana gelen tsunaminin yıkımını ve Fukuşima nükleer enerji santralında oluşan radyoaktif sızıntısının yarattığı felaketin boyutlarını hepimiz biliyoruz. İleri düzeyde afete hazırlıklı olan bir toplumda bile, tüm ülkeye ve çevresine zarar veren ve tehdit oluşturan bir afetin yaşanması, herkesi bir kez daha bu konuda dikkatli olmaya mecbur etmiştir. Hiç bir sorunu göz ardı etmek artık mümkün değildir. Herkes el ele verip, sorunlarıyla yüzleşip, deneyimlerini paylaşarak, çözüm yolları yaratmak zorundadır. Artık, her olay tekil bir yere özgü olmaktan çıkmış, tüm bölgeyi ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Örneğin, su sorunları, çatışmalar ve terör, iklim değişimi vs. yerel sorunlar olmaktan çıkıp, ülkeler arası ilgi odağı olmaktadır. Olayların ekonomik, ekolojik, çevresel ve sosyal boyutları çevredeki diğer ülkeler için de önem taşır. Buna, çok yakın geçmişte birçok olayda şahit olduk.

Afetlerle ilgili yapılmakta olan araştırmalar, uygulamalar, çıkartılan yasalar, örgütlenmeler ve bilgiler paylaşıldığında ancak etkili olabilir. Bu nedenle, biz de yakın zamanda yapılan veya devam eden yeni çalışmaları duyurmak ve paylaşmak istedik. Bu konuda ulaşabildiğimiz ve bize destek olan değerli öğretim görevlileri, genç asistanlar ve proje yürütücülerinin yaptıkları çalışmalarda geçmişten bugüne dair çıkarıldıkları dersleri, örgütlenmede eksiklikleri, planlamada öngörülerini, yeni analizler ve yorumları derleyerek meslektaşlarımıza aktarmayı hedefledik.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi’nin afetler konusunda bir dosya düzenlemesinin nedeni, 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinin yıl dönümünde, afetler için alınacak önlemlerin bir kez daha anımsanmasını sağlamaktır. Tüm halkımızın unutamadığı ve derinden etkilendiği bu felaketlerden ders çıkarmak, hazırlıklı olmak ve bir daha böyle bir afet yaşamamak üzere bir kez daha mimarların afet öncesi ve sonrası çalışmalarındaki rolüne dikkat çekmek gerektiğine inanıyoruz. Bu topraklarda yaşayan meslek insanları olarak, sürekli bilinç ve bilgi düzeyimizi yükseltmek ve üzerimize düşen görevlere sahip çıkmak durumundayız. Bundan sonra bu tür olayların yaşanmamasını dileriz...

Yayın hazırlıklarının son aşamasında yaşadığımız felaket; Van Depremi

23 Ekim günü Van-Erciş’te gerçekleşen 7.2 büyüklüğündeki depremde yaşanan can kaybı ve yıkılan binalar, her bakımdan bir kez daha afet konusunu bizim acil gündemimize taşıdı ve “bu denli büyük zarara yol açan depremlerden nasıl daha az etkileniriz” veya “toplum olarak hazırlıklı olabiliriz” diye düşünmemize yol açtı. Bu depremle Türkiye yine seferber olup, yapılması gerekenler, ihmal edilenler ve yanlışlar üzerine odaklandı. Afet sonrası, özellikle yoksulluğun ortaya çıkardığı acil sorunlar, yetersizlikler ve sert hava koşullarının yarattığı problemlere televizyon ekranlarından hepimiz tanık olduk. Bu kez, toplum olarak afet öncesi, hazır olmak ve afet sonrası, yaraları sarmak için gereken tüm çalışmaların yapılacağını ve önlemlerin alınacağını yetkililer dile getirdi. Umarız Van’da yaşananlar bir dönüm noktası olur ve bundan sonra afetlerde böyle aciz kalmaz ve mağdur olmayız. Artık yaşadıklarımızdan ders almak zorundayız.

EK 3 | MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ WEBSİTESİNDE AFET/DEPREM

Doğal Afetler ve Güvenli Çevrelerde Yaşamak!, 9 Kasım 2006. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=2605>

Bir Kartpostalla Van Çocuk Evi ile Dayanışmaya, Ekim 2011. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=4508>

Türkiye AKP Afeti Riski Altında, 14 Mart 2012. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=4429>

2012-2014 TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi 42.Dönem Çalışma Programı Aksları. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=4533>

Depremden ders değil, nimet çıkartıldı, 17 Ağustos 2016. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=7996>

Başkent Üniversitesi öğrencilerine Meslek Pratiği Eğitimi, Yangın Yönetmeliği Sunumu: Fatma Korur | Deprem Yönetmeliği Sunumu: Gökhan Tunç / Tuğrul Tanfener, 22 Mart 2017. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=8655>

İmar affına el kaldıran herkes İstanbul Kartal'daki faciadan sorumludur, 11 Şubat 2019. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=9952>

Yapı Bahar Etkinlikleri: Deprem-I, 30 Nisan 2019. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=10102>

Yapı Bahar Etkinlikleri: Deprem-II, 21 Mayıs 2019. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=10140>

17 Ağustos Marmara Depremi'nin 20. yılında kaybettiğimiz binlerce canı saygıyla anıyoruz, 17 Ağustos 2019. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=10243>

Depremlerin tahribatının esas sorumlusu bilime kulak tıkayanlardır, 12 Kasım 2019. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=10418>

AFET: Depremler-Seller-Riskler-Yönetim, 03 Temmuz 2020. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=10922>

Marmara Depreminin 21.Yılında doğayla yaşamayı öğrenememek en büyük afettir, 16 Ağustos 2020. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=11013>

GEÇMİŞ OLSUN İZMİR, 31 Ekim 2020. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=11128>

İzmir İçin Dayanışma, 03 Kasım 2020. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=11132>

17 Ağustos Depremi'nin üzerinden 23 yıl geçti değişen hiçbir şey yok, 17 Ağustos 2022. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12486>

Düzce Depremi'nin 23. yılında değişen hiçbir şey yok, imar aflarıyla denetimsizlik çığ gibi büyüyor, 12 Kasım 2022. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12696>

Bilim ve tekniği dışlamaya son verilerek, kentler acilen bütünlüklü ve planlı şekilde imar edilmelidir, 23 Kasım 2022. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12720>

ÜLKEMİZİN BAŞI SAĞOLSUN, 06 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12856>

Deprem Bölgesine Gönderilmek Üzere İhtiyaç Listesi, 06 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12853>

Başkent'te, TMMOB'un deprem bölgelerine yardımını devam ediyor, 09 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12858>

Kentsel Cinayetin Adı: Deprem, 13 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12860>

Mimarlar Odası Heyeti deprem bölgesinde incelemelerde bulunuyor, 13 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12862>

Deprem bölgesindeki tarihi eserler moloz değildir, korunmaya alınmalı, 13 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=12863>

Depremde zarar gören Adıyaman Ulu Cami'yi kepçeyle yıkmak kültür bilmezliktir, 14 Şubat 2023.

<http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12866>

Mimarlar Malatya'ya yaşam üniteleri planlanması için kolları sıvadı, 18 Şubat 2023.

<http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12877>

21 yıllık iktidardan yüzyılın en büyük enkazı, 20 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12879>

Deprem Bölgesine Gönderilmek Üzere Güncellenen İhtiyaç Listesi, 22 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12887>

Şube Başkanımız Tezcan Karakuş Candan ile Söyleşi: Deprem ve Yeniden Yapılaşma, 22 Şubat 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12893>

Mimarlar, Malatya Yeni Yaşam Üniteleri'nin projelerini kamuoyuyla paylaştı, 10 Mart 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12909>

Ertuğrul Özakdemir Karma Resim Sergisi, 13 Mart 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12914>

Şirketler Bilirkişi Olursa Deprem Davalarının Seyri Değişebilir, 23 Mart 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12928>

Adalet Nöbeti Söyleşileri devam ediyor: "Deprem ve Antakya'da Riskli Alan Kararı", 12 Nisan 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12941>

Candan, Malatyalı depremzedeleri yalnız bırakmadı, 14 Nisan 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12945>

"Deprem, Kent, Yeniden İnşa" Söyleşisi, 17 Nisan 2023. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12951>
<http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12960>

EK 4 | MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ YÖNETİM KURULU KARARLARI

12. DÖNEM

27.07.1967 tarih 20 no.lu toplantı: Son depremler dolayısıyla İmar ve İskân Bakanlığı'na yazı yazılarak Hükümet ve Bakanlığa Şubemizin bütün gücü ile yardımcı olacağının duyurulmasına,

02.10.1967 tarih 24 no.lu toplantı: Tetkiki istenen Afetler Yönetmeliğinin Sami Anolay ve Cemil Gerçek tarafından eleştirilerek Şube Yönetim Kurulu'na getirilmesine,

14.12.1967 tarih 31 no.lu toplantı: Deprem yönetmeliği konusunda Sami Anolay ve Cemil Gerçek tarafından hazırlanan görüşün yollanmasına,

15. DÖNEM

30.03.1970 tarih 17 no.lu toplantı: Kütahya'daki zelzele bölgesine Şubemizi temsilen Eskişehir temsilcimiz Oktay Cankut'un görevlendirilmesine, oraya İstanbul'dan giden heyete Şubemiz adına yetkili olarak iştirakine ve Şubemize neticeden bir rapor vermesine, bu konu ile ilgili olarak yapılacak eylem için sonra karar verilmesine,

20.04.1970 tarih 19 no.lu toplantı: Eskişehir temsilcisi Oktay Cankut'un Gediz Depremi raporunun Oda merkezine intikali ile Gediz Depremi ve Türkiye'deki depremler ve neticelerindeki tahribatı kısmen azaltacak veya önleyecek tedbirlerin tespiti çalışmalarının yapılması için Oda Merkezince çalışma yapılmasını önermeye,

20.DÖNEM

10.12.1975 tarih 15 no.lu toplantı: İstanbul Şube tarafından hazırlanan Lice Depremi sergisinin Ankara'da da sergilenmesine ve bu serginin etkinlik kazanması için Sekreter Üyenin çalışma yapmakla görevlendirilmesine,

28. DÖNEM

23.11.1984 tarih 101 no.lu toplantı: Çalışma program taslağına göre kurulacak komisyonlarda çalışacak yönetim kurulu üyelerinin belirlenmesi; Deprem komisyonu: Yurdanur Sepkin ve Mehmet Yaşinkılıç

30.DÖNEM

14.06.1988 tarih 16 no.lu toplantı: Sel felaketi neticesi yıkılan evlerle ilgili basın açıklaması yapılmasına,

32. DÖNEM

04.01.1994 tarih 101 no.lu toplantı: Erzincan depreminde ölen üye yakınlarına yapılacak yardım hakkında görüşme hk.

33.DÖNEM

03.10.1995 tarih 73 no.lu toplantı: (bilgilendirme) Dinar Depremi araştırma komisyonu kurulması hakkında görüşme hk.

35.DÖNEM

26.05.1998 tarih 12 no.lu toplantı: Bartın'da meydana gelen sel felaketi ile ilgili temsilcilikle gerekli iletişimin kurularak yapılacak yardımların tespit edilmesine,

13.04.1999 tarih 44 no.lu toplantı: Düzce'de yapılacak olan bölge toplantısının konusunun "Deprem" olacağı bir panelle birleştirilmesine, katılımcı sayısının belirlenmesine ve sayıya göre otobüs kiralınmasına,

24.08.1999 tarih 58 no.lu toplantı: Marmara Bölgesinde meydana gelen deprem felaketindeki bölge halkına, yardım malzemeleri gönderilmesine; tüm üyelere acil yardım duyurusu yapılmasına, deprem bölgesine yardım amacıyla gitmek isteyen üyelerimizin gönderilmesine,

31.08.1999 tarih 59 no.lu toplantı: Temsilciliklerimizde deprem nedeniyle durum tespiti yapılmasına (Düzce, Gölyaka); acil duyurumuza yanıt veren 60 üyemize depremle ilgili 02.09.1999 tarihinde brifing verilmesine,

07.09.1999 tarih 60 no.lu toplantı: Yapı MBÇK'nın Şubemiz kapsamındaki deprem bölgelerinde inceleme yapmak üzere gönderilmesine, yapılacak harcamaların karşılanmasına,

16.11.1999 tarih 69 no.lu toplantı: Düzce-Bolu deprem çalışmaları hakkında görüşme; yerleşim bölgelerine ilişkin veri toplanması ve pilot çalışma yapılması için Yapı MBÇK, Göktürk Gültek ve Semih Eryıldız'ın bir çalışma yapması için görevlendirilmesine,

36.DÖNEM

23.03.2000 tarih 3 no.lu toplantı: - Nevşehir MDG'nin düzenleyicilerinden olduğu "DEPREM" konulu panel ve sergi organizasyonuna birer bildiriyle katılmak üzere Ayhan Çelik ve Cüneyt Kurtay'a görev önerilmesine, ayrıca toplantıya yönetim kurulunu temsilen Başkan Muammer Üçok ve Sekreter Vedat Ağca'nın katılmasına,

- Düzce Temsilciliği'nin depremde yıkılan bürosunun yerine kullanacağı "konteyner" ve üzerinde yer alacak zeminin inşasında kullanılmak üzere talep ettiği maddi yardım için, bu amaçla toplanan paradan kalan 90 milyon TL'ye ilave olarak Şube bütçesinden 30 milyon TL ödenmesine,

08.06.2000 tarih 15 no.lu toplantı: Deprem bölgelerinde seçilen yeni yerleşim alanlarının ormanlara doğru kaymasına ilişkin, Mimarlar Odası Genel Merkezi ve Orman Mühendisleri ile iletişim kurmak üzere Vedat Ağca'nın görevlendirilmesine; panelde Mimarlar Odası Ankara Şubesi adına konuşma yapmak üzere Adnan Kurdik'e görev önerilmesine,

15.06.2000 tarih 16 no.lu toplantı: (bilgilendirme) Düzce'de yapılacak "Deprem Sonrası Yerleşimler ve Yer Seçimi Paneli" hk.

20.07.2000 tarih 21 no.lu toplantı: (bilgilendirme) 17 Ağustos Depremi'nin yıldönümünde yapılabilecek etkinlikler hk.

03.08.2000 tarih 22 no.lu toplantı:

- 17 Ağustos Depremi'nin 1.yılı etkinlik komisyonuna; deprem sonrası panik anında dışarıdan gelen yardımların dağılımı konusunda (ihtiyacı olmayan bölgelere yardım gitmesi gibi) ve deprem bölgelerinde yapılan kalıcı konutlara ait projelerle ilgili bir çalışma yapılabileceğinin önerilmesine,
- Gökyaka'da Hollandalı yardımseverlerle, dayanışma gönüllülerinin birlikte yapacakları 35 kalıcı konut projesiyle ilgili olarak Mükremin Barut'un görevlendirilmesine,
- 17 Ağustos Marmara Depremi yıldönümü nedeniyle yapılacak etkinlik için Ankara'daki mimarlık fakültelerinden (ODTÜ, GÜ) mimarlıkla ilgili derneklerden (TSMD, MD1927, TEPE) birer temsilcinin de yer alacağı bir komisyon kurulmasına, konunun Kadri Atabaş tarafından yürütülmesine,

18.08.2000 tarih 23 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) Depremi'nin 1.yıldönümü dolayısı ile Mimarlar Odası'nın durum değerlendirme rapor taslağı hk.

02.11.2000 tarih 32 no.lu toplantı: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün 2 Ağustos 2000 tarihli Hatay Valiliği'ne yazdığı zemin ve jeoteknik etüt raporlarının hazırlanmasına ilişkin genelgenin bültende duyurulmasına,

19.07.2001 tarih 67 no.lu toplantı: 17 Ağustos depremi yıldönümü anma programı ile ilgili ola-

rak kalıcı konutlarla ilgili sergi düzenlenmesi için araştırma yapılmasına,

26.07.2001 tarih 68 no.lu toplantı: Bolu, Düzce Temsilcilikleri ve İstanbul Şube'nin 17 Ağustos Depremi ile ilgili düzenledikleri organizasyona Ankara Şube'nin de bir sergi ile katılmasına; ayrıca Bolu ve Düzce'nin Çevre Düzenleme Planları ile ilgili Kamutay Türkoğlu ile görüşülmesine,

09.08.2001 tarih 70 no.lu toplantı: Mimarlar Odası İstanbul Şubesi'nin 18 Ağustos 2001 tarihinde düzenleyeceği "Büyük Depremi'nin İkinci Yılında Durum Değerlendirmesi" konulu etkinliği ile MYK'nın 19 Ağustos 2001 tarihli toplantısına, Yönetim Kurulu adına Çağlayan Sönmez, Sercihan Maden, Vedat Ağca, Adnan Köprülü, Bülent Ercan, Mükremin Barut'un katılmasının ve konu ile ilgili harcamaların yapılmasının uygunluğuna,

16.10.2001 tarih 81 no.lu toplantı: 12 Kasım Bolu Depremi'nin yıldönümünde gerçekleştirilecek etkinlikler hk.; etkinliklerin İMO Ankara Şube ile birlikte yapılmasına,

36. DÖNEM

28.01.2002 tarih 99 no.lu toplantı: Afyon Sultandağı depremi ile ilgili olarak Şube bünyesinde oluşturulan teknik ekibin hazırladığı raporun TMMOB'a ve Genel Merkez bülteninde yer alması için iletilmesine,

05.02.2002 tarih 102 no.lu toplantı:

Afyon Sultan Dağı Depremi hk.;

- Depremlerde anında müdahale yapmak üzere bir teknik ekip oluşturulması için çalışmalar başlatılmasına,

- Deprem veya afetlerde etkili müdahale edecek ekiplere hazırlık olarak Ankara Şubesi'ne bağlı birimlerden kendi bölgeleri ile ilgili Yapı Tipolojileri hakkında bilgi istenmesine,

- Teknik inceleme yapmak üzere, M. Ali Cinoğlu, Vural Alkan ve Volkan Sipahioğlu'ndan oluşan bir teknik ekip oluşturulmasına, Afyon'a gitmek için bir minibüs kiralanmasına,

37.DÖNEM

20.05.2002 tarih 15 no.lu toplantı: "Afetler Kanun Tasarısı" ile ilgili yöntem hk.; bir çalışma grubu oluşturulmasına ve bültende konuya yer verilmesine,

27.05.2002 tarih 16 no.lu toplantı: 25 Mayıs 2002 tarihinde yapılan meslek içi eğitim toplantısı sonucunda öneri olarak sunulan "Deprem" kitabı temasının uygunluğuna; kitabın hazırlık çalışma-

ları için Emine Komut ve Aykut Altuğ'un görevlendirilmesine, ancak bu konuda önerilerin Yönetim Kurulunca yeniden değerlendirilmesine,

15.07.2002 tarih 24 no.lu toplantı: TMMOB'nin 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi programı hk.; TMMOB'nin 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi yıldönümü dolayısıyla gönderdiği program taslağına katkı koyabilmek için yaptığı çağrının değerlendirilmesi sonucunda; meslek odalarının konuya ilişkin yaptığı çalışmalar yeterli düzeyde olmasa da Mimarlar Odası'nın açılan deprem yarışmasının bilgisinin kendilerine aktarılmasına, yıldönümü programının kapsam ve içeriğine ilişkin bilgi istenmesine,

16.12.2002 tarih 43 no.lu toplantı: Depreme Karşı Duyarlı Yerleşmeler Yarışmasında ödül alan 7 projeden ilk üçünün, Tuba Ajans hukuk çalışmasının bülteninde yayınlanmasına,

28.04.2003 tarih 62 no.lu toplantı: (bilgilendirme) Depreme uyarlı yerleşmeler fikir yarışması ödül töreni hk.

30.06.2003 tarih 68 no.lu toplantı: Mimarlar Odası'nın 26.06.2003 tarih 04/796 sayılı yazısı hk.; İstanbul Deprem Master Planı hazırlıkları öncesinde 3 Temmuz 2003 tarihinde İstanbul Şube'de düzenlenecek küçük danışma kurulu toplantısına Ankara Şube'den katılım sağlanmasına,

14.07.2003 tarih 70 no.lu toplantı: (bilgilendirme) 17 Ağustos depremi yıldönümü için yapılacak çalışmalar hk.

18.08.2003 tarih 77 no.lu toplantı: (bilgilendirme) 17 Ağustos 2003 Marmara Depremi yıldönümü dolayısıyla Ankara'da düzenlenen etkinlikler hk.;

- Ankara İKK Basın açıklaması
- Fotoğraf sergisi (AFSAD'ın katkılarıyla)
- Deprem konulu sinevizyon gösterisi
- İMO Ankara Şube "Deprem ve Yapı Denetimi" paneli

25.08.2003 tarih 79 no.lu toplantı: (bilgilendirme) Deprem ve Yapı Denetimi paneli hk.

38.DÖNEM

29.03.2004 tarih 09 no.lu toplantı: (bilgilendirme) 23.03.2004'te Erzurum'da yaşanan deprem hk.; Erzurum'da meydana gelen deprem ile ilgili inceleme yapmak üzere ve sonrasında

halkta oluşan tedirginliği ortadan kaldırmak için bölgeye bir heyet gönderilmesi için TMMOB düzeyinde girişimde bulunulmuştur. 1-2 Nisan'da gerçekleştirilecek ziyarete Şubemiz adına Ali Ulusoy'un katılmasına, yol ve konaklama masraflarının Şube tarafından karşılanmasına,

03.05.2004 tarih 13 no.lu toplantı:

- Temsilciliklerle yapılması düşünülen deprem konulu yuvarlak masa toplantısı hk.
- Yayın Komisyonu kararları hk.; Komisyonun 29 Nisan 2004 tarihli toplantısında aldığı kararlar incelendi; Haziran 2004 bülteni için belirlenen "deprem" teması ile ilgili 1999 Marmara Depremi'nden bu yana tartışılan ve tartışıldıkça tüketilen konuların ötesine geçebilmek için mimarların ve Mimarlar Odası'nın gündemine alması gereken soruları belirlemek üzere, Ankara'da deprem konulu bir yuvarlak masa toplantısı düzenlenmesine, bu toplantıya deprem yaşamış kentlerde bulunan temsilciliklerimiz öncelikli olmak üzere bütün birimlerimizden katılım sağlanması için çalışma yapılmasına,

Komisyon tarafından Deprem temalı Bülten için editörlüğe önerilen Emine Komut'un uygunluğuna, ek olarak Mehmet Emin Çevik'in editör olarak davet edilmesine,

Mimarlar Odası tarafından 2002 yılında düzenlenen Depreme Uyarlı Yerleşmeler Yarışması sonucunda elde edilen projelerin projeleri yapanların ağzından tartışmaya açılmasına,

10.05.2004 tarih 14 no.lu toplantı: 9 Mayıs 2004 Pazar günü Ankara'da gerçekleşen deprem konulu toplantının bant çözümlerinin Önder Organizasyon'a yaptırılmasına, bu toplantının devamı niteliğinde düzenlenecek toplantıların, şube coğrafyası içerisinde depremden doğrudan etkilenmiş ve halen deprem riski altında olan kentlerde yapılmasının ilkesel olarak benimsenmesine,

11.06.2004 tarih 18 no.lu toplantı: (bilgilendirme) Deprem Şurası çalışma grubu toplantısı hk.

12.07.2004 tarih 23 no.lu toplantı: (bilgilendirme) Deprem Şurası kurumsal yapılanma komisyon çalışması sonuç raporu hk.

11.08.2004 tarih 26 no.lu toplantı: (bilgilendirme) 17 Ağustos 1999 Adapazarı Depremi'nin yıldönümü hk.

16.08.2004 tarih 27 no.lu toplantı:

17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999 depremlerinin yıldönümü hk.; 12 Kasım Düzce Depremi'nin yıldönümüne ilişkin, Düzce ve Bolu temsilcilikle riyle ortak etkinlik yapılması için Aykut Ülkütekin, Nuri Arıkoğlu, Emine Komut, Ali Ulusoy, Güven Erten, M. Emin Çevik, M. Onur Yılmaz ve Mehmet Ali Özgün'den oluşan bir çalışma grubu oluşturulmasına,

07.11.2005 tarih 86 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) 11 Kasım 2005 tarihinde gerçekleştirilecek Düzce Depreminin 6.yılı paneline Şube katılımı hk.

39.DÖNEM

16.05.2006 tarih 14 no.lu toplantı: Deprem Şurası komisyonu ve 12 Kasım Düzce Depremi çalışma grubunun iptal edilmesine,

31.07.2006 tarih 24 no.lu toplantı: Genel Merkezin deprem çalışmaları ile ilgili yazısı hk.; yapılacak toplantıya Şubeyi temsilen katılımcı talebi doğrultusunda Düzce Temsilciliğimiz ve Şubemizi temsilen Mehmet Emin Çevik'in katılmasına, Mehmet Emin Çevik'in ulaşım ve konaklama masraflarının Şube bütçesinden karşılanmasına,

06.11.2006 tarih 37 no.lu toplantı: Düzce Depremi yıldönümü hk.; etkinliklerin Genel Merkez ve Düzce Temsilciliği ile birlikte "Doğal Afetler ve Güvenli Çevrelerde Yaşamak" başlığı altında organize edilmesinin uygunluğuna, Şubemizi temsilen katılacak olan Sekreter Üyenin ulaşım masraflarının Şube bütçesinden karşılanmasına,

14.08.2007 tarih 70 no.lu toplantı: 17 Ağustos depremi yıldönümüne yönelik Şube çalışmaları hk.; basın açıklaması hazırlanmasına, depremi hatırlatan metinlerin olduğu yaka kartları bastırılarak kentlilere dağıtılmasına,

02.10.2007 tarih 76 no.lu toplantı: Bolu temsilciliğinin deprem konulu konferansa katkı talepleri konulu yazısı hk.; Bolu Temsilciliğinin deprem konulu konferansa katkı taleplerinin uygunluğuna,

41.DÖNEM

01.08.2011 tarih 70 no.lu toplantı: TMMOB İl Koordinasyon Kurulu'nun 17 Ağustos etkinlikleri konulu yazısı hk.; mail yoluyla üyelere duyurulmasına,

08.08.2011 tarih 71 no.lu toplantı: TMMOB tarafından 17 Ağustos'ta İzmit'te gerçekleştirilecek

olan 17 Ağustos depremini anma etkinliğine katılım hk.; temsilcilikler ile iletişime geçilmesine,

24.10.2011 tarih 80 no.lu toplantı:

- (bilgilendirme) 23 Ekim 2011 tarihinde Van'da gerçekleşen depreme yönelik düzenlenen yardım kampanyası hk.

- 24 Ekim 2011'de Van depremi gündemiyle gerçekleştirilen Örgütlenme Komisyonu Toplantısı hk.; 23 Ekim 2011 günü Van Erciş'te gerçekleşen deprem sonrasında yapılacak acil çalışmalar konusunda aynı gün Yönetim Kurulu üyeleri arasında telefon görüşmeleri yapılmış ve örgütlenme komisyonu ertesi gün acil toplantıya çağırılmıştır. Başlatılan yardım kampanyası kapsamında üyelere ve Ankaralılara yapılan duyurular sonucu TMMOB Mimarlar Odası toplantı salonu yardım merkezi olarak düzenlenmiş, bölgeye acil yardım ulaştırılmak üzere harekete geçilmiştir. Toplanan ve üyelerimizin çabalarıyla tasnif edilen yardım malzemelerinin kargo ile deprem bölgesine ulaştırılmasına, yardım malzemesi akışının önümüzdeki günlerde sürdürülmesine; 24 Ekim 2011 tarihinde Van depremi gündemi ile gerçekleştirilen örgütlenme komisyonu toplantısında alınan karar uyarınca Refik Erdoğan ve Zeynep Yıldız'ın TMMOB heyeti ile birlikte yerinde inceleme yapmak üzere Şubemiz adına Van'a gitmek üzere görevlendirilmesine, ulaşım ve konaklama giderlerinin Şube bütçesinden karşılanmasına; Şube görevlilerinden gelen tespitlere göre Van'a göndermek üzere ihtiyaç malzemesi alınmasına, harcamaların Şube bütçesinden karşılanmasına, harcamaları konusunda Sekreter Üye Bülent Batuman ve Sayman Üye Ali Atakam'a yetki verilmesine; Depreme Dayanıklı Köy Yerleşimi konulu uluslararası proje yarışması açılmasına, yarışma için hazırlık yapmak üzere bir çalışma grubu oluşturulmasına, çalışma grubuna Emine Komut, Yonca Hürol, Yalçın Altaylı, Özge Göncü, Tezcan Karakuş Candan, Kaan Köksal ve Hazeli Akgöl'ün davet edilmesine, yarışma sonrası elde edilen projenin uygulanması aşamasında kullanmak üzere daha sonra Van halkı tarafından sosyal mekan olarak da kullanılabilecek prefabrik bir yapı yapılmasına; yürütülecek çalışmalara ilişkin Van Şubesi ile görüşülmesine, Şube Yönetim Kurulu'nun Van Şubesi ile görüşmek üzere önümüzdeki haftalarda Van'a gitmesine,

31.10.2011 tarih 81 no.lu toplantı:

- (bilgilendirme) Van depremine yönelik düzenlenen yardım kampanyası hk.; Van depremini yerinde incelemek üzere Şubemiz adına bölgeye giden üyemiz Refik Erdoğan'ın Yönetim Kurulu toplantısına sözlü olarak sunduğu izlenimlerini ya-

zılı rapor olarak iletmesine, raporun Bültende yayınlanmasına, bir önceki toplantıda kararı alınan uluslararası yarışma için ilk hazırlık toplantısının 14 kasım ile başlayan hafta içinde yapılmasına,
- Zonguldak temsilciliğinin Van depremi yardım kampanyası konulu yazısı hk.; Zonguldak İKK tarafından kiralanan aracın ücretinin bir bölümün karşılanması,

14.11.2011 tarih 82 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) 12 Kasım 2011 tarihinde "Van Depremi İlimizde Olsaydı Ne Olurdu?" gündemi ile gerçekleştirilen Ankara Küçük Millet Meclisi toplantısı hk.

- Ankara Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nün Ankara'nın depremselliği toplantısı konulu yazısı katılım sağlanmasına,

21.11.2011 tarih 83 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) Ankara Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nün Ankara'nın depremselliği toplantısı; Deprem ve denetim konuları hakkında çalışma yapmak üzere Şube bünyesinde çalışma grubu oluşturulmasına, konuya ilişkin tek gündemli toplantı yapılmasına, Ali Ağaoğlu'nun yaptığı açıklamaya ilişkin dava açılmasına, Genel merkezden yetki istenmesine,

28.11.2011 tarih 84 no.lu toplantı:

- *(bilgilendirme)* Ankara Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü tarafından 24 Kasım'da gerçekleştirilen Deprem Stratejisi ve Eylem Planı hazırlık çalışması gündemli toplantı hk.

- *(bilgilendirme)* genel merkez tarafından oluşturulan Van Depremi hasar tespit komisyonu için Şubemizce görevlendirilen üyelerle yapılan değerlendirme toplantısı hk.

- Halkevleri'nin Van'da Çocuk Evi yapımı konulu yazısında talep ettiği işbirliğinin prensip olarak uygunluğuna, Şubemizin bu çalışmada destekleyen kuruluş olarak yer almasına, projenin değerlendirilmek üzere Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi'ne iletilmesine,

05.12.2011 tarih 85 no.lu toplantı:

- Halkevleri Çocuk Evi projesi hk.; halkevleri tarafından planlanan ve düzenlenen, Şubemizin destekleyen kurum olarak yer almasına karar verilen Van'da Çocuk Evi projesi kapsamında, ayda bir kez Van'da çocuklarla atölye çalışması gerçekleştirilmesine, atölyeler için ihtiyaç duyulacak kırtasiye malzemelerinin Şube bütçesinden karşılanmasına, harcamalar konusunda Sekreter Üye Bülent Batuman ve Sayman Üye Ali Atakan'a yetki verilmesine,

- Çayyolu semt temsilcimizin (Ertuğrul Ertan) afet sonrası geçici barınak projesi konulu önerisi hk.; maketi incelenmiştir. Önerinin uygunluğuna ve prototipinin uygulanmasına, üretim konusunda Desa Yapı Market ile protokol imzalanmasına, prototip için gereken KDV hariç 2550 TL'nin Şube bütçesinden karşılanmasına, prototipin uygulanmasından sonra değerlendirme yapılmasına, uygun bulunursa Türk Patent Enstitüsü'ne başvurularak patentin Şubemiz, tasarımının Ertuğrul Ertan adına tescil ettirilmesine, uygulamaya ilişkin basın açıklaması yapılmasına, firma ile imzalanacak protokol konusunda Şube Avukatı Gökçe Bolat tarafından çalışma yapılmasına, firma ile görüşmeler, prototip ve uygulama süreci konularında çalışma yapmak üzere Afet Barınağı Projesi komisyonu oluşturulmasına, komisyonun Ertuğrul Ertan, Tezcan Karakuş Candan ve Ali Hakkan'dan oluşmasına, firma ile ilk görüşmenin 6 Aralık 2011 tarihinde saat 12.30'da gerçekleştirilmesine,

- 5 Aralık 2011 tarihinde Yenimahalle Belediyesi ile yapılan görüşme hk.;Yenimahalle Belediyesi tarafından Yenimahalle Belediyesi sınırları içinde fırın olduğu tespit edilmiş yapıların depreme uygunluğu konusunda Makine Mühendisleri ve İnşaat Mühendisleri Odası işbirliğiyle bir tespit çalışması yapılmasına, tespit çalışması için diğer odalarla birlikte protokol hazırlanarak belediyeye sunulmasına, protokol konusunda hazırlık yapmak üzere Şubemiz adına Hazeli Akgöl, Songül Üzgün ve Leman Ardoğan'ın görevlendirilmesine,

12.12.2011 tarih 86 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) Van'da gerçekleştirilen Hasar Tespit Komisyonu çalışmaları hk.

19.12.2011 tarih 87 no.lu toplantı:

- Van depremi hasar tespiti komisyonu çalışmaları; katılan Şube üyeleri tarafından konuya ilişkin bir sunum, söyleşi gerçekleştirilmesine, Şubemizce çalışmaları sürdürülen deprem evi projesine ilişkin marka tescil yapılması konusunda araştırma yapılmasına,

- Ankara Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nün Ankara Deprem Stratejisi ve Eylem Planı konulu toplantı daveti; katılım sağlanmasına,

09.01.2012 tarih 90 no.lu toplantı:

- Afet sonrası geçici barınak projesi; hazırlanan proje ve prototip hk. bilgi verilmiştir, barınak tasarımının geliştirilmesi için ar-ge çalışmalarının devam etmesine, hazırlanan prototipin yeni binaya taşınmasına,
- Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları; Van'dan Ankara'ya göç eden çocuklarla gerçekleştirilen atölyenin uygunluğuna,

16.01.2012 tarih 91 no.lu toplantı:

- (bilgilendirme) Afet Sonrası geçici barınak projesi hk.

- Genel Merkezin "Gönüllü Mimarlarla Van'dayız" çalışmasına katılan üyeler için hazırlanan plakeler hk.; hazırlanan plakelerin üyelere verileceği "Van'dan İzlenimler" başlıklı etkinliğin 9 Şubat 2012'de düzenlenmesine, etkinlikte Van'a giden üyelerimiz tarafından sunum gerçekleştirilmesine, sunumdan sonra plaket töreni yapılmasına, etkinlik organizasyonu ve hazırlıklar konusunda hasar tespitine giden üyelerle toplantı yapılmasına,

23.01.2012 tarih 92 no.lu toplantı:

- 23 Ocak 2012'de gerçekleştirilen Van'dan İzlenimler etkinliği çalışma grubu toplantısı hk.; etkinliğin "Van'a Uzanmak: Hasar Tespit Deneyimlerini Değerlendirme Buluşması" başlığıyla gerçekleştirilmesine, etkinlik programı oluşturulduktan sonra yeniden değerlendirilmesine,

30.01.2012 tarih 93 no.lu toplantı:

- 9 Şubat 2012 tarihinde gerçekleştirilecek "Van'a Uzanmak: Hasar Tespit Deneyimlerini Değerlendirme Buluşması"; afiş basılmasına, duyuruların yapılmasına, etkinlikte sunumun ardından plaket töreni gerçekleştirilmesine, yapılacak harcamalar konusunda Sekreter Üye Bülent Batuman ve Sayman Üye Ali Atakan'a yetki verilmesine, - Afet Sonrası geçici barınak projesi; prototipe ilişkin basın açıklaması programlanmasına, basın açıklamasında dağıtmak üzere el broşürü ve tanıtım paftası hazırlanmasına,

13.02.2012 tarih 95 no.lu toplantı:

- Afet Sonrası geçici barınak projesi hk.; basın açıklaması gerçekleştirilmesine, - KESK Ankara Şubeler Platformu'nun Van depremzedeleri için düzenleyeceği Halk Konseri konulu toplantı hk.; daha sonra değerlendirilmesine,

20.02.2012 tarih 96 no.lu toplantı: Afet Sonrası geçici barınak projesi basın açıklamasının 21 Şubat 2012 tarihinde gerçekleştirilmesine, duyurularının yapılmasına,

42.DÖNEM

02.04.2012 tarih 7 no.lu toplantı: Halkevleri Van Çocuk Evleri hk.; Van'da yaşayan çocuklar tarafından yapılan resimlerden oluşan kartpostalların Şubemiz tarafından satışının gerçekleştirilerek projeye destek sağlanmasına, satışlar konusunda üyelere duyuru yapılmasına,

14.05.2012 tarih 12 no.lu toplantı: Afet yasa-sı ile ilgili miting hk.; Barınma Hakkı Meclisleri, İMO, ŞPO ile gerçekleştirilecek mitinge katılımın prensip olarak uygunluğuna, Türkiye ölçeğinde gerçekleştirilecek etkinlikle ilgili Genel merkeze önerilmesine ve genel merkezin kararına göre yeniden değerlendirilmesine,

22.05.2012 tarih 13 no.lu toplantı: Ankara Kalkınma Ajansı'nın Ankara Deprem Stratejisi ve Eylem Planı konulu yazısı ile talep ettiği katılım uygun olmadığına,

28.05.2012 tarih 14 no.lu toplantı:

- Afet mitingi hk.; 3 Haziran 2012'de gerçekleştirilecek mitingin üyelere duyurulmasına, Şubemizin sekreteryasında bulunduğu mitingin giderlerinden Şubemize düşen bütçenin karşılanmasına, harcamalarla ilgili Sekreter Üye Tezcan Karakuş Candan ve Sekreter Üye Ali Atakan'a yetki verilmesine, - Kızılay Genel Müdürlüğü ile Afet Barınağı projesine ilişkin protokol imzalanmasına,

02.07.2012 tarih 19 no.lu toplantı: Kızılay Genel Müdürlüğü ile Afet Barınağı konusunda yapılacak protokolün Şubemiz tarafından önerilen düzeltmelerle imzalanmasını uygunluğuna, görüşmelerden sonra basınla paylaşılmasına,

18.10.2012 tarih 31 no.lu toplantı:

- Kızılay ile Afet Barınağı İlişkin Toplantı; 19 Ekim 2012 | 14.00

24.12.2012 tarih 39 no.lu toplantı: Türk Patent Enstitüsü'nün Afet Barınağı'na ilişkin patent başvurusu konulu yazısı hk.; Türk Patent Enstitüsü'nün ilettiği yazıya ilişkin patent başvurusuyla ilgili araştırma raporunun hazırlanmasına, TÜBİTAK'ın patent ile ilgili kaynak desteği istenmesi konusunda gereken harcamalara ilişkin Sekreter Üye Tezcan Karakuş Candan ve Sayman Üye Ali Atakan'a yetki verilmesine,

08.04.2013 tarih 50 no.lu toplantı: Ankara Valiliği Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'nün Ankara Deprem Stratejisi ve Eylem Planı konulu yazısı hk.; Genel Merkeze bildirilmesine, valilik ile detaylı bilgi alınması için görüşülmesine,

06.05.2013 tarih 53 no.lu toplantı: Türk Patent Enstitüsü'ne Türk Patent Enstitüsü Patent Dairesi Başkanlığı'nın teşvik konulu yazısı hk.; afet barınağına ilişkin yapılan patent başvurusu kapsamında TÜBİTAK tarafından verilen teşvikten yararlanabilmek için gereken patent başvurusunun İngilizceye

çevirisinin yaptırılmasının uygunluğuna, harcamalarla ilgili Sekreter Üye Tezcan Karakuş Candan ve Sayman Üye Ali Atakan'a yetki verilmesine,

43.DÖNEM

20.05.2013 tarih 55 no.lu toplantı:

- Deprem konutunun üretimi konusunda NURİŞ'le protokol imzalanması; 21 Mayıs 2013 | 16.00

09.06.2015 tarih 61 no.lu toplantı: AFAD'ın sığınak listesi ile ilgili yazısı hk.; sığınak ve toplanma alanlarıyla ilgili haritalama çalışması yapılmasına ve kamuoyuyla paylaşılmasına,

29.06.2015 tarih 64 no.lu toplantı: Doğal afet durumunda kullanılabilecek sığınaklar ve toplanma yerleri hk.; ilçe belediyeleri tarafından iletilen doğal afet durumunda kullanılabilecek sığınaklar ve toplanma yerleri belgelerinin ayrı bir dosyada arşivlenmesine ve konuyla ilgili AFAD'a yazı yazılmasına,

44.DÖNEM

17.08.2016 tarih 24 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) Deprem ve Kent Gündemli Basın açıklaması hk.

01.08.2017 tarih 66 no.lu toplantı: 17 Ağustos 1999 depreminin yıldönümü hk.; Düzce Oda temsilciliği ile görüşülerek birlikte etkinlik koordine edilmesine,

12.02.2018 tarih 86 no.lu toplantı: Türk Patent ve Marka Kurumu'nun afet barınağı patent başvurusu yazısı hk.; hukuk birimine havale edilmesine,

45.DÖNEM

08.04.2019 tarih 46 no.lu toplantı: Yapı MBÇK toplantı kararları hk.; 2019 Bahar Etkinlikleri

20.05.2019 tarih 53 no.lu toplantı

Yapı Bahar Etkinlikleri: Deprem-2 paneli

Tarih: 23 Mayıs 2019 Perşembe | Saat: 18.30

30.09.2019 tarih 66 no.lu toplantı: Deprem gündemi hk.; depreme hazırlık konusunun gündeme alınarak AFAD ve AKUT'tan üyelerimize yönelik eğitim düzenlenmesi üzere görüşmelerin yapılmasına, arama kurtarma, proje okuma ya da iletişim ve organizasyon gibi alanlarda üyelerimizden gönüllülerin oluşturulması üzere çalışma başlatılmasına, konunun MYK gündemine de alınması üzere iletilmesine,

27.01.2020 tarih 79 no.lu toplantı: Elazığ Depremi hk.; 24 Ocak 2020 günü meydana gelen Elazığ depremine ilişkin TMMOB Ankara İKK ile görüşülerek yapılacaklar hakkında bilgi alınmasına, Şube bünyesinde deprem ve diğer doğa olaylarına ilişkin komite ve ekip çalışmalarının başlatılmasına,

46.DÖNEM

29.06.2020 tarih 24 no.lu toplantı:

Online etkinlikler: Depremler ve afetler hk.; Son dönemde Bursa'da yaşanan sel felaketi, İzmir'de ve Manisa'daki depremler, Van'da yaşanan çığ, deprem ve Elazığ depreminin ardından Mimarlar Odası olarak bu illerde meydana gelen hasarlar, afet öncesi ve sonrası yapılması gerekenler ve sorumluluklar hakkında konuşmak üzere yer bilimci, deprem uzmanı Prof. Dr. Naci Görür, mimar öğretim üyesi Doç. Dr. Ali Tolga Özden, Mimarlar Odası Bursa Şube Başkanı Şirin Rodoplu Şimşek, Mimarlar Odası İzmir Şube Başkanı İlker Kahraman, Mimarlar Odası Van Şube Başkanı Barış Kartal ve Mimarlar Odası Elazığ Şube Başkanı Kazım Sanaç'ın katılımı ile "AFET: Depremler, Seller, Risk ve Yönetim" başlıklı etkinliğin 7 Temmuz Salı günü gerçekleştirilmesine,

20.08.2020 tarih 32 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) 17 Ağustos 1999 depreminin yıldönümü hk.

18.11.2020 tarih 45 no.lu toplantı: Üyemiz Faruk Yalçın Uğurlu'nun deprem konusunda mimari tasarım model önerisi konulu yazısı için kendisine teşekkür edilmesine, genel merkezin afet komitesine iletilmesine,

30.11.2020 tarih 47 no.lu toplantı:

(bilgilendirme) 30 Kasım Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği deprem konulu toplantı hk.

EK 5 | MİMARLAR ODASI HABER BÜLTENLERİ

Deprem Burdur'u Yıktı, Mimarlar Odası Haberler, Haziran 1971, Sayı 2.

UIA, Öğrenciler Arasında Bir Yarışma Düzenliyor, Mimarlar Odası Haberler, 24 Ekim 1973, Sayı 27.

Basından (Cumhuriyet Gazetesi): Köylü Yaşamında Uymayan Yeni Konutlara Taşınmıyor, Mimarlar Odası Haberler, 23 Mart 1974, Sayı 36.

Deprem Bölgelerinde Yapı Sorunları, Mimarlar Odası Haberler, 6 Haziran 1974, Sayı 40.

Lice'de Yapılmayan İşlere Para Ödendi, Mimarlık Haberler, 22 Mart 1976, Sayı 4.

"Lice" ve "Konut" Sergileri Samsun'da, Mimarlık Haberler, 14 Temmuz 1976, Sayı 12.

Depremler ve Leş Kargaları, Mimarlık Haberler, 25 Ağustos 1976, Sayı 15.

Denizlililer Konutlarını Kendileri Onarıyor, Mimarlık Haberler, 8 Eylül 1976, Sayı 16.

İktidarlar, Kadercilik ve İstismar Politikası Gündüyor, Mimarlık Haberler, 8 Eylül 1976, Sayı 16.

Can Kaybının Nedeni Yapıların İlkelliğidir, Mimarlık Haberler, 1 Aralık 1976, Sayı 22.

Devlet Ancak 3 Gün Sonra Deprem Yerine Erişti, Mimarlık Haberler, 1 Aralık 1976, Sayı 22.

Bir Deprem Daha, Mimarlık Haberler, 1 Aralık 1976, Sayı 22.

TMMOB tarafından deprem bölgesinde inceleme yapmak üzere oluşturulan kurula katılan mimar Selçuk Pehlivanlı'nın ses bandı ve fotoğraflarla yaptığı saptamalar, Mimarlık Haberler, 15 Aralık 1976, Sayı 23.

Van Depremi Sergisi Açıldı, Mimarlık Haberler, 29 Aralık 1976, Sayı 24.

Depremler Düzenin Halktan Yana Dönüşümünü Hızlandırıyor, Mimarlık Haberler, 12 Ocak 1977, Sayı 25.

Depremden Beş Ay Sonra Muradiye, Çaldıran ve Köyleri, Mimarlık Haberler, 20 Nisan 1977, Sayı 32.

Samsun Fuarı'ndaki Deprem Sergimize Faşistler Saldırdı, Mimarlık Haberler, 13 Temmuz 1977, Sayı 38.

Samsun Fuarı'ndaki Faşistlerin Saldırdığı Deprem Sergimiz Yeniden Açıldı, Mimarlık Haberler, 27 Temmuz 1977, Sayı 39.

İnşaat, Mimarlar, Şehir Planlama, Mimar ve Mühendisleri Odaları Deprem Konutlarına İlişkin Basın Toplantısı Yaptılar: İktidar Verdiği Sözü Tutmadı, Mimarlık Haberler, 10 Ağustos 1977, Sayı 40.

Diyarbakır, Mardin ve Çevresinden Lice İzlenimleri, Mimarlık Haberler, 24 Ağustos 1977, Sayı 41.

Uluslararası Afet Konutları Konferansı Yapıldı, Mimarlık Haberler, 21 Eylül 1977, Sayı 43.

Bir Konferansın Düşündürdükleri, Mimarlık Haberler, 21 Eylül 1977, Sayı 43.

Bir Sosyal Konut Uygulaması, Mimarlık Haberler, 2 Kasım 1977, Sayı 46.

Demirel'in Verdiği Süre Bitti Konutlar Bitmedi!, Mimarlık Haberler, 2 Kasım 1977, Sayı 46.

Deprem Bölgesinde Halk Bu Kışı da Çadırlarda Geçirecek, Mimarlık Haberler, 28 Aralık 1977, Sayı 50.

Deprem Sonrası Akçaalan, Mimarlık Haberler, 6 Nisan 1978, Sayı 57.

Depreme Dayanıklı Yerel ve Sosyo-Ekonomik Verilere Uygun Kırsal Konut Tipleri Belirleniyor, Mimarlık Haberler, 5 Ekim 1978, Sayı 70.

UIA II.Bölge Çalışma Programı Yalnız Afet Sonrası Duyarlılık Yetmez, Kentlerde Afet Bilinci Sürekli Olmalı, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan 1999, Sayı 68.

Kamuoyu Açıklaması: Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu Deprem Durum Değerlendirmesi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, 1999, Özel Sayı.

Basın Açıklaması: Düzce Depremi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Kasım 1999, Sayı 72.

36.Dönemin son genişletilmiş MYK toplantısı İstanbul'da yapıldı, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Şubat-Nisan 2000, Sayı 74.

Ulusal Deprem Konseyi ve Mimarlar Odası, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Temmuz 2000, Sayı 76.

TMMOB Mimarlar Odası 17 Ağustos 1999 Depremi'nin 1.yıldönümünde Durum Değerlendirmesi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ağustos 2000, Özel Sayı.

Depremi'nin Birinci Yılı Depremden Sonra Yapılanlar Değerlendirildi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Eylül 2000, Sayı 78.

"Deprem ve Mimarlar" Toplantısı Atina'da Yapıldı: Yunanistanlı Mimarlarla Ortak Çalışmalar Geliştiriliyor, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ocak 2001, Sayı 81.

Kalıcı Deprem Konutlarında Yapım Kusurları, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan-Mayıs 2001, Sayı 84.

Kentsel Yerleşmeler ve Doğal Afetler Etkinlikleri İzmit ve İstanbul'da Yapıldı, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Haziran 2001, Sayı 85.

Merkez Danışma Kurulundan Deprem Açıklaması: "Yaşanabilir" Kentler İçin Daha Etkin Girişimler, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan 2002, Sayı 91.

Yayın: "Kentlerin Depreme Hazırlanması ve İstanbul Gerçeği", Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Şubat 2003, Sayı 93.

Yayın: "Deprem Bölgelerinde Yapı Üretimi", Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Mart 2003, Sayı 94.

TMMOB Bingöl Depremi'ni Değerlendirdi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan-Mayıs-Haziran 2003, Sayı 95.

2004 UIA Yaz Okulu: Mimarlar ve Afetler, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Haziran 2004, Sayı 98.

Marmara Depremi'nin 5.yılı Değerlendirmesi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ekim 2004, Sayı 100.

Marmara Depremlerinin 5.Yılında "Düzce Buluşması", Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Aralık 2004, Sayı 101.

Zamana Karşı Yarış..., Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Şubat 2005, Sayı 102.

Deprem Kol Geziyor... "İktidardaki Mimarlarımız Ne Yapıyor?", Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan 2005, Sayı 103.

Panel-Forum: Deprem Bekleyen Tarihi Kentlerde Mimarlık, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ağustos 2005, Sayı 105.

Düzce Depremi'nin 7.yılında Panel-Forum: "Doğal Afetler ve Güvenli Çevrelerde Yaşamak!", Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Aralık 2006, Sayı 113.

Basın Açıklaması: Türkiye'nin Deprem Gerçeği ve Yapılarımız, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan-Mayıs 2007, Sayı 115.

"Deprem Sorumluluk Hukuku Uygulama Sorunları" Paneli ve Atölyesi Yapıldı, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Haziran-Temmuz 2007, Sayı 116.

Panel-Forum: Dönüşüm Sürecinde Kentler, Afetler ve Kentsel Projeler, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ağustos-Eylül 2007, Sayı 117.

Basın Açıklaması: Sağlıklı ve Güvenli Bir Çevrede Yaşama Hakkı Toplumsal Bir Talep Haline Gelmedikçe Afetlerin Yol Açtığı Yıkımlar Kaçınılmaz Olacaktır, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ekim-Kasım 2007, Sayı 118.

Basın Açıklaması: 17.Ağustos'un 9.Yılında Artık Sözün Tükendiği Yerdeyiz, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ağustos-Eylül 2008, Sayı 123.

Planlama, Afetler ve Hukuk Paneli Yapıldı, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Aralık 2008-Ocak 2009, Sayı 125.

"Deprem ve Yapılaşma Sorunları" Paneli Düzenlendi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Haziran-Temmuz 2009, Sayı 128.

Depremi'nin 10.Yılında Ulusal Slogan Yarışması: "+10/Sözün Tükendiği Yer", Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Haziran-Temmuz 2009, Sayı 128.

Rapor: Deprem Gerçeği, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan-Mayıs 2010, Sayı 133.

Basın Açıklaması: 17.Ağustos Büyük Marmara Depreminin 11.Yılında, Felakete Neden Olan “Kentsel Rant” Uygulamaları Artarak Devam Ediyor..., Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ağustos-Eylül 2010, Sayı 135.

Kerpiç Yapılar ve Deprem Gerçeği Panel ve Forumu, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ekim-Kasım 2010, Sayı 136.

Afet Mevzuatı ve Planlama Paneli İstanbul’da Gerçekleştirildi, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan-Mayıs 2011, Sayı 139.

Basın Bildirisi: Depreme Karşı “Güvenli Yaşam Alanları” 12 Yıl Sonra Hala Bir “Hayal”, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ağustos-Eylül 2011, Sayı 141.

Basın Açıklaması: Mesleki ve Toplumsal Sorumluluğumuzu Yerine Getirmek Üzere Gönüllü Mimarlarla Van’dayız!, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Aralık 2011-Ocak 2012, Sayı 143.

Mimarlar Odası Van Depremi Hasar Tespit Raporu Açıklandı, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Şubat-Mart 2012, Sayı 144.

“Van Depremi Sonrası Mimarların Hukuki Durumu” Değerlendirme Toplantısı Yapıldı, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Nisan-Mayıs 2012, Sayı 145.

Van’da Yürütülen Hasar Tespit Raporları Konusunda AFAD’dan Açıklama Bekleniyor, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ağustos-Eylül 2012, Sayı 147.

Basın Açıklaması: İktidarın “Rant ve Yağma Politikaları” Derhal Durdurulmalıdır, Mimarlık Haberler, TMMOB Mimarlar Odası Haber Bülteni, Ekim-Kasım 2012, Sayı 148.

